

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Inženierekonomikas un vadības fakultāte
Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma
ekonomikas institūts
Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas
un vadīšanas katedra

JURIJS GRIZĀNS

**UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES
KONKURĒTSPĒJA LATVIJAS PILSĒTĀS
UN TĀS PAAUGSTINĀŠANĀ
PIEMĒROJAMIE INSTRUMENTI**

PROMOCIJAS DARBS

Ekonomikas doktora (Dr. oec.) zinātniskā grāda iegūšanai

Nozare: Vadīzinātne

Apakšnozare: Uzņēmējdarbības vadība

Zinātniskais vadītājs
Dr. oec., profesors Jānis Vanags

RTU Izdevniecība
Rīga 2015

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā „Atbalsts RTU doktora studiju īstenošanai”.

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs „**Uzņēmējdarbības vides konkurētspēja Latvijas pilsētās un tās paaugstināšanā piemērojamie instrumenti**” ir patstāvīgs zinātnisks pētījums, kas izstrādāts Latvijas Republikas ekonomikas zinātņu doktora grāda iegūšanai. Promocijas darbs ir izstrādāts Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūta Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas katedrā. Promocijas darba zinātniskais vadītājs ir Dr. oec., profesors Jānis Vanags.

Promocijas darba **mērķis** ir izpētīt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas nozīmīgākās dimensijas, tajā skaitā Latvijas pilsētās, izpētīt tās paaugstināšanai urbanizēto teritoriju pašvaldībām pieejamos instrumentus, izstrādāt pilsētu vietējām pārvaldēm priekšlikumus instrumentu izvēlei un pielietošanas efektivitātes paaugstināšanai.

Promocijas darba **ievadā** tiek sniegts tēmas izvēles aktualitātes pamatojums, definēti darba mērķis un uzdevumi, noteikts pētījuma objekts un priekšmets, sniegts pētījuma metodoloģiskais pamatojums, atklāta zinātniskā novitāte un izklāstīts darba pētījuma rezultātu praktiskais pielietojums.

Promocijas darba **pirmajā nodaļā** tiek pētīti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības teorētiskie aspekti, Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji, kā arī analītiski novērtētas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas politiskā, ekonomiskā, sociālā, tehnoloģiskā un ekoloģiskā dimensijas.

Promocijas darba **otrajā nodaļā** tiek analītiski izvērtētas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības iespējas, tostarp tiek izpētīti uzņēmējdarbības vides attīstības modeļi un procesi, pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un to ietekmējošie faktori.

Promocijas darba **trešajā nodaļā** tiek izklāstīti Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti, sniegti to klasificēšanas rezultāti, kā arī izklāstīti priekšlikumi instrumentu izvēlei un pielietošanai, tostarp instrumentu sasaiste ar urbanizēto teritoriju attīstības stratēģiskajiem mērķiem.

Promocijas darba **nobeigumā** doti secinājumi, priekšlikumi, pievienots bibliogrāfiskais saraksts un pielikumi.

Promocijas darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām, 34 apakšnodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. Darba kopējais apjoms 149 lappuses. Darbā iekļauti 29 attēli un 17 tabulas, kas paskaidro un ilustrē pētījuma saturu. 12 pielikumi uz 37 lappusēm papildina promocijas darba saturu. Promocijas darba izstrādei izmantoti 140 informācijas avoti.

Atslēgas vārdi: uzņēmējdarbības vide pilsētās, uzņēmējdarbības vides konkurētspēja, konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti, vietējās pašvaldības.

ANNOTATION

Doctoral Thesis „**Competitiveness of the Business Environment in Latvian Urban Areas and Applicable Tools for its Improvement**” is an individual scientific research developed in order to confer doctoral degree in economics of the Republic of Latvia. Doctoral Thesis is developed at the Department of Civil Engineering and Real Estate Economics and Management of the Institute of Civil Engineering and Real Estate Economics of Riga Technical University. Scientific supervisor of the Doctoral Thesis is the Dr. oec., professor of Riga Technical University, Jānis Vanags.

The **aim** of the Doctoral Thesis is to focus research on the significant dimensions of competitiveness of the business environment in urban areas, to explore management tools available to local municipalities for improvement of business environment competitiveness as well as to provide recommendations to local administrations.

Introduction of the Doctoral Thesis provides an overview of the topicality of the research, defines the goal and tasks, identifies an object and subject. Introduction describes the theoretical background and research methods applied in the thesis, discovers scientific novelty of the research as well as practical application of the results of the thesis.

The **first chapter** of the Doctoral Thesis deals with theoretical aspects of development of business environment in urban areas, macroeconomic indicators of business environment development in Latvia`s urban areas as well as with evaluation of political, economic, social, technological and ecological dimensions of competitiveness of business environment in Latvia`s urban areas.

The **second chapter** of the Doctoral Thesis focuses on the opportunities of the improvement of the competitiveness of the business environment in urban areas. Business environment development models and processes as well as competitiveness of business environment in urban areas and its influencing factors are explored.

The **third chapter** of the Doctoral Thesis presents results of the classification of the tools for the improvement of the competitiveness of the business environment in urban areas as well as recommendations how to choose and use management tools more effectively, incl. relationships between management tools and urban area development strategic objectives.

Final part of the Doctoral Thesis contains conclusions, proposals, bibliography and appendices.

Doctoral Thesis consists of an introduction, 3 chapters, 34 subchapters, conclusions and recommendations, as well as sources of references. There are 29 images and 17 tables in the Doctoral Thesis. Total page number is 149 excluding 12 appendices on 37 pages. In the framework of scientific research 140 reference sources have been used.

Keywords: business environment in urban areas, competitiveness of the business environment, local authorities, tools for competitiveness improvement.

SATURA RĀDĪTĀJS

Izmantotie saīsinājumi.....	7
Galveno lietoto terminu skaidrojums	8
Ievads	9
1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE PILSĒTĀS UN TĀS KONKURĒTSPĒJA	20
1.1. Uzņēmējdarbības vide pilsētās un tās attīstība	20
1.2. Uzņēmējdarbības vides attīstība Latvijas pilsētās.....	24
1.3. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji	28
1.3.1. Strādājošo skaita izmaiņas	29
1.3.2. Pašnodarbināto un komersantu skaita izmaiņas	30
1.3.3. Uzņēmumu skaita izmaiņas.....	32
1.4. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un tās novērtēšana	35
1.4.1. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēja Baltijas valstīs.....	35
1.4.2. Uzņēmējdarbības vides konkurētspēja Latvijas pilsētās	39
1.4.2.1. Konkurētspējas politiskā dimensija	42
1.4.2.2. Konkurētspējas ekonomiskā dimensija	45
1.4.2.3. Konkurētspējas sociālā dimensija	48
1.4.2.4. Konkurētspējas tehnoloģiskā dimensija.....	51
1.4.2.5. Konkurētspējas ekoloģiskā dimensija.....	54
2. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS	57
2.1. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības modeļi	57
2.2. Uzņēmējdarbības vides attīstības procesi pilsētu teritorijās.....	62
2.3. Analītiskās pieejas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības izpētei.....	66
2.4. Sistēmiskā pieeja pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai ..	70
2.5. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju ietekmējošie faktori.....	73
2.5.1. Faktoru kopuma novērtējums	73
2.5.2. Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošana.....	77
2.5.3. Uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošana pilsētās.....	81
2.5.4. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības ietekmes novērtēšana.....	85
3. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJAS PAAUGSTINĀŠANAS INSTRUMENTI, TO IZVĒLE UN PIELIETOŠANA	89
3.1. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izpēte ...	89
3.2. Instrumentu klasifikācijas izstrāde	94
3.2.1. Instrumentu klasifikācijas izstrādes priekšnoteikumi	94
3.2.2. Instrumentu klasifikācijas shēma	97
3.3. Instrumentu izvēles un pielietojuma plānošanas vienotās pieejas izstrāde	106

3.4. Instrumentu sasaiste ar pilsētu attīstības stratēģiskajiem mērķiem.....	112
3.5. Instrumentu pielietojuma rezultātu izpēte un ekspertu novērtējums.....	119
3.5.1. Instrumentu pielietošanas prioritāšu noteikšana	121
3.5.2. Instrumentu pielietošanai nepieciešamo resursu novērtējums	125
3.5.3. Instrumentu pielietošanu kavējošo faktoru novēršanas iespējas	128
3.6. Instrumentu pielietojuma rezultātu kvantitatīvais novērtējums	130
Secinājumi un priekšlikumi.....	137
Bibliogrāfiskais saraksts.....	141

PIELIKUMI

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DU	Daugavpils Universitāte
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
EUR	Euro
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IMD	Starptautiskais vadības attīstības institūts <i>International Institute for Management Development</i>
Latvija 2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
LIAA	Latvijas Investīciju attīstības aģentūra
LiepU	Liepājas Universitāte
LR	Latvijas Republika
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LU	Latvijas Universitāte
MK	Ministru kabinets
NAP 2020	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam
NVO	Nevalstiskā organizācija
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija <i>Organization for Economic Co-operation and Development</i>
PESTE	P – politiskā, E – ekonomiskā, S – sociālā, T – tehnoloģiskā un Ek – ekoloģiskā dimensijas
RA	Rēzeknes Augstskola
RD	Rīgas pilsētas dome
RTU	Rīgas Tehniskā universitāte
TPK	Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkts
tūkst.	Tūkstošs
VA	Ventspils Augstskola

GALVENO LIETOTO TERMINU SKAIDROJUMS

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru sistēma

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru sistēmas integrējošie pamatelementi ir pilsētas dabiskās konkurētspējas priekšrocības, tautsaimnieciskās funkcijas, transporta un komunikāciju infrastruktūras tīkls, kā arī vietējā kultūra un tradīcijas.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspēja

Pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspēja ir urbanizētajā teritorijā lokalizēto uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko, tiesisko, ētisko, kultūras, estētisko, vides un tautsaimniecības nozaru strukturālo apstākļu, faktoru un priekšnosacījumu kopuma spēja radīt uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu vidi.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instruments

Pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instruments ir pasākums*, ko pašvaldība savas kompetences ietvaros var īstenot pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses, ar mērķi radīt uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu vidi konkrētajā teritorijā.

* jēdziens „pasākums” sevī ietver pilsētas vietējās pašvaldības iniciatīvas, darbības, aktivitātes u. tml.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana ir ilgtermiņa process. Tā nodrošināšanai nepieciešama savstarpējā atbildība, pēctecība un pārmantojamība. Plānojot un prognozējot pilsētas uzņēmējdarbības vides izaugsmi nākotnē, jācenšas identificēt un izprast attīstības priekšnoteikumus un kopsakarības pagātnē un tagadnē.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas process

Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas process tiek veidots no uzņēmējdarbības vides attīstības koncepcijas izstrādes, uzņēmējdarbības vides attīstības vērtību identificēšanas un to hierarhiskās sakārtošanas stratēģisko mērķu sistēmā, kā arī šo mērķu īstenošanas procesa.

IEVADS

Promocijas darba tēmas aktualitātes pamatojums

Jebkura uzņēmuma saimnieciskā darbība tiek organizēta konkrētā ģeogrāfiski norobežotā teritorijā ar tai raksturīgo vidi. Konkrētās apdzīvotās vietas vides kvalitāte un pievilcīgums tiek uzskatīti par vienu no nozīmīgākajiem elementiem uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanā. Tas nozīmē, ka konkrētas pilsētas un/vai lauku teritorijas radītie sociāli ekonomiskie un teritoriāli telpiskie apstākļi uzņēmējdarbības attīstībā ir cieši saistīti ar attiecīgās teritorijas straujāku izaugsmi saistībā ar dzīves kvalitātes paaugstināšanos.

Aptuveni 99 % no Eiropas Savienības (ES) uzņēmumiem ir mazie un vidējie uzņēmumi. Zinātniskajos pētījumos parasti liela uzmanība tiek veltīta šo uzņēmumu lielajai elastībai un prasmei pielāgoties ārējā vidē dominējošajiem draudiem un iespējām, bet nepietiekoša uzmanība tiek veltīta tām pārmaiņām tautsaimniecībā, kuras liek mazajiem un vidējiem uzņēmumiem pastāvīgi atrasties paaugstināta „*stresa*” stāvoklī it īpaši ekonomiskās attīstības nestabilitātes apstākļos. Katra pielāgošanās ārējās vides izmaiņām ir saistīta ar resursu papildus patēriņu, lai spētu norēķināties ar piegādātājiem, savlaicīgi izmaksātu darba algu un saglabātu pozitīvu neto naudas plūsmu. Tāpēc šobrīd pasaulē liela uzmanība tiek pievērsta labvēlīgas un pievilcīgas uzņēmējdarbības vides radīšanai apdzīvotās teritorijās kā nozīmīgam priekšnoteikumam sabiedrības rīcībā esošo resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanai un attiecīgās teritorijas ekonomiski aktīvo iedzīvotāju nodarbināšanai.

Tradicionāli uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumi tiek orientēti uz pastāvošo administratīvo procedūru vienkāršošanu un tiesiskā regulējuma pilnveidošanu konkrētajā ģeogrāfiskajā teritorijā. Tomēr pasaules prakse liecina, ka radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi nenozīmē tikai pilnveidot saimniecisko darbību reglamentējošos normatīvos aktus, samazināt tirgus juridiskās barjeras vai uzlabot uzņēmējiem nepieciešamo publisko pakalpojumu pieejamību un kvalitāti. Radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi nozīmē arī apdzīvoto teritoriju konkurētspējas paaugstināšanu investīciju piesaistē, uzņēmējdarbības diversifikācijas iespēju radīšanu, ieinteresēto pušu paritātes un kopējās vēlmes saudzīgi izturēties pret apkārtējo vidi nodrošināšanu u. c. Šie centieni ir cieši saistīti ar pilsētu un lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, kas paredz ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņem atbilstošu sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko priekšnoteikumu radīšanu uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai ilgtermiņā plašā ģeogrāfiskajā teritorijā. Tādējādi apdzīvoto vietu dzīves un darba vides kvalitātes uzlabošana padarītu uzņēmējdarbības iespējas pievilcīgākas gan pilsētās, gan lauku teritorijās, sekmējot harmonisku un līdzsvarotu attīstību.

Pamatojoties uz to, ka patlaban absolūti lielākais ES uzņēmumu skaits koncentrējas pilsētās un tajās tiek saražota lielākā daļa no nacionālās bagātības, promocijas darba ietvaros galvenā uzmanība tiek pievērsta sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko aspektu attīstības iespēju izpētei tieši pilsētu teritorijās.

Pilsētas tiek pelnīti uzskatītas par jebkuras valsts vizītkarti. Pilsētas reprezentē valsts nozīmīgākos sasniegumus ekonomiskajā izaugsmē, sociālajā labklājībā, sabiedrības kultūrā

un vides aizsardzībā. Pilsētu attīstības rezultātā tiek veicināta valsts atpazīstamība un konkurētspēja pasaulē.

Pilsēta ir mūsdienu pasaules lielākās daļas iedzīvotāju dzīves vide. Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Iedzīvotāju fonda pārskatā „*Par iedzīvotāju skaita izmaiņām*” [130, 1.–2. lpp.] uzsvērts, ka patlaban vairāk nekā puse no pasaules iedzīvotājiem, t. i. ap 3,3 miljardiem cilvēku, dzīvo pilsētās. Pasaules valstīs urbanizācijas intensitāte gan ir atšķirīga, galvenokārt to nosaka valsts ekonomiskās izaugsmes līmenis un pieauguma temps. Valstīm ar augstu attīstības un industrializācijas līmeni urbanizācijas pakāpe ir augstāka. Piemēram, Nīderlandē, kur iekšzemes kopprodukts (IKP) uz vienu iedzīvotāju ir aptuveni 42,3 tūkstoši eiro, nepilni 90 % iedzīvotāju dzīvo pilsētās. Savukārt, Ukrainā, kur IKP uz vienu iedzīvotāju ir aptuveni 13 reizēs mazāks nekā Nīderlandē, pilsētu iedzīvotāju skaits ir tikai 68,5 % [77, 313.–327. lpp.].

Tiek prognozēts, ka 2030. gadā pasaules iedzīvotāju skaits pilsētās varētu pieaugt līdz 5 miljardiem iedzīvotāju. Tas liecina par ilgtermiņa sociāli ekonomiskā urbanizācijas procesa, kam raksturīga iedzīvotāju un ražošanas koncentrēšanās pilsētās, pilsētu iedzīvotāju īpatsvara pieaugums un pašu pilsētu teritoriju izaugsme, saglabāšanos [58, 12.–13. lpp.]. Līdz ar pilsētu skaita pieaugumu, pilsētu iedzīvotāju palielināšanos, pastiprināsies urbanizācijas tendences ar tai raksturīgajiem pozitīvajiem un negatīvajiem efektiem.

Urbanizācijas un pilsētnieciskā dzīvesveida izplatīšanās pasaulē ir nenovēršama parādība. Cilvēces attīstības vēsture liecina, ka industrializācijas laikmetā nepastāv neviena valsts, kas būtu sasniegusi ievērojamo ekonomisko izaugsmi atrauti no urbanizācijas procesiem. Varas koncentrācija, degradēto teritoriju palielināšanās, sabiedrības sociālā noslāņošanās, bagātības koncentrēšanās – tās ir mūsdienu pilsētu attīstības galvenās negatīvas iezīmes.

Pilsētu attīstībai un urbanizācijas tendencēm liela uzmanība tiek veltīta Eiropas Parlamentā un Eiropas Komisijā (EK). Tā, EK Pētniecības ģenerāldirektorāta pārskatā „*Par pētniecību pilsētvides jomā*” [12, 4. lpp.] tiek uzsvērts, ka, neskatoties uz pārāpdzīvotību urbanizētajās teritorijās un ar to saistītajām problēmām, tieši pilsētās tiek radītas jaunas inovatīvas idejas, lai cīnītos ar nelabvēlīgām urbanizācijas sociāli ekonomiskajām sekām un negatīvo ietekmi uz vidi. Pilsētas iedvesmo jauniem sociāliem un ekonomiskiem risinājumiem, kā arī vides aizsardzībai. Jautājumi, kas saistīti ar pilsētu attīstību, tagad tiek iekļauti ikvienā ilgtspējīgas attīstības stratēģijā.

Pasaulē notiekošo demogrāfisko, ekonomisko un politisko procesu un to ietekmes uz mūsdienu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību analīzes rezultāti liecina, ka ilgstoša sabiedrības vienmērīga un stabila izaugsme līdzsvaro uzņēmējdarbības vides attīstības procesu pilsētu teritorijās, bet straujas sociālo un ekonomisko apstākļu pārvērtības rada tajā būtiskās izmaiņas.

2008./2009. gads iezīmējās pasaules vēsturē ar globālo ekonomisko lejupslīdi. Finanšu krīze, kas ļoti dažādi skārusi reģionus un valstis visā pasaulē, aktualizēja daudzus nozīmīgus jautājumus. Tā lika pārvērtēt mūsdienu pilsētu izaugsmes aspektus, to tendences un ietekmi uz uzņēmējdarbības vides veidošanās procesu stabilitāti, to radītos pozitīvos un negatīvos efektus, kā arī blakusefektus.

Latvijā ir 76 pilsētas, tajā skaitā 9 republikas nozīmes pilsētas. Pilsētās dzīvo aptuveni 70 procenti valsts iedzīvotāju, tajās izvietoti aptuveni 60 procenti uzņēmumu. Vairāk kā 70 procentu no kopējā valsts IKP tiek saražots tieši pilsētās. Lielākajās republikās pilsētās koncentrējas valstī nozīmīgākās augstākās izglītības un kultūras iestādes.

Latvijas Republikas (LR) Saeimā tika apstiprināta „*Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam*” (*Latvija 2030*) – hierarhiski augstākais LR ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments, kas nosaka valsts attīstības perspektīvas atbilstoši ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņem. Par vienu no Latvijas ilgtermiņa attīstības prioritātēm tiek atzīta valsts telpiskā attīstība. Tā paredz veicināt pilsētu kā galveno reģionu un valsts sociāli ekonomiskās izaugsmes centru un virzītājspēku attīstību, stiprināt pilsētu un lauku teritoriju savstarpējo sadarbību un mijiedarbību darba vietu nodrošināšanā un pakalpojumu sniegšanā, kā arī atbalstīt pilsētu kā valsts attīstības centru funkcionālo tīklu veidošanos [41]. ES un citu attīstītāko valstu prakse liecina, ka iepriekš minēto uzdevumu veiksmīga izpilde lielā mērā atkarīga no stratēģiskās pieejas pilsētas attīstības plānošanas un pārvaldības procesiem. Tie veido pamatu darba apstākļu, dzīves kvalitātes un apkārtējās vides uzlabošanai pilsētas teritorijā, kā arī investīciju piesaistei un konkurētspējas paaugstināšanai konkrētai apdzīvotai vietai. Šāda pieeja tiek orientēta uz vietējiem un globālajiem draudiem un iespējām atbilstošas pilsētas attīstības politikas izstrādāšanu un īstenošanu, ievērojot attiecīgās pilsētas unikālās īpatnības, konkurētspējīgas priekšrocības un tās rīcībā esošos resursus.

Nemot vērā, ka katras apdzīvotās vietas attīstības process ir atšķirīgs, pilsētas attīstības politikai jābalstās uz pašreizējās situācijas analīzi un pozitīvo efektu attīstības tendencēm pilsētā. Tai jābūt vērstai uz vēlamās situācijas sasniegšanu paredzētajā laika periodā pilsētas ekonomikas, sociālās, kultūras, vides u. c. jomās. Lai to sasniegtu, vairāk jākoncentrējas uz uzņēmējdarbības vidi pilsētās un tās attīstības veicināšanas un konkurētspējas paaugstināšanas iespējām.

Mūsdienu sociāli ekonomiskā situācija prasa no uzņēmējdarbības vides pilsētās spēju adaptēties un pielāgoties demogrāfiskajām, ekoloģiskajām, politiskajām u. c. norisēm, kā arī nodrošināt saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu attīstības politikas veidošanu un īstenošanu tādā veidā, lai maksimāli efektīvāk reaģētu uz izmaiņām apkārtējā pasaulē. Līdz ar to, Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas politikai jābūt nodrošinātai, savstarpēji mijiedarbojoties valsts varas un pārvaldes institūcijām, uzņēmējiem un iedzīvotājiem atbilstoši ilgtspējīgas attīstības principiem un prioritātēm. Visu interešu grupu iesaistīšana uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanā ir būtiski nozīmīga. Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības politikai jābūt orientētai uz resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanu, saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu tālāko pilnveidošanu, darba apstākļu uzlabošanu pilsētas iedzīvotājiem, uzņēmējdarbības vides pievilcīguma un konkurētspējas paaugstināšanu u. c.

Promocijas darba tēmas aktualitāti nosaka pilsētu un to teritorijās izvietoto uzņēmumu nozīmes palielināšanās valsts tautsaimniecībā. Individū sociālā un telpiskā mobilitāte, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ieviešana uzņēmējdarbības praksē un citi faktori ievērojami paplašina uzņēmēju izvēles iespējas, kur īstenot savu saimniecisko darbību un

investēt līdzekļus. Līdz ar to urbanizēto teritoriju vietējām pašvaldībām arvien nozīmīgāks kļūst jautājums par uzņēmējdarbībai labvēlīgas un konkurētspējīgas vides radīšanas iespējām.

Promocijas darba mērķis un uzdevumi

Ņemot vērā promocijas darba tēmas aktualitāti, tika noteikts šāds darba **mērķis** – izpētīt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas nozīmīgākās dimensijas, tajā skaitā Latvijas pilsētās, izpētīt tās paaugstināšanai urbanizēto teritoriju pašvaldībām pieejamos instrumentus, izstrādāt pilsētu vietējām pārvaldēm priekšlikumus instrumentu izvēlei un pielietošanas efektivitātes paaugstināšanai.

Promocijas darba mērķa sasniegšanai tika noteikti šādi galvenie **uzdevumi**:

- 1) izpētīt un analītiski izvērtēt uzņēmējdarbības vidi pilsētās un tās attīstības procesus;
- 2) izanalizēt pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskos rādītājus;
- 3) izpētīt un analītiski izvērtēt pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības pozitīvos un negatīvos efektus;
- 4) izpētīt pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju un analītiski izvērtēt to ietekmējošos faktorus;
- 5) izpētīt un analītiski izvērtēt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas iespējas pilsētās;
- 6) identificēt pilsētu pašvaldībām pieejamos uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentus;
- 7) izstrādāt pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikāciju;
- 8) izstrādāt vienotu plānošanas pieeju pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietojumam;
- 9) izstrādāt informācijas sistēmas modeli pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas stratēģisko mērķu sasniegšanai;
- 10) izstrādāt priekšlikumus pilsētu vietējām pašvaldībām uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietošanai.

Promocijas darba pētījuma objekts un priekšmets

Promocijas darba pētījuma **objekts** ir uzņēmējdarbības vide pilsētās. Promocijas darba pētījuma **priekšmets** ir uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas nozīmīgākie aspekti pilsētās un konkurētspējas paaugstināšanā piemērojamie instrumenti.

Promocijas darba izstrādē pielietotās pētījuma metodes

Promocijas darba mērķa sasniegšanai un noteikto uzdevumu īstenošanai pielietotās vispārīgās zinātniskās pētniecības **metodes**, tādas kā analīzes un sintēzes, dedukcijas un indukcijas, loģiskās un vēsturiskās pieejas, klasifikācijas, grafiskās, ekspertu novērtējuma, kā arī pētījumam atbilstošās kvantitatīvās metodes.

Promocijas darba izstrādes teorētiskais pamatojums

Par promocijas darba pētījuma **teorētisko pamatojumu** kalpo šādi nozīmīgākie informācijas avoti:

- Latvijas zinātnieku pētījumi un publikācijas, tādu kā A. Ābeltiņa, S. Babuškins, E. Dubra, I. Judrupa, I. Kasjanovs, I. Kotāne, M. Kļaviņš, O. Nikodemus, E. Vanags, I. Vilka, K. Mārtinsone, A. Neimane, I. Stūre, A. Ābele, J. Počs, J. Vanags, D. Bite, J. Daugavietis, I. Butulis, A. Zunda, J. Zaļoksnis, L. Apine, M. Pranka u. c.;
- ārzemju zinātnieku pētījumi un publikācijas, tādu kā A. V. Bruno (*A. V. Bruno*), R. Capello (*R. Capello*), V. Čarlzs (*V. Charles*), P. Klarks (*P. Clark*), P. Davidsons (*P. Davidsson*), M. Fritčs (*M. Fritsch*), D. B. Audretčs (*D. B. Audretsch*), N. Bosma (*N. Bosma*), P. Koke (*P. Cooke*), M. Heidenreičs (*M. Heidenreich*) u. c.;
- Latvijas un starptautisko organizāciju statistiskie izdevumi, tādu kā LR Centrālā statistikas pārvalde (*CSP*), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*), Pasaules banka (*World Bank*) u. c.

Tiesiskā un institucionālā regulējuma atspoguļošanai zinātniskā pētījuma jomā tiek izmantoti šādi nozīmīgākie informācijas avoti:

- LR un ES normatīvie akti;
- LR un ES attīstības plānošanas dokumenti;
- LR un ES attīstības politikas dokumenti u. c.

Promocijas darba zinātniskās novitātes un galvenie rezultāti

Promocijas darba nozīmīgākās zinātniskās novitātes un galvenie zinātniskā pētījuma rezultāti ir šādi:

- 1) izpētītas un analītiski izvērtētas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, problēmas un perspektīvas, balstoties uz vietējo pašvaldību ekspertu un uzņēmēju vērtējumu par dzīves un darba apstākļiem valsts urbanizētajās teritorijās;
- 2) izpētītas un analītiski izvērtētas Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijas: P – politiskā, E – ekonomiskā, S – sociālā, T – tehnoloģiskā un Ek – ekoloģiskā dimensijas, identificējot saimnieciskās darbības draudus un iespējas to novēršanai;
- 3) izstrādāta jēdziena „*pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspēja*” definīcija, kurā apvienoti uzņēmumu komerciālo un sabiedrisko uzdevumu izpildei urbanizētajās teritorijās nozīmīgākie apstākļi, faktori un priekšnoteikumi;
- 4) izstrādāta jēdziena „*pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instruments*” definīcija, identificējot pilsētu vietējo pārvalžu brīvprātīgas iniciatīvas, darbības un atbalsta veidus uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai;

- 5) izstrādāta urbanizēto teritoriju vietējām pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija, pamatojoties uz publisko tiesību jomā pilsētu pašvaldību kompetencē esošajām funkcijām;
- 6) izstrādāta vienotā plānošanas pieeja pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot laika faktoru, kā arī urbanizēto teritoriju vietējām pašvaldībām pieejamo instrumentu izvēles un pielietojuma aspektus;
- 7) izstrādāts informācijas sistēmas modelis urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas stratēģisko mērķu sasniegšanai, izdalot svarīgākās stratēģisko mērķu grupas un apakšgrupas.

Promocijas darba hipotēze un izvirzāmās tēzes

Ņemot vērā zinātniskā pētījuma objekta un priekšmeta formulējumu, promocijas darbā izvirzīta šāda **hipotēze** – uzņēmējdarbības vides konkurētspēju Latvijas pilsētās lielā mērā nosaka valsts reģionālās attīstības politika un vietējo pašvaldību rīcībā esošo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanā piemērojamo instrumentu klāsts, atbilstošāko instrumentu pareiza izvēle un pielietošanas efektivitāte, vietējām pārvaldēm reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā.

Promocijas darba aizstāvēšanai izvirzāmās tēzes:

1. tēze – PESTE metodes sniegto iespēju izmantošana pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas izpētē var palīdzēt Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām iegūt pilnīgāku priekšstatu par saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļiem urbanizētajās teritorijās;

2. tēze – Latvijas urbanizēto teritoriju vietējo pašvaldību pielietoto uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšana var sniegt pilsētu vietējām pārvaldēm atbalstu atbilstošāko instrumentu izvēlē, reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā;

3. tēze – Latvijas urbanizēto teritoriju vietējo pašvaldību turpmākas rīcības plānošana saimnieciskās darbības uzlabošanas jomā atbilstoši izstrādātajai plānošanas pieejai un stratēģisko mērķu informācijas sistēmai var veicināt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanos Latvijas pilsētās.

Publikācijas

Promocijas darba rezultāti publicēti šādos vispāratzītos recenzējamos zinātniskajos izdevumos:

- 1) Grizāns J., Vanags J. Būvniecības nozares loma pilsētvides ilgtspējīgā attīstībā // RTU zinātniskie raksti. 3. sēr., Ekonomika un uzņēmējdarbība. – 17. sēj., – Rīga: RTU Izdevniecība (2008.) – 18.–27. lpp., ISSN 1407-7337. Publikācija ir iekļauta starptautiski citējamā žurnālā *VINITI RAN* un starptautiskajās datu bāzēs *EBSCO* un *CSA*;

- 2) Grizāns J. Urban Issues and Solutions in the Context of Sustainable Development. – Esbjerg: Department of Environmental and Business Economics of the University of Southern Denmark (2009) – p. 51, ISSN 1399-3224;
- 3) Grizāns J., Vanags J. Videi draudzīga būvniecība – nozīmīgs būvniecības nozares attīstības aspekts // RTU zinātniskie raksti. 3. sēr., Ekonomika un uzņēmējdarbība. – 18. sēj. – Rīga: RTU Izdevniecība (2009.) – 26.–40. lpp., ISSN 1407-7337, Publikācija ir iekļauta starptautiski citējamā žurnālā *VINITI RAN* un starptautiskajās datu bāzēs *EBSCO* un *CSA*;
- 4) Grizāns J., Vanags J. Pilsētu ilgtspējīga attīstība un tās nozīme valsts ekonomiskā izaugsmē // 50. RTU Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums – Rīga: RTU Izdevniecība (2009.) – 325.–333. lpp., ISBN 978-9984-32-173-8 (CD), Publikācija ir iekļauta starptautiski citējamā žurnālā *VINITI RAN* un starptautiskajās datu bāzēs *EBSCO* un *CSA*;
- 5) Grizāns J., Vanags J. Vietas mārketings un tā nozīme pilsētas ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā // Latgales Tautsaimniecības pētījumi. Sociālo zinātņu žurnāls – Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, Ekonomikas fakultāte, Latgales Tautsaimniecības pētījumu institūts (2010.) – 142.–156. lpp., ISSN 1691-5828;
- 6) Grizāns J., Vanags J. Perspectives of the Modelling of the Latvian Rural – Urban Partnership at the Context of Sustainable Development // Economic Science for Rural Development. Proceedings of the International Scientific Conference № 23 – Jelgava: Latvia University of Agriculture (2010) – pp. 63–69, ISSN 1691-3078, ISBN 978-9984-9997-3-9, Abstracted / Indexed: *AGRIS*, *EBSCO*;
- 7) Grizāns J., Vanags J. Pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošanas un pārvaldīšanas aspekti mūsdienās // RTU zinātniskie raksti. 3. sēr., Ekonomika un uzņēmējdarbība. – 20. sēj. – Rīga: RTU Izdevniecība (2010.) – 51.–58. lpp., ISSN 1407-7337, Publikācija ir iekļauta starptautiski citējamā žurnālā *VINITI RAN* un starptautiskajās datu bāzēs *EBSCO* un *CSA*;
- 8) Grizāns J., Vanags J. Sustainable Urban Development: Interaction between Business, Society and State // Economics and Management: 2010, Kaunas: Kaunas University of Technology (2010) – pp. 1099–1105, ISSN 1822-6515 (CD), Abstracted / Indexed: *EBSCO*;
- 9) Grizāns J., Vanags J. Pilsētvides funkcionālās transformācijas tendences globālo pārmaiņu laikmetā // 10. starptautiskās zinātniski metodiskās konferences „*Cilvēks un vide*” rakstu krājums. – Liepāja: Liepājas universitāte (2010.) – 54.–60. lpp. ISBN 978-9984-864-28-0;
- 10) Grizāns J., Vanags J. Policentrisks kā Eiropas Savienības stratēģiskā prioritāte un tā attīstības veicināšana Latvijā // Daugavpils Universitātes 52. starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. – Daugavpils: Daugavpils universitāte (2010.) – 1048.–1056. lpp., ISBN 978-9984-14-521-1 (CD);

- 11) Grizāns J., Vanags J. Possibilities of the Integration of the Method of the Ecologically Oriented Independent Scientific Research in the Study Process // Scientific Journal of Riga Technical University. Ser. № 13, Environmental and Climate Technologies. – Riga: Publishing Office of RTU (2010) – pp. 42–48, ISSN 1691-5208, Abstracted / Indexed: *AGRIS, EBSCO*;
- 12) Grizāns J., Vanags J. Cooperation between Local Authorities and Communities in the Area of Sustainable Urban Development // New Socio-Economic Challenges of Development in Europe 2010. Proceedings of the International Conference. – Riga: University of Latvia (2010) – pp. 285–291, ISSN 978-9984-45-363-7;
- 13) Grizāns J., Tambovceva T. Aspects for Assessment of Sustainable Rural Development in Latvia // Economic Science for Rural Development. Proceedings of the International Scientific Conference № 26 – Jelgava: Latvia University of Agriculture (2011) – pp. 221–229, ISSN 1691-3078, ISBN 978-9984-9997-7-7, Abstracted / Indexed: *ISI Web of Knowledge, AGRIS, EBSCO*;
- 14) Grizāns J., Auziņš A., Vanags J. Green Infrastructure Development – Challenge of the Modern Urban Dynamic Growth // Scientific Journal of RTU. 3. series., *Ekonomika un uzņēmējdarbība*. – 22. vol. (2012), pp. 51–58, ISSN 1407-7337, ISSN 2255-8756, Abstracted / Indexed: *EBSCO, ProQuest, Versita, VINITI*.
- 15) Grizāns, J., Vanags, J. Revitalization and Development of the Green Real Estate of Riga City // *Baltic Journal of Real Estate Economics and Construction Management*. Nr. 1, 2013, pp. 29–36, ISSN 2255-9604, ISSN 2255-9671.

Ziņojumi zinātniskās konferencēs un semināros

Promocijas darba rezultāti referēti šādās starptautiskās zinātniskās konferencēs:

- 1) Rīgas Tehniskās universitātes 50. starptautiskā zinātniskā konference „*Ekonomika un uzņēmējdarbība*”. – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2009. gada 14.–16. oktobrī. Referāts „Latvijas pilsētu sociāli ekonomiskās attīstības problēmas un tendences”;
- 2) 11. starptautiskā zinātniskā konference “*Ekonomikas zinātne – lauku attīstībai 2010*”. – Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2010. gada 22.–23. aprīlī. Referāts „Perspectives of the Modelling of the Latvian Rural – Urban Partnership at the Context of Sustainable Development”;
- 3) 15. starptautiskā zinātniskā konference „*Ekonomika un vadība 2010*”. – Rīga: Kauņas Tehnoloģiskā universitāte, Ekonomikas un vadības fakultāte; Kaļiņingradas Valsts Tehniskā universitāte, Ekonomikas fakultāte; Rīgas Tehniskā universitāte, Inženierekonomikas un vadības fakultāte, Brno Tehnoloģiskā universitāte, Biznesa un vadības fakultāte, 2010. gada 22.–23. aprīlī. Referāts „Sustainable Urban Development: Interaction between Business, Society and State”;
- 4) starptautiskā zinātniskā konference „*Tautsaimniecības attīstības problēmas un risinājumi*”. – Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, Ekonomikas fakultāte, Latgales

- Tautsaimniecības pētījumu institūts, 2010. gada 15. aprīlī. Referāts „Vietas mārketingu un tā nozīme pilsētas ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā”;
- 5) Daugavpils Universitātes 52. starptautiskā zinātniskā konference. – Daugavpils: Daugavpils Universitāte, 2010. gada 14.–16. aprīlī. Referāts „Policentriskums kā Eiropas Savienības stratēģiskā prioritāte un tā attīstības veicināšana Latvijā”;
 - 6) 10. starptautiskā zinātniskā konference „*Cilvēks un Vide*”. – Liepāja: Liepājas Universitāte, 2010. gada 20.–21. maijā. Referāts „Pilsētvides funkcionālās transformācijas tendences globālo pārmaiņu laikmetā”;
 - 7) starptautiskā zinātniskā konference „*Jaunie sociāli ekonomiskās attīstības izaicinājumi Eiropā 2010*”. – Rīga: Latvijas Universitāte, CEDIMES Institūts, Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2010. gada 7.–9. oktobrī. Referāts „Cooperation between Local Authorities and Communities in the Area of Sustainable Urban Development”;
 - 8) Rīgas Tehniskās universitātes 51. starptautiskā zinātniskā konference „*Ekonomika un uzņēmējdarbība*”. – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2010. gada 15. oktobrī. Referāts „Pilsētu ilgtspējīgas attīstības plānošana un pārvaldīšana mūsdienu urbanizācijas un globalizācijas procesu apstākļos”;
 - 9) 4. starptautiskā konference “*Vides zinātne un izglītība Latvijā un Eiropā: No zaļiem projektiem līdz zaļai sabiedrībai*”. – Jelgava: Latvijas Vides zinātnes un izglītības padome, Latvijas Republikas Vides ministrija, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2010. gada 22. oktobrī. Referāts „Possibilities of the Integration of the Method of the Ecologically Oriented Independent Scientific Research in the Study Process”;
 - 10) 12. starptautiskā zinātniskā konference “*Ekonomikas zinātne – lauku attīstībai 2011*”. – Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2010. gada 28.–29. aprīlī. Referāts „Aspects for Assessment of Sustainable Rural Development in Latvia”;
 - 11) Rīgas Tehniskās universitātes 52. starptautiskā zinātniskā konference „*Ekonomika un uzņēmējdarbība*”. – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2010. gada 4.–7. oktobrī. Referāts „Green Infrastructure Development – Challenge of the Modern Urban Dynamic Growth”;
 - 12) Apvienotais Pasaules latviešu zinātnieku 3. kongress „*Zinātne, sabiedrība un nacionālā identitāte*”. – Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīgas Latviešu Biedrība, 2011. gada 24.–27. oktobrī. Referāts „Zaļās infrastruktūras elementu iekļaušanas iespējas mūsdienu pilsētvidē”;
 - 13) Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubilejai veltītā 53. starptautiskā zinātniskā konference un 1. pasaules inženieru un RPI/RTU absolventu kongress „*Scientific Conference on Economics and Entrepreneurship*” (SCEE’2012). – Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2012. gada 11.–12. oktobrī. Referāts „Revitalization and Development of the Green Real Estate of Riga City” un referāts „Socially

Economical and Ecological Aspects of the Interactivity of Development of Cities and Regions”;

- 14) Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubilejai veltītā Liepājas filiāles starptautiskā zinātniskā konference „*Ostas un cietokšņa pilsēta Liepāja – identitāte un attīstība*”. – Rīga: Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas filiāle, 2012. gada 31. Oktobrī – 3. novembrī. Referāts „Development of Riga as Port City”.

Promocijas darba pētījuma rezultātu aprobācija un praktiskais pielietojums

Promocijas darba ietvaros īstenotā pētījuma rezultāti aprobēti un praktiski pielietoti, īstenojot fundamentāli lietišķos projektus, izstrādājot Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, integrējot radītas jaunas zināšanas studiju vidē, kā arī uzlabojot sabiedrības izpratni par pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju un tās paaugstināšanā piemērojamajiem instrumentiem.

- **fundamentāli lietišķo projektu īstenošana** – zinātniskā pētījuma ietvaros iegūtās atziņas par uzņēmējdarbības vides attīstības iespējām pilsētu teritorijās tika praktiski pielietotas Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) fundamentāli lietišķo projektu „*Pilsētu un reģionu attīstības mijiedarbības sociāli ekonomiskie un ekoloģiskie aspekti*” (FLPP-2011/28, (B2)) un „*Finansēšanas modeļi dzīvojamā fonda renovācijai Latvijā*” (FLPP-2011/27, (B2)) īstenošanā 2011. gadā;

- **pētījuma rezultātu izmantošana Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādē** – pētījuma ietvaros izstrādātā uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija tika pielietota Rīgas pilsētas attīstības programmas jaunajam plānošanas termiņam 2014.–2020. gadam izstrādē, Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam aktualizācijā, kā arī Uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo teritoriju tematiskā plānojuma izstrādē jauna Rīgas teritorijas plānojuma 2018.–2030. gadam izstrādes ietvaros;

- **pētījuma rezultātu integrēšana studiju vidē** – pētījuma ietvaros radīto zinātnisko izstrādņu par uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanas iespējām pilsētu teritorijās iekļaušana mācību procesā RTU Inženierekonomikas un vadības fakultātē un Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātē lasītājos studijuursos „*Ekoloģijas sistēmu vadīšana*”, „*Ekoloģijas vadīšana*”, „*Būvniecības plānošana un organizēšana*”, „*Būvniecības vadīšana*”, kā arī atsevišķās lekcijās Dienviddānijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē studiju kursā „*Uzņēmumu sociālā atbildība*” ietvaros, tādējādi nodrošinot mācību priekšmetu satura pilnveidošanu un sasaisti ar uzņēmējdarbības praksi;

- **sabiedrības iepazīstināšana ar pētījuma nozīmīgākajiem rezultātiem** – tiešas saiknes ar sabiedrību veidošanai starptautisko ES Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Eiropas Kaimiņattiecību un Partnerības instrumenta līdzfinansēto projektu „*Pievilcīgas un dinamiskas sabiedrības izveide kopīgi ar iedzīvotājiem*” (CADDIES) un „*Baltijas jūras reģiona valstu vietējās un reģionālās attīstības izaicinājumi un iespējas klimata pārmaiņu ietekmē*” (Baltic Climate) ietvaros tika sagatavotas publikācijas par vietējo iedzīvotāju

līdzdalības nozīmīgumu un iespējām pilsētu ilgtspējīgā attīstībā. Tāpat pētījuma ietvaros iegūtie rezultāti kalpoja par pamatu informatīvo materiālu sagatavošanai sabiedrības izpratnes attīstīšanai par siltumnīcas efekta gāzu emisiju samazināšanas nozīmi un iespējām LR Valsts budžeta programmas „*Klimata pārmaiņu finanšu instruments*” finansētā projekta „*16 publikāciju cikla „Energoefektīva un vidi saudzējošā būvniecība – no plānošanas līdz realizācijai*” ietvaros.

Promocijas darba apjoms un saturs

Promocijas darbs ir patstāvīgs zinātnisks pētījums, kas izstrādāts un uzrakstīts latviešu valodā. Promocijas darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām, 34 apakšnodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. Darba kopējais apjoms 149 lappuses. Darbā iekļauti 29 attēli un 17 tabulas, kas paskaidro un ilustrē pētījuma saturu. 12 pielikumi uz 37 lappusēm papildina promocijas darba saturu. Promocijas darba izstrādei izmantoti 140 informācijas avoti.

Promocijas darba **pirmajā nodaļā** tiek pētīti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības teorētiskie aspekti, Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji, kā arī analītiski novērtētas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijas.

Promocijas darba **otrajā nodaļā** tiek analītiski izvērtētas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības iespējas, tostarp tiek izpētīti uzņēmējdarbības vides attīstības modeļi un procesi, pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un to ietekmējošie faktori.

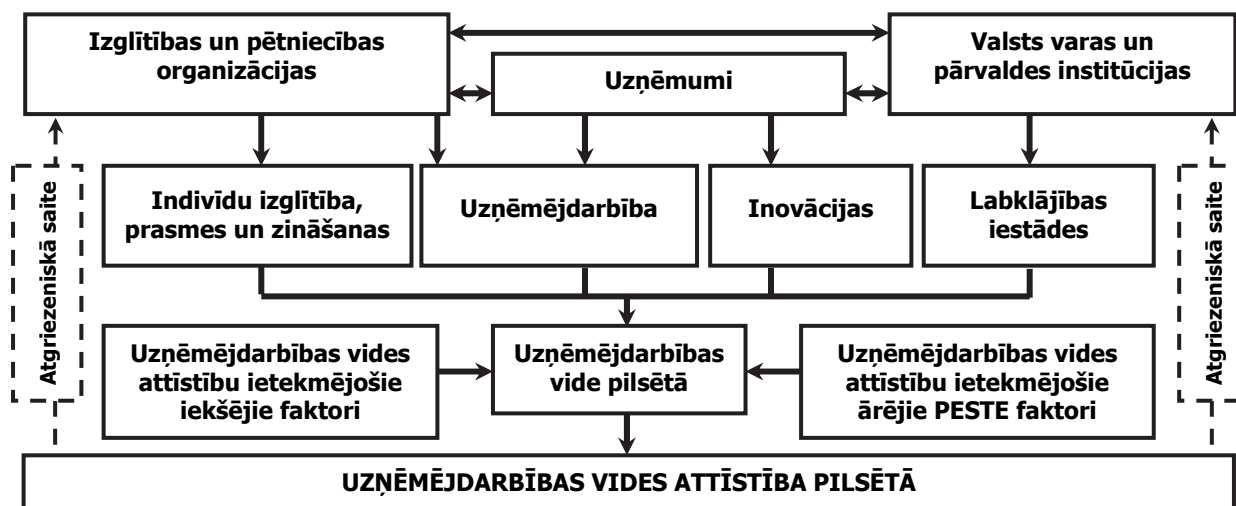
Promocijas darba **trešajā nodaļā** tiek izklāstīti Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti, sniegti to klasificēšanas rezultāti, kā arī izklāstīti priekšlikumi instrumentu izvēlei un pielietošanai, tostarp instrumentu sasaiste ar urbanizēto teritoriju attīstības stratēģiskajiem mērķiem.

Promocijas darba **nobeigumā** doti secinājumi, priekšlikumi, pievienots bibliogrāfiskais saraksts un pielikumi.

1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE PILSĒTĀS UN TĀS KONKURĒTSPĒJA

1.1. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE PILSĒTĀS UN TĀS ATTĪSTĪBA

Ārvalstu pētnieki E. L. Glaesers (*E. L. Glaeser*), S. S. Rosenthals (*S. S. Rosenthal*) un W. C. Strange (*W. C. Strange*) [103, 1. lpp.] uzsver, ka pilsētas teritorijai raksturīga vide ietekmē uzņēmēju lēmumu pieņemšanu par saimnieciskās darbības uzsākšanas un īstenošanas vietas izvēli. Savukārt uzņēmējdarbības ilglaicīgas funkcionēšanas panākumi veicina vietējās ekonomikas attīstību. Uzņēmējdarbības vide tiek uzskatīta par vienu no nozīmīgākajām mūsdienu pilsētas saimniecības komponentēm. Ārzemju zinātnieki P. D. Reynolds (*P. D. Reynolds*) un R. T. Kurtins (*R. T. Curtin*) [120, 3. lpp.] vērš uzmanību uz to, ka uzņēmējdarbība mūsdienās tiek uzskatīta par vēlamu pilsētas sistēmas elementu, kam pastāvīgi piesaistīta liela sabiedrības uzmanība. Ļoti bieži tā tiek interpretēta kā risinājums plašajam sociāli ekonomisko un ekoloģisko problēmu spektram, ar ko saskaras mūsdienu pilsētas. Uzņēmējdarbības intensitātes līmenis kalpo kā indikators, kas liecina par pilsētas un uzņēmējdarbības vides atbilstību uzņēmēju un investoru darbības mērķiem. Tas nozīmē, ka, jo augstāks ir uzņēmējdarbības intensitātes līmenis pilsētas teritorijā un, jo lielāka ir konkrētās pilsētas uzņēmējdarbības vides pievilcība, jo lielāki ir nodokļu ieņēmumi pilsētas budžetā, kas var tikt izlietoti sociāli ekonomisko un ekoloģisko jautājumu risināšanai. Jāatzīmē, ka pēc Dienvidārijas universitātes profesora A. P. Korneta (*A. P. Cornett*) [92, 238. lpp.] atzinumiem pilsētu izaugsme nav neatkarīgs ārējais fenomens, bet drīzāk parādība, kas ir vairāk vai mazāk atvasināta no vietējo uzņēmēju spējām veidot ienākumus. Otto Beisheima vadības skolas profesors D. B. Audretčs (*D. B. Audretsch*) [76, 179. lpp.] norāda uz to, ka tradicionālos ekonomiskās izaugsmes modeļos uzmanība galvenokārt tiek akcentēta uz darbaspēku un kapitālu kā attīstības virzītājspēkiem. Mūsdienās izaugsmes modeļos tiek novērots ievērojami plašāks attīstības virzītājspēku spektrs, kurā ietilpst gan materiālie, gan nemateriālie faktori. Tas nozīmē, ka pilsētu spējas ieviest inovācijas un jauninājumus to uzņēmējdarbības vidē ir nozīmīgākie faktori apdzīvotās vietas sociāli ekonomiskajā un teritoriāli telpiskajā attīstībā. Šī iemesla dēļ, lielāka ekonomikas zinātnes uzmanība būtu jāvelta vides, kas veicina mazo, vidējo un lielo uzņēmumu novatorisko uzņēmējdarbības praksi, attīstībai. Viens no būtiskākajiem faktoriem šajā procesā ir pilsētvides uzņēmējdarbības veicināšanas spēja, kā arī uzņēmēju spēja radīt jauninājumus pilsētas teritorijā un ārpus tās robežām. Minētā pieeja pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai shematiski atspoguļota 1.1. attēlā.

1.1. att. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības virzītājspēki un faktori

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [82, 241. lpp.]

Kā redzams 1.1. attēlā, pie galvenajiem pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības virzītājspēkiem tiek pieskaitīti: 1) cilvēku izglītība, iemaņas, prasmes un zināšanas; 2) uzņēmējdarbība; 3) inovācijas un 4) labklājības iestādes. Jāatzīmē, ka pēc Latvijas zinātnieku A. Tabuna, M. Dunska, P. Eglītes [63, 10. lpp.] uzskatiem cilvēku izglītība, prasmes un zināšanas veido cilvēka spēju un iemaņu kopumu, no kura atkarīgs viņa ekonomiskās un sociālās darbības potenciāls un ražīgums. Savukārt, ar labklājības iestādēm tiek saprastas valsts un pašvaldību institūcijas, kuru darbība tiek orientēta uz dzīves, darba un atpūtas apstākļu uzlabošanu pilsētas teritorijā. Galvenie dalībnieki, kas ietekmē iepriekš minēto virzītājspēku veidošanās nosacījumus un ietekmes raksturu ir izglītības un pētniecības organizācijas, uzņēmumi, kā arī valsts varas un pārvaldes institūcijas. Šajā kontekstā pilsētvides inovācijas un jauninājumi var tikt skatīti gan kā neatkarīgais mainīgais, gan kā atkarīgais mainīgais attiecībā uz politikas jomām, lai veicinātu inovatīvo uzvedību uzņēmējdarbības un izglītības nozarē. Pēc dāņu zinātnieka A. P. Korneta (*A. P. Cornett*) [92, 238. lpp.] atzinumiem tas norāda uz to, ka zināšanu un inovāciju nozīme uzņēmējdarbības vides attīstībā pilsētu teritorijās ir divējāda. Tuvākajā perspektīvā inovāciju un zināšanu radīšana kļūs par nepieciešamo instrumentu pilsētu pielāgošanai rūpniecības pārmaiņām procesā, kas izpaužas kā apdzīvotās vietas vēlme radīt konkurētspējīgu uzņēmējdarbības vidi. Ilgtermiņā inovācijas un zināšanas ir priekšnoteikumi veiksmīgai pilsētas ekonomiskās bāzes pārstrukturēšanai vietējā un reģionālajā mērogā, tādējādi, pilsētas pamatoti var uzskatīt par uzņēmējdarbības vides sistēmu, kuru veidojošie makroekonomiskā mēroga faktori un procesi ietekmē uzņēmuma saimniecisko darbību, to veidojošos mikroekonomiskā mēroga faktoros un procesus.

Pilsēta kā cilvēka saimnieciskās darbības vides sistēma nav homogēns veidojums. Tās struktūras sarežģītību nosaka plašs veidojošo apakšsistēmu spektrs – sociālā, ekonomiskā, ekoloģiskā, tiesiskā, institucionālā, tehnoloģiskā, radošā vide u. c. Pēc Latvijas zinātnieku K. Mārtinsones, A. Pīperes, D. Kamerādes [47, 16. lpp.] atzinumiem, fokusēšanās uz kāda no vides realitātes aspektiem, ļauj uzdot un risināt atšķirīgus pētnieciskos jautājumus un gūt

atšķirīgas atbildes par to, kas ir vide. Tas nozīmē, ka ar pilsētu kā uzņēmējdarbības vides attīstību saistītos jautājumus nepieciešams aplūkot no dažādu zinātņu viedokļa. Pēc Kolumbijas universitātes profesores S. Sassenas (*S. Sassen*) [121, xiii. lpp.] uzskatiem, pilsētās notiekošo procesu izpētei ir nepieciešama dažādu zinātņu rīcībā esošo pieeju un uzskatu integrācija.

Analizējot esošās zināšanas par uzņēmējdarbības vides attīstības vadību pilsētu teritorijās, nepieciešams atzīmēt vairākus fundamentālos pētījumus, kuru ietvaros tiek formulētas teorijas un skaidrotas likumsakarības starp uzņēmējdarbības apstākļiem un saimnieciskās darbības intensitātes līmeni un mērogu konkrētā ģeogrāfiski norobežotā teritorijā – pilsētā, reģionā, valstī. Tāpat, jāakcentē uzmanība uz virkni lietišķo pētījumu, kas piemēro fundamentālo pētījumu par pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vadību rezultātus praktiskiem mērķiem, lai funkcionāli risinātu konkrētus uzdevumus uzņēmumu saimnieciskās darbības vides kvalitātes un pievilcīguma uzlabošanai. Atbilstoši ārzemju zinātnieku D. R. Gnuavali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogela (*D. S. Fogel*) [104, 43.–62. lpp.] piedāvātajai klasifikācijai, visi būtiskākie un jaunākie pētījumi var tikt sadalīti sekojošās pētījumu grupās:

1. grupa – gadījuma analīzes pētījumi par vispārīgiem uzņēmējdarbības vides apstākļiem urbanizētajās teritorijās;

2. grupa – aprakstošie pētījumi par uzņēmējdarbības vidi urbanizētajās teritorijās;

3. grupa – sakarību un salīdzinošie pētījumi par valsts politikas nozīmi uzņēmējdarbības vides attīstībā urbanizētajās teritorijās.

Pēc Eseksas universitātes profesora J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 125. lpp.] uzskatiem, pirmās grupas pētījumos tiek atklāts un novērtēts normatīvi tiesiskais un institucionālais uzņēmējdarbības vides ietvars, kas var veicināt privāto uzņēmumu saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanos, pieredzējušo uzņēmēju darbības rezultātus, kvalificētā darbaspēka, piegādātāju un izplatītāju pieejamību, iespējas jaunu klientu piesaistīšanai un izejai jaunajos tirgos, kā arī starpuzņēmumu konkurences līmeni, valdības atbalstošo politiku un atbilstošās infrastruktūras attīstību. Pie šīs pētījumu grupas var tikt pieskaitīti tādu ārvalstu zinātnieku, kā A. V. Bruno (*A. V. Bruno*) un T. T. Tuebje (*T. T. Tyebjee*) [80, 288.–307. lpp.], Viktorijas universitātes profesora M. S. S. El-Namaki (*M. S. S. El-Namaki*) [94, 98.–106. lpp.], Klemsona universitātes profesora W. B. Gartnera (*W. B. Gartner*) [101, 696.–706. lpp.] u. c. pētījumi.

Izpētot aprakstošos un empīriskos uzņēmējdarbības vides pētījumus, jāsecina, ka tie norāda uz noteikumu un regulējuma zemo līmeni, plašu nodokļu un citu saimnieciskās darbības veicināšanas stimulu klāstu, kā arī uz apmācības un konsultēšanas pakalpojumu sniegšanu, lai veicinātu iesācēju izredzes. Pētījumu rezultātu analīze liecina, ka finanšu palīdzības, informācijas par uzņēmējdarbības attīstības jautājumiem trūkums, augstās nodokļu likmes un inflācijas nosacījumi var negatīvi ietekmēt uzņēmēju vēlmes un spējas dibināt jaunu uzņēmumu un uzsākt saimniecisko darbību konkrētā urbanizētā teritorijā. Savukārt, augstskolu, kas nodrošina apmācību un pētniecību, kā arī tādu faktoru kā pilsētvides kvalitāte,

plaša spektra finanšu palīdzības avotu esamība u. tml. var veicināt augstu uzņēmējdarbības intensitātes līmeni pilsētu teritorijās.

Visbeidzot, trešās grupas pētījumos tiek analizēts un novērtēts kā dažādi valsts politikas pasākumi (piem., riska kapitāla fondu noteikumi, valsts un pašvaldību iepirkuma programmas, intelektuālā īpašuma aizsardzība, investīcijas izglītībā) var veicināt uzņēmējdarbību urbanizētajās teritorijās [112, 879.–891. lpp.]. Pie trešās pētījumu grupas var tikt pieskaitīti tādu ārvalstu zinātnieku, kā Lielbritānijas Durhāma universitātes profesora P. Vestheda (*P. Westhead*) [132, 103.–122. lpp.], amerikāņu zinātnieka B. Mokri (*B. Mokry*) [116, 169. lpp.] u. c. pētījumi.

Akcentējot uzmanību uz uzņēmējdarbības un ar to saistīto inovāciju nozīmīguma reģionālajā attīstībā izpēti, profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 125. lpp.] atzīmē, ka visu triju iepriekš minēto grupu pētījumi liecina, ka ievērojami lielāka jauno uzņēmumu dibināšanas iespējamība pastāv apstākļos, kas veicina pievilcīgas un labvēlīgas uzņēmējdarbības vides attīstību urbanizētajās teritorijās. Šie nosacījumi ievērojami palielina cilvēku uzticēšanos. Pirmkārt, pateicoties plašam iespēju spektram. Otrkārt, pateicoties prasmju, informācijas pieejamības un finanšu palīdzības apvienošanai, kļūst daudz vienkāršāk izmantot pastāvošās iespējas. Zināmā veidā šie nosacījumi liecina par uzņēmējdarbības vides stabilitāti konkrētā apdzīvotajā teritorijā.

Patlaban ar uzņēmējdarbības vides konkurētspējas izaicinājumiem pilsētu teritorijās saistītie jautājumi tiek plaši apspriesti gan starptautiskajās politiskajās, gan akadēmiskajās aprindās, lai attīstītu esošās zināšanas un praktiskos risinājumus uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai urbanizētajās teritorijās. Par to liecina plašs zinātnisko pētījumu klāsts, kuros tiek pierādīta pilsētu sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās izaugsmes faktoru pozitīvā ietekme uz uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanos urbanizētajās teritorijās. OECD pētījumos [118, 53.–81. lpp.] un [119, 39.–53. lpp.] pie nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanu pilsētu teritorijās ietekmējošajiem faktoriem tiek pieskaitīti uzņēmējdarbības uzsākšanas un īstenošanas pamatnosacījumi, profesionāli izstrādātā valdības politika, kultūrvides atbalsta līmenis u. c.

Analītiski izvērtējot Latvijas zinātnieku R. Ķīļa, K. Klāsona, S. Mūriņa [68, 113.–133. lpp.], L. Kūles, U. Oša, I. Stālidzānes [70, 31.–35. lpp.], A. Zobenas, T. Tisenkopfa, A. Kalniņas [69, 16.–19. lpp.] zinātniskās diskusijas par jautājumiem, kas skar uzņēmējdarbības vides veidošanos un attīstību pilsētu teritorijās, jāsecina, ka uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un tās paaugstināšanā piemērojamie instrumenti ir salīdzinoši maz pētīts jautājums ekonomikas un vadības zinātnes nozarēs Latvijā. Promocijas darba ietvaros īstenotais pētījums tiek izstrādāts un realizēts, balstoties uz iepriekš minēto pētījumu ietvaros uzkrātajām atziņām, izdarītajiem secinājumiem un izstrādātajiem priekšlikumiem. Pētījums, kas tiek realizēts promocijas darba ietvaros, tiek īstenots kā loģisks turpinājums iepriekšējos gados veiktajiem pētījumiem ar mērķi iegūt jaunas atziņas, idejas un risinājumus uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai Latvijas pilsētu teritorijās.

1.2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBA LATVIJAS PILSĒTĀS

Līdzīgi kā citās pasaules valstīs, arī Latvijā tiek novērota cieša saistība starp uzņēmējdarbības vides attīstību urbanizētajās teritorijās un pilsētu veidošanos un izaugsmi.

Mūsdienu Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides pirmsākumi meklējami 9.–12. gs., kad Latvijas teritorijā tiek novērotas būtiskas sociāli ekonomiskās pārmaiņas. Raksturojot tā laika pārmaiņu procesus, Latvijas vēstures pētnieki I. Butulis un A. Zunda [7, 17. lpp.] vērs uzmanību, ka ap koka pilīm sāk veidoties senpilsētas ar zemnieku un amatnieku apmetnēm. Pieprasījuma pēc amatniecības izstrādājumiem pieauguma, kā arī sabiedriskā darba dalīšanās rezultātā tiek novērota ekonomiskā pamata veidošanās divu veidu apdzīvoto vietu – pilsētu un lauku attīstībai. Amatniecība izveidojās par patstāvīgu saimniecības nozari. Līdztekus amatniekiem par nozīmīgiem tā laika ekonomisko attiecību dalībniekiem kļūst tirgotāji. Tiek novērota tirdzniecisko sakaru ar kaimiņu tautām un tālākām zemēm paplašināšanās. Latvijas iedzīvotāji sāk iesaistīties Rietumu un Austrumu ekonomiskajās attiecībās. Notiekošo sociāli ekonomisko pārmaiņu ietekmē sāk veidoties Latvijas teritorijas administratīvā iedalījuma sistēma, radot gan publiskās pārvaldes teritoriālās organizācijas formu, gan teritoriālo pamatu uzņēmējdarbības vides attīstībai apdzīvotajās teritorijās.

No Latvijas zinātnieku L. Kūles un K. Rasa [44, 59. lpp.] pētījuma izriet, ka mūsdienu Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma sistēma veidojusies ilgstoši. Pilsētu pamattīkls izveidojies līdz 17. gs., bet kopš 19. gs. beigām jaunu pilsētu kā apdzīvojuma struktūras būtisku elementu veidošanās bijusi ierobežota, kaut gan mainījās dažādu esošo pilsētu tautsaimnieciskā nozīme, mainot uzņēmējdarbības vidi attiecīgajā urbanizētajā teritorijā. No 13. gs. par nozīmīgāko pilsētu Latvijas teritorijā kļuva Rīga, kas turpmākajā vēsturiskajā attīstībā ir saglabājusi un nostiprinājusi savu centrālo nozīmi valsts apdzīvojuma sistēmā, tautsaimniecības struktūrā, kā arī Latvijas uzņēmējdarbības vidē. Kopš 17. gs. līdz pat 20. gs. sākumam Latgales reģions attīstījies atšķirīgi no pārējās Latvijas teritorijas. Tas noteicis arī raksturīgas īpatnības šī reģiona apdzīvojuma struktūrā – gan lielāku neatkarību no Rīgas, gan raksturīgu lauku apdzīvojumu.

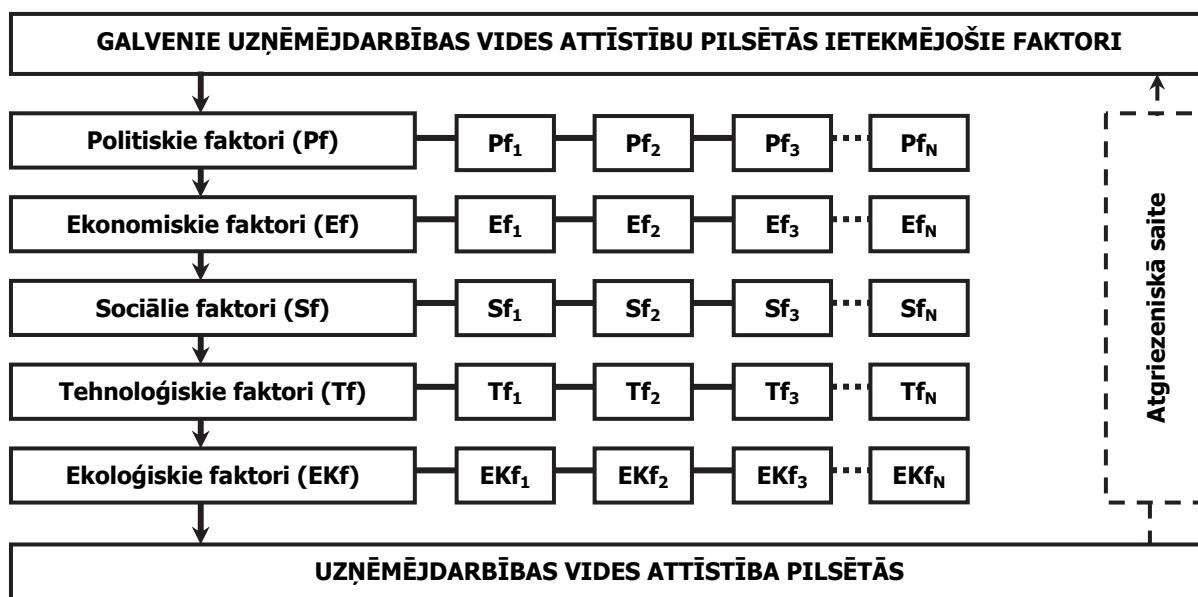
Mūsdienās LR administratīvi teritoriālā iedalījuma sistēmu veido dažāda lieluma apdzīvotās vietas. Uzņēmējdarbības vidi katrā apdzīvotā vietā nosaka tās lielums, novietojums, sasniedzamības rādītāji, kā arī tās veiktās funkcijas un saiknes ar citām apdzīvotajām vietām. Saskaņā ar LR Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu [1, 5. lpp.] LR iedala apriņķos, republikas pilsētās un novados, kurus veido novada pilsētas un novada pagasti. Šobrīd LR ir 76 pilsētas, no kurām 9 ir republikas nozīmes pilsētas – Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Valmiera un Ventspils, bet 67 ir novadu pilsētas. Kopenhāgenas universitātes Dānijas meža un ainavu institūta [90, 2. lpp.] veiktā pētījuma dati liecina, ka Latvijas pilsētas, kas samērā vienmērīgi izvietotas pa visu valsts teritoriju – vidēji uz 1 000 km² valsts teritorijas atrodas 1–2 pilsētas, kalpo par pamatu valsts apdzīvojuma struktūrai. Vidējais attālums starp Latvijas pilsētām ir ap 26 km. Lai arī LR apdzīvojuma struktūru veido samērā vienmērīgi izkliedēts mazā un vidējā lieluma

pilsētu un lauku apdzīvoto vietu tīkls, tai ir raksturīgas monocentriskās attīstības pazīmes apdzīvojamā, satiksmes infrastruktūras, kā arī sociālo un ekonomisko pasākumu koncentrācijas jomā. Latvijas galvaspilsēta – Rīga atrodas valsts centrālajā daļā un ir galvenā dominante valsts apdzīvoto vietu tīklā un valsts tautsaimniecībā. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Rīgas aglomerācijas centrā ir lielāks par 700,0 tūkstošiem cilvēku. Savukārt, visā aglomerācijā šis skaitlis sasniedz 900,0 tūkstošus iedzīvotājus. Tas nozīmē, ka Rīga un tās aglomerācijas zona ir pastāvīga dzīvesvieta gandrīz pusei no valsts kopējā iedzīvotāju skaita. Rīga, būdama viena no Baltijas jūras baseina lielākajām pilsētām, ir valsts nozīmes sociāli ekonomiskais un kultūras monocentrs, kura ietekme sniedzas ārpus Latvijas robežām [75, 226.–227. lpp.].

Izpētot Latvijas un ārzemju zinātnieku I. Butuļa, A. Zundas [7, 24.–25. lpp.], M. Dunska, J. Ikstena, L. Rasnačas [10, 81.–82. lpp.], U. Altroka (*U. Altroka*), S. Guntnera (*S. Guntner*), S. Huninga (*S. Huning*) [75, 228.–229. lpp.] zinātniskās diskusijas par uzņēmējdarbības vēsturisko attīstību Latvijas pilsētās, jāsecina, ka katrai no Latvijas pilsētām ir viens vai vairāki priekšnoteikumi, kas nosaka to rašanos, attīstību un tautsaimniecisko specializēšanos. Pie galvenajiem Latvijas pilsētu veidošanās priekšnoteikumiem var tikt pieskaitītas ostas, rūpniecības uzņēmumi, nozīmīgi satiksmes mezgli, kūrortiēstādes u. c.

Šobrīd lielākās republikas nozīmes pilsētas ir nozīmīgākie nacionālie un reģionālie uzņēmējdarbības centri – iedzīvotāju darba vietu, lietišķo darījumu, tirdzniecības, ikdienas, periodisko un specializēto pakalpojumu sniegšanas koncentrācijas vietas. Taču, jāņem vērā, ka šīs pilsētas nav veidojušās kā apdzīvojamā sistēmas centri, bet citu vēsturisku un ekonomisku faktoru ietekmē. Vēsturiski veidojušās atšķirības Latvijas pilsētu attīstībā nosaka arī atšķirības uzņēmējdarbības vidē attiecīgajās teritorijās.

Nozīmīgāko urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošo faktoru grupu apkopojošā shēma sniegta 1.2. attēlā.

1.2. att. Uzņēmējdarbības vides attīstību pilsētās ietekmējošo faktoru grupas

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [10, 81. lpp.]

Kā redzams 1.2. attēlā, visi nozīmīgākie urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošie faktori var tikt sadalīti piecās faktoru grupās: Pf – politiskie, Ef – ekonomiskie, Sf – sociālie, Tf – tehnoloģiskie un Ekf – ekoloģiskie faktori. Šāds iedalījums ir PESTE metodes pamatā [skat., piemēram, 86, 45.–51. lpp.]. PESTE metode ir viena no uzņēmējdarbības vides analīzes metodēm. Šī metode tiek pielietota uzņēmējdarbības apstākļu konkrētā ģeogrāfiskā teritorijā uzraudzīšanai un novērtēšanai, lai identificētu saimnieciskās darbības potenciālos draudus un iespējas to novērst. Galvenā uzmanība šīs metodes pielietojuma uzņēmējdarbības vides analīzē izvērtējumam tiek pievērsta promocijas darba 2.4. apakšnodaļā.

Pie politiskajiem faktoriem, kas ietekmē uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas pilsētās tiek pieskaitīta politiskā stabilitāte Latvijas valstī un vietējās pašvaldībās, LR nacionālā un vietējo pašvaldību uzņēmējdarbības attīstības politika, prioritāri atbalstāmās tautsaimniecības nozares u. c.

Savukārt, pie ekonomiskiem faktoriem, kas noteica līdzšinējo uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas urbanizētajās teritorijas pēc Latvijas zinātnieku M. Duskas, J. Ikstena, L. Rasnačas [10, 81. lpp.] atzinumiem, tiek pieskaitīta Latvijas valsts tautsaimniecības ilgstoša atrašanās lielas valsts tautsaimniecības kompleksā, plānveida ekonomiskās sistēmas mantojums, ekonomiskā stabilitāte nacionālajā un vietējā līmenī, Latvijas valsts un vietējo pašvaldību ārējie ekonomiskie sakari u. c.

Plašu sociālo faktoru grupu veido Latvijas pilsētu iedzīvotāju demogrāfiskais sastāvs, iedzīvotāju dzīvesveids un izglītības līmenis, vēsturiski izveidojušās uzņēmējdarbības tradīcijas un kultūra u. c.

Pie tehnoloģiskajiem faktoriem, kas ietekmē uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas pilsētās, pieder informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstība, ražošanas tehnoloģiju attīstība, inovāciju ieviešana uzņēmējdarbībā u. c.

Noslēdzošo ekoloģisko faktoru grupu veido Latvijas pilsētu ģeogrāfiskais novietojums, Latvijas pilsētās strādājošajiem uzņēmumiem pieejami dabas resursi, vides piesārņojums Latvijas pilsētu teritorijās u. c.

Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides vēsturiskās attīstības izpētes rezultāti ļauj secināt, ka tās ietekmējošo faktoru iedarbība tiek novērota gan īstermiņā, gan ilgtermiņā, bet to raksturs ir gan subjektīvs, gan objektīvs. No iepriekš minētā izriet, ka uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošo faktoru spektrs, kā arī to iedarbības pakāpe un ilgums nosaka mūsdienu Latvijas pilsētu raksturojošās reģionālās atšķirības. Līdz ar to Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības izpētes ietvaros tiek identificētas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides reģionālās konkurētspējīgās priekšrocības, kas kalpo par pamatu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas novērtēšanai urbanizētajās teritorijās turpmākajā pētījuma izklāstā. Pētījuma ietvaros identificētas sekojošās Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējīgās priekšrocības sadalījumā pēc reģionālā principa:

KURZEMES REĢIONA PILSĒTAS

- reģiona un pilsētu izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums starp Rīgu kā valsts attīstības centru un Baltijas jūru, kā valsts attīstības telpu;
- Liepāja un Ventspils ir lielas starptautiskas, neaizsalstošas ostas;
- speciālās ekonomiskās zonas reģiona teritorijā – Ventspils brīvosta un Liepājas speciālā ekonomiskā zona;
- vienmērīgi izvietotas reģiona pilsētas ar konkurētspējīgu uzņēmējdarbības vidi;
- labi attīstīts autoceļu tīkls, kas nodrošina reģiona pilsētu savstarpējo savienojumu;
- reģiona pilsētas ir unikālo reģiona kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību krātuves, kas ir nozīmīgs tūrisma attīstības resurss.

LATGALES REĢIONA PILSĒTAS

- reģiona un pilsētu izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums – austrumu robeža, ārējie ekonomiskie sakari ar Krieviju un Baltkrieviju;
- ES ārējā sauszemes robeža – iespēja pārrobežu sadarbības attīstībai;
- laba satiksme ar lieliem uzņēmējdarbības centriem kaimiņvalstīs;
- Daugavpils un Rēzekne ar plašām bijušo rūpnīcu teritorijām, kā arī rūpnieciskās ražošanas un amatniecības tradīcijām;
- Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona rada labvēlīgu vidi investīcijām un uzņēmējdarbības attīstībai;
- reģiona pilsētas ir unikālo reģiona kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību krātuves, kas ir nozīmīgs tūrisma attīstības resurss.

RĪGAS REĢIONA PILSĒTAS

- reģiona un pilsētu izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums valsts centrālajā daļā un Baltijas valstu centrā;
- Rīga ir Latvijas galvaspilsēta un vēsturiski lielākā ES Baltijas jūras reģiona pilsēta;
- Rīgas reģions ir valsts galvenais transporta mezgls un svarīgs starptautiskais transporta mezgls. Būtiska transporta saikne Rietumu-Austrumu un Ziemeļu-Dienvidu virzienos;
- reģiona pilsētas ir unikālo reģiona kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību krātuves, kas ir nozīmīgs tūrisma attīstības resurss.

VIDZEMES REĢIONA PILSĒTAS

- reģiona un pilsētu izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums Latvijas ziemeļaustrumu daļā, sauszemes robeža ar Igauniju un Krieviju – iespēja pārrobežu sadarbības attīstībai;
- līdzsvarota, policentriska apdzīvojuma struktūra reģiona teritorijā;
- Vidzemes reģionu šķērso nozīmīgi transporta koridori (valsts galvenās automaģistrāles un dzelzceļa līnijas, maģistrālais dabas gāzes cauruļvads), kas nodrošina Rietumu-Austrumu un Ziemeļu-Dienvidu virzienu sasaisti;

- Vidzemes reģiona teritorijā netiek novērotas ievērojamas attīstības līmeņa atšķirības, kā tas ir citos Latvijas reģionos;
- reģiona pilsētas ir unikālo reģiona kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību krātuves, kas ir nozīmīgs tūrisma attīstības resurss.

ZEMGALES REĢIONA PILSĒTAS

- reģiona un pilsētu izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums – Latvijas-Lietuvas sauszemes robeža – iespēja pārrobežu sadarbības attīstībai;
- reģiona uzņēmējdarbības centri atrodas tuvu Rīgai un ir salīdzinoši ātri un ērti sasniedzami;
- Jelgavas pilsēta ar plašām bijušo rūpnīcu teritorijām, kā arī rūpnieciskās ražošanas un amatniecības tradīcijām;
- Zemgales reģionu šķērso nozīmīgi starptautiskie auto un dzelzceļa transporta koridori un svarīgi maģistrālie dabas gāzes un naftas cauruļvadi;
- reģiona pilsētas ir unikālo reģiona kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību krātuves, kas ir nozīmīgs tūrisma attīstības resurss.

Sintezējot iepriekš minētos Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības izpētes rezultātus, jāsecina, ka uzņēmējdarbības vide Latvijas urbanizētajās teritorijās ir veidojusies ilgstoši daudzu politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko un ekoloģisko faktoru ietekmē. Uzņēmējdarbības vidi Latvijas urbanizētajās teritorijās raksturo reģionālās atšķirības un konkurētspējīgās priekšrocības. Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības videi vienmēr tika piesaistīta liela Rietumeiropas un Austrumeiropas uzņēmēju interese. Pamatojoties uz iepriekš minētajiem atzinumiem, turpmākajā pētījuma gaitā uzmanība tiek pievērsta Latvijas lielāko pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomisko rezultātu izpētei.

1.3. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS MAKROEKONOMISKIE RĀDĪTĀJI

Promocijas darba ietvaros uzņēmējdarbības vides attīstības rezultātu izpēte tiek veikta septiņās republikas nozīmes pilsētās – Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē, Rīgā un Ventspilī, balstoties uz deviņiem makroekonomiskajiem rādītājiem. Ņemot vērā, ka uzņēmējdarbības vides attīstības mērķis ir uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai labvēlīgu apstākļu radīšana, kā arī iedzīvotāju uzņēmības un uzdrīkstēšanās sākt savu uzņēmējdarbību rosināšana, visi izvērtējamie rādītāji tiek sadalīti trijās grupās:

1. RĀDĪTĀJU GRUPA – rādītāji, kas raksturo Latvijas pilsētās strādājošo skaita izmaiņas pilsētas teritorijā. Šajā rādītāju grupā ietilpst šādi rādītāji:

- 1.1. rādītājs – strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas;
- 1.2. rādītājs – strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā.

2. RĀDĪTĀJU GRUPA – rādītāji, kas raksturo fizisko un juridisko personu, kas nodarbojas ar uzņēmējdarbību Latvijas pilsētās, skaita izmaiņas. Šajā rādītāju grupā ietilpst šādi rādītāji:

- 2.1. rādītājs – pašnodarbināto skaits;
- 2.2. rādītājs – individuālo komersantu skaits;
- 2.3. rādītājs – komercsabiedrību skaits.

3. RĀDĪTĀJU GRUPA – rādītāji, kas raksturo Latvijas pilsētu uzņēmumu skaita izmaiņas pēc uzņēmumu lieluma. Šajā rādītāju grupā ietilpst šādi rādītāji:

- 3.1. rādītājs – mikro uzņēmumu skaits;
- 3.2. rādītājs – mazo uzņēmumu skaits;
- 3.3. rādītājs – vidējo uzņēmumu skaits;
- 3.4. rādītājs – lielo uzņēmumu skaits.

Iepriekš minēto rādītāju dinamikas novērtēšana atspoguļo uzņēmējdarbības vides attīstības rezultātus Latvijas pilsētu administratīvajā teritorijā un ļauj spriest – cik tā ir bijusi labvēlīga uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā. Pētījuma ietvaros par pārskata periodu tiek izvēlēts laika periods no 2003. līdz 2013. gadam.

1.3.1. STRĀDĀJOŠO SKAITA IZMAIŅAS

Latvijas pilsētās darbojas lielākā daļa valstī reģistrēto uzņēmumu. Tie ražo preces un sniedz Latvijas urbanizēto teritoriju iedzīvotājiem nepieciešamos pakalpojumus. Uzņēmumi ir nozīmīgākais nodarbinātības avots Latvijas urbanizētajās teritorijās strādājošajiem.

Raksturojot strādājošo skaita teritoriālo izvietojumu Latvijā, nepieciešams atzīmēt, ka to ievērojama koncentrācija tiek novērota tieši pilsētās, kurām raksturīga augsta cilvēku saimnieciskās darbības daudzveidības un integrācijas pakāpe. Līdz ar to var secināt, ka strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas pilsētās ir viens no nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības vides attīstības rezultātiem urbanizētajās teritorijās.

Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopot un grafiski attēloti dati par strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas Latvijas republikas nozīmes pilsētās izmaiņām pārskata periodā (skat. 1. pielikumu). Novērtējot strādājošo skaita izmaiņas Latvijas urbanizētajās teritorijās, jāsecina, ka ievērojami lielāks strādājošo cilvēku skaits aplūkojamā laikā periodā tiek novērots Rīgas pilsētā, veidojot 346,3 tūkstošus cilvēku pārskata perioda sākumā un 325,6 tūkstošus cilvēku perioda beigās. Pārējās pētāmajās Latvijas pilsētās strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas ir 10–30 reizes mazāks. Tas liecina par ievērojami augstāku ekonomiskās intensitātes līmeni valsts galvaspilsētā, ko nosaka atbilstošas uzņēmējdarbības infrastruktūras pieejamība. Turklāt Rīgas ģeogrāfiskā atrašanās vieta ir izdevīga to uzņēmumu centrālo biroju vai pārstāvniecību izvietojumam, kas darbojas ES, Baltijas valstu un Krievijas tirgū [56, 54. lpp.].

Analītiski izvērtējot Latvijas pilsētās strādājošo skaita izmaiņas pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas, jāsecina, ka visās pētāmajās urbanizētajās teritorijās izmaiņu dinamika raksturs ir samēra līdzīgs. Tas atspoguļo ievērojamas pārmaiņas darba tirgū, kas kopš

2008. gada nogales notikušās visās republikas pilsētās. Strādājošo skaita absolūtais samazinājums republikas pilsētās pārskata periodā svārstās no 1,7 tūkstošiem cilvēku Jūrmalā līdz 20,7 tūkstošiem cilvēku Rīgā. Gadījumā, ja pirms Latvijas ekonomikas lejupslīdes tika novērota lielāka ar darba meklēšanu saistītā iedzīvotāju migrācija no laukiem uz pilsētām valsts ietvaros, tad šobrīd notiek iedzīvotāju intensīvā aizbraukšana darba meklējumos uz citām valstīm. Tas liecina par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas pazemināšanos, kas ir svarīgs atzinums dotā pētījuma kontekstā.

Uzņēmējdarbības vides attīstību urbanizētajās teritorijās raksturo arī strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopotī un grafiski attēloti dati par strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā Latvijas republikas nozīmes pilsētās izmaiņām pārskata periodā (skat. 2. pielikumu).

Izpētot Latvijas pilsētās strādājošo skaita izmaiņas pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā, jāsecina, ka to procentuālais īpatsvars pārskata periodā visās pētāmajās urbanizētajās teritorijās atrodas 50–70 % vērtību apgabalā. Salīdzinot ar situāciju citās pasaules valstīs, nepieciešams uzsvērt, ka Latvijas urbanizētajās teritorijās privātajā sektorā nodarbināto un to radītā IKP īpatsvars valsts ekonomikā ir pārāk zems. Lielā mērā to nosaka liels valsts un pašvaldību uzņēmumu skaits, kas veic saimnieciskās darbības funkcijas, kas pārklājas ar privātajā sektorā strādājošo uzņēmumu saimniecisko darbību. Latvijas pilsētās privātajā sektorā nodarbināto skaita izmaiņu dinamikas raksturs ir samēra līdzīgs. Salīdzinot ar pārskata perioda sākumu, 2013. gadā lielākais strādājošo skaita pieaugums tiek novērots Daugavpilī – 6,4 % un Jūrmalā – 4,9 %. Jaunu darba vietu veidošanās dinamikas izpēti rezultāti liecina, ka Latvijas urbanizētajās teritorijās jaunas darba vietas pārskata periodā galvenokārt veidojušās privātajā sektorā. Lielāks jaunu darba vietu skaits Latvijas pilsētās tiek novērots tādas tautsaimniecības nozarēs kā būvniecība, apstrādes rūpniecība, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozare. Savukārt, sabiedriskajā sektorā pārskata periodā tiek novērots salīdzinoši lēns darbavietu pieaugums, kur aizņemto darbavietu skaits kopš 2010. gada palicis faktiski nemainīgs – pieaudzis vien par 0,1 % (salīdzinot 2013. gada trīs ceturkšņus ar 2010. gada atbilstošo periodu) [38, 82. lpp.].

1.3.2. PAŠNODARBINĀTO UN KOMERSANTU SKAITA IZMAIŅAS

Ņemot vērā, ka uzņēmējdarbības vide un to veidojošo faktoru kopums lielā mērā nosaka uzņēmēju interesi uzsākt un īstenot savu saimniecisko darbību attiecīgajā urbanizētajā teritorijā, uzņēmējdarbības vides attīstības novērtēšanai Latvijas pilsētās tiek izvēlēti tādi makroekonomiskie rādītāji kā pašnodarbināto skaits, individuālo komersantu skaits un komercsabiedrību skaits.

Pašnodarbināto skaits ir nozīmīgs nodarbinātības rādītājs pilsētās, jo bieži tas atspoguļo darba ņēmēja statusa izmaiņas darba tirgū konkrētajā urbanizētajā teritorijā, izvēloties kļūt par pašnodarbināto vai uzņēmēju. No Latvijas zinātnieku M. Dunska, J. Ikstena, L. Rasnačas

[10, 87. lpp.] pētījumiem izriet, ka to, cik lielas ir cilvēka izvēles iespējas konkrētajā situācijā nodarbinātības tirgū pilsētās, lielā mērā nosaka gan indivīda vēlmes un spējas, gan attiecīgas urbanizētās teritorijas pašvaldības politika uzņēmējdarbības vides attīstības jomā. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par pašnodarbināto skaita Latvijas republikas nozīmes pilsētās izmaiņām pārskata periodā (skat. 3. pielikumu).

Pārskata periodā samēra līdzīgs pašnodarbināto personu skaita izmaiņu dinamikas raksturs tiek novērots visās Latvijas lielākajās pilsētās. Analizējot pašnodarbināto skaita izmaiņas Latvijas pilsētās, nepieciešams atzīmēt, ka visās Latvijas lielākajās pilsētās pārskata periodā tiek novērots pakāpenisks pašnodarbināto personu skaita pieaugums. Pieauguma temps pētāmajās urbanizētajās teritorijās laika periodā no 2003. līdz 2013. gadam svārstās robežās no 4 % Rēzeknē līdz 16 % Ventspilī. Daļēji to ietekmē pastāvošā darbaspēka nodokļu politika, kad uzņēmumi arvien aktīvāk sāk izvērtēt nodokļu sloga samazināšanas iespējas ar ārpakalpojumu izmantošanas palīdzību, tādējādi uzņēmumu priekšroka tiek dota nevis darba ņēmējiem, bet gan pašnodarbinātām personām, kas sniedz uzņēmumam nepieciešamos pakalpojumus. Nepieciešams atzīmēt, ka pārskata periodā ievērojami lielākas Latvijas urbanizētajās teritorijās reģistrēto pašnodarbināto personu daļas koncentrēšanās tiek novērota valsts galvaspilsētā.

Viena no Latvijas pilsētās izplatītajām komercdarbības juridiskajām formām ir individuālais komersants. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par individuālo komersantu skaita Latvijas urbanizētajās teritorijās izmaiņām pārskata periodā (skat. 4. pielikumu).

Latvijas pilsētās strādājošo individuālo komersantu skaita izmaiņu izpētes rezultāti ļauj secināt, ka visās pētāmajās urbanizētajās teritorijās izmaiņu dinamikas raksturs ir samēra līdzīgs. Individuālo komersantu skaita pieaugums Latvijas lielākajās pilsētās tiek novērots laikā periodā no 2005. līdz 2008. gada pirmajam pusgadam. To veicināja salīdzinoši vienkāršāka individuālo komersantu reģistrācijas procedūra un zemākas izmaksas. Savukārt kopš 2008. gada 2. pusgada līdz 2012. gadam tiek novērots neliels individuālo komersantu skaita samazinājums. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu, Latvijas pilsētās strādājošo individuālo komersantu skaits visvairāk ir palielinājies Rēzeknē – 4,7 reizes, bet vismazāk Rīgā – 1,4 reizes un Jūrmalā – 1,5 reizes. Izpētes rezultāti liecina, ka lielākā daļa individuālo komersantu, kas darbojas Latvijas urbanizētajās teritorijās, ir pakalpojumu sniedzēji. Izpētot šobrīd Latvijas pilsētās ik mēnesī reģistrēto individuālo komersantu skaitu, kas ir vidēji 7–8 reizes mazāks nekā reģistrēto sabiedrību ar ierobežotu atbildību, jāsecina, ka tuvākajā laikā izmaiņu dinamikas raksturs paliks bez izteiktām izmaiņām.

Uzņēmējdarbības vides attīstību urbanizētajās teritorijās raksturo pilsētās strādājošo komercsabiedrību skaits. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par komercsabiedrību skaita Latvijas republikas nozīmes pilsētās izmaiņām pārskata periodā (skat. 5. pielikumu).

Izpētot Latvijas pilsētās strādājošo komercsabiedrību skaita izmaiņas, jāsecina, ka pārskata periodā visās pētāmajās urbanizētajās teritorijās tiek novērots augošs komercsabiedrību

dibināšanas temps. Ievērojami lielāks strādājošo komercsabiedrību skaits aplūkojamā laika periodā tiek novērots Rīgas pilsētā, veidojot 26 624 uzņēmumus pārskata perioda sākumā un 46 546 uzņēmumus perioda beigās. To veicināja komercsabiedrību reģistrācijas procedūru pilnveidošana, nodokļu sistēmas sakārtošana valstī (t. sk. uzņēmumu ienākumu nodokļa likmes samazināšana), Latvijas iestāšanās ES, kā rezultātā daudzi Latvijas uzņēmumi tika reorganizēti ES sniegto finanšu instrumentu apguvei, ārvalstu uzņēmumu ienākšana Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vidē un citi faktori.

Sintezējot iepriekš minētos uzņēmējdarbības vides attīstības Latvijas urbanizētajās teritorijās izpētes rezultātus, balstoties uz pirmās un otrās grupas makroekonomiskajiem rādītājiem, jāsecina, ka ir nepieciešams turpināt ieviest reformas uzņēmējdarbības uzsākšanas atvieglošanai un ar uzņēmumu saistīto datu reģistrēšanai LR Uzņēmumu reģistrā. Par to liecina arī uzņēmējdarbības vides analīze ilgspējīgas attīstības kontekstā. Tās nodrošināšanai nepietiek vien ar jaundibinātu komersantu dibināšanas un reģistrēšanas veicināšanu. Lai nodrošinātu konkurētspējas celšanos, šiem jaundibinātajiem komersantiem ir jābūt dzīvotspējīgiem. Taču statistiskie dati liecina, ka kopējais komersantu skaits pieaug aptuveni par pusi no jaundibināto komersantu skaita pieauguma, tādējādi netieši norādot uz to dzīvotspējas problēmām. Tāpat komersantu skaita ziņā ir izteiktas reģionālās atšķirības un tās nevis samazinās, bet palielinās [35, 9. lpp.].

1.3.3. UZŅĒMUMU SKAITA IZMAIŅAS

Aptuveni 99,5 % no visiem Latvijā teritorijā reģistrētajiem ekonomiski aktīvajiem individuālajiem komersantiem un komercsabiedrībām ietilpst mazo un vidējo uzņēmumu kategorijā atbilstoši EK regulā 800/2008 noteiktajai mazo un vidējo uzņēmumu definīcijai. Līdzīgi kā citu pasaules valstu urbanizētajās teritorijās, arī Latvijas pilsētās strādājošajiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir liela nozīme valsts IKP radīšanā un nodarbinātības nodrošināšanā. Mazo un vidējo uzņēmumu sadalījumā pēc lieluma grupām vislielāko īpatsvaru – 85 % ieņem mikro uzņēmumi. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par mikro uzņēmumu skaita izmaiņām Latvijas pilsētās pārskata periodā (skat. 6. pielikumu).

Latvijas pilsētās strādājošo mikro uzņēmumu skaita izmaiņu dinamikas izpētes rezultāti ļauj secināt, ka laika periodā no 2003. līdz 2013. gadam mikro uzņēmumu skaits Latvijas lielākajās pilsētās vidēji ir palielinājies divās reizēs. Pārskata periodā mikro uzņēmumu skaita pieaugums tiek novērots visās pētāmajās Latvijas pilsētās. Pieauguma svārstību diapazons ir no 1,6 reizēm Rēzeknē līdz 2,8 reizēm Jūrmalā. Svarīgi atzīmēt Latvijas pilsētās strādājošo mikro uzņēmumu skaita pozitīvu dinamiku visa pārskata perioda laikā, neskatoties uz 2008./2009. gada ekonomisko lejupslīdi. Daļēji tas izskaidrojams ar to, ka mikro uzņēmumu dibināšana sniedz Latvijas pilsētu iedzīvotājiem iespējas īstenot dzīvē savas biznesa idejas, kļūstot par uzņēmējiem. Uzsākot un attīstot savu saimniecisko darbību, pilsētas iedzīvotāji nodrošina sevi un savu ģimeni ar ienākumiem, kā arī rada jaunas darba vietas attiecīgajā urbanizētajā teritorijā. Svarīgs faktors ir arī salīdzinoši vienkārša mikro uzņēmuma

reģistrēšanas procedūra, kā arī salīdzinoši zems reģistrēšanas pamatkapitāls. Nepieciešams atzīmēt, ka Latvijas lielākajās pilsētās reģistrētie mikro uzņēmumi galvenokārt darbojas mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības nozarē, pakalpojumu sfērā, kā arī nekustamo īpašumu nozarē. Neskatoties uz to, ka Rīgā reģistrēto mikro uzņēmumu skaita pieauguma rādītājs pārskata periodā ir vienāds ar visu pētāmo pilsētu vidējo rādītāju, valsts galvaspilsētā reģistrēto mikro uzņēmumu īpatsvars ievērojami atšķiras no pārējās Latvijas lielākajās pilsētās reģistrēto mikro uzņēmumu skaita.

Otro vietu aiz mikro uzņēmumiem mazo un vidējo uzņēmumu sadalījumā pēc lieluma grupām Latvijā ieņem mazie uzņēmumi ar 12 % īpatsvaru. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par mazo uzņēmumu skaita izmaiņām Latvijas pilsētās pārskata periodā (skat. 7. pielikumu).

Novērtējot Latvijas pilsētās strādājošo mazo uzņēmumu skaita izmaiņas pārskata periodā, jāsecina, ka laikā no 2003. līdz 2007. gadam visās pētāmajās pilsētās tiek novērots strādājošo mazo uzņēmumu skaita pieaugums. Savukārt, kopš 2008. gada otrā pusgada, ekonomiskās krīzes situācija valstī un kreditēšanas izmaiņas banku sektorā sāk negatīvi ietekmēt mazo uzņēmumu ražoto produktu un sniegto pakalpojumu pieprasījumu. Valsts ekonomiskajai situācijai pasliktinoties, Latvijas urbanizētajās teritorijās tiek novērots ekonomiski aktīvo mazo uzņēmumu skaita kritums. Pārskata periodā mazo uzņēmumu skaita samazinājums pētāmajās urbanizētajās teritorijās negatīvi ietekmēja nodarbinātību Latvijas lielākajās pilsētās. Patlaban tiek novērota tendence mazo uzņēmumu skaitam Latvijas urbanizētajās teritorijās palielināties, taču joprojām to kopējais skaits par dažiem procentiem atpaliek no pirmskrīzes līmeņa. Mazie uzņēmumi, kas īsteno savu saimniecisko darbību Latvijas pilsētās, galvenokārt darbojas būvniecības sektorā, mazumtirdzniecībā, sniedz automobiļu apkopes un remonta pakalpojumus, kā arī ar informāciju tehnoloģijām saistītos pakalpojumus. Pētot Latvijas lielākajās pilsētās strādājošo mazo uzņēmumu skaitu, jāsecina, ka līdzīgi kā ar mikro uzņēmumiem, arī mazo uzņēmumu saimnieciskās darbības uzsākšanai un īstenošanai aplūkojamā periodā labvēlīgāka bija uzņēmējdarbības vide valsts galvaspilsētā.

Neskatoties uz to, ka vidējo uzņēmumu īpatsvars Latvijas uzņēmumu vidū ir ievērojami mazāks un veido vien 2,5 % no kopējā ekonomiski aktīvo mazo un vidējo uzņēmumu skaita, tiem ir liela nozīme urbanizētajās teritorijās notiekošajos saimnieciskajos procesos, tostarp vietējo iedzīvotāju nodarbinātībā. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par vidējo uzņēmumu skaita izmaiņām Latvijas pilsētās pārskata periodā (skat. 8. pielikumu).

Latvijas pilsētās strādājošo vidējo uzņēmumu skaita izmaiņu dinamikas izpēte ļauj secināt, ka visās pētāmajās urbanizētajās teritorijās, izņemot Rēzeknes pilsētu, tiek novērots ekonomiski aktīvo vidējo uzņēmumu skaita pieaugums. Vidējo uzņēmumu skaita absolūtais pieaugums Latvijas lielākajās pilsētās pārskata periodā svārstās no 3 uzņēmumiem Jelgavā un Ventspilī līdz 298 uzņēmumiem Rīgā. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu, lielākais vidējo uzņēmumu skaita pieaugums – 1,6 reizes pārskata periodā tiek novērots Daugavpilī, kura ekonomikas nozaru struktūrā kopš 2009. gada palielinājās rūpniecības nozaru īpatsvars.

Tāpat, ka gadījumā ar mikro un mazajiem uzņēmumiem, arī vidējo uzņēmumu lielākā daļa īsteno savu saimniecisko darbību Rīgā. Nepieciešams atzīmēt, ka Latvijas lielākajās pilsētās strādājošie vidējie uzņēmumi galvenokārt darbojas transporta un uzglabāšanas pakalpojumu nozarē, tirdzniecības nozarē, apstrādes rūpniecībā, būvniecībā u. c.

Lielo uzņēmumu kategorijā ietilpst vien 0,5 % no Latvijā strādājošajiem uzņēmumiem. Latvijas lielo uzņēmumu ir gan urbanizēto teritoriju, gan visas valsts ekonomikas attīstības pamats. Īstenojot savu saimniecisko darbību, tie nodrošina sadarbības tīklu veidošanos starp dažāda lieluma uzņēmumiem gan valsts iekšienē, gan ārpus tās robežām. Latvijas urbanizēto teritoriju lielo uzņēmumu veicina mikro, mazo un vidējo uzņēmumu veidošanos, sekmē nodarbinātību un nodokļu ieņēmumus pilsētās un visā valstī. Esošās situācijas novērtēšanai promocijas darba ietvaros ir apkopoti un grafiski attēloti dati par lielo uzņēmumu skaita izmaiņām Latvijas pilsētās pārskata periodā (skat. 9. pielikumu).

No Latvijas pilsētās strādājošo lielo uzņēmumu skaita izmaiņu dinamikas analītiskā novērtējuma rezultātiem izriet, ka laika periodā no 2003. līdz 2013. gadam lielo uzņēmumu skaits Rīgā, Daugavpilī un Ventspilī ir palielinājies. Savukārt, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā un Rēzeknē pārskata periodā tiek novērots pilsētu teritorijā strādājošo lielo uzņēmumu skaita samazinājums. Raksturojot Latvijas urbanizēto teritoriju lielo uzņēmumu saimniecisko darbību pārskata periodā, nepieciešams īpaši atzīmēt finansiāli sarežģītu situāciju, kurā ir nonācis Latvijas lielākais eksporta uzņēmums AS „Liepājas metalurģis”. Izanalizējot izveidojošos situāciju, tās pārvarēšanas risinājumu meklējumu gaitu, kā arī uzņēmuma maksātspējas pasludināšanas ekonomiskās un sociālās sekas, jāsecina, ka viens no nozīmīgākajiem radušās situācijas cēloņiem ir zems uzņēmējdarbības vides konkurētspējas līmenis un neatbilstošā rīcība tās paaugstināšanā piemērojamo instrumentu izvēlē un izmantošanā.

Izpētot uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas lielākajās pilsētās raksturojošo rezultātu dinamiku, jāsecina, ka laika periodā no 2003. līdz 2008. gada pirmajam pusgadam komercdarbības uzsākšanai nepieciešamie sociāli ekonomiskie apstākļi Latvijas urbanizētajās teritorijās ir bijuši labvēlīgi. Esošo uzņēmumu darbības paplašināšanu un jaunu uzņēmumu dibināšanu Latvijas pilsētās pozitīvi ietekmēja Latvijas pievienošanās vienai no pasaules ietekmīgākajām un nozīmīgākajām politiskās un ekonomiskās sadarbības organizācijām – ES. Tā sniedza Latvijas urbanizētajās teritorijās strādājošajiem komersantiem un komercsabiedrībām tādus ieguvumus kā tieša un brīva pieeja gandrīz 500 miljonus lielajam ES patērētāju tirgum, kopējās pievienotās vērtības nodokļa sistēmas priekšrocības, tirdzniecības šķēršļu mazināšanās ES dalībvalstu starpā u. c. Līdzīgi kā citu pasaules valstu urbanizētajās teritorijās, arī Latvijas pilsētu komersantu un komercsabiedrību saimniecisko darbību negatīvi ietekmēja pasaules ekonomiskā lejupslīde 2008./2009. gadā. Laika periodu no 2008. gada otrā pusgada līdz 2011. gadam Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vidi raksturo tādas pazīmes kā investīciju apjoma samazināšanās, komercdarbības izbeigšana, uzņēmumu likvidācija, darbaspējīgo iedzīvotāju aizbraukšana no Latvijas.

Balstoties uz uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas lielākajās pilsētās raksturojošo rezultātu analītisko izvērtējumu, jāsecina, ka kopš 2012. gada gan Latvijas urbanizētajās

teritorijās, gan valsts kopumā tiek novērotas ekonomiskās stabilizācijas pazīmes. Par 2014. gada nozīmīgu izaicinājumu Latvijas komersantiem un komercsabiedrībām kļuva eiro ieviešana LR, kas uzņēmumiem nozīmē gan izmaiņas grāmatvedības jomā, gan informācijas tehnoloģiju jomā, gan arī citos ar uzņēmuma saimniecisko darbību saistītajos plašākajos procesos.

Pamatojoties uz visu iepriekš minēto, jāsecina, ka Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību rezultatīvo rādītāju izmaiņu pozitīvās dinamikas saglabāšana ilgtermiņā ir atkarīga no tādu apstākļu radīšanas Latvijas pilsētās, kas būtu labvēlīgi un pievilcīgi esošo uzņēmumu paplašināšanai, jaunu uzņēmumu ienākšanai, kā arī motivētu iedzīvotājus nodarboties ar uzņēmējdarbību konkrētajā administratīvajā teritorijā. To lielā mērā nosaka attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un tās novērtējums. Šim jautājumam galvenā uzmanība tiek pievērsta promocijas darba nākamajā apakšnodaļā.

1.4. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJA UN TĀS NOVĒRTĒŠANA

No uzņēmējdarbības vides attīstības teorijas viedokļa, tādu starptautisko un vietējo organizāciju kā Pasaules banka [133, 72.–117. lpp.] un LR Ekonomikas ministrija [33, 61.–275. lpp.] patlaban uzņēmējdarbības vides konkurētspējas novērtēšanai Latvijā īstenotie pētījumi galvenokārt tiek veltīti tiesiskā regulējuma un administratīvo procedūru izpētei, novārtā atstājot pārējos uzņēmējdarbības vides konkurētspējas novērtēšanai nozīmīgus faktorus – politiskos, ekonomiskos, sociālos, tehnoloģiskos, ētiskos, kultūras, estētiskos, vides u. c. Tāpat jāatzīmē, ka šobrīd veiktajos Latvijas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas novērtēšanas pētījumos par izpētes teritoriju tiek izvēlēta visa valsts teritorija, nekonzentrējot atsevišķi uzmanību uz pilsētu teritoriju un lauku teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas novērtēšanu. Nolūkā identificēt tās uzņēmējdarbības vides regulējuma jomas, kur vietējo pašvaldību atbilstošās iniciatīvas un rīcība varētu veicināt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanos, promocijas darba ietvaros tiek veikta uzņēmējdarbības vides Latvijā izpēte.

1.4.1. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJA BALTIJAS VALSTĪS

Analītiski izvērtējot Pasaules Bankas pētījuma „Uzņēmējdarbības veikšana” (*Doing Business*) 2014. gada datus, jāsecina, ka uzņēmējdarbības vides uzlabošanā Latvijā ir sasniegts ievērojams progress. Pēdējo trīs gadu laikā Latvija no 31. vietas ir pakāpusies uz 24. vietu starp 188 pasaules valstīm. Izpētot Latvijas novērtējuma rādītāju uzlabošanos, jāsecina, ka to pamatā ir iepriekšējās desmitgadēs mērķtiecīgi veiktās ekonomiskās politikas reformas, kas tika orientētas uz privātā sektora nostiprināšanu, uzņēmējdarbības attīstībai labvēlīgu makroekonomisko apstākļu radīšanu, kā arī uzņēmējdarbības vides uzlabošanu. Tomēr pēdējo gadu laikā ir saasinājušās vairākas Latvijas makroekonomiskās problēmas –

inflācija, maksājumu bilances tekošā konta deficīts, arvien akūtāk jūtams darbaspēka, it īpaši kvalificētu speciālistu trūkums vairākās nozarēs [35, 8. lpp.]. Latvijas pozīciju uzlabošanas kopvērtējumā galvenokārt noteica ar uzņēmējdarbībai un investīcijām labvēlīgas vides saistītu jautājumu izvirzīšana par vienu no Latvijas ekonomikas ilgtermiņa galvenajām prioritātēm valdības deklarācijā. Akcentējot uzmanību uz urbanizētajām teritorijām, jāatzīmē, ka pēdējā desmitgadē Latvijā reģistrēto uzņēmumu skaits visās lieluma grupās republikas pilsētās ir palielinājies. Tas liecina par uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas nodrošināšanai veikto pasākumu efektivitāti.

Pēc **būvniecības saskaņošanas nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā atrodas 79. vietā. Izpētot un salīdzinot šo rādītāju ar citiem novērtējuma rādītājiem, jāsecina, ka šī ir viena no Latvijas zemākajām vietām pētījumā no visām procedūrām. Šis rādītājs ne tikai pazemina Latvijas kopējo vietu reitingā, bet īpaši norāda, ka būvniecības process satur pārlietu daudz birokrātisko procedūru un rada administratīvo slogu uzņēmējiem. Kopvērtējumā Lietuva ieņem 39. vietu, bet Igaunija – 38. vietu. Analizējot iegūtos rezultātus, nepieciešams atzīmēt, ka dotā rādītāja vērtība lielā mērā ir atkarīga no vietējo pašvaldību rīcības būvniecības procesa tiesiskuma nodrošināšanā – pārzināšanā, realizācijā un kontrolē. Salīdzinot Latvijas rādītāja vērtību ar citu Baltijas jūras reģiona valstīm, jāsecina, ka to ietekmē arī atšķirīgas pieejas būvniecības organizācijā un uzraudzībā katrā no pētāmajām valstīm. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja veiktā pētījumā [20, 10. lpp.] rezultāti liecina, ka būvniecības dokumentu saskaņošanas praksē norit ievērojami ātrāk, kā to paredz spēkā esošie normatīvie akti. Līdz ar to, Pasaules Bankas pētījuma rezultāti un sastādītā ranga tabula, ierindojoš Latviju attiecīgajā pozīcijā pēc būvniecības saskaņošanas sarežģītības, būtu attiecināmi, iespējams, uz Latvijas galvaspilsētu, kur notiek intensīva būvniecība un projekti ir apjomīgi un tehniski sarežģīti.

Pēc **elektroenerģijas pieslēguma nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā ieņēma 83. vietu, atpaliekot no Igaunijas par 27 punktiem, bet no Lietuvas par 8 punktiem. Iegūto rezultātu analīze ļauj secināt, ka tos ievērojami ietekmē elektroenerģijas pieslēguma izmaksas Latvijā. Prognozējot esošās situācijas izmaiņas elektroenerģijas tirgū Latvijā, nepieciešams atzīmēt LR Ekonomikas ministrijas sagatavotā ziņojuma [34, 13. lpp.] rezultātus, kas norāda, ka šobrīd jaunu elektroenerģijas tirgotāju ienākšanu Latvijas elektroenerģijas tirgū kavē starpsavienojumu trūkums. Taču paredzams, ka līdz ar starpsavienojumu izbūvi, kā arī līdz ar Latvijas pievienošanu Nord Pool Spot elektroenerģijas biržas cenu zonai Latvijas elektroenerģijas tirgus paplašināsies, līdz ar to palielinoties arī elektroenerģijas tirgus dalībnieku skaitam un attiecīgi – konkurencei. Tiek prognozēts, ka konkurence un integrācija Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgū nodrošinās konkurētspējīgas elektroenerģijas cenas, līdz ar to prognozējams, ka lietotājiem, kas ir brīvā tirgus dalībnieki, elektroenerģijas cena nākotnē būs stabila un tās mēreno pieaugumu galvenokārt raksturo Zviedrijas un Somijas elektroenerģijas tirgus cenu prognozes, kas laika periodā līdz 2017. gadam paredz elektroenerģijas cenu pieaugumu vien 7–10 % apmērā.

Pēc **nekustamā īpašuma reģistrācijas nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā tāpat kā Igaunijā nekustamā īpašuma reģistrācijas procedūrām nepieciešamas 18 dienas. Savukārt, Lietuvā šis skaitlis ir sešās reizēs mazāks. Tāpat jāatzīmē, ka Latvijā ir lielāks gan ar nekustamā īpašuma reģistrāciju saistīto procedūru skaits, gan reģistrācijas izmaksas. Tādēļ kopvērtējumā Latvija ieņem 33. vietu. Salīdzinot ar 2013. gadu, Latvija ir nolaidusies pa 4 pozīcijām zemāk. Analītiski izvērtējot LR Tieslietu ministrijas veiktā pētījuma [43, 70. lpp.] rezultātus, jāsecina, ka ar nekustamā īpašuma tiesību nostiprināšanu saistītās reģistrācijas procedūras Latvijā ir labi nostabilizējušās praksē, taču tās ir sarežģītas. Minētā sarežģītība ir viens no reģistrāciju kavējošiem faktoriem, jo tās sekas ir nepilnīgi un nekvalitatīvi sagatavoti dokumenti, kas iesniegti kopā ar nostiprinājuma lūgumu reģistrēšanai zemesgrāmatā. Analītiski izvērtējot pētījuma rezultātus un identificējot uzņēmējdarbības vides konkurētspējas problēmas, kuru risināšana ir vietējo pašvaldību kompetencē, jāatzīmē, ka viens no būtiskākajiem nekustamā īpašuma reģistrāciju kavējošiem faktoriem ir valsts un vietējo pašvaldību pirkuma tiesību izskatīšanas procedūra, kas kopumā var ilgst trīs mēnešus un vairāk.

Pēc **kredītu reģistru nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvijai 2014. gadā joprojām ir viens no labākajiem rādītājiem pasaulē – 3. vieta starp 188 pasaules valstīm. No iegūto rezultātu izpēti izriet, ka tos veicina sakārtots normatīvais regulējums, kā arī pilnveidotas informācijas aprites procedūras, ko nodrošina Latvijas Bankas Maksājumu sistēmu pārvalde. Salīdzinājumam – Igaunija 2014. gadā ieņem 42. vietu, bet Lietuva atpaliek no Latvijas par 25 punktiem. Patlaban šī ir viena no Latvijas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas priekšrocībām.

Pēc **investoru aizsardzības nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā atrodas 68. vietā. Pētījuma dati liecina, ka Latvijas vieta pēdējos gados būtiski pasliktinās – četru gadu laikā kopumā ir zaudētas vienpadsmit pozīcijas. Tas skaidrojams ar to, ka Latvijā nav veiktas reformas investoru darbības regulējuma pilnveidošanai, kā arī tāpēc, ka citas valstis ir veikušas nozīmīgākas uzņēmējdarbības vidi uzlabojošas reformas un rezultātā apsteigušas Latviju. AS „Swedbank” Uzņēmējdarbības kompetences centra sadarbībā ar „GfK CR Baltic” un Latvijas Investīciju attīstības aģentūru veiktā pētījuma [62, 5. lpp.] rezultātu izpēte sniedz iespēju secināt, ka no investīciju pievilcības viedokļa, aptaujātajiem investoriem Latvija šķiet mēreni pievilcīga investīciju mērķa valsts. Skandināvu un Baltijas investori Latviju kā investīciju mērķa valsti redz pozitīvākā gaismā, salīdzinājumā ar pārējiem aptaujāto valstu pārstāvjiem. Investoru skatījumā drošākās nozares Latvijā ir pārtikas un dabas zinātnes. Savukārt informācijas tehnoloģiju nozare ir vienīgā, kuru 30 % aptaujāto pārliecinoši novērtē kā investīcijām ļoti drošu. Arī tādas nozares kā tranzīts un loģistika, kokapstrāde un zaļās tehnoloģijas biežāk nekā pārējās tiek vērtētas kā samērā drošas. Vislielāko neziņu rada veselības aprūpes nozare.

Pēc **nodokļu maksāšanas administrēšanas nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā tika ierindota 49. vietā starp visām pasaules valstīm, kas ir par 7 pozīcijām zemāk nekā 2010. gadā. Pētījuma dati

liecina, ka grāmatvedības vadīšana, nodokļu deklarēšana un maksāšana standarta uzņēmumam Latvijā prasa 264 stundas gadā, bet tādām pašām uzņēmumam Igaunijā – 81 stundu gadā, Lietuvā – 175 stundas. No LR Ekonomikas ministrijas izstrādātā plāna [37, 34.–35. lpp.] jāsecina, ka Latvijas valsts pozīciju nodokļu administrēšanas jomā pārskata periodā pozitīvi ietekmēja elektroniskās deklarēšanas sistēmas ieviešana 2011. gadā, deklarēšanas atvieglojumu piemērošana, daļēja mikrouzņēmumu regulējuma ieviešana u. c., tādējādi samazinot uzņēmumu nodokļu saistību izpildei patērēto laiku.

Pēc **pārrobežu tirdzniecības nosacījumu un procedūru novērtējuma** Latvija salīdzinājumā ar 2010. gadu ir nolaidusies par vienu pozīciju zemāk un 2014. gadā pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros tika ierindota 17. vietā. Baltijas valstu vidū vislabākā situācija pārrobežu tirdzniecības jomā laika periodā no 2010. līdz 2014. gadam tiek novērota Igaunijā, kas ieņem 7. vietu 188 pasaules valstu vidū. Izpētot dotā rādītāja dinamiku pārskata periodā, kā arī LR Ekonomikas ministrijas pētījuma [36, 114. lpp.] rezultātus, jāsecina, ka pie šī brīža šķēršļiem vai drīzāk faktoriem, kas negatīvi ietekmē pārrobežu sadarbību, tiek pieskaitīti intereses vai motivācijas trūkums, jo daudzi uzņēmumi vienkārši nevēlas paplašināt savu darbību pat ne līdz tuvējām kaimiņvalstīm. Tāpat respondenti atzīmē pārrobežu darbības attīstīšanai nepieciešamo zināšanu un prasmju trūkumu. Vēl viens šķērslis, ko piemin pētījuma respondenti ir informācijas trūkums. Tas ir saistīts gan ar informāciju par ārvalstu tirgiem, gan iespējamo pieejamo atbalstu starptautiskajai ekspansijai.

Pēc **līgumsaistību izpildes nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā atrodas 21. vietā. Uzņēmumiem līgumsaistību izpildei Latvijā ir nepieciešamas 469 dienas un 27 procedūras. Lietuvā – 300 dienas un 32 procedūras, Igaunijā – 425 dienas un 35 procedūras. Salīdzinājumam ar 2010. gadu, Latvija ir zaudējusi savu rādītāju par 6 vietām. Minētās jomas rādītājā ir pieaudzis līgumu izpildei nepieciešamo dienu skaits – 2014. gada rādītājos par 160 dienām vairāk nekā 2010. gada rādītājos. Dotā rādītāja dinamikas izpēte pārskata periodā, kā arī LR Ekonomikas ministrijas pētījuma [37, 36.–37. lpp.] rezultātu izvērtējums ļauj secināt, ka to negatīvi ietekmē esošās nepilnības Notariāta likumā un Civilprocesa likumā, kas skar speciālo tiesvedības kārtību ar komercdarbību saistīto jautājumu izskatīšanai un pretlikumīgu uzņēmumu pārņemšanas apkaršanai. Uzņēmumu līgumsaistību izpildes ilgumu un procedūru skaitu kavē jauna šķīrējtiesu regulējuma trūkums, nepietiekoši nostiprināti tiesnešu specializācijas principi, lietas slodzes rādītāju trūkums, zems elektronisko dokumentu aprites līmenis tiesu iestādēs, iespējas trūkums uzņēmējiem iepazīties ar tiesvedības gaitas datiem un tiesu nolēmumiem tiešsaistē u. c. faktori.

Pēc **uzņēmējdarbības izbeigšanas nosacījumu un procedūru novērtējuma** pētījuma „*Uzņēmējdarbības veikšana*” ietvaros Latvija 2014. gadā tika ierindota 43. vietā starp visām pasaules valstīm. Analizējot iegūtos rezultātus, nepieciešams atzīmēt, ka Latvija tika iekļauta starp tām 29 pasaules valstīm, kas, izmantojot ekonomiskās krīzes izaicinājumus, ir spējušas kardināli uzlabot/reorganizēt maksātspējas jautājumus. Latvijas sasniegumus apliecina reitinga pozīcijas maiņa pārskata periodā. Tā ir pakāpusies par 46 pozīcijām augstāk. Savukārt, Igaunijā un Lietuvā pārskata periodā tiek novērota situācijas uzņēmējdarbības

izbeigšanas jomā pasliktināšanās. Izpētot Latvijā patlaban īstenojamus pasākumus dotā uzņēmējdarbības vides konkurētspējas rādītāja pozitīvās tendences saglabāšanai, jāsecina, ka to pozitīvi ietekmē pastāvīga problēmjautājumu risināšana un Maksātspējas likuma pilnveidošana. Salīdzinot Latvijas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas rādītāju dinamiku ar citām Baltijas valstīm, jāatzīmē, ka neskatoties uz veiktajām reformām, kopvērtējumā Latvija joprojām atpaliek no savām kaimiņvalstīm – Igaunijas un Lietuvas. Tas liecina par nepieciešamību turpināt uz privātā sektora nostiprināšanu un uzņēmējdarbības vides uzlabošanu orientētu mērķtiecīgu darbību, akcentējot uzmanību uz dažādiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas aspektiem.

1.4.2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJA LATVIJAS PILSĒTĀS

Promocijas darba ietvaros laika periodā no 2010. gada janvāra līdz 2010. gada decembrim tika veikts socioloģiskais pētījums par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas aspektiem. Socioloģiskā pētījuma mērķis bija noskaidrot kāds ir Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vērtējums ekspertu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos un pilsētās strādājošo uzņēmēju skatījumā, izpētīt un analītiski izvērtēt pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, problēmas un perspektīvas. Pētījuma rezultāti izmantojami vadības lēmumu pieņemšanai par dzīves un darba apstākļu uzlabošanu urbanizētajās teritorijās, pilsētu rīcībā esošo izaugsmes resursu efektīvāku izmantošanu un uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanu. Tas varētu sekmēt Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanos un veicināt urbanizēto teritoriju tautsaimnieciskās nozīmes palielināšanos valsts ekonomikā un telpiskā attīstībā.

Socioloģiskajā pētījumā tiek izmantota AdHoc metodes aptauja, kura tika izveidota atbilstoši promocijas darba mērķim un uzdevumiem. Pētījums tika veikts, ievērojot ētikas nosacījumus, saskaņā ar starptautiskās organizācijas „*Mārketinga Pētījumu Asociācija*” (*Marketing Research Association*) [114, 1.–18. lpp.] ētikas kodeksu, kurš ietver arī Starptautiskas Uzņēmējdarbības Palātas (*International Chamber of Commerce*) [107, 6.–15. lpp.] Mārketinga un sociālo pētījumu ētikas kodeksu.

Par socioloģiskā pētījuma mērķa grupām tika noteiktas šādas respondentu auditorijas:

- **pilsētās strādājošie uzņēmēji** – Latvijas pilsētās (t. sk. republikas un novadu pilsētās) strādājošie uzņēmēji;
- **eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos** – pieredzes bagātie speciālisti, kuru ikdienas profesionālo un amatu pienākumu veikšana saistīta ar Latvijas pilsētu (t. sk. republikas un novadu pilsētu) uzņēmējdarbības vides attīstību dažādās dimensijās. Atšķirības Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību pārvaldes struktūrā nosaka atšķirības ekspertu profesionālās darbības jomā un viņu kompetencē esošo jautājumu klāstā.

Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vērtējuma pilsētās strādājošo uzņēmēju skatījumā noteikšanai tika izmantota tiešās intervijas respondentu darbavietās metode.

Savukārt iepriekš minētās pētījuma mērķu grupā „*eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*” iekļaujamo respondentu viedokļa par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendencēm, problēmām un perspektīvām noteikšanai tika izmantota elektroniskās anketēšanas metode – socioloģiskā aptauja ar elektroniskā e-pasta starpniecību. Svarīgi atzīmēt, ka socioloģiskā pētījuma ietvaros ekspertu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos sniegtā informācija ir viņu personīgais skatījums, nevis viņu pārstāvēto attiecīgo valsts un pašvaldību institūciju oficiāli sniegts viedoklis. Tas papildina veiktā pētījuma oriģinalitāti, jo valsts un pašvaldību institūcijās strādājošo ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistīto speciālistu personīgais viedoklis par pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību ir salīdzinoši maz pētīts jautājums ekonomikas un vadības zinātnes nozarēs Latvijā.

Promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma ģenerālais kopums ir 76 Latvijas pilsētas, no kurām 9 ir republikas nozīmes pilsētas (t. i. Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Valmiera un Ventspils) un 67 novadu pilsētas. Socioloģiskā pētījuma plānotais izlases apjoms – visu 76 Latvijas pilsētu respondentu pārstāvniecība abās iepriekš minētās pētījuma mērķu grupās. Sasniegto izlases apjomu veido 38 Latvijas pilsētu pārstāvētie respondenti ar šādu respondentu skaitlisko sadalījumu:

- 33 Latvijas pilsētas tiek pārstāvētas pētījuma mērķa grupā „*pilsētās strādājošie uzņēmēji*”. Kopējais respondentu skaits šajā mērķa grupā – 2410 cilvēki;
- 15 Latvijas pilsētas tiek pārstāvētas pētījuma mērķa grupā „*eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*”. Kopējais respondentu skaits šajā mērķa grupā – 45 cilvēki.

Socioloģiskā pētījuma par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas izaicinājumiem izlases metode ir stratificētā nejaušā izlase. Stratifikācijas pazīme ir teritoriālā. Pētījuma mērķu grupā „*eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*” to papildina raksturojošā pazīme – profesionālajā kompetencē esošie ar uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu tieši vai netieši saistītie jautājumi. Promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma ģeogrāfiskais pārklājums – 76 Latvijas pilsētas, no kurām 9 ir republikas nozīmes pilsētas (t. i. Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Valmiera un Ventspils) un 67 novadu pilsētas.

Ņemot vērā socioloģiskā pētījuma mērķa grupu – „*pilsētās strādājošie uzņēmēji*” un „*eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*” atšķirības zināšanu un profesionālās kompetences līmenī par pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumiem, katrai no tām tika izstrādātās divas dažādas aptaujas anketas, aptaujas metodoloģijas un instrukcijas. Svarīgi atzīmēt, ka abām respondentu grupām adresētās socioloģiskā pētījuma anketas aptver līdzvērtīgu pēc satura, formas un funkcijas jautājumu klāstu.

Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vērtējuma pilsētu iedzīvotāju skatījumā noteikšanai lietotā anketa tika veidota kā noteiktā veidā organizēts jautājumu kopums (skat. 10. pielikumu) Mērķa grupai „*pilsētās strādājošie uzņēmēji*” paredzētais pētījuma instrumentārijs veidots šādā veidā:

- socioloģiskā pētījuma anketa tiek veidota 3 daļās – ievaddaļa, pamatdaļa un demogrāfisko datu daļa;
- socioloģiskā pētījuma anketā tiek izmantoti šādas formas jautājumi:
 - ❖ atvērtie jeb nestrukturēto atbilžu jautājumi, uz kuriem respondents tiek lūgts sniegt paša atbildes;
 - ❖ slēgtie jautājumi – daudzpusīgās izvēles jautājumi ar iespēju izvēlēties vairākus atbilžu variantus; daudzpusīgās izvēles jautājumi ar iespēju izvēlēties tikai vienu atbilžu variantu no vairākiem; dihotomiskās izvēles atbilžu jautājumi, kas satur tikai divus atbilžu variantus: „jā/nē”.

Promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma mērķa grupā „*eksperti pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*” iekļaujamo respondentu viedokļa par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendencēm, problēmām un perspektīvām noteikšanai lietotā anketa tika veidota kā noteiktā veidā organizēts jautājumu kopums (skat. 11. pielikumu). Mērķa grupai „*eksperti uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos*” paredzētais pētījuma instrumentārijs veidots šādā veidā:

- socioloģiskā pētījuma anketa tiek veidota 2 daļās – ievaddaļa un pamatdaļa;
- socioloģiskā pētījuma anketā tiek izmantoti šādas formas jautājumi:
 - ❖ atvērtie jeb nestrukturēto atbilžu jautājumi, uz kuriem respondents tiek lūgts sniegt paša atbildes;
 - ❖ slēgtie jautājumi – daudzpusīgās izvēles jautājumi ar iespēju izvēlēties vairākus atbilžu variantus; skalas veida atbildes – Likerta un Kārtas atbilžu skalas.

Socioloģiskā pētījuma ietvaros viedokli par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības problēmām, tendencēm un perspektīvām ir izteikuši 45 dažādu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības dimensiju speciālisti no 15 Latvijas pilsētām (t. sk. republikas un novada pilsētas). 64 % no kopējā aptaujāto ekspertu skaita veido sievietes, bet 36 % vīrieši. Savukārt, mērķa grupā „*pilsētās strādājošie uzņēmēji*” savu personīgo viedokli par uzņēmējdarbības vides attīstības problēmām, tendencēm un perspektīvām ir izteikuši 2410 uzņēmēji no 33 Latvijas pilsētām (t. sk. republikas un novada pilsētas). 59 % no kopējā aptaujāto pilsētās strādājošo uzņēmēju skaita sastāda sievietes, bet 41 % vīrieši.

Promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma nozīmīgākie rezultāti tiek sniegti promocijas darba nākamajās apakšnodalās, pētot un analītiski vērtējot Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijas.

1.4.2.1. KONKURĒTSPĒJAS POLITISKĀ DIMENSIJA

Atbilstoši likuma „Par pašvaldībām” [51, 3.–6. lpp.] 15. panta prasībām, viena no Latvijas pašvaldību autonomajām funkcijām, ir saimnieciskās darbības sekmēšana savā administratīvajā teritorijā un rūpes par bezdarba samazināšanu. Saimnieciskās darbības attīstība ir viens no jebkuras pilsētas turpmākās attīstības balstiem. Pilsētas ekonomiskā attīstība nodrošina ienākumus gan pilsētas iedzīvotājiem, gan arī nodrošina pašvaldības ieņēmumus turpmākai publisko pakalpojumu un infrastruktūras attīstībai. Ekonomikas galvenais virzītājspēks ir uzņēmējdarbības attīstība, kas tiek teritoriāli un telpiski plānota un organizēta. Esošās situācijas novērtējuma rezultāti sniedz iespēju secināt, ka Latvijas pašvaldības veic virkni pasākumu, lai atbalstītu uzņēmējus un radītu uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Izpētot promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma rezultātus, jāsecina, ka neskatoties uz globālo ekonomisko lejupslīdi 2008./2009. gadā, lielākā daļa aptaujāto ekspertu – 78 % no kopējā respondentu skaita, Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību pārskata periodā (t. i. laika periodā no 2005. līdz 2010. gadam) kopumā vērtē pozitīvi. Savukārt, 11 % no aptaujātajiem ekspertiem atzīst, ka pēdējos piecos gados uzņēmējdarbības situācija Latvijas pilsētās kopumā ir drīzāk pasliktinājusies. Uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas pilsētās iepriekš minētajā laika periodā straujās ekonomiskās attīstības un tikpat straujās lejupslīdes apstākļos nevar viennozīmīgi vērtēt, tā norādīja 7 % respondentu, un vēl 4 % atturējās atbildēt uz šo jautājumu („grūti pateikt”).

Latvijas zinātnieces A. Neimane un L. Zīverte pētījumā par publiskās politikas procesu [50, 115.–116. lpp.] atzīmē, ka Latvijas pašvaldības realizē veselu virkni nozīmīgu funkciju, kas skar teritorijas saimniecisko attīstību, tostarp uzņēmējdarbības vides kvalitātes nodrošināšana. Plašā pašvaldībām deleģēto pakalpojumu klāsta pamatā ir pieņēmums, ka pati pašvaldība vislabāk spēj izvērtēt savas vajadzības un iespējas, un atbilstoši tām plānot arī attīstības prioritātes un finansiālo resursu sadali. Tendence, ka pašvaldībām deleģēto funkciju skaits pieaug un pašvaldību atbildība līdz ar to palielinās, joprojām saglabājas. No iepriekš minētā pētījuma rezultātiem izriet, ka turpmāk pašvaldību nozīme uzņēmējdarbības vides attīstībā arvien palielināsies. Tas nozīmē, ka paaugstināsies vietējo pārvalžu kompetence un atbildība uzņēmēju saimnieciskās darbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgo apstākļu radīšanā.

Apzinoties, ka uzņēmējdarbības vides kvalitāte ir nozīmīgs pilsētu attīstības rādītājs, kuru veido plašs pilsētā strādājošo uzņēmēju saimniecisko darbību ietekmējošo aspektu kopums, socioloģiskā pētījuma dalībnieki – uzņēmēji tika aicināti izteikt savu viedokli par uzņēmējdarbības vides kvalitāti attiecīgajā pilsētā. Pētījuma rezultāti rāda, ka lielākā daļa no aptaujātajiem – 60,2 % novērtēja uzņēmējdarbības vides kvalitāti pilsētā, kurā tie īsteno savu saimniecisko darbību kā „vidēja”, bet 13,2 % ir atzinuši to par „zemu”. Rādītājs „gandrīz augsta” sastopams 19,2 % respondentu vērtējumos par uzņēmējdarbības vides kvalitāti Latvijas pilsētās, bet 2,4 % no aptaujātajiem atzīmējuši, ka uzņēmējdarbības vides kvalitāte pilsētā, kurā tie īsteno savu saimniecisko darbību būtu vērtējama ar rādītāju „gandrīz vidēja”.

Diemžēl tikai 3,6 % pētījuma dalībnieku atzinuši uzņēmējdarbības vides kvalitāti attiecīgajās Latvijas pilsētās par „*augstu*”. Analizējot iepriekš minētos rādītājus, jāņem vērā, ka tie balstās uz Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmēju subjektīvo jēdziena „*uzņēmējdarbības vides kvalitāte*” skaidrojumu un vērtējumu konkrētā laikā un telpā. Ar to tiek saprasts, ka katrs respondents, vērtējot uzņēmējdarbības vides kvalitāti attiecīgajā pilsētā, var vērtēt atšķirīgas uzņēmējdarbības vides kvalitāti veidojošās jomas – uzņēmējdarbības infrastruktūra, vietējās pašvaldības atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, kvalificētā darbaspēka pieejamība, vietējās pašvaldības e-pakalpojumu pieejamība uzņēmējiem u. tml. Taču tieši šo uzņēmējdarbības vides kvalitātes aspektu brīvāka interpretēšana arī nosaka subjektīvo vērtējumu nozīmīgumu uzņēmēju saimnieciskās darbības vides kvalitātes kompleksā izpētē.

Uzņēmējdarbības vides kvalitātes salīdzināšanai dažādās Latvijas pilsētās, socioloģiskā pētījuma dalībnieki tika aicināti novērtēt, vai uzņēmējdarbības apstākļi attiecīgajā pilsētā ir līdzvērtīgi apstākļiem citās Latvijas pilsētās. Pētījuma rezultāti parāda, ka lielākā daļa no aptaujātajiem – 57,8 % norāda uz to, ka uzņēmējdarbības apstākļi pilsētā, kurā tie īsteno savu saimniecisko darbību ir līdzvērtīgi apstākļiem citās Latvijas pilsētās. Savukārt, 42,1 % no kopējā respondentu skaita atzīst, ka saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļi attiecīgajās pilsētās atšķiras no apstākļiem citās Latvijas pilsētās – ir zemāki. Pie nozīmīgākajām uzņēmējdarbības īstenošanas apstākļu atšķirībām Latvijas pilsētās tiek pieskaitīti – uzņēmējdarbības infrastruktūras pieejamība un kvalitāte, saimnieciskās darbības organizēšanai un nodrošināšanai svarīgu objektu (piem., valsts un pašvaldības iestādes, finanšu iestādes u. tml.) atrāšanās vieta, nevienlīdzīgas izglītības ieguves iespējas. Atšķirības saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļos Latvijas urbanizētajās teritorijās iezīmē šī brīža nozīmīgākos uzņēmējdarbības vides attīstības draudus. Pamatojoties uz iepriekš minēto, socioloģiskā pētījuma ietvaros ekspertiem pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos tika piedāvāts sarindot prioritārā secībā nozīmīgākos draudus Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai, piešķirot punktus pēc principa – drauds, kas ir potenciāli visnozīmīgākais, saņēma astoņus punktus, bet astotais mazāk nozīmīgākais – vienu. Analītiski izvērtējot ekspertu atbildes, jāsecina, ka prioritāšu secībā augstākā vieta ir pilsētu ekonomiskā potenciāla lejupslīdei – 6,5 punkti. Tāpat, pēc ekspertu atzinuma pie stratēģiski nozīmīgajiem draudiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai nākotnē tiek pieskaitīti pilsētu budžeta līdzekļu nepietiekamība, sociālo problēmu pieaugums (t. sk. sociālo pakalpojumu kvalitātes pasliktināšanās, dzīves līmeņa kritums, iedzīvotāju degradācija utt.), kā arī iedzīvotāju aizplūšana no pilsētas. To nosaka Latvijas pilsētu kā potenciālās vietas, kur dzīvot, strādāt, atpūsties un investēt savus līdzekļus pievilcīguma samazināšanās. Ja līdz šim Latvijā vairāk tika novērota iedzīvotāju migrācija no laukiem uz pilsētām valsts ietvaros, tad šobrīd notiek iedzīvotāju intensīva aizbraukšana darba meklējumos ārzemēs. Tas negatīvi ietekmē Latvijas pilsētu priekšrocības starppilsētu konkurencē par iedzīvotājiem, uzņēmumiem, tūristiem u. c. Respondentu skaitījumā pie šī brīža mazāk nozīmīgākajiem draudiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai tiek pieskaitīti pilsētas infrastruktūras tehniskais stāvoklis (t. sk. satiksmes infrastruktūras tehniskais stāvoklis, inženierinfrastruktūras tehniskais stāvoklis utt.), vāja pilsētas vadība, noziedzība un ekoloģiskās problēmas pilsētās.

Balstoties uz iepriekš minēto nozīmīgāko stratēģisko draudu uzņēmējdarbības vides attīstībai Latvijas pilsētās, eksperti tika aicināti noteikt šī brīža nozīmīgākās ar valsts urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību saistītās sociāli ekonomiskās un ekoloģiskās problēmas. No ekspertu atbildēm izriet, ka par būtiskākajām problēmām, kas ietekmē pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijā, respondenti atzina līdzekļu trūkumu pilsētu pašvaldību budžetos un iedzīvotāju zemo labklājības līmeni. Pēc ekspertu atzinuma, šī brīža ekonomiskās lejupslīdes mērogi un tās pārvēršanas risinājumi, kas paredz budžeta tēriņu samazinājumu un strukturālo reformu īstenošanu rada sociālo spriedzi sabiedrībā. Sociālās sistēmas stabilitātes apdraudējums, mājsaimniecību un uzņēmumu milzīgās parādsaistības, iedzīvotāju neuzticība valdības pieņemtajiem lēmumiem veicina sabiedrības psiholoģiskās veselības stāvokļa pasliktināšanos. Neziņa par nākotni un nespēja risināt krīzes izraisītās grūtības noteiktās iedzīvotāju grupās izraisa padziļinātu stresu un vājina motivāciju kaut ko darīt. Sociāli ekonomiskās attīstības līmeņa pazemināšanās veicina jauniešu aizbraukšanu no mazpilsētām uz Rīgu vai ārzemēm. Ekspertu skatījumā esošo situāciju pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jomā sarežģī arī kvalificēto pārvaldes speciālistu trūkums, liels nekvalificētā darbaspēka īpatsvars, kā arī korupcija. Domājot par iepriekš identificēto Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības problēmu iespējamajiem risinājumiem, nepieciešams atzīmēt, ka arvien aktuālāka kļūst valsts, pašvaldības institūciju un vietējo sabiedrisko organizāciju attieksme, kompetence un rīcībspēja ekonomiskās krīzes radīto sarežģītumu pārvarēšanai un uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu apstākļu radīšanā.

Uzņēmējdarbības vides jautājumam ir vairākas dimensijas. Pētot lielo pilsētu specifiku, jautājumam ir reģionālā dimensija. Katrs uzņēmums strādā reālā ģeogrāfiskā teritorijā, un vairākumā gadījumu tā ir pilsēta [13, 18.–22. lpp.]. Līdz ar to vietējās pašvaldības sadarbība ar uzņēmējiem un uzņēmējdarbības vides attīstības veicināšana ir nozīmīga tās konkurētspējas paaugstināšanā. Pie tam, kā liecina Latvijas zinātnieku E. Vanaga un I. Vilkas [71, 230.–232. lpp.] pētījumu rezultāti, atkarībā no tā, kā veidojas šīs attiecības, lielā mērā atkarīga pašvaldības sociālā un ekonomiskā attīstība. Jo bagātāki vietējie iedzīvotāji un uzņēmumi, jo lielākus nodokļus viņi maksā, un līdz ar to arī lielāki vietējās pašvaldības budžeta ieņēmumi. Pašvaldību finanšu resursi ir tieši proporcionāli to ekonomiskajai attīstībai. Socioloģiskā pētījuma ietvaros pilsētu attīstības ekspertiem tika piedāvāts novērtēt valsts un pašvaldību institūciju un vietējo sabiedrisko organizāciju nozīmi Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos un to darbošanās pakāpi pilsētās strādājošo uzņēmēju vidū, piešķirot punktus pēc principa – institūcija vai organizācija, kura ir potenciāli visnozīmīgākā un aktīvākā, saņēma piecus punktus, bet vienpadsmitā nozīmīgākā un aktīvākā – vienu. Izvērtējot ekspertu vērtējuma rezultātus, var secināt, ka prioritāšu secībā augstākā vieta ir vietējai pašvaldībai un tās institūcijām – 4,3 punkti. 55,5 % no aptaujātajiem ekspertiem pauž viedokli, ka pilsētu valdības sadarbība ar uzņēmējiem pārskata periodā ir uzlabojusies. Aptuveni 24,4 % respondentu atzīmēja, ka pārskata periodā netiek novērotas situācijas izmaiņas, bet 8,9 % norādīja, ka situācija ir pasliktinājusies. Tāpat, pēc ekspertu atzinuma stratēģiski nozīmīga ir uzņēmēju asociāciju, izglītības un zinātnisko institūciju, kā arī

uzņēmējdarbības atbalsta organizāciju aktīva līdzdalība uzņēmējdarbības vides attīstībā Latvijas pilsētās un tās konkurētspējas paaugstināšanā. Respondentu skaitījumā ne mazāk nozīmīgās, bet diemžēl mazāk aktīvākās šobrīd ir vides aizsardzības organizācijas, kā arī nacionālās un etniskās apvienības. Svarīgi atzīmēt jauniešu organizāciju nozīmi Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos un to darbošanās pakāpi pilsētās strādājošo uzņēmēju vidū, ko aptaujātie novērtēja ar 2,5 punktiem. Diemžēl arodbiedrību nozīme un darbošanās pakāpe ekspertu skatījumā tika novērtēta tikai ar 1,9 punktiem.

Pamatojoties uz iepriekš minēto aptaujas rezultātu izpēti un analītisko izvērtējumu, jāsecina, ka gan ekspertu, gan uzņēmēju vērtējumos iezīmējas vietējo pašvaldību un uzņēmēju sadarbības tendences līdzšinējā laika periodā. Šodienas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības līmenis ir iepriekšējo plānošanas periodu un sadarbības procesu rezultāts. Aptaujāto vidū dominē viedoklis par to, ka iepriekšējos periodos pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas un pārvaldības sistēmā ļoti bieži iztrūka laika faktora ievērošanas, kas nodrošinātu procesu secīgumu, rīcības sakārtotību, pēctecību un uzņēmējdarbības vides sekmīgu attīstību ilgākā laika periodā. Atšķirības saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļos Latvijas urbanizētajās teritorijās lielā mērā noteica tas, ka Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība iepriekšējos gados ļoti bieži ir notikusi politisko motīvu vadīta bez pienācīgas sasniegto rezultātu kvalitātes analīzes atbilstoši sabiedrības un uzņēmēju attīstības prioritātēm. Identificēto uzņēmējdarbības vides atšķirību mazināšanai un attīstības problēmu risināšanai pagātnē diemžēl netika pievērsta pienācīga uzmanība. Šodienas apstākļos to risināšana Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības nodrošināšanai un tās konkurētspējas paaugstināšanai kļūst īpaši aktuāla.

1.4.2.2. KONKURĒTSPĒJAS EKONOMISKĀ DIMENSIJA

Krievu zinātnieka J. A. Dorošenko (*Ю. А. Дорошенко*) [136, 10. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekonomisko dimensiju raksturo konkrētās pilsētas rīcībā esošo ekonomisko resursu kopuma spēja nodrošināt maksimāli iespējama labumu apjoma radīšanu, kas atbilstu sabiedrības vajadzībām dotajā attīstības etapā. To lielā mērā nosaka ražošanas un pakalpojumu sniegšanas materiāli tehniskā bāze konkurētspējīgo tautsaimniecības nozaru attīstībai konkrētajā urbanizētajā teritorijā. Tā pozitīvi ietekmē uzņēmējdarbības vides pievilcīgumu pilsētā un paplašina ārējo resursu un investīciju piesaistes iespējas, kas pozitīvi ietekmē pilsētas un visa reģiona sociālekonomisko attīstību. Savukārt, zinātnieki no Urālu federālā apgabala valsts ekonomikas universitātes J. G. Animica (*Е. Г. Анимица*), I. A. Medvedeva (*И. А. Медведева*) un V. A. Suihs (*В. А. Суйх*) [135, 56. lpp.] pauž viedokli, ka konkrētai pilsētai piemītošie attīstības faktori ietekmē pilsētas ekonomikas nozaru struktūru un nosaka pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējīgas priekšrocības salīdzinājumā ar citām pilsētām. Urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekonomisko dimensiju veido pilsētu rīcībā esošie resursi un vēsturiskā, demogrāfiskā, sociālā, ekonomiskā, ģeogrāfiskā, zinātniski pētnieciskā u. c. rakstura nosacījumi, kas nosaka pilsētas saimniecības sistēmas elementu savstarpējas

attiecības, sistēmas stāvokli, kā arī tās sadarbību ar citām valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienībām.

Viens no nozīmīgākajiem urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekonomisko dimensiju raksturojošajiem rādītājiem ir ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotāju konkrētajā pilsētā. Latvijas pilsētu un novadu pašvaldību attīstības raksturojuma datu izpētes rezultāti [66, 133.–134. lpp.] parāda, ka, salīdzinot ar Eiropas urbanizētajām teritorijām, Latvijas pilsētās šis skaitlis joprojām ir ļoti mazs. Tas svārstās no 23 ekonomiski aktīvajiem komersantiem un komercsabiedrībām uz 1000 iedzīvotājiem Daugavpilī līdz 38 Valmierā. Vienīgi valsts galvaspilsēta – Rīga, sasniedzot līmeni 63 ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību uz 1000 iedzīvotājiem, pārsniedz Eiropas urbanizēto teritoriju vidējo rādītāju.

Socioloģiskā pētījuma dalībnieku viedokļu izpēte ļauj secināt, ka daudzās Latvijas pilsētās to uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekonomisko dimensiju ietekmējošās pozitīvās pārmaiņas ir notikušas ar valsts, ES struktūrfondu un citu finanšu instrumentu atbalstu. Taču, neskatoties uz Latvijas iespējām, iestājoties ES, izmantot ES sniegto finanšu palīdzību sociālai un ekonomiskai attīstībai, daudzās ar uzņēmējdarbības uzsākšanu un īstenošanu saistītās jomās Latvijas pilsētās situācija pārskata periodā ir pasliktinājusies. 75,5 % no aptaujātajiem ekspertiem atzīmē situācijas pasliktināšanos iedzīvotāju nodarbinātības jomā. Pēc ekspertu atzinuma pārskata periodā pasaules ekonomiskā krīze, kas skārusi arī Latviju, izraisīja bezdarba līmeņa paaugstināšanos visā valsts teritorijā. Proporcionāli tam tiek novērota pilsētas iedzīvotāju materiālās labklājības līmeņa pazemināšanās, atzīmē 73,3 % no aptaujātajiem ekspertiem. Sociālās spriedzes līmeņa paaugstināšanās, ko atzīmē 75,5 % no aptaujātajiem ekspertiem un iedzīvotāju vispārējā noskaņojuma pasliktināšanās, ko atzīmē 66,6 % no aptaujātajiem ekspertiem pārskata periodā negatīvi ietekmē iedzīvotāju psihiskās un fiziskās veselības stāvokli – 51,1 %. Situāciju veselības aprūpē sarežģī attiecīgo pakalpojumu nepieejamība, ko atzīmē 53,3 % no aptaujātajiem ekspertiem, naudas vai apdrošināšanas polises trūkuma, liela ārstniecības iestādes attāluma no dzīvesvietas, laika nepietiekamības un citu iemeslu dēļ. Analizējot iepriekš minētos procesus un to ietekmi uz uzņēmējdarbības vides attīstību urbanizētajās teritorijās, jāsecina, ka, pasliktinoties sociāli ekonomiskai situācijai dažādās dzīves jomās pilsētās, palielinās to pilsētas iedzīvotāju skaits, kas tiek iekļauti riska grupā medicīnisko pakalpojumu pieejamības ziņā. Tas apdraud pilsētu iedzīvotāju veselības stāvokli un dzīves ilgumu, tādējādi mazinot uzņēmējdarbības attīstības iespējas konkrētajā Latvijas urbanizētajā teritorijā.

Socioloģiskā pētījuma dalībnieku viedokļu analīze rāda, ka vairākums problēmu, ar ko saskaras Latvijas pilsētās strādājošie uzņēmēji un kuras pašvaldībām patlaban jārisina, ir sociālekonomiskā rakstura problēmas.

Apzinoties, ka attīstīta pilsētas ekonomika un iedzīvotāju materiālā labklājība ir viens no uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumiem attiecīgajā apdzīvotajā teritorijā,

pētījuma ietvaros tiek identificētas Latvijas pilsētām aktuālās problēmas, kas negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vides turpmāko attīstību.

Patlaban uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas urbanizētajās teritorijās kavē ekonomiskās situācijas nestabilitāte (atzīmē 21,1 % no aptaujātajiem respondentiem), valsts un pašvaldību atbalsta trūkums uzņēmējdarbības uzsākšanai (atzīmē 18,9 % no aptaujātajiem respondentiem), valsts un privātu investīciju trūkums (atzīmē 17,3 % no aptaujātajiem respondentiem), vāja inovatīvo tehnoloģiju un risinājumu pielietošana uzņēmējdarbībā (atzīmē 13,5 % no aptaujātajiem respondentiem), kvalificētā darbaspēka trūkums (atzīmē 10,3 % no aptaujātajiem respondentiem). Kā vēl viena uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošā problēma respondentu atbildēs tiek pieminēts augsts bezdarba līmenis urbanizētajās teritorijās un valstī kopumā, kas sāka strauji pieaugt līdz ar 2008./2009. gada ekonomiskās lejupslīdes perioda sākumu. Tas izraisīja strauju ienākumu un dzīves līmeņa krišanos, kā rezultāta pazeminājās pilsētu iedzīvotāju pirktspēja un pieprasījums pēc uzņēmēju ražotām precēm un sniegtajiem pakalpojumiem.

Latvijas zinātnieka I. Kasjanova [17, 44.–45. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka līdzīgi kā pārējā valsts teritorijā, arī pilsētās pārskata periodā tiek novērots mājsaimniecības patēriņa straujš samazinājums. Tā rezultātā tiek novērots uzņēmējdarbības sektora un mājsaimniecību maksāto patēriņa un ražošanas nodokļu apjoma valsts sektoram samazinājums. Sabiedriskā patēriņa samazināšanās rezultātā tiek novērots papildus nodokļu ieņēmumu samazinājums. Iepriekš minētie procesi negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi urbanizētajās teritorijās, kurā tiek novērota uzņēmumu kapacitātes samazināšanās gan ražošanas, gan nodarbinātības aspektā – kas savukārt mazina mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu un uzkrājumu veidošanas iespējas. Visu iepriekš minēto faktoru dēļ tiek negatīvi ietekmēts finanšu sektors, kurš savā pārvaldībā saņem mazākus uzkrājumu apjomus no mājsaimniecībām, mazāku sadarbību no valsts sektora (vērtspapīru tirgus aktivitātes mazināšanās utt.), kā arī nespēj vairs nodrošināt pilsētu uzņēmējdarbības vidi ar nepieciešamajiem kredītresursiem. Papildus tam ir ārējās vides nelabvēlīgā situācija – globālās finanšu likviditātes krīzes rezultātā ir ierobežota pieeja kredītresursiem, kas papildus ietekmē finanšu sektoru. Eksporta un līdz ar to pilsētu uzņēmējdarbības vides pasliktināšanās pamatā ir gan tautsaimniecības lejupvērstā korekcija, gan pasaules finanšu un reālā tirgus krīze, kuras dēļ tiek novērota ekonomiskās intensitātes samazināšanās visās pasaules vadošajās tautsaimniecībās, tajā skaitā lielākajās Latvijas tirdzniecības partnervalstīs.

Balstoties uz iepriekš minētajiem argumentiem un socioloģiskā pētījuma ietvaros iegūtajiem rezultātiem, jāsecina, ka viens no nozīmīgākajiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas un pārvaldīšanas etapiem, ir saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu attīstības prioritāro mērķu noteikšana un to hierarhiskā sakārtošana stratēģisko mērķu sistēmā. Tas varētu paaugstināt attiecīgās urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides konkurētspēju. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskajām prioritātēm jābūt noteiktām, balstoties uz līdzšinējiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības sasniegumiem, esošo stratēģisko problēmu un to avotu identificēšanu un novērtējumu. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības prioritātes atspoguļo saimnieciskās

darbības apstākļu plānošanas un pārvaldīšanas procesā iesaistīto dalībnieku – valsts un pašvaldības institūciju, uzņēmēju asociāciju, uzņēmējdarbību atbalstošo organizāciju, vietējo sabiedrisko organizāciju, iedzīvotāju utt. vērtības konkrētā laikā un telpā. Ekspertu aptaujas par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības prioritātēm tuvākajos 10–15 gados rezultāti liecina, ka par nozīmīgākajām Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskajām prioritātēm tuvākajos 10–15 gados, gandrīz puse no respondentiem atzina lielāka atbalsta sniegšanu uzņēmējdarbības uzsākšanai pilsētas teritorijā. Ņemot vērā, ka uzņēmumi ir galvenais darba vietu rašanas avots urbanizētajās teritorijās, uzņēmējdarbības attīstība tiek uzskatīta par vienīgu veidu kā ilgtermiņā risināt darba tirgus sarežģījumus un paaugstināt Latvijas urbanizēto teritoriju konkurētspēju. Papildus iepriekš minētajām Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskajām prioritātēm, eksperti atzīmē investīciju vides kvalitātes paaugstināšanu, pilsētu iedzīvotāju migrācijas samazināšanu, augsti kvalificēto speciālistu piesaistīšanu no ārpuses, iedzīvotāju uzņēmējdarbības spēju intensitātes stimulēšanu.

1.4.2.3. KONKURĒTSPĒJAS SOCIĀLĀ DIMENSIJA

Pilsētu ekonomiskā attīstība ir nesaraujami saistīta ar iedzīvotāju sociālo labklājību urbanizētajās teritorijās. Tās ir abpusēji atbalstošās attīstības dimensijas. Līdz ar to, mērķtiecīga ar iedzīvotāju sociālo drošību, aizsardzību un iekļaušanos saistīto jautājumu risināšana ir būtiski svarīga jebkuras pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības nodrošināšanai. Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas sociālo dimensiju raksturo urbanizēto teritoriju iedzīvotāju sociālā vide. Tā ietver pilsētnieku dzīves un darba apstākļus, ienākumu līmeni, iegūto izglītību un vietējo sabiedrību, kurai viņi pieder. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības pieejamība, līdzekļu pietiekamība pamatvajadzību apmierināšanai būtiski ietekmē Latvijas pilsētu iedzīvotāju fizisko, garīgo un sociālo veselību un potenciālu, kā rezultātā radošās domāšanas un uzņēmējdarbības spējas.

Ņemot vērā, ka iedzīvotāju sociālā labklājība ir viens no jebkuras pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības balstiem, socioloģiskā pētījuma ietvaros tika noteiktas Latvijas urbanizētajām teritorijām aktuālās sociālās rakstura problēmas. Pie šī brīža nozīmīgākajām uzņēmējdarbības vides attīstības sociālās rakstura problēmām jāpieskaita šādas problēmas:

- **nabadzībai un sociālai atstumtībai pakļauto iedzīvotāju skaita pieaugums** (atzīmē 22,2 % no aptaujātajiem respondentiem). No CSP [32] datiem izriet, ka nabadzības riskam vai sociālajai atstumtībai Latvijā pārskata periodā bija pakļauti 703 tūkstoši iedzīvotāju jeb 35,2 % no visiem iedzīvotājiem. Pārskata periodā vislielākajam nabadzības riskam joprojām bija pakļautas māsaimniecības, kurās bērnus audzina tikai viens no vecākiem – 38,3 %, kā arī māsaimniecības, kurās abi vecāki audzina trīs vai vairāk bērnus – 33,2 %. Latvijas zinātnieku M. Prankas, I. Trapencieres, A. Trupovnieces [53, 84.–85. lpp.] pētījumu rezultāti norāda uz to, ka šobrīd nabadzības un sociālās atstumtības riskam līdzīgi kā pārējā Latvijas valsts

teritorijā arī pilsētās visvairāk ir pakļauti jaunieši vecumā no 15–18 gadiem bez iepriekšējas darba pieredzes, cilvēki bez izglītības vai ļoti zemu izglītības līmeni (nepabeigta pamatzglītība), ilgstošie bezdarbnieki, bezdarbnieki pirmspensijas vecumā u. c. Cilvēku ar īpašām vajadzībām sociālā atstumtība kā bezdarba rezultāts aptver tos pašus aspektus un sekas kā pārējiem bezdarbniekiem. Invaliditāte padara situāciju sarežģītāku, jo Latvijas iedzīvotājiem ar invaliditāti ir daudz grūtāk atrast darbu. Pie darbu kavējošiem faktoriem var tikt pieskaitīti – cilvēkiem ar īpašām vajadzībām nepiemērotā vide darba vietā un izglītības iestādēs (nav iekārtoti trotuāri, elevatoru trūkums, pārāk šauras durvis u. c.), stereotipiska negatīva attieksme darba devēju vidū, atbilstošs izglītības trūkums, jo lielākajai daļai izglītības iegūšana ir traucēta jau kopš bērnības;

- **strauja pilsētu iedzīvotāju skaita samazināšanās** (atzīmē 16,1 % no aptaujātajiem respondentiem), kas saistīta ar urbanizēto teritoriju iedzīvotāju dabīgā pieauguma negatīvajiem rādītājiem, kā arī jauniešu aizbraukšanu no pilsētām. Novērojumi un socioloģiskā pētījuma rezultāti norāda uz to, ka neskatoties uz to, ka iedzīvotāju skaita samazināšanās tempi un intensitāte ir atšķirīga dažādos Latvijas reģionos un pilsētās, šī demogrāfiskā parādība ir raksturīga visai valsts teritorijai. Latvijas valsts iedzīvotāju, t. sk., jauniešu migrācijas uz ārzemēm procesu izpēte ļauj secināt, ka šobrīd pastāvošai pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas sistēmai ir būtiski administratīvā, pārvaldības, savstarpējas sadarbības rakstura trūkumi. Par to liecina arī 15,6 % respondentu atbildēs minētais Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību kavējošs faktors – līdzekļu trūkums sadzīves un ražošanas infrastruktūras modernizācijai (t. sk. uzturēšanai, remontam, rekonstrukcijai utt.). Šobrīd Latvijas pilsētas diemžēl nespēj pilnībā nodrošināt savas mērķauditorijas – pilsētas iedzīvotāju un uzņēmēju vajadzību apmierināšanu, tādējādi Latvijas pilsētas zaudē konkurences cīņā par pilsētu iedzīvotājiem, studentiem, speciālistiem ar citām pilsētām ES un pasaulē. Latvijas zinātnieka I. Meža [48, 46.–47. lpp.] pētījumu rezultāti liecina par Latvijas un citu ES dalībvalstu demogrāfiskās politikas atšķirībām – jo labvēlīgāka ģimenes un bērnu politika un jo vairāk līdzekļu tajā tiek ieguldīts, jo augstāka dzimstība, un otrādi. Tiek novērota izteikta korelācija starp dzimstības rādītājiem un valsts budžeta līdzekļu apjomu, kas tiek ieguldīts demogrāfiskā atbalsta politikā. Vidēji ES valstis no sava IKP iegulda apmēram 2,5 % bērnu un ģimeņu atbalsta politikas pasākumos, valstis ar augstāku dzimstību bieži pat 3–4 %. Latvijas ieguldījums no valsts IKP bērnu un ģimeņu atbalsta politikas pasākumos ir viens no mazākajiem – 1,2–1,4 %;

- **saiknes trūkums starp uzņēmējiem, profesionālās un augstākās izglītības iestādēm un pilsētu pašvaldību institūcijām** (atzīmē 14,4 % no aptaujātajiem respondentiem). Tā rezultātā nenotiek profesionālās un augstākās izglītības sistēmas tuvināšanās darba tirgus prasībām, darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvarošana, absolventu iekļaušanās darba tirgū u. tml. Latvijas Universitātes (*LU*) zinātnieku B. Slokas, V. Skujas, G. Kristapa u. c. [39, 153.–154. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību ieguvušajiem jaunajiem darbiniekiem divās trešdaļās gadījumu nav pietiekamas praktiskās iemaņas (atbilstoši 65 % un 64 % no arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību

ieguvušajiem). Augstākajā izglītībā tādu ir tikai nedaudz vairāk kā puse – 53 %. No otras puses, arī teorētiskā sagatavotība ir laba tikai trešajai daļai arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību ieguvušajiem audzēkņiem (attiecīgi 34 % un 35 %), bet augstākajā izglītībā – 89 %. Tas nozīmē, ka pašlaik vislielākās problēmas ir arodizglītības un vidējās profesionālās izglītības līmenī. Iepriekš minēto problēmu raksturu socioloģiskā pētījuma respondentu skatījumā sarežģīt arī vāji attīstīta infrastruktūra izglītības, pētniecības un inovāciju jomā – 8,3 %. Nepieciešams atcerēties, ka tikai tie pilsētas iedzīvotāji, kuriem tiek dota iespēja izglītoties, profesionāli attīstīties, justies aizsargātiem un piederīgiem vietējai sabiedrībai, spēj veicināt pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību un sabiedrības sociālo labklājību. Tas nozīmē, ka starp pilsētas ekonomisko izaugsmi un sociālo labklājību attiecīgajā urbanizētajā teritorijā nepieciešams līdzsvars;

- **alkohola un atkarību radošo vielu lietošanas problēmu padziļināšanās** (atzīmē 12,8 % no aptaujātajiem respondentiem). Pilsētu iedzīvotāju ilgstošs bezdarbs sāk tos degradēt. Tādēļ pilsētnieki kļūst atkarīgi no alkohola un citām atkarību radošajām vielām, kā rezultātā laika gaitā izzūd darba spējas un prasmes. Pēc Latvijas pētnieku M. Prankas, I. Trapencieres, A. Trupovnieces [53, 85. lpp.] novērojumiem, alkoholisms un bezdarbs ir ļoti saistītas problēmas. Bezdarbs vai nu kalpo kā cēlonis vai ir alkoholisma sekas. Pasaules prakse liecina, ka šiem nosacījumiem neizbēgami seko nabadzība un sociālā atstumtība. Bezdarbnieki bieži nav spējīgi nodrošināt savus bērnus ne ar izglītību, ne kvalitatīvu pārtiku. Kā stresa rezultāts ir pieaugušo un bērnu veselības pasliktināšanās. Bērni pārmanto savu vecāku dzīves veidu, kā arī sociālo atstumtību. Latvijas zinātnieku I. Koroļevas, I. Mieriņas, M. Goldmaņa u. c. [60, 71. lpp.] atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatības Latvijas iedzīvotāju vidū izpētes rezultāti liecina, ka alkohola lietošanas problēma Latvijas iedzīvotāju vērtējumā ir viena no aktuālākajām sociālajām problēmām mūsu valstī un tiek ierindota vienā no pirmajām vietām uzreiz aiz ekonomiskām problēmām – inflācijas, nabadzības utt. Vērtējot alkohola lietošanas (dzeršanas iemeslus), visbiežāk nosauktie ir dzeršana, lai aizmirstu problēmas (atzīmē 43 % no aptaujātajiem respondentiem), neprasme atpūsties un priecāties bez alkohola lietošanas (atzīmē 38 % no aptaujātajiem respondentiem) un alkohola vieglā pieejamība (atzīmē 30 % no aptaujātajiem respondentiem). Jaunieši biežāk nekā gados vecākie respondenti dzeršanas iemeslu saskata tieksmē aizmirst problēmas un neprasmi atpūsties bez alkohola, savukārt respondenti pēc 45 gadu vecuma uzsver sociālās atstumtības un izolētības iemeslu;

- **veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu trūkums un zemā kvalitāte** (atzīmē 10,6 % no aptaujātajiem respondentiem). Iedzīvotāju veselība ir pamatu pamats iedzīvotāju radošās domāšanas un uzņēmējdarbības spēju attīstībai, kā arī sabiedrības labklājībai. CSP datu [22, 107. lpp.; 23, 129.–130. lpp.; 24, 200.–201. lpp.; 25, 203. lpp.; 26, 183. lpp.; 27, 192. lpp.; 28, 183. lpp.; 29, 141. lpp.; 30, 151.–152. lpp.; 31, 152. lpp.] analīze ļauj secināt, ka pārskata perioda sākumā Latvijas lielākajās pilsētās darbojas 53 slimnīcas. Slimnīcu tīkla optimizācijas, kas aizsākās 2004. gada nogalē, rezultātā veselības aprūpes pakalpojumu sniedzošo iestāžu skaits ir samazinājies par 30,2 % un veidoja 37 slimnīcas. Atsevišķās

republikas pilsētās, kā piemēram, Jelgavā, Liepājā un Rēzeknē, slimnīcu skaits pārskata periodā samazinājies uz pusi. No visām Latvijas republikas pilsētām vienīgi Jūrmalā pārskata periodā tiek novērots veselības aprūpes iestāžu skaita pieaugums no piecām līdz septiņām slimnīcām. Pārējās Latvijas lielākajās pilsētās, izņemot Ventspili, tiek novērots slimnīcu skaita samazinājums, kas svārstās no 33 % līdz 50 % no kopējā veselības aprūpes iestāžu skaita pilsētā. Slimnīcu skaita un gultas vietu skaita samazinājums Latvijas pilsētās ir cieši saistīts ar veselības aprūpes budžeta samazinājumu pārskata periodā, kas visbūtiskāk skar tieši slimnīcu sektora finansējumu.

Novērojumi un promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma rezultāti norāda uz to, ka bez iepriekš minētajiem pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošajiem sociālā rakstura faktoriem, tās konkurētspēju lielā mērā nosaka arī kultūras, atpūtas un sporta iespēju nodrošinājums iedzīvotājiem un uzņēmējiem konkrētajā urbanizētajā teritorijā.

1.4.2.4. KONKURĒTSPĒJAS TEHNOLOĢISKĀ DIMENSIJA

Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas tehnoloģiskās dimensijas attīstībai ir nepieciešama izglītības, zinātnes, uzņēmēju un urbanizēto teritoriju pašvaldību cieša sadarbība, kas tiek balstīta uz atbilstošu un labi attīstītu materiāli tehnisko infrastruktūru. Latvijas zinātnieku L. Rasnačas, V. Daukštes, Z. Krišjānes u. c. [63, 56. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka izglītības, zinātnes un uzņēmēju sadarbība Latvijā līdz šim galvenokārt tiek veicināta nacionālā līmenī, taču pēdējos gados pamazām tiek novērota tās attīstība reģionālā dimensijā. Pēc zinātnieku novērojumiem, izglītības, zinātnes un uzņēmējdarbības sadarbība Latvijas reģionos vēl gan netiek veicināta ar vienotu un sistemātisku pieeju, tomēr iepazīstoties ar nacionālajiem un reģionālajiem politikas dokumentiem, atbalsta instrumentiem un iniciatīvām, jāsecina, ka galvenais uzsvars tiek likts uz trim šādiem darbības virzieniem [63, 57. lpp.]:

- 1. virziens** – veicināt uzņēmējdarbību ārpus valsts galvaspilsētas teritorijas;
- 2. virziens** – veidot izglītības, zinātnes un uzņēmēju sadarbībai nepieciešamo infrastruktūru, piemēram, biznesa inkubatorus, tehnoloģiskos un zinātnes parkus u. tml.;
- 3. virziens** – reģionālās izglītības, zinātnes un uzņēmēju sadarbības veicināšanā iesaistīt reģionālās augstskolas.

Gan Latvijas Zinātņu akadēmijas Zinātnes un tehnoloģijas pētniecības centra zinātnieku A. Ādamsones, J. Kristapsona, I. Ulnicānes-Ozoliņas [73, iii.–iv. lpp.], gan ārvalstu zinātnieku F. Koke (*Ph. Cooke*), M. Heidenreihā (*M. Heidenreich*), H. J. Braczuka (*H. J. Braczyk*) [91, 157.–188. lpp.], M. Fritča (*M. Fritsch*), A. Stefana (*A. Stephan*) [100, 1123.–1127. lpp.] zinātniskās diskusijas par jautājumiem, kas skar izglītības, zinātnes un uzņēmēju sadarbības veidošanos un attīstību, norāda uz to, ka pēdējā desmitgadē urbanizētajām teritorijām tiek ierādīta arvien lielāka nozīme šajos procesos, uzsverot, ka galvenokārt pilsētās koncentrējas gan augstākās izglītības iestādes, gan zinātniskie institūti un

pētnieciskās organizācijas, gan uzņēmumi. Pēc novērojumiem, līdzīgi kā citās ES dalībvalstīs, arī Latvijā izglītības, zinātnes un uzņēmēju sadarbība galvenokārt veidojas un attīstās ap lielajām pilsētām un tajās darbojošām augstskolām. Patlaban aktīvāka sadarbība starp uzņēmējiem, augstskolām un urbanizēto teritoriju pašvaldībām tiek novērota Rīgā, Jelgavā, Ventspilī, Rēzeknē, Daugavpilī, kur augstskolas ir kļuvušas par nozīmīgiem virzītājspēkiem inovatīvo tehnoloģiju un risinājumu radīšanā un pielietošanā uzņēmējdarbībā gan attiecīgās pilsētas pašvaldības administratīvajā teritorijā, gan ārpus tās robežām. Latvijā pēdējā desmitgadē tiek novērota sadarbības uzlabošana starp pilsētu vietējām pašvaldībām un pilsētu augstskolām. Par to liecina virkne noslēgto sadarbības līgumu starp pilsētu vietējām pašvaldībām un pilsētās darbojošām augstskolām, kā, piemēram, 2003. gadā parakstītais sadarbības līgums starp LU un Rīgas pilsētas domi (*RD*), 2010. gadā parakstītais sadarbības līgums starp Latvijas Lauksaimniecības universitāti (*LLU*) un Jelgavas pilsētas domi, 2010. gadā parakstītais sadarbības līgums starp Liepājas Universitāti (*LiepU*) un Liepājas pilsētas domi, 2013. gadā noslēgtais sadarbības līgums starp RTU un RD u. c. Latvijas zinātnieki M. Dunska, J. Ikstens, L. Rasnača u. c. [10, 64. lpp.] uzsver, ka augstskolu klātbūtne nodrošina būtisku intelektuālo potenciālu Latvijas pilsētu un reģionu attīstībai. Tās palielina arī kopienas intelektuālo potenciālu. Valmieras un Ventspils pilsētu pašvaldību līdzdalība augstskolu izveidošanā un attīstībā var tikt uzskatīti par labiem piemēriem, kas liecina par vietējo pašvaldību rūpēm par darbaspēka resursu saglabāšanu un kvalitātes paaugstināšanu sava kopienā.

Patlaban Latvijas lielāko pilsētu augstskolu ietvaros veiksmīgi darbojas šādas uz Latvijas zinātnieku un uzņēmēju sadarbību orientētās organizācijas:

- **biznesa inkubatori** – LU Ekonomikas un vadības fakultātes Biznesa inkubators, RTU Rīgas Inovāciju inkubators u. c.;
- **inovāciju centri** – RTU Inovāciju un tehnoloģiju pārneses centrs, LU Inovāciju centrs, Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs u. c.;
- **tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti (TPK)** – Kurzemes TPK Ventspils Augstskolā (*VA*), Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļas TPK, Rēzeknes Augstskolas (*RA*) vides aizsardzības TPK u. c.;
- **mūžizglītības centri** – LLU Mūžizglītības centrs, VA Mūžizglītības centrs u. c.;
- **uzņēmēju mācību centri** – LU Ekonomikas vadības fakultātes Vadības un uzņēmējdarbības mācību centrs, RTU Tālmācības studiju centrs u. c.;
- **zinātniskie institūti** – Daugavpils Universitātes (*DU*) G. Liberta Inovatīvās mikroskopijas centrs, Vidzemes Augstskolas Sociotehnisku Sistēmu Inženierijas institūts u. c.;
- **zinātniskās laboratorijas** – RTU Polimēru pārbaužu laboratorija, Rīgas Strādiņa Universitātes Molekulārās ģenētikas zinātniskā laboratorija u. c.

Latvijas urbanizētajās teritorijās darbojošos augstskolu iniciatīvu un to sadarbības virzienu ar uzņēmējiem un vietējām pašvaldībām izpēte ļauj secināt, ka to veidu, raksturu un specializāciju galvenokārt nosaka augstskolu zinātniskās darbības virzieni, pētniecības

tradīcijas un materiāli tehniskie resursi. Ņemot vērā, ka daudzi no iepriekš minētajiem zinātnieku un uzņēmēju sadarbības atbalstīšanas iedibinājumiem var sākt strādāt ar ienākumiem tikai vairākus gadus pēc darbības uzsākšanas, tiem ir nepieciešams ievērojams atbalsts vietējā un nacionālajā līmenī. Valsts un vietējo pašvaldību atbalsts augstskolām ir nepieciešams arī inženierzinātnēs studējošo skaita palielināšanai, jo kā liecina Latvijas zinātnieku L. Rasnačas, V. Daukštes, Z. Krišjānes u. c. [63, 60. lpp.] pētījumu rezultāti, liels šķērslis inovatīvās uzņēmējdarbības attīstībai ārpus Rīgas pašlaik ir inženieru trūkums. Latvijas reģionu pārstāvji pauž viedokli, ka šo problēmu nevar atrisināt tikai Rīgas augstskolu reģionālās filiāles, jo kā rāda prakse to absolventi pēc studiju beigām bieži dodas strādāt uz valsts galvaspilsētu, kur jaunajiem speciālistiem pastāv lielākas iespējas atrast stabilu un labi apmaksātu darbu. Patlaban ārpus Rīgas tikai LLU Jelgavā un DU piedāvā plaša spektra studiju iespējas, bet pārējās augstskolas realizē galvenokārt skolotāju izglītības, ekonomikas, tiesību, vadības un citas sociālo un humanitāro zinātņu programmas, kas pēc Latvijas zinātnieku M. Duskas, J. Ikstena, L. Rasnačas u. c. [10, 65. lpp.] viedokļa nav saistītas ar konkrētās urbanizētās teritorijas vai reģiona vajadzībām. Tikai Rīgā ir augstskolas, kurās var iegūt augstāko izglītību medicīnā un farmācijā, kā arī kultūras, mākslas un mūzikas jomā. Rīgā koncentrēta lielākā daļa dabaszinātņu un inženierzinātņu programmu. Reģionālajās augstskolās nav pietiekami daudz mācībspēku ar doktora grādu, bet tas ir svarīgs kvalifikācijas rādītājs darbam augstskolā un pētījumiem zinātņu nozarēs, kurās tiek apmācīti studenti.

Latvijas urbanizētajās teritorijās tiek novērots, ka papildus augstākās izglītības iestādēm, zinātnieku un uzņēmēju sadarbības atbalstīšanas infrastruktūras veidošanā iesaistās arī privātais sektors, kā, piemēram, investīciju grupas Nordic Partners uzņēmums SIA „NP Properties”. Patlaban tas ir Latvijas lielākais industriālo un tehnoloģisko parku attīstītājs, kurš šobrīd apsaimnieko astoņus industriālos parkus sešās Latvijas pilsētās – Daugavpilī, Jelgavā, Olainē, Rēzeknē, Rīgā un Salaspilī. Latvijas zinātniece A. Ābeltiņa [4, 39.–40. lpp.] pauž viedokli, ka industriālie un tehnoloģiskie parki Latvijas urbanizētajās teritorijās galvenokārt tiek veidoti vietās ar labi attīstītu infrastruktūru, piemēram, Ventspils brīvpostā, Liepājas un Rēzeknes speciālajā ekonomiskajā zonā, starptautiskās lidostas „Rīga” pieguļošajās zemes teritorijās, kur tiek iznomāta zeme ar komunikācijām, bet uzņēmumam pašam ir jāveic nepieciešamo ēku būvniecība.

Latvijas zinātnieku kolektīva A. Timovejeva vadībā [67, 69.–71. lpp.] pētījuma rezultāti liecina, ka salīdzinājumā ar citām Baltijas jūras reģiona valstīm, Latvijas uzņēmēju interese par iespējām izmantot pilsētās pieejamo zinātnes infrastruktūru ir salīdzinoši neliela. Pie potenciālajiem kavēkļiem tiek pieskaitīta Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmumu nepietiekamā maksātspēja, lai izmantotu zinātniskas institūcijas pakalpojumus, kā arī izpratnes trūkums par zinātnes centru darba specifiku. Iespējams, ka patlaban Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmumu vidū ir salīdzinoši maz uzņēmumu, kuru saimnieciskās darbības jomā, kaut vai teorētiski būtu, nepieciešams sadarboties ar pētniecības un zinātnes institūcijām. Tomēr to Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmumu vidū, kas sadarbojas ar zinātnes centriem, lielāka interese ir par pētījumiem dabas zinātnēs un farmācijā. Citiem vārdiem, jo vairāk konkrētā tautsaimniecības

nozare ir vai līdzinās jomām, kurās ir daudz inovāciju, jo lielāka ir industrijas interese par zinātnes centru darbu. Līdzīgi kā citās valstīs, daļa sadarbības partneru Latvijas pilsētās strādājošajām pētniecības un zinātnes organizācijām ir ārvalstu uzņēmumi. Vienlaikus Latvijā ir vairāki unikāli un citur Eiropā realizējami pasūtījumi, jo vairākās infrastruktūrās ir unikālas iekārtas. Līdzīgi citām „mazajām” valstīm, Latvija ir viena no aktīvākajām līdzdalībniecēm 7. ietvarprogrammā gan zinātnieku savstarpējā sadarbībā, gan uzņēmumiem sadarbojoties ar zinātniekiem.

1.4.2.5. KONKURĒTSPĒJAS EKOLOĢISKĀ DIMENSIJA

Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides funkcionēšana un attīstība ir lielā mērā atkarīga no tās rīcībā esošajiem resursiem un to patēriņa efektivitātes. Latvijas urbanizētajās teritorijās īstenojamā uzņēmējdarbība patērē ievērojamus resursu daudzumus un tai ir nozīmīga ietekme uz apkārtējo vidi, kas sniedzas pāri pilsētu robežām. No vienas puses, Latvijas uzņēmējdarbības attīstībai un pilsētu iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai nepieciešamo resursu ieguve, to ražošana, pārstrāde un patēriņš ir pamats Latvijas pilsētu iedzīvotāju saimnieciskajai darbībai un valsts urbanizēto teritoriju attīstībai. Bet no otras puses, tas rada materializēto un garīgo apkārtējās vides piesārņojumu un negatīvi ietekmē Latvijas pilsētu iedzīvotāju fizisku un garīgo veselību.

Pēc Latvijas zinātnieku M. Kļaviņa, J. Zaļokšņa, L. Apines u. c. [19, 53. lpp.] prognozēm, daudzu valstu ekonomiskā izaugsme un iedzīvotāju skaita pieaugums nākotnē varētu radīt cilvēces attīstībai nozīmīgu dabas resursu, enerģijas, pārtikas un ūdens trūkumu. Par vienu no šādas situācijas veidošanās cēloņiem tiek uzskatīta bezatbildīga un videi nedraudzīga resursu izmantošana un apsaimniekošana, īstenojot uzņēmējdarbību. Vide nodrošina Latvijas urbanizētajās teritorijās strādājošos uzņēmumus ar labumiem, kas ražošanas procesā ar enerģijas izmantošanas palīdzību tiek pārveidoti saimnieciskās darbības īstenošanai un pilsētnieku – uzņēmumu klientu vajadzību apmierināšanai nepieciešamajās patēriņa precēs un pakalpojumos. Sava dzīves cikla nobeigumā šie saražotie produkti atgriežas Latvijas vidē atkritumu formā. Tas ietekmē apkārtējās vides stāvokli Latvijas pilsētās un tām pieguļošās teritorijās, atkritumu un piesārņojumu daudzumu, dabas atjaunošanas iespējas, zemes auglību u. c. Tādējādi vispārīgā veidā Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības attīstībai nepieciešamo resursu plūsmu novērtēšanas uzdevuma vadības nostādne var tikt formulēta šādi:

no visiem iespējamajiem Latvijas pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībai nepieciešamo resursu piesaistīšanas, koordinēšanas, sadales un patēriņa variantiem jāizvēlas tādi, lai kopējā negatīvā ietekme uz apkārtējās vides stāvokli Latvijas urbanizētajās teritorijās būtu minimāla.

Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstībai nepieciešamo dabas resursu un to mijiedarbības izvērtējuma rezultāti atklāj šādas svarīgas Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides sistēmu raksturojošas pazīmes:

- uzņēmējdarbības vidi Latvijas pilsētās raksturo tās funkcionēšanai un attīstībai nepieciešamo dabas resursu kopums, kas variē atkarībā no uzņēmējdarbības veida un saimnieciskās darbības īpatnībām, to kvalitāte un izmantošanas potenciāls;
- uzņēmējdarbības vides attīstībai Latvijas pilsētu teritorijās nepieciešamo dabas resursu piesaistīšana, apvienošana, koordinēšana un kombinēšana notiek kopīgo mērķu sasniegšanai;
- uzņēmējdarbības vides attīstībai Latvijas pilsētu teritorijās nepieciešamo dabas resursu piesaistīšanas, apvienošanas, koordinēšanas un kombinēšanas kopīgie mērķi tiek noteikti, balstoties uz LR sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās attīstības ilgtermiņa prioritātēm.

Latvijas urbanizētajās teritorijās izmantojamo dabas resursu un pilsētu uzņēmumu ietekmes uz vidi analīzes rezultāti norāda uz to, ka patlaban lielākās problēmas dabas resursu plūsmu pārvaldīšanā Latvijas pilsētās pastāv šādos uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekoloģiskās dimensijas sektoros:

- uzņēmējdarbībā izmantojamo ūdens resursu pārvaldīšana – uzņēmējdarbības radīto notekūdeņu pārvaldīšana;
- uzņēmējdarbībā izmantojamo enerģētisko resursu pārvaldīšana – uzņēmējdarbības radīto siltuma atkritumu pārvaldīšana;
- uzņēmējdarbībā izmantojamo gaisa resursu pārvaldīšana – uzņēmējdarbības radītā gaisa piesārņojuma pārvaldīšana;
- uzņēmējdarbībā izmantojamo izejvielu un izejmateriālu resursu pārvaldīšana – uzņēmējdarbības radīto atkritumu pārvaldīšana;
- uzņēmējdarbībā izmantojamo zemes resursu pārvaldīšana – uzņēmējdarbības rezultātā degradēto un piesārņoto teritoriju pārvaldīšana;
- uzņēmējdarbībā izmantojamo apstādījumu un dabas teritoriju pārvaldīšana – uzņēmējdarbības rezultātā transformēto un pārveidoto apstādījumu un dabas teritoriju pārvaldīšana.

Iepriekš minētā kompleksā pieeja ar uzņēmējdarbības vides attīstību saistīto ieejošo un izejošo dabas resursu plūsmu plānošanai un pārvaldīšanai ir viens no nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības teritoriālās plānošanas priekšnoteikumiem Latvijas urbanizētajās teritorijās, kā arī Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas ekoloģiskās dimensijas paaugstināšanai.

Apzinoties, ka pilsētvide un tās labiekārtojums ietekmē uzņēmējdarbības īstenošanas vietas izvēli un kā veselīga darba vide tiek uzskatīta par vienu no nozīmīgākajām mūsdienu videi draudzīgas un atbildīgas uzņēmējdarbības vērtībām, pētījuma ietvaros tiek identificētas Latvijas pilsētām aktuālās ekoloģiskās problēmas.

Pie šī brīža nozīmīgākajām Latvijas pilsētu ekoloģiskajām problēmām, kas ietekmē vietējo un ārvalstu uzņēmēju lēmumu, izvēloties saimnieciskās darbības īstenošanas vietu, tiek pieskaitītas: sliktā gaisa kvalitāte (atzīmē 19,8 % no aptaujātajiem respondentiem), vāji attīstīta atkritumu apsaimniekošanas sistēma (atzīmē 18,1 % no aptaujātajiem respondentiem),

slikta dzeramā ūdens kvalitāte (atzīmē 16,4 % no aptaujātajiem respondentiem), nepietiekama notekūdeņu attīrīšana (atzīmē 15,5 % no aptaujātajiem respondentiem). Tāpat, pie nozīmīgākajām Latvijas pilsētu ekoloģiskajām problēmām, kas negatīvi ietekmē valsts urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspēju, tiek pieskaitīts liels daudzums novecojušo transporta līdzekļu un to sliktais tehniskais stāvoklis, kas ir cēlonis arvien pieaugošajam gaisa piesārņojumam Latvijas pilsētās ar tādām toksiskām un kancerogēnām vielām kā tvana gāze, oglekļa un slāpekļa oksīdi, ogļūdeņradis, kvēpis, cietās daļiņas, benzols, svins, sēra dioksīds u. c. Latvijas zinātnieku M. Eglītes un J. Dundura [11, 438. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka ir likumsakarīgi, ka galvenokārt pilsētnieki slimo ar augšējo elpceļu respiratorajām slimībām, kā arī ar plaušu vēzi. Veselībai bīstams ir arī transporta radītais troksnis, kura intensitāte Latvijas pilsētās ļoti bieži pārsniedz pieļaujamo līmeni. Turklāt situāciju sarežģīt arī liels Latvijā reģistrēto mašīnu skaits, kuras ir vecākas par desmit gadiem. Nozīmīga apkārtējā gaisa piesārņojuma avotu grupa Latvijas urbanizētajās teritorijās ir arī punktveida jeb stacionārie piesārņojuma avoti. Pie šīs grupas tiek pieskaitītas katlu mājas, rūpniecības uzņēmumi, degvielas uzpildes stacijas, dažādi pārkraušanas termināli u. c. Papildus iepriekš minētajām ekoloģiskajām problēmām, ar kādām saskaras Latvijas pilsētas un kas būtiski ietekmē cilvēku veselību, pilsētu iedzīvotāju dzīves kvalitāti un pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju, socioloģiskā pētījuma dalībnieku atbildēs tiek uzsvērts apstādījumu un dabas teritoriju (dārzi, parki, skvēri, meža masīvi utt.) trūkums, ūdensmalu nepieejamība atpūtas vajadzībām, kā arī labiekārtoto publisko peldvietu trūkums.

Promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma rezultāti liecina par to, ka šī brīža nozīmīgāko Latvijas pilsētu ekoloģisko problēmu, kas negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vides konkurētspēju, cēloņi ir šādi:

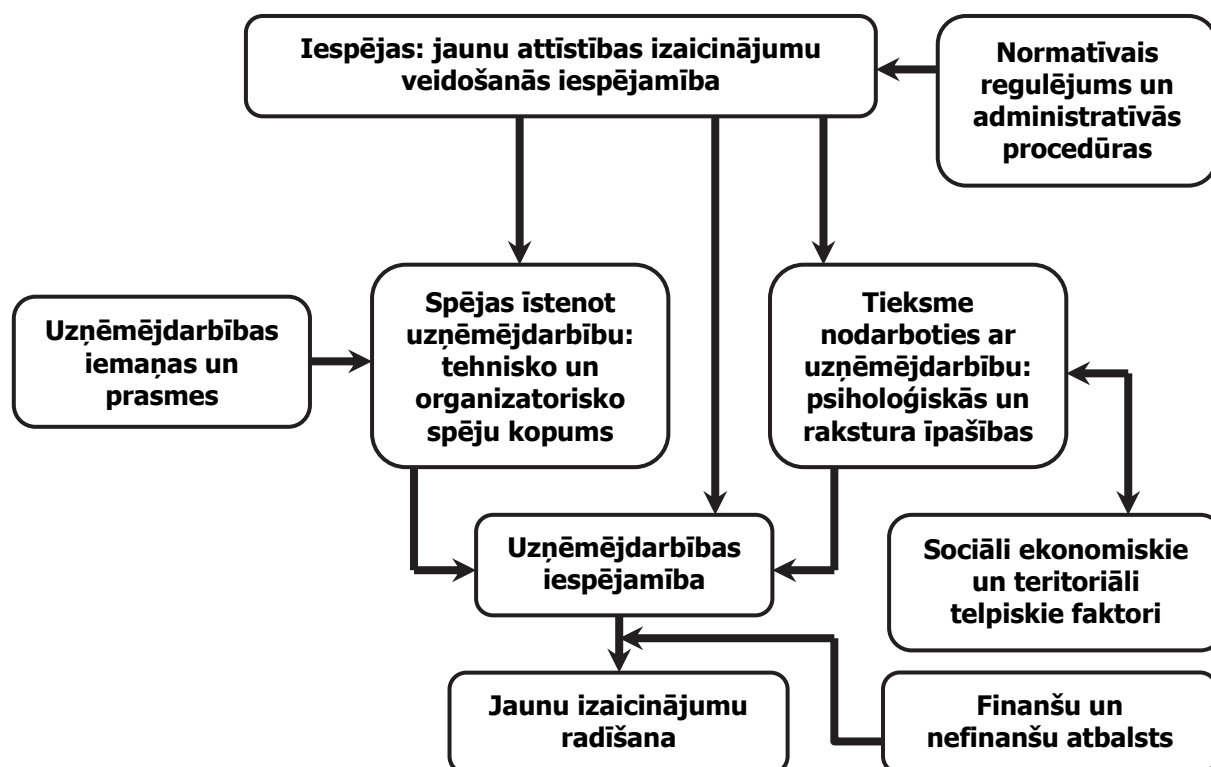
- nepietiekams zināšanu līmenis Latvijas pilsētu iedzīvotājiem un uzņēmējiem par videi draudzīgu un atbildīgu patēriņu, dzīves veidu un saimnieciskās darbības īstenošanas veidu urbanizētajās teritorijās (atzīmē 26,8 % no aptaujātajiem respondentiem);
- nepietiekams zināšanu līmenis Latvijas pilsētu iedzīvotājiem un uzņēmējiem par siltumenerģijas un elektroenerģijas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanas iespējām mājāsaimniecībās un uzņēmumos (atzīmē 21,2 % no aptaujātajiem respondentiem);
- nepietiekams zināšanu līmenis Latvijas pilsētu iedzīvotājiem un uzņēmējiem par radītā atkritumu daudzuma samazināšanas un apsaimniekošanas iespējām mājāsaimniecībās un uzņēmumos, lai atgrieztu tos resursu plūsmā (atzīmē 16,2 % no aptaujātajiem respondentiem);
- nepietiekams zināšanu līmenis Latvijas pilsētu iedzīvotājiem un uzņēmējiem par ūdensapgādes un notekūdeņu saimniecības sakārtošanas iespējām mājāsaimniecībās un uzņēmumos (atzīmē 14 % no aptaujātajiem respondentiem).

Analizējot iepriekš identificētās ekoloģiskās problēmas un to cēloņus, jāsecina, ka to risināšana – komunālās saimniecības sakārtošana, pilsētvides funkcionālā un estētiskā labiekārtošana, iedzīvotāju un uzņēmēju zināšanu līmeņa paaugstināšana u. c. lielā mērā ir atkarīga no pilsētu pašvaldību sadarbības ar vietējām izglītības iestādēm, pētnieciskajiem institūtiem un nevalstiskajām organizācijām (*NVO*).

2. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS

2.1. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS MODEĻI

Ārvalstu pētnieki D. R. Gnuavali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogels (*D. S. Fogels*) [104, 43.–62. lpp.] uzsver, ka atšķirīgā uzņēmējdarbības vidē urbanizētajās teritorijās tiek pielietoti atšķirīgi uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas modeļi. To īstenošana galvenokārt atkarīga no: 1) uzņēmējdarbības vides; kā arī no: 2) potenciālo draudu veidošanās procesa nozīmīgākajiem elementiem. Pēc ārzemju zinātnieku W. B. Gartnera (*W. B. Gartner*) [101, 696.–706. lpp.], M. S. S. El-Namaki (*M. S. S. El-Namaki*) [94, 98.–106. lpp.], P. H. Spečta (*P. H. Specht*) [126, 77.–86. lpp.] atzinumiem, pie uzņēmējdarbības vides attīstības draudu veidošanās procesa nozīmīgākajiem elementiem tiek pieskaitīti šādi elementi: 1) iespējas; 2) tieksme nodarboties ar uzņēmējdarbību; 3) spējas īstenot uzņēmējdarbību. Profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 127. lpp.] atzīmē, ka iepriekš minēto uzņēmējdarbības vides attīstības draudu veidošanās procesu nepieciešams sasaistīt ar uzņēmumu saimnieciskās darbības apstākļiem urbanizētajās teritorijās ar mērķi identificēt mijiedarbību starp uzņēmējdarbības apstākļiem un vides kritiskajiem elementiem.

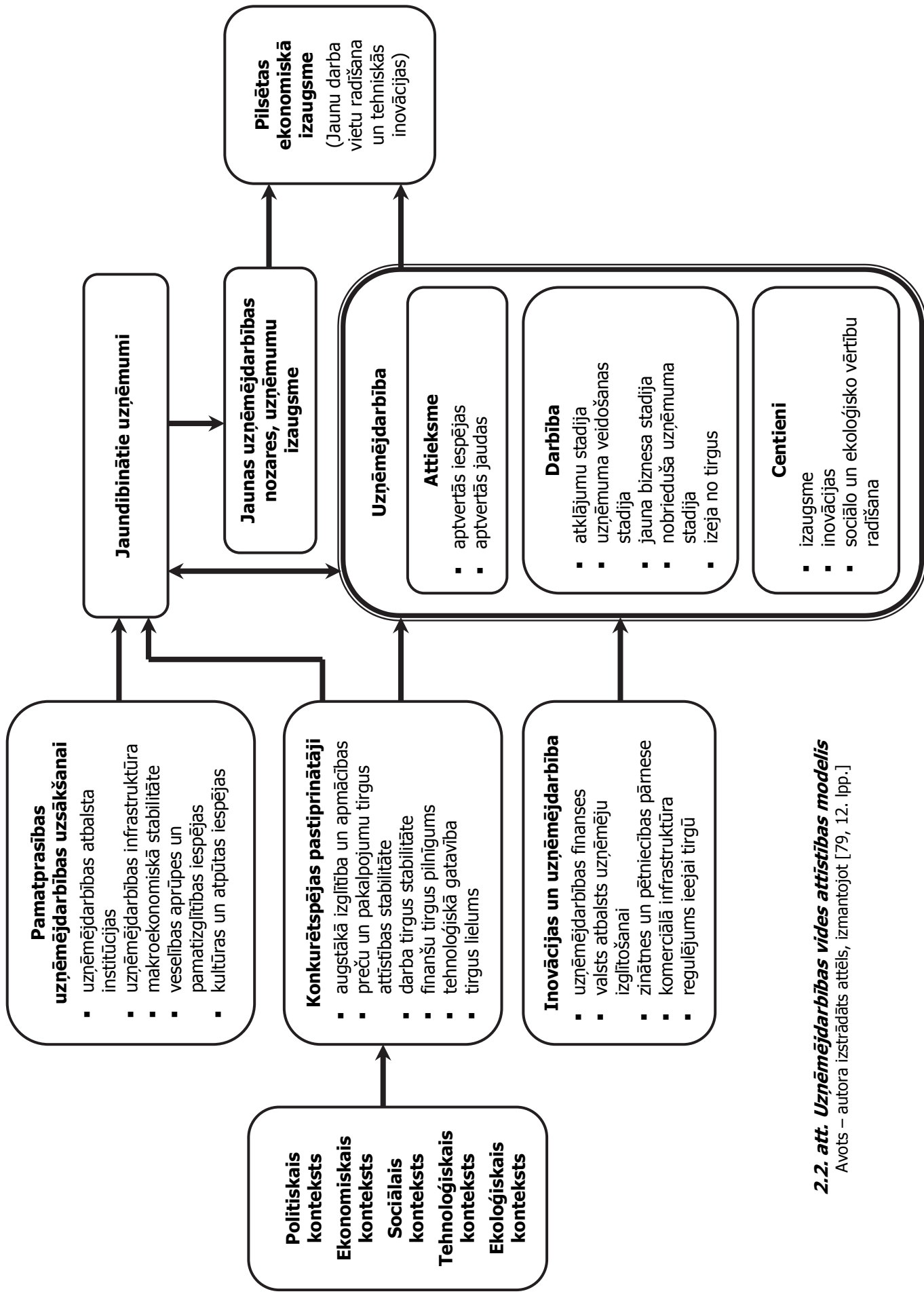
2.1. att. Uzņēmējdarbības vides integratīvais modelis

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [104, 43.–62. lpp.]

Uzņēmējdarbības apstākļu un vides kritisko elementu savstarpējā integrācija ļauj radīt ietvaru izpratnes veidošanai par uzņēmējdarbības vides reālo vērtību. Šim nolūkam var tikt izmantots ārvalstu zinātnieku D. R. Gnuavali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogela (*D. S. Fogels*) [104, 43.–62. lpp.] radītais modelis, kas tiek atspoguļots 2.1. attēlā. Tajā redzams, ka uzņēmējdarbības vides attīstības izaicinājumu veidošanās procesa nozīmīgākie elementi ir iespējas, tieksme nodarboties ar uzņēmējdarbību un spējas īstenot uzņēmējdarbību. Ar iespējām tiek saprasta jaunu attīstības izmaiņu veidošanās iespējamība gan uzņēmējdarbības vidē (piem., institucionālā kārtība, kultūrvides atbalsta līmenis), gan veidā, kādā uzņēmēji cenšas organizēt un īstenot savu saimniecisko darbību, lai sasniegtu labākos rezultātus. Savukārt, tieksmi nodarboties ar uzņēmējdarbību raksturo uzņēmēju gatavība uzņemties riskus un sasniegt tādu psiholoģisko īpašību un uzvedības modeli, kas nodrošinātu spējas radīt un ieviest jauninājumus. Spējas īstenot uzņēmējdarbību sevī ietver uzņēmēju tehniskās, vadības un organizatoriskās spējas un prasmes.

Izvērtējot mijiedarbību starp uzņēmējdarbības apstākļiem un vides kritiskajiem elementiem, kas parādīta 2.1. attēlā, kā arī ārvalstu zinātnieku D. R. Gnuavali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogela (*D. S. Fogels*) [104, 43.–62. lpp.] pētījuma rezultātus, jāsecina, ka: 1) jo lielākas uzņēmējdarbības iespējas pastāv pilsētas teritorijā, jo lielāka ir uzņēmējdarbības attīstības iespējamība konkrētā urbanizētā teritorijā. To veicina uzņēmēju spējas un tieksme nodarboties ar uzņēmējdarbību; 2) jo labvēlīgākie sociāli ekonomiskie un teritoriāli telpiskie faktori pastāv pilsētas teritorijā, jo lielāka ir uzņēmēju tieksme nodarboties ar uzņēmējdarbību konkrētā urbanizētā teritorijā; 3) jo labākas un daudzveidīgākas ir uzņēmējdarbības zināšanas, iemaņas un prasmes uzņēmēju vidū pilsētas teritorijā, jo lielākas ir spējas īstenot uzņēmējdarbību konkrētā urbanizētā teritorijā; 4) jo labvēlīgāks ir uzņēmējdarbības normatīvais regulējums un jo vienkāršākas ir administratīvas procedūras uzņēmējdarbības jomā pilsētas teritorijā, jo lielākas ir uzņēmējdarbības attīstības iespējas konkrētā urbanizētā teritorijā.

Analizējot uzņēmējdarbības attīstības priekšnosacījumus urbanizētajās teritorijās, jāsecina, ka 2.1. attēlā iekļautā uzņēmējdarbības vides attīstības modeļa modifikācijas sniegtas vairākos pētījumos. Viens no tādiem ir ārzemju zinātnieku N. Bosmas (*N. Bosma*) un J. Levie (*J. Levie*) pētījums [79, 12. lpp.], kura ietvaros tiek izstrādāts uzņēmējdarbības vides attīstības modelis (sk. 2.2. att.) ar mērķi novērtēt saimnieciskās darbības attīstības priekšnosacījumus dažādās pasaules valstīs dažādos sociāli ekonomiskās attīstības etapos. Izpētot un analītiski izvērtējot ārzemju pētnieku izstrādāto modeli un tā izmantošanu praksē, jāsecina, ka laika gaitā tas tika pārveidots, kļūstot no Uzņēmējdarbības aktivitātes indeksa (*Total Entrepreneurial Activity Index*) metodoloģiskā ietvara par progresīvāko pieeju uzņēmējdarbības un ekonomiskās attīstības mijiedarbības novērtējumam. Profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 128. lpp.] pauž viedokli, ka neskatoties uz atšķirībām terminoloģijā, ko izmanto, lai aprakstītu konkrētos modeļu elementus, starp ārvalstu pētnieku D. R. Gnuavali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogela (*D. S. Fogels*) [104, 43.–62. lpp.] un N. Bosmas (*N. Bosma*) un J. Levie (*J. Levie*) [79, 12. lpp.] izstrādātajiem modeļiem tiek novērotas līdzības.

2.2. att. Uzņēmējdarbības vides attīstības modelis

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [79, 12. lpp.]

Ārvalstu pētnieku D. R. Gnuawali (*D. R. Gnyawali*) un D. S. Fogela (*D. S. Fogels*) [104, 43.–62. lpp.] un N. Bosmas (*N. Bosma*) un J. Levie (*J. Levie*) [79, 12. lpp.] izstrādātu uzņēmējdarbības vides attīstības modeļu izpētes un salīdzinājuma rezultāti liecina, ka to galvenās atšķirības ir divu atšķirīgu uzņēmējdarbības veidu iekļaušana: 1) uzņēmējdarbība, kuru vada nepieciešamība; un 2) uzņēmējdarbība, kuru vada iespējas. Tāpat, atšķirības papildina plašāks faktoru kopums (piem., lielo uzņēmumu klātbūtne), uzņēmējdarbības vides attīstības izaicinājumu veidošanās procesa nozīmīgāko elementu reorganizācija, kā arī dažādu ekonomiskās attīstības etapu novērtējums.

Profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 129. lpp.] pauž viedokli, ka dažādu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un tās ietekmes uz jaunu saimnieciskās darbības izaicinājumu veidošanos parāda kā uzņēmēji mobilizē resursus iespēju izmantošanai un atrod jaunus uzņēmējdarbības veidus, ar kuru palīdzību ražot sabiedrībai nepieciešamās preces un sniegt sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus.

Dažādi uzņēmējdarbības apstākļi urbanizētajās teritorijās ļauj variēt ar identificēto uzņēmējdarbības vides attīstības izaicinājumu pakāpi un veidu.

Vēl viens nozīmīgs pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības faktors ir esošo uzņēmumu klātbūtne un pieredze, kā arī ietekme uz jaunajiem uzņēmējiem. Ziemeļkarolīnas universitātes profesora H. E. Aldriča (*H. E. Aldrich*) pētījuma [74, 7.–24. lpp.] rezultāti liecina, ka neatkarīgi no tirgū jau esošo uzņēmumu pieredzes, uzņēmējdarbības vides struktūrai, demogrāfiskajiem procesiem, uzņēmēju konkurences un sadarbības attiecībām, tostarp resursu sadalei un cenu kontrolei, ir būtiska ietekme uz jaunu uzņēmumu dibināšanu konkrētā urbanizētā teritorijā. Pievienojot iepriekš minētajam faktoru spektram valdības politikas institucionālos faktorus, politiskos un sociālos notikumus, kultūras normas un vides aizsardzības prasības, iespējams iegūt plašāku uzņēmējdarbības vides kontekstu pilsētas teritorijā ar kuru uzņēmējiem, kuri vēlas īstenot saimniecisko darbību konkrētā urbanizētā teritorijā, ir jārēķinās.

Analizējot iepriekš minētās uzņēmējdarbības vides attīstības pieejas, jāsecina, ka tās iezīmē sociālā kapitāla un tā galveno elementu – uzticības, sociālo tīklu un organizāciju – nozīmi uzņēmējdarbības kapitāla attīstībā dažādā uzņēmējdarbības vidē. Profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 129. lpp.] norāda, ka šī vide, it īpaši pilsētās, piesaista radošus talantus. Toronto universitātes profesora R. Floridas (*R. Florida*) pētījumu [98, 39.–58. lpp.] un [99, 29.–47. lpp.] rezultāti liecina, ka 3T – (T) talants, (T) tehnoloģijas un (T) tolerance veido radošu uzņēmējdarbības vidi urbanizētajās teritorijās. Pilsētas vides spējas piesaistīt talantus, pieņemt to daudzveidību neatkarīgi no viņu dzimuma, ādas krāsas, rases vai seksuālās orientācijas, kopā ar spēju radīt un attīstīt jaunākas tehnoloģijas, sniedz virkni sabiedrisku un ekonomisku labumu gan konkrētai urbanizētai teritorijai, gan nacionālai ekonomikai. Radošā klase profesora R. Floridas (*R. Florida*) [98, 39.–58. lpp.] skatījumā ietver māksliniekus, projektētājus, inženierus, izklaides nozares pārstāvjus, mūziķus, zinātniekus u. c. Pateicoties viņiem, tiek radītas jaunas idejas, tehnoloģijas un resursi, kas veicina ekonomisko attīstību.

Ārvalstu zinātnieku S. Grahama (*S. Graham*) un S. K. Marvina (*S. K. Marvin*) pētījumu [105, 10.–24. lpp.] rezultāti liecina, ka ģeogrāfiskā koncentrēšanās, kas ir uzņēmējdarbības mēroga ekonomiskā efekta rezultāts, rada labvēlīgu saimnieciskās darbības ciklu, kas

fokusējas galvenokārt pilsētu teritorijās. Viens no būtiskākajiem dotās pieejas pielietojanas priekšnosacījumiem ir pilsētas iedzīvotāju daudzveidība, kuru rīcībā ir zināšanas un sociālās iemaņas, kas nepieciešamas tā uzņēmējdarbības sektora attīstībai, kas kļūst par šī brīža izaugsmes punktu. Pilsēta daudzkārt palielina iespējas informācijai, ideju un projektu apmaiņai. Izvērtējot iepriekš minēto pētījumu rezultātus, kā arī profesora J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 129. lpp.] pētījuma rezultātus, jāsecina, ka izglītība ir galvenais mainīgais ekonomiskās attīstības nodrošināšanai, tādējādi, pilsētas, reģioni un valstis, racionāli izmantojot vietējos resursus un vienlaicīgi pilnveidojot iedzīvotāju piesaisti, demonstrē inovatīvo pieeju augošanai, uz uzņēmējdarbību balstītai ekonomikai. Savukārt, ārzemju pētnieki P. Davidsons (*P. Davidsson*) un B. Honigs (*B. Honig*) [93, 301.–331. lpp.] norāda, ka iespējams sociālajam kapitālam ir ievērojami lielāka nozīme uzņēmējdarbības un tās vides attīstībā nekā atsevišķā indivīda spēju un iemaņu kopumam. Iespējams, ka uzņēmējdarbības vides attīstības pamatā ir mijiedarbība starp daudzveidīgām sociālām grupām un cilvēka kompetenci, ko veido zināšanas, prasmes un attieksmes. Papildinot iepriekš minētos atzinumus, ārvalstu zinātnieku S. Y. Lee (*S. Y. Lee*), R. Floridas (*R. Florida*) un J. Z. Aca (*J. Z. Acs*) [112, 879.–891. lpp.] pētījumu atzinumos tiek uzsvērts, ka cilvēku zināšanu, prasmju un attieksmju daudzveidība un bagātība apvienojumā ar kultūras daudzveidību stimulē iedzīvotāju ieplūdi pilsētas teritorijā. Tiek veicinātas inovāciju un informāciju plūsmas un radītas jaunas idejas, kas sekmē jaunu uzņēmumu dibināšanu urbanizētajās teritorijās.

Jautājumi, kas saistīti ar uzņēmējdarbības attīstībai pievilcīgas un labvēlīgas vides radīšanu urbanizētajās teritorijās ir daudzu mūsdienu zinātnieku, starptautisko un nacionālo organizāciju uzmanības centrā. Mēģinājumi panākt vienprātību uzņēmējdarbības attīstībai nepieciešamo priekšnosacījumu radīšanā urbanizētajās teritorijās tiek balstīti uz atziņām par vienotajiem uzņēmējdarbības attīstības principiem, kas būtu pielietojami dažādos ekonomiskajos apstākļos. Izpētot un analītiski izvērtējot ārzemju pētnieku J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 131. lpp.] un C. J. Schrama (*C. J. Schramm*) [123, 37.–45. lpp.] zinātniskās diskusijas, jāsecina, ka šī brīža nozīmīgākie uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumi pēc valsts ekonomiskās attīstības un dzīves līmeņa var tikt sadalīti divās priekšnosacījumu grupās, kas iekļautas 2.1. tabulā.

2.1. tabula

Uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumi urbanizētajās teritorijās

1. grupa	2. grupa
<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzņēmējdarbības attīstības procedūru vienkāršošana ▪ institūcijas, kas nodrošina uzņēmējdarbībai nozīmīgās tiesiskās un sociālās funkcijas ▪ valsts atbalsts ekonomikas attīstībai ▪ stimulu veidošana gan mazā un vidējā lieluma, gan lielajiem uzņēmumiem uzņēmējdarbības attīstībai un inovāciju radīšanai 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kritiskās masas attīstība ar inovācijas kopu un vērtību ķēžu palīdzību ▪ zināšanu vides un inovāciju līderu kultivēšana ▪ diasporu uzņēmējdarbības tīklu veidošana ▪ institūciju maiņa un pilnveidošana ar inovāciju programmu palīdzību ▪ minimālā finansējuma izmantošana uzņēmējdarbības uzsākšanai (ieejai tirgū) un tās attīstībai

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [115, 131. lpp.; 123, 37.–45. lpp.]

Kā redzams 2.1. tabulā, pirmajā priekšnosacījumu grupā tiek iekļauti W. J. Baumola (*W. J. Baumol*), R. E. Litana (*R. E. Litan*) un C. J. Schrama (*C. J. Schramm*) [123, 37.–45. lpp.] uzņēmējdarbības vides attīstības struktūru veidojošās komponentes, kas tiek orientētas uz valstīm ar augstu ekonomiskās attīstības un dzīves līmeni. Savukārt, otrajā grupā tiek apvienoti uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumi, kas tiek vairāk orientēti uz jaunattīstības valstīm. Analizējot un salīdzinot abu iepriekš minēto priekšnosacījumu grupu veidojošās komponentes, jāsecina, ka, neskatoties uz dažādu urbanizēto teritoriju sociāli ekonomiskās un telpiskās izaugsmes īpatnībām, atsevišķiem uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumiem ir dominējošs raksturs. Abās priekšnosacījumu grupās uzmanība galvenokārt tiek pievērsta uzņēmējdarbības vides makroekonomiskajiem jautājumiem, tostarp finanšu, tirdzniecības un institucionālai stabilitātei un esošās situācijas pilnveidošanai. Profesors J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 134. lpp.] pauž viedokli, ka uzņēmējdarbības attīstības politikas veidotājiem būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību 2.1. tabulā iekļautajiem priekšnosacījumiem, veidojot uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi un veicinot tās konkurētspējas paaugstināšanos. Tos jāņem vērā arī pētīt jautājumus, kas saistīti ar uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanu un uzņēmējdarbības vides attīstības procesiem pilsētu teritorijās.

2.2. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS PROCESI PILSĒTU TERITORIJĀS

Uzņēmumu attīstība pilsētās ir lielā mērā atkarīga no situācijas un apstākļiem vidē, kurā tie īsteno savu saimniecisko darbību – no pilsētu uzņēmējdarbības vides. Atkarībā no dominējošo apstākļu izplatības uzņēmēji dažādos veidos mijiedarbojas ar saimnieciskās darbības vidi. Saskaņā ar profesora J. Mitra (*J. Mitra*) [115, 115. lpp.] pētījumu rezultātiem, uzņēmumi parāda dažādas uzvedības formas, reaģējot uz izmaiņām uzņēmējdarbības vidē, kurā tie darbojas. Šajā ziņā uzņēmumu uzvedība nepārtraukti mainās, jo tie mijiedarbojas viens ar otru un pastāvīgi mainīgās uzņēmējdarbības vides dimensijām – politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko un ekoloģisko – urbanizētajās teritorijās.

Humāno un materiālo resursu lokālās un globālās ierobežotības apstākļos pilsētas kļūst par dominējošo sabiedrības eksistences un ekonomisko attiecību tehnoloģiskās un ekoloģiskās pastāvēšanas sociālo formu ar noteiktu funkciju klāstu – nodrošinājuma, tirdzniecības, ražošanas, aizsardzības, izglītības un zinātnes, sociālo, kultūras, administratīvo u. c. Pilsētu funkciju klāsts laika gaitā nepārtraukti pieaug, ietekmējot urbanizētajās teritorijās izveidojušos uzņēmējdarbības vidi. Ikvienas pilsētas galvenās funkcijas laika gaitā ir mainījušās, vienlaikus mainot arī pilsētas izskatu, iekārtojumu un uzņēmējdarbības vidi, ietekmējot pilsētas ekonomisko izaugsmi un sociālo struktūru.

Ārvalstu zinātnieku A. A. Gricanova (*A. A. Грицанов*) un V. L. Abušenko (*В. Л. Абушенко*) [137, 66. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka postindustriālās sabiedrības attīstības procesos ievērojami pieaug pilsētas kā administratīvā, kultūras un zinātniskā centra nozīme. Pilsēta sāk pildīt informācijas savākšanas, apstrādes, uzkrāšanas un apmaiņas funkcijas, pārveidojot arī uzņēmējdarbības vidi tās teritorijā. Pilsēta, būdama kā vienots

veselums, tiek uztverta kā sociāli ekonomiskā un teritoriāli telpiskā sistēma, kurai ir raksturīgas savstarpēji saistītas un citai citu papildinošas funkcijas. Pilsētas funkcijas ir apdzīvotās vietas saikne ar ārējo pasauli, kas ļauj novērtēt pilsētas mijiedarbību ar tuvajiem un tālajiem sociāli ekonomiskās telpas elementiem. Šī mijiedarbība ir būtiski svarīga uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai konkrētā urbanizētā teritorijā. Akcentējot pilsētas saikni ar ārējo vidi, kļūst iespējams novērtēt mūsdienu pilsētas sociālekonomisko stāvokli un atklāt jaunas tendences uzņēmējdarbības vides attīstībā pilsētā, un tās nozīmi uzņēmējdarbības veicināšanā.

Uzņēmējdarbības vides specializāciju urbanizētajās teritorijās nosaka pilsētu tautsaimnieciskais profils, kas lielā mērā atkarīgs no pilsētas dabiskajām un iegūtajām priekšrocībām. Piemēram, finanšu un biznesa darījumu centri, industriālās pilsētas, izglītības un zinātnes centri, mākslas un kultūras centri, ostu pilsētas, kūrortpilsētas u. c. Uzņēmējdarbības vides attīstība pilsētās ir cieši saistīta ar tautsaimniecības izaugsmi, jo valsts un reģionu sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās attīstības procesi galvenokārt balstās uz pilsētu tautsaimnieciskajām funkcijām. Pētot pilsētu funkcijas vēsturiskajā kontekstā, jāsecina, ka līdz arvien jaunu funkciju pildīšanas uzsākšanu, parādās jaunas tendences uzņēmējdarbības vides attīstībā urbanizētajās teritorijās, kā arī šī procesa jaunie novērtējuma kritēriji, piemēram, ilgtspējība.

Pateicoties augstajai cilvēku saimnieciskās darbības daudzveidības un integrācijas pakāpei, kā arī relatīvi lielam ekonomiskam un inovatīvam potenciālam, pilsētas sekmē uzņēmējdarbības attīstību dažādās tautsaimniecības nozarēs. Sintezējot esošās zināšanas par urbanizētās teritorijas funkcionālo nozīmīgumu uzņēmējdarbības vides attīstībā, jāsecina, ka galvenie pilsētas un uzņēmējdarbības vides attīstības mijiedarbības virzieni sociāli ekonomiskajā telpā ir šādi:

1) **zinātne, tehnoloģijas un inovācijas** – pilsētās tradicionāli izvietojas un darbojas augstākās izglītības un zinātniski pētnieciskās iestādes, kas pulcē kopā studentus un pētniekus. Tas veicina sabiedrības intelektuālā un radošā potenciāla koncentrēšanos un uzkrāšanos urbanizētajās teritorijās. Akadēmiķu, pētnieku un uzņēmēju veiksmīgas sadarbības rezultātā rastas jaunas idejas un to veiksmīga ieviešana tirgū ievērojami ietekmē mūsdienu valsts turpmāko izaugsmi un sociālo labklājību globalizētajā ekonomikā;

2) **resursu piesaistīšana, sadale un patēriņš** – pilsētās, pateicoties lielai ražošanas resursu koncentrācijai tiek nodrošināta cilvēku saimnieciskās darbības daudzveidība, kas veicina ražošanas specializēšanos, koncentrēšanos, paplašināšanos un pārstrukturēšanos. Galvenokārt, pilsētās norisinās visu ražošanas faktoru savienošana un tiek pieņemti ar uzņēmējdarbības procesiem saistītie lēmumi, kas ietekmē tautsaimniecības spēju ātrāk pielāgoties norisēm pasaules ekonomikā;

3) **preču un pakalpojumu ražošana un patērēšana** – urbanizētajās teritorijās atrodas daudzu uzņēmumu ražoto preču un sniegto pakalpojumu gala patērētājs. Tieši pilsētas iedzīvotāji patērē ievērojamāko daļu no ražošanas resursu apvienošanas, koordinēšanas un kombinēšanas rezultātā radītajām un apritē ieviestajām precēm un pakalpojumiem. Pilsēta ir

tā vieta, kur atrodas gan ražotāji, gan patērētāji, tādējādi tiek saīsināts produktu kustības ceļš no ražotāja līdz patērētājam. Ārzemju zinātnieku R. Kapello (*R. Capello*) un P. Nijkampa (*P. Nijkamp*) [81, 275. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka izpratnes par savstarpējo mijiedarbību starp transportēšanas izmaksām un zemes platību izmantošanu sākotnējais racionālais izpausmes līmenis ir tieši pilsētas līmenis;

4) **valsts attīstības veicināšana** – racionāli realizējama urbanizēto teritoriju attīstības politika nodrošina atbalstu uzņēmējdarbībai, tādējādi veicinot valsts attīstību un tās ekonomiskā potenciāla stiprināšanu. Vietējās un reģionālās pašvaldības lielā mērā nosaka to, kā tiek izmantoti un aizsargāti valsts rīcībā esošie attīstības resursi. Tādēļ globālās ekonomiskās, sociālās un ekoloģiskās problēmas ir jārisina vietējā līmenī.

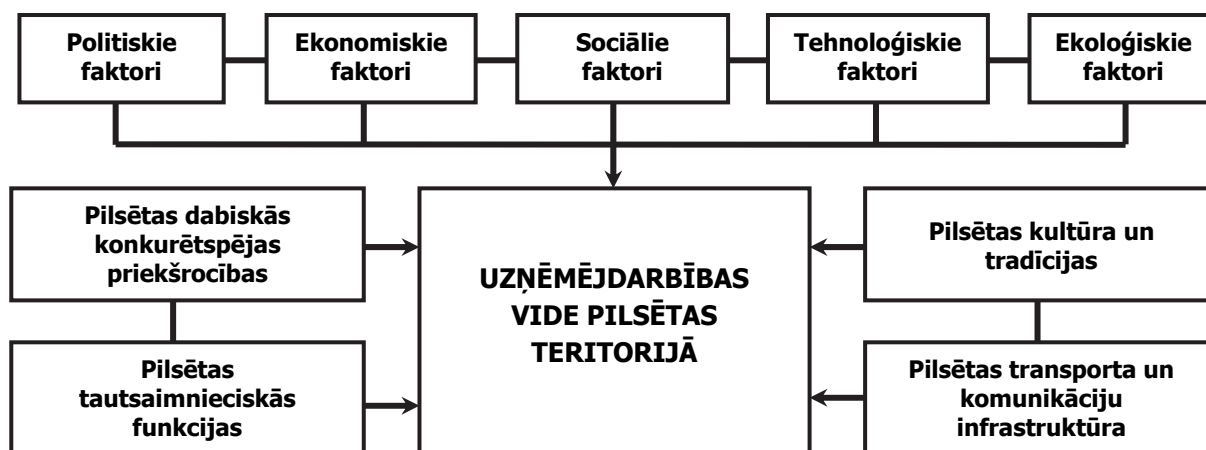
Vispārīgā veidā urbanizēto teritoriju un uzņēmējdarbības vides attīstības mijiedarbības pamatnostādni var formulēt šādi:

pateicoties pilsētām piemītošu funkciju daudzveidībai tiek nodrošināta to daudzpusīga ietekme uz uzņēmējdarbības attīstību dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Pamatojoties uz iepriekš minēto atzinumu, autors secina, ka pilsētas pamatoti var uzskatīt par nozīmīgu valsts sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās sistēmas elementu, kuram ir cieša saikne ar uzņēmējdarbības vides attīstību dažādās tautsaimniecības nozarēs un valsts IKP veidošanos.

Uzņēmējdarbība pilsētu teritorijās var tikt uzskatīta par urbanizēto teritoriju izaugsmes virzītājspēku, jo tās attīstība labvēlīgi ietekmē arī apkārtējo teritoriju, konkrētā plānošanas reģiona un visas valsts sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko izaugsmi. Uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un pārvaldība ir cieši saistīta ar dažādu tautsaimniecības nozaru attīstības novērtējumu, prognozēm un plānošanu. Tādēļ tai nepieciešama kompleksa pieeja, iekļaušana dažādu nozaru stratēģiskās attīstības plānos, kā arī dažādu interešu grupu mērķu savstarpējā saskaņošana. Katrā konkrētā vietā un laika momentā šī interešu grupu (uzņēmēji, investori, iedzīvotāji, valsts, pašvaldība u. c.) savstarpējā mijiedarbība ir atšķirīga, un atkarībā no tā, kuri no mērķiem kļūst par dominējošajiem, attīstība virzās vairāk šīs ietekmes grupas interesēs. Iepriekš minētās sakarības nosaka uzņēmumu saimniecisko darbību noteicošo un ietekmējošo nosacījumu un faktoru rašanos, kas veidojas samērā neatkarīgi no uzņēmējdarbības vadības un ietekmē uzņēmumu darbību. Savstarpēji atbalstošo un papildinošo saikņu uzturēšana starp atsevišķiem faktoriem ir viens no svarīgākajiem mūsdienu uzņēmējdarbības vides attīstības politikas uzdevumiem gan vietējā, gan nacionālajā līmenī.

Pie urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru sistēmas integrējošajiem pamatelementiem tiek pieskaitītas pilsētas dabiskās konkurētspējas priekšrocības, tautsaimnieciskās funkcijas, transporta un komunikāciju infrastruktūras tīkls, kā arī vietējā kultūra un tradīcijas. Uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru shēma parādīta 2.3. attēlā.

2.3. att. Uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru shēma

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 2.3. attēlā, uzņēmējdarbības vides attīstības faktoru sistēmas integrējošie elementi rada priekšnoteikumus uzņēmējdarbības attīstībai pilsētas teritorijā un sekmē tās iekļaušanos valsts tautsaimniecībā. Savukārt pilsētas uzņēmējdarbības vides veidošanos ietekmējošās interešu grupas (iedzīvotāji, uzņēmēji, valsts un pašvaldības iestādes, dabas aizsardzības institūcijas, sabiedriskās organizācijas, masu saziņas līdzekļi u. c.) un faktori (politiskie, ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie un ekoloģiskie) ietekmē uzņēmējdarbības vides kā vienotās sistēmas attīstību un nosaka tās funkcionālo iekļaušanos valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienību uzņēmējdarbības vides sistēmā.

Latvijas zinātnieces I. Rupertes [59, 48. lpp.] pētījumu rezultāti sniedz iespēju identificēt šādas pilsētu uzņēmējdarbības videi kā vienotai sistēmai un tās attīstības procesiem raksturīgas pazīmes:

- **pilsētu uzņēmējdarbības vidi veidojošo faktoru savstarpējā saistība** – urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides faktori ir savstarpēji saistīti, viena faktora izmaiņas ietekmē citus faktoros;
- **pilsētu uzņēmējdarbības vides sarežģītība** – sarežģītību nosaka to faktoru skaits un dažādība, kuri ietekmē urbanizētajās teritorijās strādājošos uzņēmumus;
- **pilsētu uzņēmējdarbības vides mainīgums** – to nosaka ātrums, ar kādu notiek dažāda rakstura izmaiņas uzņēmējdarbības vidē urbanizētajās teritorijās;
- **pilsētu uzņēmējdarbības vides nenoteiktība** – to nosaka informācijas daudzums, kas ir urbanizētajās teritorijās strādājošo uzņēmumu rīcībā par attiecīgo faktoru. Jo nenoteiktāka ir pilsētu uzņēmējdarbības vide, jo uzņēmumiem un potenciāliem investoriem ir grūtāk pieņemt lēmumus par uzņēmējdarbības uzsākšanu un īstenošanu attiecīgajā urbanizētajā teritorijā.

Uzņēmējdarbības uzsākšanas un īstenošanas procesu izpēte un novērtējums pilsētu teritorijās ļauj secināt, ka to norise ilgtermiņā ir lielā mērā atkarīga no saimnieciskās darbības apstākļiem un uzņēmējdarbības vides konkrētā urbanizētajā teritorijā.

2.3. ANALĪTISKĀS PIEEJAS PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS IZPĒTEI

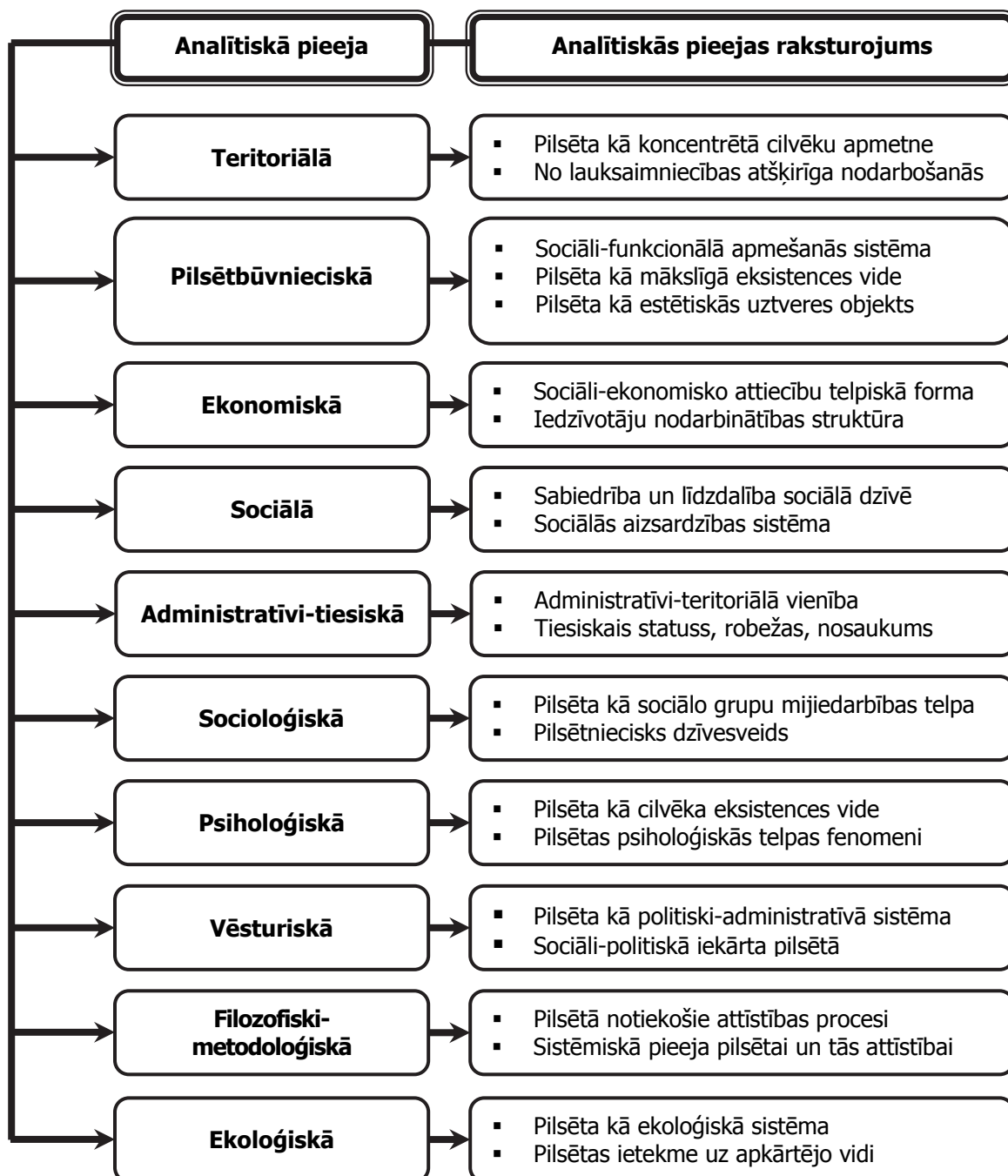
Jebkura uzņēmuma saimnieciskā darbība norit ciešā mijiedarbības procesā ar vidi, kurā tas darbojas. Katra uzņēmuma attīstība ir atkarīga no konkrētā ģeogrāfiskā teritorijā eksistējošās uzņēmējdarbības vides. Bet no otras puses, katra uzņēmuma saimnieciskā darbība ietekmē uzņēmējdarbības vidi un tajā notiekošos procesus. Tas nozīmē, ka pilsētu uzņēmējdarbības vide ir komplicēts izpētes objekts, kura daudzdimensionāla rakstura izpētei ir nepieciešama starpdisciplināru analītisko pieeju piemērošana.

Pirms analītisko pieeju uzņēmējdarbības vides pilsētās izpētei izzināšanas, būtu svarīgi iezīmēt būtiskākās jēdziena „*uzņēmējdarbības vide*” saturiskās pazīmes, kas arī nosaka uzņēmēju saimnieciskās darbības apstākļu veidošanos. Jāatzīmē, ka „*uzņēmējdarbības vide*” ir viens no tiem jēdzieniem, kurš mūsdienās ļoti bieži tiek lietots gan zinātniskajās, gan politiskajās, gan sabiedriskajās diskusijās. Līdz ar to patlaban zinātniskajā literatūrā tiek plaši lietoti daudzi desmiti jēdziena „*uzņēmējdarbības vide*” skaidrojumi un interpretācijas. Tradicionāli uzņēmējdarbības vides jēdzienu izmanto uzņēmumus aptverošās telpas un tajā lokalizēto politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko, ekoloģisko u. c. apstākļu, faktoru un nosacījumu kopuma apzīmēšanai. Uzņēmējdarbības vides satura, skaidrojuma un uztveres izpētei un analītiskajam izvērtējumam, uzmanība tiek pievērsta atsevišķiem jēdziena „*uzņēmējdarbības vide*” definējumiem.

Kočinas zinātņu un tehnoloģiju universitātes profesors F. Čerumilams (*F. Cherumilam*) [85, 1. lpp.] pauž viedokli, ka uzņēmējdarbības vide plašākā nozīmē ietver visus iekšējos un ārējos faktoros, kas ietekmē uzņēmumu saimniecisko darbību un ar to saistītu lēmumu pieņemšanu. Šajā jēdziena skaidrojumā uzņēmējdarbības vide tiek uztverta kā faktoru kopums, kuru ietekmes veids, raksturs (pozitīvā vai negatīvā ietekme) un pakāpe var atšķirties. Savukārt, ārvalstu zinātnieki V. F. Šoels (*W. F. Schoell*), G. Deslers (*G. Dessler*) un J. A. Reinecke (*J. A. Reinecke*) [122, 15. lpp.] uzsver, ka uzņēmējdarbības vidi veido tehnoloģijas, ekonomika, konkurence, sabiedrība, kultūra, ētika, politika un normatīvie akti. Uzņēmējdarbības vide ir gan iespēju, gan draudu avots. Uzņēmumiem ir jāpielāgojas pārmaiņām uzņēmējdarbības vidē, lai tie varētu attīstīties. Dotajā jēdziena skaidrojumā autori mēģina identificēt atsevišķus uzņēmējdarbības vidi veidojošos elementus, kā arī iezīmēt uzņēmējdarbības vides īpašības, kas sniedz iespēju labāk izprast dotā jēdziena saturu. Papua Jaungvinejas universitātes profesors P. Subba Rao (*P. Subba Rao*) [127, 34.–35. lpp.] skaidrojot uzņēmējdarbības vides jēdzienu, atzīmē, ka uzņēmējdarbības vidi veido faktori un procesi, kas aptver uzņēmumus un to saimniecisko darbību konkrētā teritorijā. Ņemot vērā, ka uzņēmējdarbības videi ir būtiska un izšķiroša ietekme uz uzņēmējdarbību, uzņēmumu panākumi lielā mērā ir atkarīgi no spējas pielāgoties uzņēmējdarbības vides dinamikai un izaicinājumiem. Dotajā jēdziena „*uzņēmējdarbības vide*” skaidrojumā tiek akcentēta uzmanība uz uzņēmumu saimniecisko darbību ietekmējošo faktoru un procesu teritoriālo piesaisti, kā arī uzņēmējdarbības vides mainīgumu, kas ir uzņēmumu iespēju un izaicinājumu avots. Izpētot un analītiski izvērtējot gan iepriekš minētos, gan citus zinātniskajā literatūrā

lietotos skaidrojumus, jāsecina, ka jēdziens „uzņēmējdarbības vide” tiek skaidrots dažādi, atspoguļojot dažādus uzņēmējdarbības vides izpētes līmeņus un dimensijas, kā arī dažādas zinātniski pētnieciskās metodes.

Cilvēku apdzīvotām un saimnieciskās darbības īstenošanas vietām – pilsētām un laukiem raksturīgas sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās īpašības nosaka atšķirības starp uzņēmējdarbības vidi urbanizētajās un lauku teritorijās. Urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides īpašību izpētei, tiek identificētas desmit galvenās analītiskās pieejas pilsētas uzņēmējdarbības vides izpētei (sk. 2.4. att.).

2.4. att. Analītiskās pieejas pilsētas uzņēmējdarbības vides izpētei

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 2.4. attēlā, mēģinot izpētīt un analītiski izvērtēt uzņēmējdarbības vidi pilsētās, nedrīkst aprobežoties tikai ar kādu vienu analītisko pieeju pilsētas kā uzņēmējdarbības vides teritoriālās sistēmas izziņai. Piemēram, analizējot pilsētas ekonomiskās izaugsmes iespējas un to ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, nedrīkst fokusēties tikai uz ekonomiskajiem procesiem un to dinamiku. Neraugoties uz ekonomiskā faktora dominējošo stāvokli pilsētas uzņēmējdarbības vides veidojumā un tajā notiekošajos procesos, pilsētas ekonomiskā izaugsme nav iespējama bez sociālās stabilitātes un drošības līmeņa, bez iedzīvotāju teritoriālās organizācijas, bez zināmā patstāvīguma piešķiršanas pilsētai lēmumu pieņemšanā. Tas liecina par nepieciešamību kompleksi pētīt uzņēmējdarbības vidi pilsētās kā sociāli ekonomisko un tehnisko fenomenu, pielietojot konkrētās pētījumu metodes un noteiktās analītiskās pieejas.

Teritoriālā izpētes aspektā pilsēta tiek uztverta kā apdzīvota vieta, kurās ievērojami lielākā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju daļa nodarbināta ārpus lauksaimniecības produktu ražošanas. Šajā pieejā iezīmējas pilsētu sociāli-ekonomiskais veidošanas faktors – lielākās iedzīvotāju daļas nodarbinātība industriālajā sektorā, kā arī pilsētas kā apdzīvotās vietas tipa izcelšanas empīriskais kritērijs. Tas ir, pilsētas lielums – gan iedzīvotāju skaita un blīvuma ziņā, gan pilsētas teritorijas platības ziņā, kas nosaka uzņēmējdarbības vides veidošanās īpatnības. Pētot pilsētas uzņēmējdarbības vides izziņas pilsētbūvniecisko aspektu, krievu zinātnieks S. Pirogovs (*C. Пирогов*) [140, 5.–11. lpp.] izceļ trīs uzņēmējdarbības vides veidošanai urbanizētajās teritorijās nozīmīgas īpašības:

- 1) pilsēta kā sociāli-funkcionālā cilvēku apmešanas sistēma: darba vieta, dzīves vieta, atpūtas vieta;
- 2) pilsēta kā mākslīgi veidota eksistences vide: arhitektonisko risinājumu un inženiertehniskās infrastruktūras kopums;
- 3) pilsēta kā estētiskās uztveres objekts: pilsētbūvniecības estētiskais pamats.

Ekonomiskajā pieejā lielāka uzmanība tiek pievērsta pilsētas un tās uzņēmējdarbības vides veidošanās un attīstības ražošanas un ekonomiskajiem faktoriem, apdzīvotās vietas ražošanas un ekonomiskajām likumsakarībām, kā arī cilvēku teritoriālai piesaistei un mobilitātei. Ārvalstu zinātnieku P. Zaharova (*П. Захаров*) un N. Afanasjevas (*Н. Афанасьева*) [138, 17.–21. lpp.] pētījumu rezultāti norāda, ka pilsētas kā uzņēmējdarbības vides teritoriālās sistēmas izziņas ekonomiskā pieeja pievērš uzmanību pilsētas uzņēmējdarbības vides autonomijai, tas ir, neatkarībai no citām līdzīga rakstura cilvēku apdzīvotām vietām. Savukārt, sociālā izziņas pieejas uzmanība tiek orientēta uz cilvēka kā sabiedrības locekļa politisko, ekonomisko, kultūras un sociālo prasmju izveidi un attīstību, kas ļauj indivīdam piemērotā un atbildīgā veidā veiksmīgi piedalīties sociālā dzīvē. Tādējādi tiek iegūta piederības apziņa sabiedrībai pilsētas teritorijā.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides administratīvi-tiesiskajā analītiskās izziņas pieejā tiek pētīta pilsētas uzņēmējdarbības vide no tiesiskā viedokļa un par pilsētu tiek atzīta tāda cilvēku apdzīvotā vieta, kurai valsts ir piešķirusi īpašas administratīvas tiesības un ir noteikusi tās administratīvās robežas. Socioloģiskajā analītiskās izziņas pieejā uzmanība tiek pievērsta

tādiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībai nozīmīgiem jautājumiem kā pilsētnieciskā dzīves veida īpatnības, pilsētas ietekme uz indivīdu un sabiedrību, pilsētas kā eksistences vides saturs un īpatnības, pilsētas kā dažādu etnisko un sociālo grupu savstarpējās mijiedarbības telpas īpatnības u. c.

Ārzemju zinātnieks S. Pirogovs (*C. Пирогов*) [140, 18.–19. lpp.] pauž viedokli, ka psiholoģiskā izziņas pieejā pilsētas uzņēmējdarbības vide tiek pētīta kā dabas procesu norises vieta, kā cilvēka eksistences vide, nevis tikai kā dzīves vieta un saimnieciskās darbības īstenošanas vieta. Par pilsētas uzņēmējdarbības vides psiholoģiskās telpas elementiem kļūst saskarsmes un uzvedības formas, kas rodas objektīvas un subjektīvas realitātes saskares rezultātā un kas lielā mērā nosaka fizisko un juridisko personu vēlmi un motivāciju nodarboties ar uzņēmējdarbību attiecīgā urbanizētajā teritorijā.

Mūsdienu vēsturiskās izziņas pieejas piekritēji atzīst, ka katras pilsētas uzņēmējdarbības vides rašanās cēloņi ir atšķirīgi – politiskie, ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie, ekoloģiskie un citi apstākļi noteiktā kultūras fonā tiek integrēti vienotā sistēmā. Tiek uzsvērts, ka konkrētas pilsētas uzņēmējdarbības vide veidojas cilvēku mijiedarbības un sadarbības rezultātā attiecīgajā kultūrvēsturiskajā laika periodā. Mihaila Lomonosova Maskavas Valsts universitātes profesors J. N. Perciks (*Е. Н. Перцик*) [139, 11.–13. lpp.] norāda, ka pilsētas uzņēmējdarbības vides filozofiski-metodoloģiskās analītiskās izziņas pieejā tiek pētīti pilsētas uzņēmējdarbības vidē notiekošie politiskie, ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie, ekoloģiskie u. c. attīstības procesi.

Ekoloģiskās izziņas pieeja ir viena no jaunākajām pilsētas uzņēmējdarbības vides analītiskās izziņas pieejām. Šajā pieejā pilsētas uzņēmējdarbības vide tiek pētīta kā ekoloģiskā sistēma, kas veidojas dabas un antropogēno procesu mijiedarbības rezultātā. Jebkuras pilsētas uzņēmējdarbības vide ir atkarīga no tās teritorijā lokalizētiem uzņēmējdarbības resursiem, tostarp, dabas resursiem. Latvijas zinātnieku M. Kļaviņa, O. Nikodemusa, V. Segliņa u. c. [18, 415. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka pilsētu attīstība, tehniskais progress un cilvēku saimnieciskā darbība arvien vairāk sāk ietekmēt apkārtējo vidi, kas savukārt var negatīvi atsaukties uz pašu pilsētu un tās iedzīvotājiem. Tieši tāpēc mūsdienu uzņēmumi tiek uzskatīti par vieniem no galvenajiem subjektiem, no kuru iniciatīvas, lēmumiem un rīcības ļoti bieži ir atkarīgi ekoloģiskās drošības līmenis, dabas resursu izmantošanas racionalitāte un līdz ar to esošo un nākamo paaudžu labklājība.

Sintezējot iepriekš minētos pilsētas uzņēmējdarbības vides analītiskās izziņas pieejas, jāsecina, ka tie akcentē uzmanību uz dažādiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības modeļiem, to veidojošajiem elementiem un procesiem. Pateicoties savam komplicētam saturam, pilsētas uzņēmējdarbības vide kā zinātnisko pētījumu objekts ļauj integrēt dažāda rakstura zināšanas nosacīti vienotā koncepcijā. Šī jautājuma izpētei, pielietojot sistēmisko pieeju, galvenā uzmanība tiek pievērsta promocijas darba nākamajā apakšnodaļā.

2.4. SISTĒMISKĀ PIEEJA PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJAS PAAUGSTINĀŠANAI

Ārzemju zinātnieku Dž. Slomana (*J. Sloman*), M. Sutcliffe (*M. Sutcliffe*) [125, 4.–7. lpp.], L. E. Boone (*L. E. Boone*), D. L. Kurtza (*D. L. Kurtz*) [78, 54.–59. lpp.], P. Klarka (*P. Clark*), P. Goldena (*P. Golden*), M. O`Dea (*M. O`Dea*) u. c. [86, 45.–51. lpp.] zinātniskās diskusijas par uzņēmējdarbības vides analīzes metodēm liecina par to, ka patlaban uzņēmējdarbības vides un to veidojošo elementu izpētei plašāk tiek pielietotas tādas sistēmiskās analīzes metodes kā PEST, PESTE, PESTLE, STEEPLE un SPECTACLES metodes, kas apkopotas 2.2. tabulā.

2.2. tabula

Uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes metodes un analizējamās dimensijas

PEST	PESTE	PESTLE	STEEPLE	SPECTACLES
Politiskā	Politiskā	Politiskā	Sociālā	Sociālā
Ekonomiskā	Ekonomiskā	Ekonomiskā	Tehnoloģiskā un zinātniskā	Politiskā
Sociālā	Sociālā	Sociālā	Ekonomiskā	Ekonomiskā
Tehnoloģiskā un zinātniskā	Tehnoloģiskā un zinātniskā	Tehnoloģiskā un zinātniskā	Ekoloģiskā	Kultūras
–	Ekoloģiskā	Normatīvā	Politiskā	Tehnoloģiskā un zinātniskā
–	–	Ekoloģiskā	Normatīvā	Estētiskā
–	–	–	Ētiskā	Klientu
–	–	–	–	Normatīvā
–	–	–	–	Ekoloģiskā
–	–	–	–	Nozares

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 2.2. tabulā iekļautajām uzņēmējdarbības vides analīzes metodēm, PEST metode var tikt uzskatīta par uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes pamatmetodi, bet PESTE, PESTLE, STEEPLE un SPECTACLES par pamatmetodes atvasinājumiem jeb variācijām. Iepriekš minētās analīzes metodes tiek pielietotas ar mērķi pētīt uzņēmējdarbības vidi kā sarežģītu sistēmu, t. i., regulāri uzraudzīt un novērtēt uzņēmējdarbības apstākļus konkrētā ģeogrāfiskā teritorijā, lai identificētu saimnieciskās darbības potenciālos draudus un iespējas to novēršanai.

Ārvalstu zinātnieku L. Faheja (*L. Fahey*) un V. K. Narajanana (*V. K. Narayanan*) [97, 12.–13. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka uzņēmējdarbības vides sistēmiskā analīze un novērtējums ir jāuztver kā uzņēmējdarbības stratēģiskās vadības sastāvdaļa, kā arī kā priekšnoteikums uzņēmuma darbības stratēģiju formulēšanai un īstenošanai. Uzņēmējdarbības stratēģiskās vadības process ietver sevī informācijas par uzņēmuma iekšējo un ārējo saimnieciskās darbības vidi uzraudzību un novērtējumu. Tāpat, tas ietver iepriekš minētās informācijas izplatīšanu starp atbildīgajām personām uzņēmumā, kurām zināšanas par

uzņēmuma iekšējām stiprām un vājām pusēm, kā arī ārējiem draudiem un iespējām ir būtiski nepieciešama lēmumu pieņemšanai. Uzņēmējdarbības vides elementu izmaiņu rakstura precīza prognozēšana ne tikai samazina neatbilstošo lēmumu pieņemšanas risku, bet arī sniedz uzņēmumam konkurētspējīgas priekšrocības savā nozarē. It īpaši, ja konkurentu saimnieciskās darbības līmenis salīdzinājumā ar konkrētu uzņēmumu ir zemāks.

Savstarpēji salīdzinot iepriekš minētās uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes metodes, jāsecina, ka to galvenā atšķirība ir analizējamo uzņēmējdarbības vides dimensiju skaits. Tas variē atkarībā no atsevišķu uzņēmējdarbības vides dimensiju grupēšanas principiem. Autors ir izveidojis pārskatu par uzņēmuma saimnieciskās darbības vides sistēmiskās analīzes nozīmīgākajām dimensijām, kurām tiek pievērsta uzmanība, pielietojot iepriekš minētās analīzes metodes (skat. 2.3. tab.).

2.3. tabula

Uzņēmējdarbības vides analīzes dimensiju raksturojums

Uzņēmējdarbības vides analīzes dimensija	Uzņēmējdarbības vides analīzes dimensijas raksturojums
Sociālā	Sociālie procesi sabiedrībā, demogrāfiskās izmaiņas, iedzīvotāju blīvums, cilvēku vienlīdzība u. c.
Politiskā	Politiskie procesi un struktūra, politiskās sistēmas stabilitāte, vēlēšanu sistēma u. c.
Ekonomiskā	Ekonomiskie procesi un sistēma, nauda, finansējuma avoti, vērtspapīru tirgus sistēma, banku sistēma, kredītu procentu likmes, nodarbinātība, pieprasījums un piedāvājums, vietējā, reģionālā, nacionālā un pasaules ekonomika u. c.
Kultūras	Kultūras procesi sabiedrībā, uzņēmējdarbības kultūra, kultūras konflikti, kultūras tīkli, vietējā, reģionālā un nacionālā kultūra u. c.
Tehnoloģiskā un zinātniskā	Tehnoloģiskās izmaiņas un procesi, inovācijas un zinātniskie sasniegumi, uzņēmējdarbības tehnoloģiskās vajadzības, sakaru tehnoloģijas, e-uzņēmējdarbība, interneta pārklājums u. c.
Estētiskā	Komunikācijas modeļi un procesi, preču un pakalpojumu virzīšana tirgū, uzņēmumu veidols, sabiedriskās attiecības u. c.
Klientu	Patēriņa modeļi un procesi, klientu struktūra, klientu vajadzības un vēlmes, klientu rūpes, klientu prasības nākotnē, produkta dzīves cikls, klientu uzvedība u. c.
Normatīvi tiesiskā	Normatīvi tiesiskā sistēma, normatīvie akti uzņēmumu dibināšanas jomā, uzņēmējdarbības jomā, patērētāju tiesību aizsardzības jomā, veselības aizsardzības un drošības jomā, ražotāja atbildības jomā u. c.
Ekoloģiskā	Uzņēmējdarbības ietekme uz apkārtējo vidi, vietējās un globālās ekoloģiskās problēmas, apkārtējās vides aizsardzība, uzņēmumu atbildība par apkārtējo vidi u. c.
Nozares	Procesi nozarē, konkurences līmenis, konkurences spēki, uzņēmējdarbības formas, sadarbība nozares ietvaros, diferenciacija un segmentācija, atlaižu politika u. c.
Ētiskā	Ētiskās vērtības, principi, normas, korporatīvā sociālā atbildība u. c.

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams 2.3. tabulā, analizējot uzņēmējdarbības vidi ar PEST, PESTE, PESTLE, STEEPLE un SPECTACLES metodēm, uzmanība tiek pievērsta uzņēmuma saimnieciskās darbības apstākļiem – ekonomiskajiem, sociālajiem, vides, tehnoloģiskajiem, kultūras, ētiskajiem u. c. un to ietekmei uz uzņēmumu. Jāatzīmē, ka uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes ietvaros uzmanība tiek pievērsta patēriņa kultūras un patērētāju analīzei uzņēmuma darbības teritorijā. Iepriekš minēto uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes metožu izpēte ļauj secināt, ka plašākā skatījumā tās visas tiek orientētas uz uzņēmuma komerciālo un sabiedrisko uzdevumu izpildes novērtējumu. Nepieciešams atzīmēt, ka ar visu iepriekš minēto metožu palīdzību, analizējot izmaiņas dažādās uzņēmējdarbības vides dimensijās, tiek mēģināts prognozēt kādas varētu būt šo izmaiņu sekas un paredzēt uzņēmuma iespējamās rīcības soļus to iestāšanās gadījumā.

Ārvalstu zinātnieku I. Worthingtona (*I. Worthington*) un K. Britona (*C. Briton*) [134, 3.–15. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka spēcīgas konkurences apstākļos uzņēmumiem jābūt pastāvīgi informētiem par norisēm uzņēmējdarbības vidē, lai tie varētu savlaicīgi risināt radušās problēmas un iegūt konkurētspējīgas priekšrocības. Uzņēmuma saimnieciskās darbības vides sistēmiskās analīzes un novērtējuma ietvaros iegūtā informācija var kalpot par pamatu lēmuma pieņemšanai par investīciju vietas izvēli (piem., investīcijas ražošanā vai pakalpojumu sniegšanā), par līdzekli izmaksu samazināšanai (piem., lētāka darbaspēka izmantošana) vai kā stratēģijas pieprasījuma veicināšanai (piem., attīstot jaunus tirgus). Papildus iepriekš minētajiem uzņēmējdarbības vides sistēmiskās analīzes un novērtējuma rezultātu izmantošanas veidiem, nepieciešams atzīmēt arī iegūstamās informācijas nozīmīgumu uzņēmuma attiecību veidošanā ar ieinteresētajām pusēm, kas var ietekmēt tā saimniecisko darbību konkrētā teritorijā. Identificējot un analizējot ar uzņēmuma saimniecisko darbību saistītu ieinteresēto pušu daudzveidīgas intereses un prasības dažādās ar uzņēmuma saimniecisko darbību saistītās jomās, uzņēmumam pastāv lielākas iespējas aktīvi līdzdarboties ar tām, tādējādi iegūstot konkurētspējīgas priekšrocības ilgtermiņā. Visos iepriekš minētajos uzņēmējdarbības vides izpētes rezultātā iegūtās informācijas izmantošanas veidos tiek novērota ģeogrāfisko vietu (t. i., pilsēta, reģions, valsts) salīdzinoša analīze. PEST, PESTE, PESTLE, STEEPLE un SPECTACLES uzņēmējdarbības vides analīzes metožu izpēte ļauj secināt, ka to pielietojums var sniegt uzņēmējiem noderīgu informāciju par konkrētās urbanizētās teritorijas makroekonomisko kontekstu, kā arī sniegt vērtīgu ieskatu iespējamajos riskos un izaicinājumos, pieņemot lēmumu par saimnieciskās darbības vietas izvēli.

Konkrētās urbanizētās teritorijās uzņēmējdarbības vides analīzes precizitātes un noderīguma paaugstināšana var tikt panākta ar nozīmīguma koeficienta ieviešanu uzņēmējdarbības vides dimensiju novērtēšanā. Ņemot vērā, ka globalizācijas un tehnoloģiju attīstības procesu ietekmē mūsdienu uzņēmumi pārsvarā nav piesaistīti kādai konkrētai ģeogrāfiskai teritorijai (t. i., var relatīvi brīvi īstenot savu saimniecisko darbību jebkurā ģeogrāfiskā vietā), īpaši aktuāls kļūst jautājums par uzņēmējdarbības dibināšanas un attīstības vietas izvēli, salīdzinot dažādu pilsētu, reģionu un valstu konkurētspējas priekšrocības. Tāpat arī būtiska nozīme ir visu pārējo ietekmējošu faktoru kopuma izpētei.

2.5. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

2.5.1. FAKTORU KOPUMA NOVĒRTĒJUMS

Kā rāda ārvalstu zinātnieču E. Hamplovas (*E. Hamplová*) un K. Provaznikovas (*K. Provazniková*) [106, 1225. lpp.] pētījumu rezultāti, uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanas process var tikt skaidrots ne tikai kā stratēģiski nozīmīgs apdzīvotās vietas ekonomiskās izaugsmes mērķis, bet arī kā vietējās sabiedrības interešu atspoguļojums daudzajās tās dzīves un saimnieciskās darbības jomās. Konkurētspējīga uzņēmējdarbības vide, kas spēj piesaistīt vietējo un ārvalstu uzņēmēju uzmanību un izraisīt interesi uzsākt un īstenot saimniecisko darbību noteiktās pilsētas teritorijā, ir svarīgs priekšnoteikums nodarbinātībai, inovāciju radīšanai, pilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumu apjoma palielināšanai u. c.

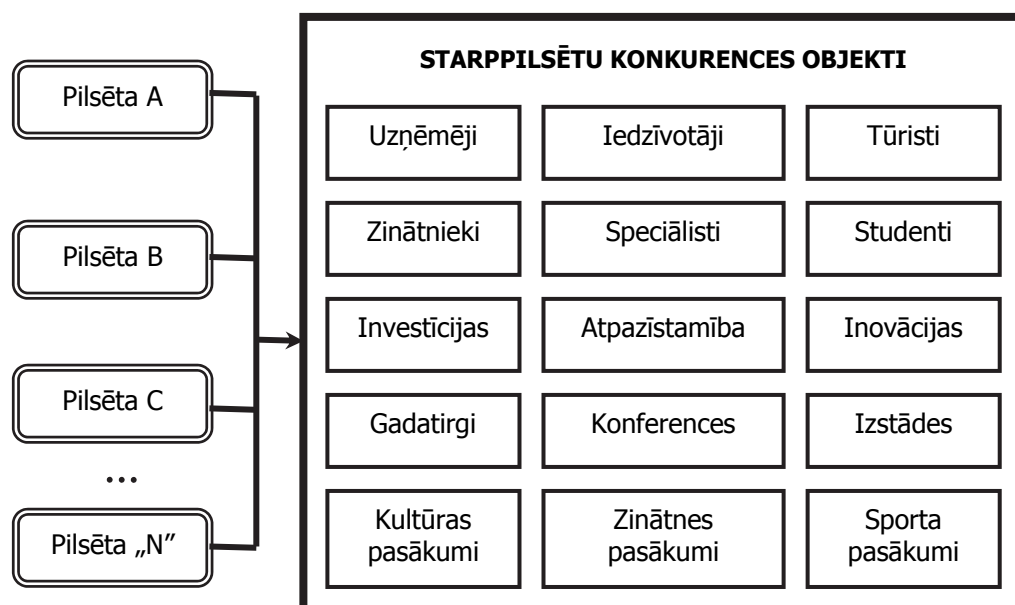
Uzņēmējdarbības vides konkurētspēja un to ietekmējošie faktori ir saturiski ļoti plaši jēdzieni. Tā, Latvijas zinātnieces E. Dubras [9, 15. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka, vērtējot konkurētspējas jēdziena evolūciju, ir redzams, ka sabiedrības kopējam procesu uztvērumam un attiecīgā laikmeta vērtībām ir ārkārtīgi liela ietekme uz to, kāds konkurētspējas jēdziena formulējums tiek piedāvāts. Arī Starptautiskā vadības attīstības institūta (*International Institute for Management Development*) publicētajā IMD Konkurētspējas gadagrāmatā 2003 (*IMD's World Competitiveness Yearbook 2003*) [108, 609. lpp.] tiek uzsvērts, ka konkurētspēja ir viens no mūsdienu ekonomiskās domāšanas pamatjēdzieniem un tā lielākais devums klasiskajā ekonomikas teorijā ir tieši tas, ka konkurētspēja satur neekonomisku kategoriju (piem., izglītība, zinātne, politiskās un vērtību sistēmas) ekonomiskās sekas un to raksturo dinamiska un sistēmiskā pieeja ilgtermiņa labklājības nodrošināšanai iedzīvotājiem. Savukārt, IMD Konkurētspējas gadagrāmatā 2012 (*IMD's World Competitiveness Yearbook 2012*) [109, 502. lpp.] konkurētspēja tiek skaidrota kā ekonomikas zinātnes izpētes joma, kurā tiek analizēti nosacījumi, kas ietekmē nāciju iespējas veidot un attīstīt vidi, kas ļauj radīt vairāk labumu uzņēmējiem, kas tajā darbojas un vairāk labklājības cilvēkiem, kas tajā dzīvo. Citiem vārdiem sākot, ar konkurētspējas palīdzību ir iespējams noteikt un novērtēt cik veiksmīgi un radoši nācijām izdodas pārvaldīt to rīcībā esošos resursus un iespējas, lai paaugstinātu sabiedrības labklājības un pārticības līmeni.

Latvijas zinātniece I. Judrupa [15, 17. lpp.] pauž viedokli, ka konkurētspēja ir daudzlīmeņu jēdziens. Savā starpā konkurē visdažādākie subjekti – uzņēmumi, organizācijas, nozares, pilsētas, reģioni, valstis u. tml. Konkurences būtība visos ekonomiskajos līmeņos ir viena un tā pati – sacensības. Katra ekonomiskajā līmenī būs tikai atšķirīgs konkurences objekts – iedzīvotāji, uzņēmēji, investīcijas, pasākumi u. tml. Izpētot ārvalstu pētnieku V. Čarļa (*V. Charles*) un L. F. Zegara (*L. F. Zegarra*) [83, 5371.–5381. lpp.], S. Singhala (*S. Singhala*), S. Mc. Grela (*S. Mc. Greal*) un J. Berija (*J. Berry*) [124, 214.–222. lpp.], J. Džianga (*Y. Jianga*) un J. Shenba (*J. Shenb*) [110, 167.–174. lpp.] pētījumu rezultātus un sintezējot tos ar promocijas darba 2.3. apakšnodaļā iegūtajiem atzinumiem, izstrādāts šāds pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas jēdziena skaidrojums:

pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspēja ir urbanizētajā teritorijā lokalizēto uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko, tiesisko, ētisko, kultūras, estētisko, vides un tautsaimniecības nozaru strukturālo apstākļu, faktoru un priekšnosacījumu kopuma spēja radīt uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu vidi.

Noteiktai pilsētas teritorijai raksturīga konkurētspēja ietekmē uzņēmēju stratēģisko lēmumu pieņemšanu saimnieciskās darbības uzsākšanas, īstenošanas un attīstības kontekstā attiecīgajā urbanizētajā teritorijā.

Indiānas universitātes profesora T. F. Gieruna (*T. F. Gieryn*) [102, 463.–496. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka uzņēmējdarbības īstenošanas vieta nav tikai telpiska vai teritoriāla (ģeogrāfiska/kartogrāfiska) parādība. Uzņēmējdarbības īstenošanas vieta ir teritorija, kas atrodas noteiktā ģeogrāfiskā vietā attiecībā pret citām ģeogrāfiskām vietām, to veido fiziskā infrastruktūra (ēkas, ceļi, rūpnieciskās teritorijas, industriālie parki u. tml.) un cilvēku ikdienas pārvietošanās, uzturēšanās un saimnieciskās darbības īstenošanas trajektorijas, kā arī cilvēku vietai piešķirtās saimnieciskās nozīmes. Latvijas zinātnieki D. Bite, J. Daugavietis, I. Lāce u. c. [6, 98.–100. lpp.] pauž viedokli, ka mūsdienās indivīdu telpiskās piesaistes mērogi un prakses strauji mainās. Pateicoties pieaugošajai indivīdu sociālajai un telpiskajai mobilitātei, cilvēkiem rodas lielākas iespējas izvēlēties vietu, kur dzīvot, bet uzņēmumiem – vietu, kur īstenot saimniecisko darbību un investēt līdzekļus. Tāpēc urbanizētām teritorijām jākonkurē gan savā starpā, gan ar lauku teritorijām. Nozīmīgāko starppilsētu konkurences sacensību objektu apkopojums shematiski parādīts 2.5. attēlā.

2.5. att. Starppilsētu konkurences sacensību objektu apkopojums

Avots – autora izstrādāts attēls

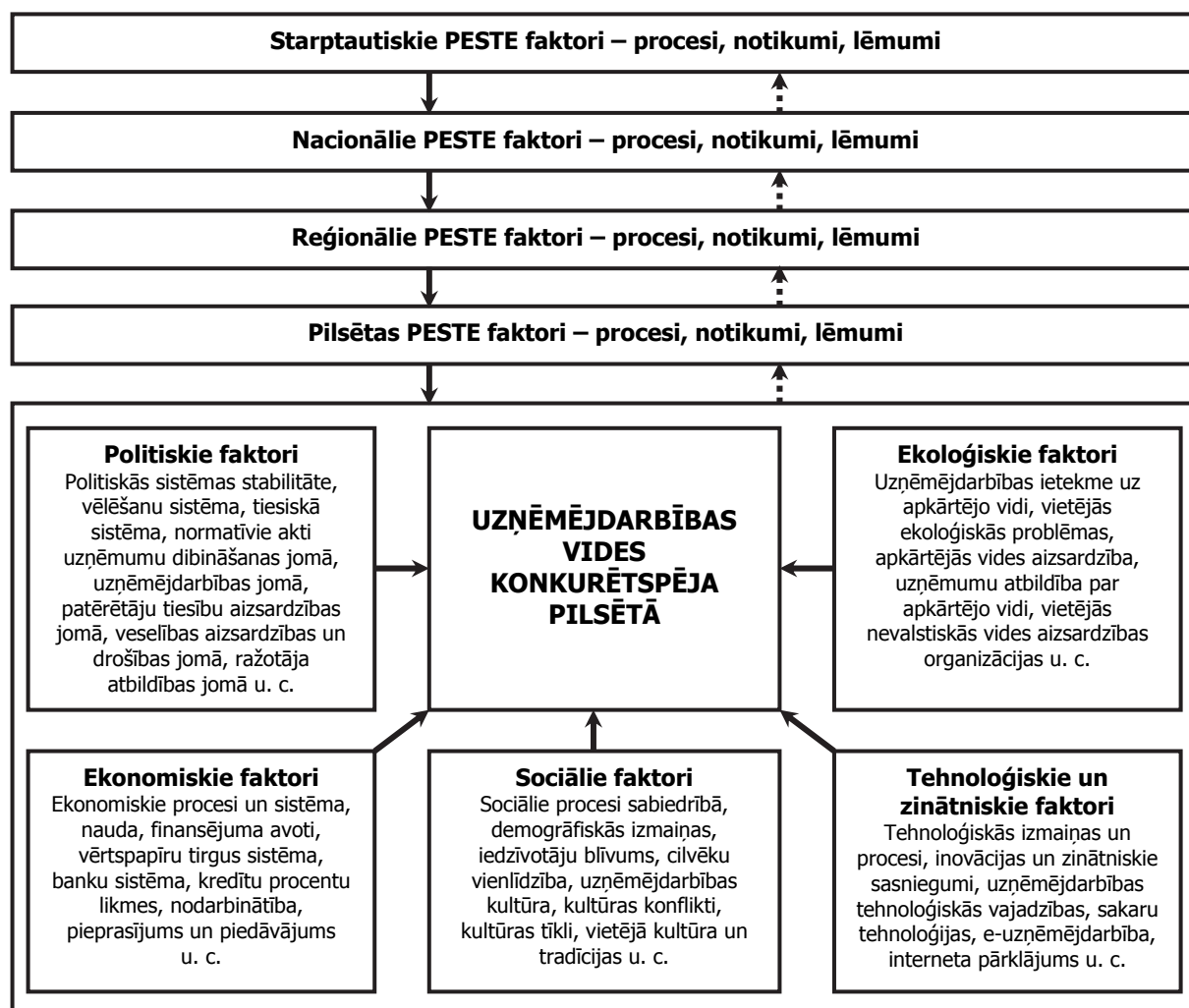
Kā redzams 2.5. attēlā, starppilsētu konkurences sacensību objekti ir pilsētas sociāli ekonomiskai un teritoriāli telpiskai attīstībai nozīmīgie resursi – iedzīvotāji un tūristi, studenti

un augsti kvalificētie speciālisti, investīcijas un uzņēmumi, ievērojamie zinātnes, kultūras un sporta notikumi. Uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanai pilsētās, vietējo pašvaldību uzmanība tiek pievērsta uzņēmējdarbības vides konkurētspējas priekšrocību radīšanai un stiprināšanai. Šī atzinuma pamatā ir uzņēmuma saimnieciskās darbības īstenošanas vietas priekšrocību pieeja. Analītiski vērtējot tās būtību, ārvalstu zinātnieki Č. Karlsons (*C. Karlsson*) un R. Nilsons (*R. Nilsson*) [111, 25.–28. lpp.] norāda, ka uzņēmuma darbošanos konkrētās pilsētas administratīvajā teritorijā pamatā nosaka fakts, ka dotai urbanizētajai teritorijai salīdzinājumā ar citām urbanizētajām teritorijām piemīt salīdzinošas priekšrocības (piem., urbanizētas teritorijas nodrošinājums ar uzņēmējdarbības resursiem, labi attīstīta uzņēmējdarbības infrastruktūra, informatīvais atbalsts no vietējās pašvaldības puses u. tml.). Pamatojoties uz iepriekš minētajiem zinātniskajiem atzinumiem, urbanizēto teritoriju vietējās pārvaldes arvien vairāk sāk pārņemt un izmantot tradicionāli biznesā pielietotus principus un paņēmienus, kas teritoriālajā dimensijā tiek orientēti uz šādām prioritātēm:

- uzņēmējdarbības vides konkurētspējas priekšrocību identificēšana un paaugstināšana sekmīgai pilsētu ilgtermiņa attīstības veicināšanai;
- konkurētspējīgāko pilsētas izaugsmi pozitīvi ietekmējošo tautsaimniecības nozaru noteikšana un atbalstīšana;
- ienākošo investīciju piesaiste pilsētai un tajā realizētajiem ekonomiskajiem, sociālajiem, ar vides aizsardzību saistītajiem projektiem;
- uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta pasākumu izstrāde un ieviešana, kā arī uzņēmējdarbības vides pievilcīguma paaugstināšana potenciālo iekšzemes un ārvalstu dalībnieku vidū;
- uzņēmēju, pētniecības, izglītības un citu saistīto institūciju sadarbības tīklu veidošana, kas paredz kopīgu projektu īstenošanu;
- pilsētas atpazīstamības veicināšana, ko sekmē pilsētas unikalitātes un pieredzes popularizēšana, kur būtiska nozīme ir tradīcijām un kultūrvēsturiskajai savdabībai, kā arī laikmetīgām un inovatīvām pasaules vērtībām [21, 199. lpp.].

Ārvalstu zinātnieku Č. Karlsona (*C. Karlsson*) un R. Stouga (*R. Stough*) [111, 1.–21. lpp.] pētījumu rezultāti norāda uz to, ka kopš 20. gadsimta otrās puses tiek novērotas būtiskas izmaiņas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības koncepcijās. Urbanizētas teritorijas arvien biežāk tiek pētītas nevis kā valsts administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu sistēmu veidojošie elementi, bet gan kā neatkarīgi tirgi, kas ir savstarpēji saistīti ar starpreģionālās un starptautiskās tirdzniecības saiknēm. Dinamiska mijiedarbība starp ģeogrāfiskajiem tirgiem – urbanizētajām teritorijām un uzņēmumiem, kas tās izvēlas savas saimnieciskās darbības īstenošanai, rada salīdzinošas priekšrocības konkrētām pilsētām, palielinot attiecīgajā teritorijā lokalizēto ienākumu apjomu. Piemēram, uzņēmumu, pētniecības, izglītības un citu saistīto institūciju sadarbības tīklu veidošanās un attīstības rezultātā. Tas liecina par to, ka mūsdienu valstu ekonomikas attīstība ir galvenokārt atkarīga no pilsētu tautsaimnieciskās specializācijas un urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides

konkurētspējas. Pamatojoties uz iepriekš minēto, pētījuma ietvaros uzmanība tiek pievērsta pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas un to ietekmējošo faktoru izpētei un analītiskajam novērtējumam, pielietojot PESTE metodi. No visām promocijas darba 2.4. apakšnodaļā minētajām sistēmiskās analīzes metodēm, PESTE metode visprecīzāk atbilst promocijas darba mērķim un uzdevumiem, aptverot nozīmīgākās analīzes dimensijas – politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģiski zinātnisko un ekoloģisko. Uzņēmējdarbības vides konkurētspēju pilsētās ietekmējošo faktoru sistēma parādīta 2.6. attēlā.

2.6. att. Uzņēmējdarbības vides konkurētspēju pilsētās ietekmējošo faktoru sistēma

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 2.6. attēlā, urbanizētajā teritorijā lokalizēto uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo apstākļu un priekšnosacījumu kopuma spējas piesaistīt uzņēmēju un investoru uzmanību, radot to saimnieciskās darbības īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgus apstākļus, ietekmē plašs PESTE faktoru kopums, kas var tikt sadalīts vairākos līmeņos atkarībā no ietekmes mēroga. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas veicināšanā lielā nozīme ir vietējām pašvaldībām, kuru darbībai jābūt orientētai gan uz PESTE faktoru līdzsvarošanu urbanizētās teritorijas līmenī, gan pilsētas interešu aizsardzību reģionālajā, nacionālajā un starptautiskajā līmenī, pielietojot tām pieejamos vadības un plānošanas instrumentus.

2.5.2. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ILGTERMIŅA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA

Uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošana ir viens no nozīmīgākajiem pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju noteicošajiem faktoriem. Uzņēmumu saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu konkurētspējas paaugstināšana urbanizētajās teritorijās ir lielā mērā atkarīga no vietējo pašvaldību rīcības uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanā, līdzsvarojot PESTE faktoros un paredzot reģionālās, nacionālās un starptautiskās tendences.

Mūsdienu pilsētu uzņēmējdarbības vide ir savdabīgā cilvēka un dabas mijiedarbības rezultātā radītā vide, kuras galvenais mērķis ir apmierināt uzņēmēju un investoru vēlmes un vajadzības, kā arī nodrošināt augstu sociāli, ekonomiski un ekoloģiski pamatotu saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu kvalitāti. Uzņēmējdarbības īstenošanas apstākļi katram uzņēmējam ir pamatu pamats veiksmīgai pastāvēšanai un attīstībai. Katras urbanizētās teritorijās uzņēmējdarbības vide ir unikāla un neatkārtojama. Katras urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides nākotne ir atkarīga no neskaitāma daudzuma lēmumiem, ko pieņem pilsētas vietējā pašvaldība, pilsētā dzīvojošie cilvēki un strādājošie uzņēmumi. Jebkuras mūsdienu urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides attīstības pamatā ir ekonomikas, sociālās sfēras un vides aizsardzības interešu saskaņotība.

Uzņēmējdarbības videi ir svarīga nozīme pilsētu sociāli ekonomiskajā izaugsmē un teritoriāli telpiskajā attīstībā. Tieši mūsdienu pilsētās dzīvo lielākā daļa pasaules iedzīvotāju, tajās koncentrējas ievērojamākā daļa sociālā, kultūras un ekonomiskā kapitāla potenciāls un to attīstība veicina labvēlīgas pārmaiņas sociālajā un ekonomiskajā situācijā visā valsts teritorijā. Taču tieši pilsētu uzņēmējdarbības vide ir daudzu sociālo, ekonomisko, veselības un vides problēmu rašanās avots. Tāpēc no vienas puses, ir svarīgi saglabāt un nostiprināt tendenci – palielināties pilsētu pozitīvam ieguldījumam Latvijas valsts tautsaimniecībā un veicināt Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanos, piesaistot jaunus uzņēmējus un investorus. Bet no otras puses, ne mazāk svarīgi meklēt risinājumus pastāvošajām un potenciāli iespējamajām ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistītajām sociālajām, ekonomiskajām un ekoloģiskajām problēmām. Šos abus uzdevumus iespējams atrisināt, nodrošinot pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanu un sekmējot pilsētu rīcībā esošo uzņēmējdarbības resursu efektīvāku apsaimniekošanu un pārvaldību. Tas dotu iespēju palielināt arī Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides pievilcīgumu un paaugstināt tās konkurētspēju, pilnīgāk izmantojot pilsētu rīcībā esošās uzņēmējdarbības jaudas un resursus. Tieši tāpēc par vienu no svarīgākajām mūsdienu industriālās sabiedrības ekonomiskās attīstības prioritātēm kļūst pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības nosacījumu teorētiskā plānojuma izstrāde un realizācija visos cilvēka saimnieciskās darbības īstenošanas līmeņos.

Pasaules praksē nepastāv vienkārša modeļa vai konkrētu norādījumu kā būtu jāplāno un jārealizē pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība. Katras pilsētas uzņēmējdarbības vide ir unikāla. Katrā konkrētā gadījumā situācija ir savādāka. Taču neskatoties uz dažādu pilsētu

uzņēmējdarbības vides atšķirībām, tās visas saskaras ar līdzīga rakstura ekonomiskām, sociālām, ekoloģiskām problēmām. Pilsētas uzņēmējdarbības vides sistēmai tāpat kā jebkuram vienotam teritoriāli telpiskam veidojumam piemīt dinamiskums. Tas nozīmē, ka pilsētas uzņēmējdarbības vides sistēma mainās laika gaitā. Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības dinamisko līdzsvaru var salīdzināt ar harmonisko svārstību kustību ilgtermiņā. Dinamiskums uzliek pilsētas uzņēmējdarbības videi par pienākumu pastāvīgi mainīties un iegūt jaunas funkcijas, paplašināt savas ietekmes sfēras un kāpināt ražošanas tempu, uzlabot saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļus un piesaistīt uzņēmējus un investorus.

Mūsdienu pilsētu uzņēmējdarbības vides būtība un nozīme valsts sociāli ekonomiskā izaugsmē un teritoriāli telpiskā attīstībā kļūst arvien sarežģītāka, rodas pretrunas un konfliktsituācijas starp cilvēka dažādiem mērķiem un pozīcijām vides, sociālās, kultūras, ekonomikas un citās dzīves un saimnieciskās darbības jomās. Pilsētas uzņēmējdarbības vides līdzsvarotu attīstību ilgtermiņā var raksturot ar minimālo pieļaujamo svārstību diapazonu. Tas nozīmē, ka ir svarīgi nepieļaut izteiktas svārstības starp pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības cikla fāzēm – lejupslīdi un atveseļošanos, krīzi un uzplaukumu. Gadījumā, ja pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībā vērojama nestabilitāte, viens no būtiskākajiem pilsētas uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanas uzdevumiem ir atrast šīs nestabilitātes cēloņus un veikt pasākumus pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības stabilitātes nodrošināšanai.

Līdzsvars pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībā tiek meklēts un uzturēts pastāvīgi, mēģinot sabalansēt ekonomiskās un sociālās norises konkrētajā urbanizētajā teritorijā ar pielāgošanos apkārtējās vides apstākļiem un procesiem. Viena no iespējamām pilsētas uzņēmējdarbības vides dinamiskā līdzsvara atjaunošanai un uzturēšanai ir ilgtermiņa attīstības plānošana, kas paredz ekonomikas, sociālās sfēras un vides aizsardzības interešu saskaņotību vietējā, reģionālajā, nacionālajā un pasaules līmenī. Pamatojoties uz iepriekš minēto, jāsecina, ka jebkuras mūsdienu pilsētas uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības pamatā ir saskaņotas ekonomikas, sociālās sfēras un dabas vides intereses. Harmoniska sabiedrība, darboties spējīga ekonomika un veselīga vide ir vēlamie priekšnosacījumi uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstībai.

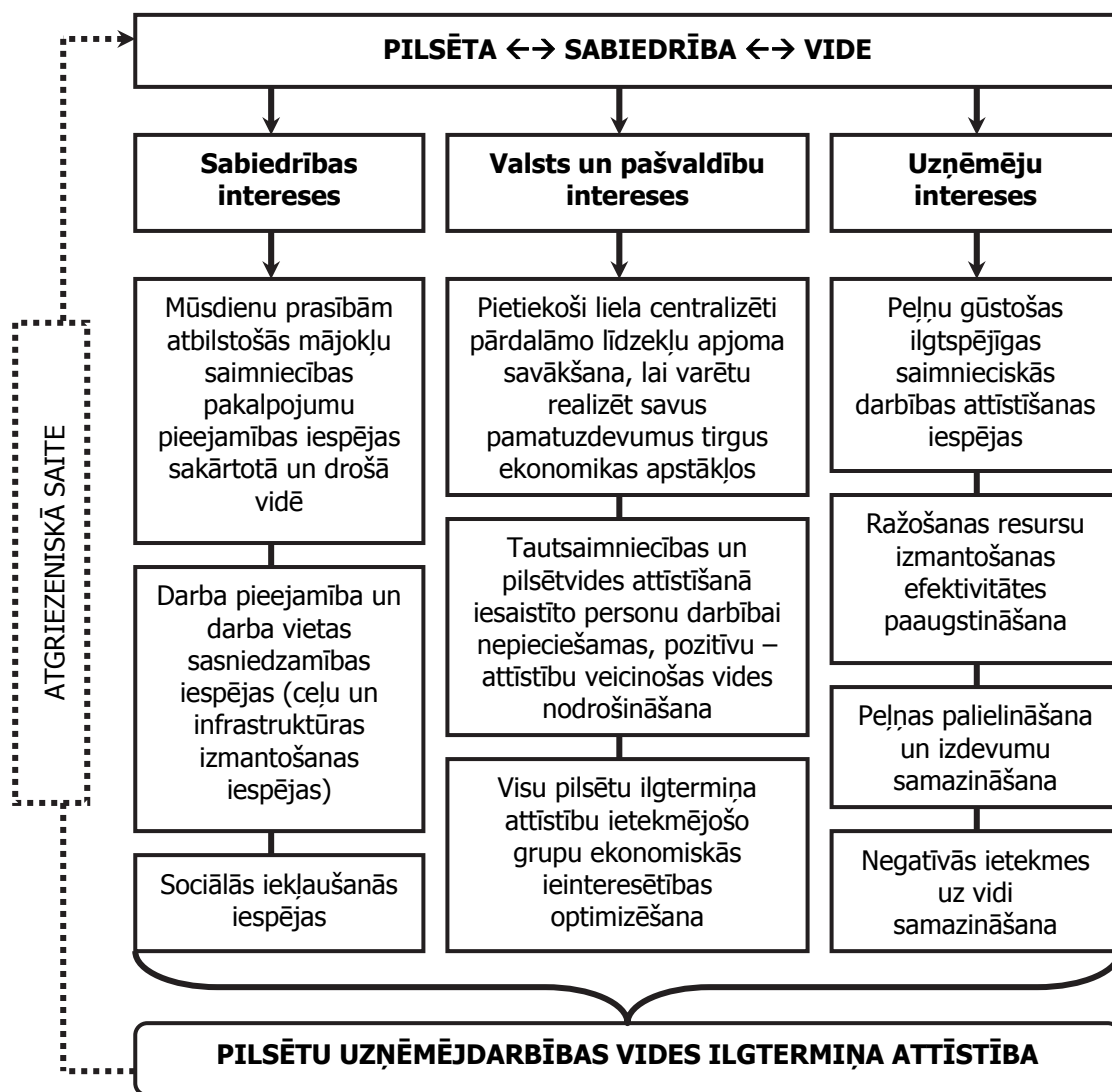
Ilgtermiņa mērķi un vietējas pašvaldības izvēlētas rīcības aktuālo problēmu risināšanai rada priekšnoteikumus pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstībai. Tas nozīmē, ka vietējās pašvaldības darbības līdzsvarošana visās ar pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību saistītajās dimensijās, nodrošinot to savstarpējo harmonisko mijiedarbību attīstības plānošanas, vadīšanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas procesā, būtu īstenojama, balstoties uz šādiem pamatprincipiem [3, 3. lpp.]:

ilgtspējīgas attīstības princips, interešu saskaņotības princips, līdzdalības princips, sadarbības princips, finansiālo iespēju princips, atklātības princips, uzraudzības un novērtēšanas princips, aktualitātes princips, dokumentu saskaņotības princips u. c.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības priekšnoteikumu rakstura izpēte un analītiskais izvērtējums sniedz priekšstatu par urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides

ilgtermiņa attīstības politikas izstrādes konceptuālo saturu un nosacījumiem. Urbanizēto teritoriju vietējām pārvaldēm, izstrādājot pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības politiku, jāapzinās, ka tai jāietver sevī noteiktu vadības instrumentu kopumu – darbības principus, metodes, līdzekļus un pasākumus, kas detalizētāk pētīti arī šajā promocijas darbā.

Urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides veidošanās un attīstības vēstures izpētes rezultāti liecina, ka katrā valstī ir četras interešu grupas, kas ietekmē pilsētas uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanu – sabiedrība, uzņēmēji, valsts un apkārtējā vide. Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo grupu prioritārās intereses, kuras jāņem vērā ilgtermiņā attīstības plānošanā, parādītas 2.7. attēlā iekļautajā shēmā.

2.7. att. Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanu ietekmējošo grupu interešu modelis

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [42, 24.–27. lpp.; 116, 44.–47. lpp.]

Kā redzams 2.7. attēlā, pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanu ietekmējošo grupu rīcības dominējošajās intereses ir ekonomiskās intereses. Tās var tikt salīdzinātas ar visu triju pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo grupu vēlmēm paaugstināt ienākumu gūšanu un samazināt izdevumus. Latvijas zinātnieku

D. Ābeles, J. Poča un J. Vanaga [42, 24.–27. lpp.] pētījumu rezultāti norāda uz to, ka galvenās pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo grupu intereses ir šādas:

- **sabiedrības intereses** saistās ar trim galvenajām pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību noteicošām jomām – mājokļu un to saimniecības pakalpojumu pieejamība, darba iespēju pieejamība un sociālā iekļaušanās;

- **uzņēmēji vairāk ieinteresēti** peļņu gūstošas ilgtspējīgas saimnieciskās darbības attīstīšanas iespēju meklējumos, kas vienmēr tiek saistītas ar teritorijā esošo ražošanas resursu – zemi, darbaspēka, kapitāla – izmantošanas efektivitātes paaugstināšanas iespējām;

- **pašvaldības un valsts interesēs** ir nodrošināt tautsaimniecības un pilsētvides attīstīšanā iesaistīto personu – iedzīvotāju, uzņēmēju, valsts un pašvaldības izpildinstitūciju – darbībai nepieciešamu, pozitīvu – attīstību veicinošu vidi.

Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, jāsecina, ka tuvākais mērķis, uz kuru būtu nepieciešams tiekties un kuru būtu jāapzinās un jāakceptē visām pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanā iesaistītām interešu grupām – ir uzticamas partnerības veidošana svarīgākajos izaugsmes jautājumos, tajā skaitā – pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstībā. Tikai pie šāda nosacījuma, tiktu nodrošināta mijiedarbības starp uzņēmējdarbību, sabiedrību, valsti un vidi attīstības plānošanas un prognozēšanas atbilstība pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību regulējošo dokumentu prasībām. Iepriekš tika pierādīts, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošana prasa visu ieinteresēto pušu kopīgo un savstarpēji papildinošo darbību. Ņemot vērā ar pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību saistīto problēmu mērogu, ļoti svarīga kļūst spēja atbilstoši novērtēt un izmantot sabiedrības pieredzi, zināšanas un prasmes šajā jomā – radošās domāšanas spējas, uzņēmējdarbības prasmes u. tml. Sabiedrība šajā gadījumā jāuztver kā pilsētu uzņēmējdarbības vides sistēmas elements. Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo interešu grupu un viņu rīcībā esošo līdzekļu struktūra katrā atsevišķā gadījumā var būt savādāka. Tieši tāpēc liela nozīme ir pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības plānošanas procesa un tajā iesaistīto dalībnieku interešu un attiecību normatīvai un institucionālai regulēšanai. Ilgtermiņa attīstības plānošanas politikas Latvijā un citās ES dalībvalstīs izvērtējums ļauj secināt, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības jautājumi tiek integrēti reģionālās attīstības politikā, pamatojoties uz valstī pastāvošo administratīvi teritoriāla iedalījuma sistēmu. Latvijā reģionālās attīstības politika ir valsts attīstības politikas sastāvdaļa. Sakarā ar pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību saistīto jautājumu plašu diapazonu, tie tieši vai netieši skar katru no trīspadsmit LR valsts attīstības politikas nozarēm.

2.5.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS TERITORIJU ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA PILSĒTĀS

No Latvijas zinātnieku D. Bites, J. Daugavieša, I. Lāces u. c. [6, 100. lpp.] pētījumu rezultātiem izriet, ka Latvijā pēdējo desmit gadu laikā ir notikuši nozīmīgi sociāli, teritoriāli un demogrāfiski procesi (iedzīvotāju novecošanās, izceļošana no laukiem uz pilsētām vai ārzemēm, ekonomiskā krīze, administratīvi teritoriālā reforma u. c.), kas ir mēroga un pakalpojumu pieejamības ziņā būtiski mainījuši vietas un kopienas, kurās cilvēki dzīvo un īsteno savu saimniecisko darbību. Iepriekš minēto procesu kontekstā arvien palielinās vietējo pašvaldību nozīme reģionālajā attīstībā un politikā. Latvijas zinātnieku I. Vaideres, E. Vanaga, I. Vanaga un I. Vilkas [65, 112. lpp.] un beļģu zinātnieka N. Vanhove (*N. Vanhove*) [131, 639. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka ar uzņēmējdarbības reģionālo attīstību ir cieši saistīta teritorijas plānošana. Teritorijas plānošana jeb fiziskā (telpiskā) plānošana ir plašāka joma par reģionālo politiku. Tajā pašā laikā telpiskās plānošanas elementi un fiziskā plānošana kopumā var būt noderīgs līdzeklis un svarīgs faktors reģionālās ekonomiskās politikas īstenošanā. Un otrādi, reģionālā ekonomiskā politika ietekmē fizisko plānošanu.

Atbilstoši likumam „*Par pašvaldībām*” [51, 3.–4. lpp.] viena no Latvijas pašvaldību autonomajām funkcijām ir saimnieciskās darbības sekmēšana savā administratīvajā teritorijā un rūpes par bezdarba samazināšanu. Latvijas pilsētu pašvaldības īsteno dažāda veida pasākumus, lai atbalstītu uzņēmējus un radītu tiem labvēlīgākus apstākļus uzņēmējdarbībai. Viena no nozīmīgākajām uzņēmējdarbības atbalsta jomām ir pašvaldības administratīvas teritorijas attīstības plānošana. Tā tiek balstīta uz uzņēmēju vajadzību izzināšanu un risinājumu meklēšanu uzņēmējdarbības attīstībai, kas īstenojami ar teritorijas attīstības plānošanas instrumentiem: funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem, kā arī citiem teritorijas izmantošanas nosacījumiem.

Viens no nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošanas principiem ir ilgtspējības princips, kas nosaka, ka teritorijas attīstību plāno, lai saglabātu un veidotu esošajām un nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību [64, 2. lpp.].

Pamatojoties uz to, ka ilgtspējīga attīstība jau sen ir bijusi viens no ES galvenajiem politiskajiem mērķiem, arī pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtspējīgas attīstības jautājumiem tiek pievērsta liela uzmanība. Tie tiek integrēti un ieņem svarīgu vietu ES vides, veselības, reģionālās attīstības, enerģētikas un transporta politikā. Par to liecina ES tiesību akti, piemēram, direktīvas par apkārtēja gaisa kvalitāti un vides troksni, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanu arī urbanizētajās teritorijās. Turpinot procesu, ko uzsāka „*Zaļā grāmata par pilsētvidi*” (*Green Paper on the Urban Environment*) [88, 10.–29. lpp.] 1990. gadā, ES vides un reģionālās attīstības ministru sanāksmē 1999. gadā tika pieņemta Eiropas telpiskās (teritoriālās) attīstības stratēģija, kuras mērķis ir kalpot par vadlīnijām sektorālām (par konkrētām valsts attīstības nozares atbildīgām) ES un dalībvalstu iestādēm, kā arī reģionālās

un vietējās pašvaldības institūcijām, lai sasniegtu ilgtspējīgu valsts teritorijas attīstību. 2000. gadā ES pieņēma „*Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai*” (*Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent*) [45, 1.–2. lpp.] ar mērķi rosināt ES dalībvalstu valsts institūcijas, reģionālās un vietējās pašvaldības pieņemt lēmumus attiecībā uz teritorijas attīstību un izmantošanu atbilstoši Eiropā akcentētiem plānošanas politikas principiem un sekmēt to īstenošanu.

2006. gadā ES tika pieņemta stratēģija par pilsētvidi. Tās nolūks ir labāk īstenot esošās ES vides politikas un normatīvo regulējumu vietējā līmenī, apmainoties ar pieredzi un labāko praksi starp Eiropas vietējām varas iestādēm. Stratēģijā ietvertas vadlīnijas par integrētu vides pārvaldību un ilgtspējīga pilsētas transporta plānošanu, ka arī pasākumi, kas saistīti ar ES direktīvas par apkārtējā gaisa kvalitāti un vides trokšņa īstenošanu. „*Zaļā grāmata par jaunu pilsētas mobilitātes kultūru*” (*Green Paper. Towards a new culture for urban mobility*) [89, 6.–15. lpp.] 2007. gadā uzsāka debates par jaunu pilsētas mobilitātes kultūru, kas vērsta uz kopējām pūlēm padarīt pilsētas un lielpilsētas mazāk piesārņotas, kā arī drošākas un pieejamākas visiem pilsoņiem.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumu sasaistes ar reģionālās attīstības politiku analīzes rezultāti ļauj secināt, ka ES reģionālā politika ir svarīgs uzņēmējdarbības vides attīstības faktors urbanizētajās teritorijās. Ziņojums „*Kohēzijas politika un pilsētas: pilsētu ieguldījums reģionu izaugsmē un darbavietu izveidē*” (*Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions*) [87, 4.–13. lpp.] tika publicēts, lai palīdzētu valsts, reģionu un vietējām varas institūcijām sagatavot jaunas kohēzijas politikas programmas. 2007. gadā neformālajā ministru sanāksmē Leipcigā, uzsverot pilsētvides politikas teritoriālo svarīgumu ES un vienojoties par nepārtrauktu darbu prezidentūru laikā un izveidojot īstenošanas plānu, tika pieņemta „*Eiropas Savienības teritoriālā darba kārtība*” (*Territorial Agenda of the European Union*) [128, 1.–11. lpp.] un „*Leipcigas Harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām*” (*Leipzig Charter on Sustainable European Cities*) [113, 1.–7. lpp.]. Daudzās ES dalībvalstīs, tai skaitā arī Latvijā, vietējās varas institūcijas izveidoja savas vietējās „*Agenda 21*” (*Agenda 21*) [129, 46.–63. lpp.] stratēģijas un rīcības plānus. „*Olborgas harta*” (*Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability*) [84, 1.–5. lpp.] ir viens no visievērojamākajiem politikas paziņojumiem par ilgtspējīgu vietējo attīstību, kuru parakstījušas vairāk nekā 2500 vietējās un reģionālās varas institūcijas.

Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošanas process galvenokārt tiek balstīts uz ES pamatnostādnēm un prioritātēm politikas plānošanas dokumentos, normatīvajos aktos un starptautiskajās konvencijās, kas regulē reģionālās attīstības un teritorijas plānošanas jomu. Tāpēc pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju ilgtspējīgu attīstību regulējošās politikas plānošanas dokumentu pilnveidošana LR norisinās saskaņā ar politikas plānošanas tendencēm atbilstošā sektorā ES mērogā. Pētījuma ietvaros sagatavotais pārskats par pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošanu regulējošajiem dokumentiem un publisko institūciju kompetencēm sniegts 2.4. tabulā.

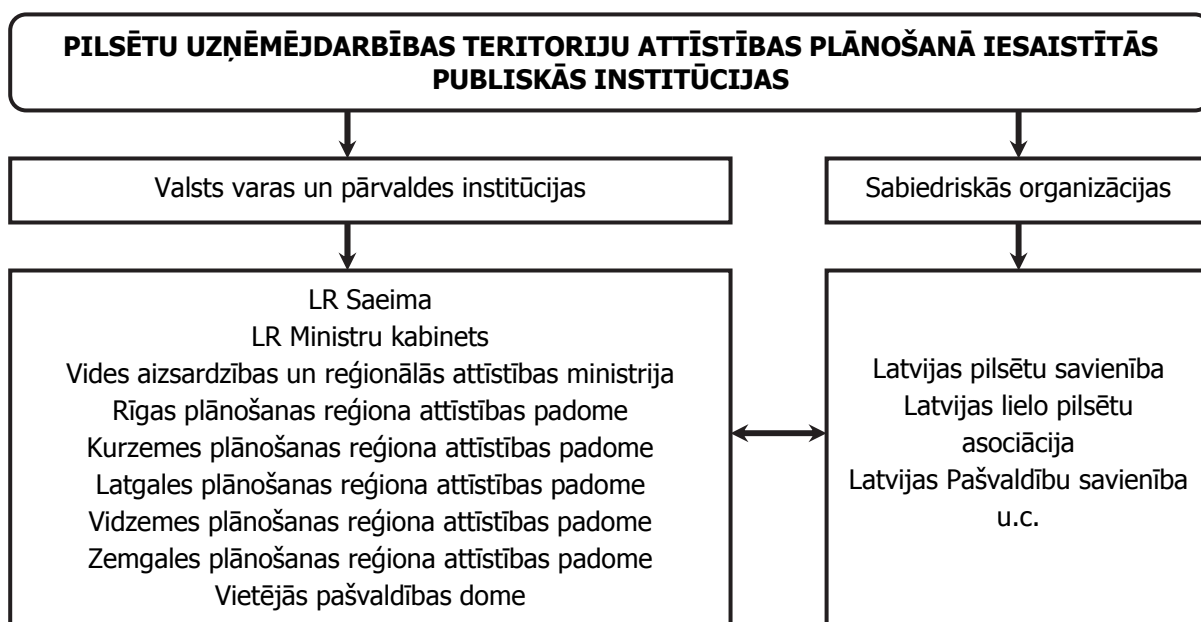
2.4. tabula
Uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošanu regulējošo dokumentu un publisko institūciju kompetences pārskats

Dokumenta veids	Īss raksturojums	Līmenis	Izstrādātājs	Apstiprinātājs	Atbildīgais par īstenošanas uzraudzību un koordināciju
Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija	Ilgtermiņa attīstības stratēģija nosaka valsts ilgtermiņa attīstības prioritātes un telpiskās attīstības perspektīvu	Nacionālais	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Saeima	Ministru prezidents
Nacionālais attīstības plāns	Nacionālais attīstības plāns nosaka valsts attīstības mērķus, prioritātes (arī teritoriju attīstības prioritātes) un sasniedzamos rezultātus (arī makroliemeni), kā arī rīcības virzienus katrā prioritātē, sasniedzamos politikas rezultātus un atbildīgās institūcijas	Nacionālais	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Ministru Kabinets	Ministru prezidents
Plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija un attīstības programma	Ilgtermiņa attīstības stratēģija ir ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteikts plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības redzējums, mērķi, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva	Reģionālais	Plānošanas reģiona attīstības padome	Plānošanas reģiona attīstības padome	Plānošanas reģiona attīstības padome
	Attīstības programmā ir noteiktas vidēja termiņa prioritātes un pasākumu kopums plānošanas reģiona attīstības stratēģijā izvirzīto ilgtermiņa stratēģisko uzstādījumu īstenošanai	Reģionālais	Plānošanas reģiona attīstības padome	Plānošanas reģiona attīstības padome	Plānošanas reģiona attīstības padome
	Ilgtermiņa attīstības stratēģija ir ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteikts vietējās pašvaldības ilgtermiņa attīstības redzējums, mērķi, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome
	Attīstības programmā ir noteiktas vidēja termiņa prioritātes un pasākumu kopums vietējās pašvaldības attīstības stratēģijā izvirzīto ilgtermiņa stratēģisko uzstādījumu īstenošanai	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome
Vietējās pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģija, attīstības programma, teritorijas plānojums, tematiskais plānojums, lokālplānojums un detālplānojums	Teritorijas plānojums ir vietējās pašvaldības ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, tajā skaitā funkcionālais zonējums, publiskā infrastruktūra, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, kā arī citi teritorijas izmantošanas nosacījumi un kuru izstrādā administratīvajai teritorijai vai tās daļai	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome
	Tematiskais plānojums ir teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā atbilstoši plānošanas līmenim risināti specifiski jautājumi, kas saistīti ar atsevišķu nozaru attīstību vai specifisku tematu	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome
	Lokālplānojums ir vietējās pašvaldības ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kuru izstrādā republikas pilsetas daļai, novada pilsetai vai tās daļai, ciemam vai tā daļai vai lauku teritorijas daļai kāda plānošanas uzdevuma risināšanai vai teritorijas plānojuma detalizēšanai vai grozīšanai	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome
	Detālplānojums ir detalizēts vietējās pašvaldības teritorijas daļas plānojums, kuru izstrādā, lai noteiktu prasības konkrētu zemes vienību izmantošanai un apbūves parametriem, kā arī precizētu zemes vienību robežas un aprobežojumus	Vietējais	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome	Vietējās pašvaldības dome

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [3, 3. lpp; 54, 4. lpp.; 64, 2. lpp.]

Kā redzams 2.4. tabulā sniegtajā pārskatā, Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstība tiek īstenota atbilstoši savstarpēji saskaņotiem un hierarhiski pakārtotiem attīstības plānošanas dokumentiem, kas aptver politikas un teritorijas attīstības plānošanu un nodrošina valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu sasaisti un savstarpējo saskaņotību nolūkā īstenot politiski noteiktas prioritātes un nodrošināt sabiedrības un teritorijas attīstību. Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības jautājumu normatīvais regulējums tiešā un netiešā veidā ir noteikts Attīstības plānošanas sistēmas likumā [3, 3. lpp.], Teritorijas attīstības plānošanas likumā, [64, 2. lpp.], Reģionālās attīstības likumā [54, 4. lpp.] u. c.

Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošanas procesā ir iesaistītas gan valsts varas un pārvaldes institūcijas, kas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā pilda tām uzliktās funkcijas, gan arī uz brīvprātības principiem dibinātās sabiedriskās organizācijas, kas shematiski parādīts 2.8. attēlā.

2.8. att. Pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju plānošanā iesaistītās publiskās institūcijas

Avots – autora izstrādāts attēls, izmantojot [54, 4. lpp.; 64, 2. lpp.]

Kā redzams 2.8. attēlā, Latvijā pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības plānošana tiek nodrošināta savstarpēji mijiedarbojoties valsts varas un pārvaldes institūcijām atbilstoši attiecīgās institūcijas kompetencei un uz brīvprātības principiem dibinātām organizācijām ar nolūku īstenot biedru tiesisko interešu pārstāvēšanu un aizsardzību. Būtiski nozīmīga ir arī sabiedrības, kas sevī ietver gan individuus, gan sociālās grupas, līdzdalības nodrošināšana pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības procesā. Tas nodrošinātu ne vien labāku izpratni par lēmumu pieņemšanas procesiem, bet arī paša pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju attīstības procesa kvalitāti. Pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju ilgtermiņa attīstības plānošanas politikas praktiskā ieviešana lielā mērā ir atkarīga no saiknes starp ilgtermiņa, vidējā termiņa un īstermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī no atgriezeniskās saiknes starp mērķiem un rezultātiem. Pilsētu uzņēmējdarbības teritoriju ilgtermiņa attīstības mērķu sasniegšanā panāktā progressa un tā līmeņa empīrisku rādītāju izpētei ir nepieciešama to

regulāra vērtēšana un pārskatīšana. Tas nozīmē, ka katram definētam pilsētu ilgtermiņa attīstības mērķim un tā īstenošanas sasniegumiem jābūt kvantitatīvi un kvalitatīvi izmērāmiem.

2.5.4. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBAS IETEKMES NOVĒRTĒŠANA

Ārvalstu zinātnieka N. Muniera (*N. Munier*) [117, 223. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka ilgstoša sabiedrības vienmērīga un stabila izaugsme līdzsvaru pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības procesu, bet straujas sociālo un ekonomisko apstākļu pārvērtības rada tajā būtiskas izmaiņas. Straujie pilsētu uzņēmējdarbības vides izaugsmes procesi dažkārt visai agresīvi ietekmē gan pašu cilvēku, gan apkārtējo vidi. Pēc Latvijas zinātnieku M. Kļaviņa, O. Nikodemusa, V. Segliņa u. c. [18, 20. lpp.] atzinumiem, divdesmitā gadsimta ekonomiskā, sociālā un ekoloģiskā rakstura problēmas spilgti parādīja, ka cilvēka saimnieciskās darbības nelabvēlīgās ietekmes uz vidi var padarīt cilvēka dzīves vidi par bīstamu, kā arī novest pie visai straujas resursu izsmelšanās vai arī to kvalitātes pazemināšanās. 20. gs. beigās un 21. gs. sākumā kļuva acīmredzamas vairākās ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistītās globālās ekoloģiskās situācijas pasliktināšanās pazīmes, kas shematiski parādītas 2.9. attēlā.

2.9. att. Ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistītās globālās ekoloģiskās situācijas pasliktināšanās pazīmes

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 2.9. attēlā, pilsētu uzņēmējdarbības vide, veidojoties cilvēka un dabas savstarpējās mijiedarbības rezultātā, rada cikliskā rakstura ekoloģiskās problēmas, kuru pamatā ir iedzīvotāju skaita un blīvuma palielināšanās pilsētās. Tas nosaka lielpilsētu pārvēršanos par līdz šim brīdim nezināmajiem urbanizētajiem areāliem ar desmitiem miljonu

iedzīvotāju. Iedzīvotāju skaita palielināšanās veicina pilsētām tuvākās apkārtnes urbanizāciju un pilsētu izplešanos, kas negatīvi ietekmē vidi pilsētās un to tuvumā, kā arī pārveido dabas ainavu. Palielinoties vides piesārņojumam pilsētās, paaugstinās arī negatīvā ietekme uz apkārtējo vidi un cilvēka organismu. Dabā pastāvošo likumsakarību neievērošana pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībā noved pie dzīvās dabas „izspiešanas” no pilsētas teritorijas, dabisko ainavu nomaiņas ar mākslīgajām, kas izraisa cilvēka attālināšanos no dabas.

Pamatojoties uz promocijas darba 2.5.2. apakšnodaļā veikto pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo grupu interešu izpēti, jāsecina, ka attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības iespējas nosaka visu interešu grupu rīcībā esošo vadības instrumentu savstarpējā mijiedarbība. Katrā konkrētā vietā un laika momentā šī savstarpējā mijiedarbība ir atšķirīga, un atkarībā no tā, kura no līdzekļu grupām kļūst par dominējošo, attīstība virzās vairāk šīs ietekmes grupas interesēs. Mūsdienu ekonomiskās attīstības etapā sabiedrības, uzņēmējdarbības un valsts mijiedarbība un tās ietekme uz saimnieciskās darbības apstākļiem urbanizētajā teritorijā izpaužas visās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības PESTE dimensijās. Tas ir izskaidrojams ar to, ka ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistītie jautājumi pastāvīgi atrodas uzņēmēju, sabiedrības un valsts/vietējās pašvaldības uzmanības lokā. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības ietekmes izpētes rezultāti norāda uz to, ka visas pilsētas PESTE apakšsistēmas savā starpā ir cieši saistītas. Attiecībā uz telpisko dimensiju, visu pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību ietekmējošo grupu uzmanība tiek vērsta uz to, lai tā būtu sasaistīta ar pilsētas sociālo un ekonomisko attīstību – atbilstu iedzīvotāju, uzņēmēju un investoru interesēm. Tajā pašā laikā pilsētas uzņēmējdarbības vides telpiskā struktūra ievērojami ietekmē urbanizētajā teritorijā notiekošo sociāli ekonomisko procesu dinamiku. Tas nozīmē, ka, veicinot pilsētas uzņēmējdarbības vides telpiskās dimensijas attīstību, jāievēro apkārtējās vides aizsardzības un vides resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanas prasības. Vērtējot pilsētas uzņēmējdarbības vides sociālās dimensijas attīstību, jāuzsver tās nozīmība pilsētas iedzīvotāju vidū. Mūsdienu urbanizēto teritoriju iedzīvotāju skaita un pilsētu sabiedrības sociālās struktūras izmaiņu izpēte, sniedz iespēju secināt, ka tās nosaka daudzus urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides telpiskās un infrastruktūras attīstības parametrus. Pie tam šodien ES un citu pasaules valstu labās prakses piemēri liecina, ka pilsētas sociālā attīstība kļūst ne tikai par ekonomisko panākumu indikatoru urbanizētajā teritorijā, bet gan par to veicinātāju.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides ekonomisko dimensiju lielā mērā nosaka uzņēmumu, kas darbojas konkrētās pilsētas pašvaldības administratīvajā teritorijā, attīstības dinamika. Liekot uzsvaram uz ekonomiskiem pasākumiem urbanizētajā teritorijā, tiek noteikts pilsētas teritorijas izmantošanas raksturs jeb telpiskā attīstība, iedzīvotāju nodarbinātības struktūra (sociālā attīstība), vajadzība pēc inženierinfrastruktūras un transporta infrastruktūras. Savukārt pilsētas uzņēmējdarbības infrastruktūras dimensijas attīstība var tikt uzskatīta par pilsētas sociāli ekonomiskās attīstības nodrošinājumu. Atbilstošā pilsētas uzņēmējdarbības infrastruktūra nodrošina pilsētas priekšrocības tirdzniecības, loģistikas un cita veida ekonomisko sakaru izveidošanai un uzturēšanai ilgtermiņā, pozitīvi ietekmējot konkrētās urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides konkurētspēju. Pamatojoties uz iepriekš minēto, jāsecina, ka

uzņēmēju, sabiedrības un valsts/vietējo pašvaldību savstarpējo attiecību veidošanai pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos ir nepieciešama objektīvu ilgtermiņa faktoru, esošās sociāli ekonomiskās un vides situācijas pilsētās, kā arī nākotnes priekšnosacījumu regulāra izpēte un analītiskā novērtēšana. Tikai pie šāda nosacījuma, var tikt nodrošināta mijiedarbības starp uzņēmējiem, sabiedrību un valsti/vietējo pašvaldību attīstības plānošanas atbilstība pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtspējīgas attīstības principiem, kurus nosaka ilgtspējīgu attīstību regulējošie normatīvie akti, starpvalstu vienošanās, izstrādātās rekomendācijas un cita rakstura dokumenti. Šie principi nosaka uzņēmēju, sabiedrības un valsts/vietējo pašvaldību attiecību veidošanās plānošanas sistēmas izstrādes integritāti un nepārtrauktību. Tas, savukārt var kalpot par pamatu pilsētu uzņēmējdarbības vides sociāli ekonomiskajai un ekoloģiskajai attīstības perspektīvu plānošanai, kā arī veicināt attīstības plānošanas dokumentu vienotību, harmonizēšanu un savstarpējo sakarību. Savstarpējo attiecību starp uzņēmējiem, sabiedrību un valsti/vietējām pašvaldībām veidošanās plānošanai jāklūst par kopējās valsts attīstības plānošanas sistēmas komponenti.

Pēdējos gados LR, saprotot pilsētu kā nacionālas un reģionālas nozīmes uzņēmējdarbības centru attīstības svarīgumu valsts izaugsmes veicināšanā un līdzsvarotā attīstībā, aizvien lielāka valsts un pašvaldību iestāžu, NVO, masu mediju un sabiedrības uzmanība tiek pievērsta pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumiem. Latvijā pēdējo gadu desmitos aizvien vairāk vietējo pašvaldību, sabiedrisko organizāciju un zinātnisko institūciju iesaistās dažādos starptautiskos sadarbības projektos, kuru galvenais mērķis ir uzlabot ilgtspējīgas, integrētas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības politikas efektivitāti Eiropā, lai īstenotu Lisabonas stratēģiju (*The Lisbon Strategy for growth and jobs*) [96, 1.–7. lpp.] un Gēteborgas stratēģiju (*Gothenburg Strategy: European Union Sustainable Development Strategy*) [95, 1.–23. lpp.]. Līdz ar to, LR pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un pārvaldīšana ir noteikta kā priekšnosacījums valsts teritorijas sociāli ekonomiskai un teritoriāli telpiskai līdzsvarotai attīstībai tādos hierarhiski augstākajos ilgtermiņa un vidējā termiņa valsts attīstības plānošanas dokumentos kā Latvija 2030 [6] un Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam (*turpmāk – NAP 2020*) [52]. Ar uzņēmēju saimnieciskās darbības apstākļu attīstību saistīto jautājumu atspoguļojuma izpēte iepriekš minētajos Latvijas valsts attīstības plānošanas dokumentos ļauj secināt, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības politikai tiek izvirzītas šādas prasības:

- **sekmēt uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstību valstī**, ko var novērtēt un empīriski izteikt. Būtiski svarīgi nodrošināt iespēju novērot un izvērtēt uzņēmējiem labvēlīgo saimnieciskās darbības apstākļu veidošanas mērķu sasniegšanas un rīcību ieviešanas gaitu;
- **veicināt uzņēmējdarbības vides kvalitātes uzlabošanu** – šim nolūkam būtiski svarīgi izveidot un uzturēt pārvaldāmu indikatoru sistēmu valstī, kas atbilstu nepieciešamajām zināšanām. Indikatoriem jābūt stratēģisko mērķu orientētiem un jūtīgi jāreaģē uz procesu izmaiņām vietējā, reģionālajā, nacionālajā un globālajā līmenī;

- **aptvert valsts attīstības politikas un valsts teritorijas attīstības plānošanu** – pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības politikai un tās novērtēšanas rādītājiem jāattiecas uz noteiktu laika periodu un noteiktu urbanizēto teritoriju;

- **nodrošināt uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošo valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu sasaisti un savstarpējo saskaņotību** – visiem ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību saistītajiem lēmumiem jābūt pamatotiem ar ticamiem, zinātniski precīziem un salīdzināmiem datiem un informāciju.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstības politikai izvirzāmo prasību analīzes rezultāti ļauj secināt, ka to pamatā ir nepieciešamība īstenot uzņēmējiem labvēlīgo apstākļu radīšanu Latvijas urbanizētajās teritorijās ciešā saistībā ar reģionu un valsts attīstību. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības politikai kā mūsdienīgās un reģionālās attīstības politikas sastāvdaļai jābūt starpteritoriālai un orientētai uz nozīmīgo izaugsmes resursu plānošanu visā valsts teritorijā. Ņemot vērā mūsdienu pasaulē notiekošos procesus un pārmaiņas, attiecību veidošana starp pilsētām un tos aptverošiem reģioniem ir aktuāls jautājums Latvijas valsts ekonomiskajai telpai. Viens no valsts ekonomiskās telpas un to veidojošo elementu izaugsmes priekšnosacījumiem ir tiesiskā un institucionālā regulējuma sistēmas izveide un tās pilnveidošana atbilstoši esošai sociāli ekonomiskajai situācijai valstī.

Pasaules un ES dalībvalstu pieredzes uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanā izpēte un analītiskais izvērtējums sniedz iespēju secināt, ka arvien biežāk uzņēmējiem labvēlīgo apstākļu radīšanai pilsētās tiek pielietotas stratēģiskās pārvaldības metodes. Daudzām pilsētām, kā piemēram, Kopenhāgenai, Stokholmai, Barselonai, Hamburgai, Amsterdamai, Sanktpēterburgai u. c. tiek izstrādātas un īstenotas stratēģijas, kas atspoguļo to attīstības perspektīvu redzējumu uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanā. Stratēģiskās pārvaldības metožu pielietojums pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas jomā nodrošina konceptuāli jaunu partnerattiecību veidošanos starp pilsētu vietējo pašvaldību, uzņēmējiem un vietējiem iedzīvotājiem.

3. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJAS PAAUGSTINĀŠANAS INSTRUMENTI, TO IZVĒLE UN PIELIETOŠANA

3.1. PILSĒTU UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES KONKURĒTSPĒJAS PAAUGSTINĀŠANAS INSTRUMENTU IZPĒTE

Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju ievērojami ietekmē urbanizētajās teritorijās notiekošie sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās attīstības procesi. Mūsdienās Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un pārvaldīšana arvien mērķtiecīgāk tiek orientēta uz to, lai sakārtotu mikro, mazo, vidējo un lielo uzņēmēju saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļus un līdzsvarotu to veidojošās sociāli ekonomiskās, funkcionālās un strukturālās komponentes. Tas liecina par nepieciešamību uztvert pilsētu uzņēmējdarbības vides sistēmu nevis statiski kā attīstības procesa šodienas rezultātu, bet gan kā dinamiski mainīgu zinātniskās izpētes objektu. Latvijas zinātnieku D. Lapānes un L. Kūles [45, 13. lpp.] pētījumu rezultātu izpēte, kā arī dažādu pasaules un ES dalībvalstu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiju izvērtējums ļauj identificēt šādus piecus vispārīgus instrumentus uzņēmēju saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanai urbanizētajās teritorijās:

- **uzņēmējdarbībā iesaistīto īpatsvara palielināšana** – iedzīvotāju dzīves, darba un atpūtas kvalitātes paaugstināšana urbanizētajās teritorijās, kā arī dažādu neaizsargātu sociālo grupu, piemēram, cilvēku ar īpašām vajadzībām, vecāka gadagājuma cilvēku, jauniešu, ilgtermiņa bezdarbnieku u. c. iekļaušana darba tirgū un sabiedrībā, īpaši lielās pilsētās, kur tiek novērotas iepriekš minēto sociālo grupu izolācijas tendences;

- **uzņēmējdarbības teritoriju attīstība** – uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai izmantojamo teritoriju pārvaldīšana, veicinot kādreiz saimnieciski izmantotu un apbūvētu, bet patlaban degradēto un depresīvo teritoriju izmantošanu uzņēmējdarbības vajadzībām, novēršot pilsētu izplēšanos un sekmējot pilsētas telpas ekonomiju;

- **uzņēmējdarbības risku mazināšana** – tādu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības politikas pasākumu īstenošana, kas mazinātu nenoteiktību un riskus uzņēmējdarbības vidē un kas veicinātu augsta nodarbinātības līmeņa sasniegšanu un ilgtspējīgu saimniecisko izaugsmi, radot materiālo pamatu iedzīvotāju un pilsētas labklājības pieaugumam;

- **uzņēmējdarbības resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana** – pilsētu rīcībā esošo uzņēmējdarbības resursu pārdomātāka un rūpīgāka apsaimniekošana un izmantošana, īpaši attiecībā uz neatjaunojamajiem dabas resursiem;

- **uzņēmējdarbības stimulēšana ar kultūras un dabas mantojuma palīdzību** – pilsētu kultūras un dabas mantojuma aizsardzība un tā vērtības palielināšana, apzinoties, ka kultūras un dabas mantojums ir svarīgs priekšnoteikums uzņēmējdarbības attīstībai apdzīvotajās teritorijās, stimulējot to ekonomisko atdzimšanu un darbavietu radīšanu.

Pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentus raksturo šādas īpašības:

1) esošajai situācijai atbilstošu pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēle un izmantošana sniedz vietējai pašvaldībai iespējas radīt politiskās, ekonomiskās, sociālās, tehnoloģiskās, zinātniskās, ekoloģiskās u. tml. priekšrocības uzņēmējiem, kas jau īsteno savu saimniecisko darbību attiecīgajā urbanizētajā teritorijā, vai tiem uzņēmējiem, kas plāno to uzsākt;

2) urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izmantošana nav pastāvīgs risinājums kādai pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības problēmai. To izmantošana ir terminēta;

3) pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izmantošana paredz vietējās pašvaldības uzmanības fokusēšanos uz specifisku ar urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides attīstību saistīto jautājumu risināšanu;

4) pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēle un izmantošana paredz individuālu un inovatīvo pieeju ar urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības attīstību saistīto jautājumu risināšanā;

5) pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēle un izmantošana paredz specifiskā ar urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības attīstību saistītā jautājuma atrisināšanu un pašvaldības rīcības rezultāta sagaidīšanu, t. i., atgriezeniskās saites veidošanos;

6) pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēle un izmantošana paredz savstarpējās sadarbības veidošanos starp visām attiecīgā ar urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides attīstību saistītā jautājuma risināšanā iesaistītajām pusēm.

Novērtējot pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu atbilstību piemērotajam objektam, jāņem vērā tā raksturs un objekta īpatnības. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai urbanizēto teritoriju vietējām pašvaldībām jābūt spējīgām risināt plašu problēmu klāstu, sākot ar sociāli ekonomiskajām un beidzot ar ekoloģiskajām. Šim nolūkam vietējai pašvaldībai jāapzinās tās rīcībā esošie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti, kā arī jābūt spējīgai tos izvēlēties un komplementāri pielietot, reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā. Šī brīža nozīmīgāko pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības problēmu risināšanai atbilstošo instrumentu izvēlei un pielietojumam, vietējām pašvaldībām ir svarīgi orientēties plašajā uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klāstā.

Balstoties uz promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātiem, ka arī LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas [40, 1.–10. lpp.] veiktā pētījuma rezultātiem, var secināt, ka Latvijas pašvaldības patlaban visvairāk pielieto tādas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentus kā uzņēmējiem aktuālās informācijas sniegšana, kā arī uzņēmējdarbības attīstību veicinošo pasākumu organizēšana.

Daugavpils pilsētas pašvaldības mājas lapā tiek uzturēts Daugavpils investīciju iespēju un ražošanas uzņēmumu elektroniskais katalogs. Aizpildot anketu Jelgavas pilsētas pašvaldības mājas lapā, vietējie uzņēmēji un privātpersonas var ievietot savu piedāvājumu telpu un zemes nomai vai pārdošanai, ja tā paredzēta komercdarbības veikšanai. Tāpat, pašvaldības mājas lapā atrodama sadarbības piedāvājumu datu bāze, kurā iespējams atrast potenciālos sadarbības partnerus uzņēmējdarbības uzsākšanai vai tās attīstībai. Nolūkā sniegt informāciju par ES struktūrfondu līdzfinansējuma iespējām uzņēmējdarbības attīstībā un konkurētspējas paaugstināšanā, Liepājas pilsētas pašvaldības mājas lapā tiek uzturēta un aktualizēta informācija sadaļā „*ES un attīstība*”. Tajā Liepājas pilsētā strādājošie uzņēmēji var iegūt noderīgu informāciju par ES programmām Latvijā, sameklēt sadarbības partnerus, noskaidrot banku atbalsta iespējas uzņēmējdarbības attīstībā u. c.

Uzņēmēju atbalstīšanai Latvijas pašvaldības regulāri organizē gadatirgus, seminārus, kontaktu un vakanču biržas, tematiskās konferences u. c. Atbalstot vietējos uzņēmējus, Rēzeknes pilsētas dome sadarbībā ar Rēzeknes uzņēmēju biedrību rīko ikgadējo uzņēmējsabiedrību daudznazaru izstādi-gadatirgu „*Rēzeknes uzņēmējs*”. Rīgas pilsētas pašvaldība katru gadu piedāvā uzņēmējiem iespēju piedalīties vienotā standā ar RD notiekošajā starptautiskajā investīciju forumā „*MIPIM*”. Savukārt, starptautiskās mašīnbūves, metālapstrādes, elektronikas, elektrotehnikas, instrumentu un jauno tehnoloģiju izstādes „*Tech Industry*” ietvaros Rīgas pilsētas pašvaldība katru gadu organizē biznesa forumu „*Industrial Riga*”, kura mērķis ir akcentēt nozares nozīmīgumu, informēt uzņēmējus par Rīgas attīstības plāniem u. c.

Bez iepriekš minētajiem uzņēmējdarbības veicināšanas instrumentiem, saimnieciskās darbības sekmēšanai savā administratīvajā teritorijā Latvijas pašvaldību uzmanība tiek pievērsta atbalsta sniegšanai bezdarbnieku pārkvalificēšanā un dažādu apmācību organizēšanā, kā arī transporta infrastruktūras atjaunošanā, rekonstrukcijā un attīstībā. Ventpils pilsētas dome, sekmējot pašvaldības un uzņēmēju sadarbību subsidēto darba vietu izveidē, piedalās nodarbinātības pasākuma „*Algotie pagaidu sabiedriskie darbi*” īstenošanā, nodrošinot subsidēto darba vietu izveidošanu privātajā sektorā, pašvaldības iestādēs, NVO u. c. 2010. gadā 4 darba devēji Ventpils pilsētā un novadā izveidoja 6 darba vietas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Savukārt, Valmieras pilsētas pašvaldība, īstenoja integrētu projektu – Matīšu šosejas rekonstrukcija posmā no Rīgas ielas līdz Valmieras pilsētas robežai un ražošanas telpu izbūve Valmieras Biznesa un Inovāciju inkubatora darbības nodrošināšanai. Tādējādi pilsētā tiek veidots kvalitatīvs ielu tīkls, veicinot investoru piesaisti, sekmējot pakalpojumu pieejamību un sasniedzamību.

Nedaudz mazāk kā puse no aptaujātajām pašvaldībām sniedz atbalstu esošiem un potenciāliem uzņēmējiem darbaspēka meklēšanas jautājumos pašvaldības administratīvajā teritorijā, kā arī organizē regulārās diskusijas par uzņēmējiem aktuālajiem jautājumiem. Jēkabpils pilsēta uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanai un uzņēmēju atbalstīšanai pašvaldību administratīvajā teritorijā noslēdza līdzdarbības līgumu ar Latvijas darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību sabiedrību un Jēkabpils Uzņēmēju biedrību. Atsevišķās pašvaldībās, kā piemēram, Daugavpilī, Jūrmalā, Valmierā veiksmīgi darbojas

uzņēmējdarbības veicināšanas padomes, darba grupas uzņēmējdarbības jautājumos un uzņēmēju biedrības, kas nodrošina sadarbību un viedokļu apmaiņu starp uzņēmējiem un vietējo pašvaldību.

Aptuveni 40 % no aptaujātajām pašvaldībām uzņēmējdarbības veicināšanai savās administratīvajās teritorijās izmanto normatīvajos aktos paredzētos nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus. Jūrmalas dome piešķir atlaides līdz 90 % juridiskajām personām piederošajām nekustamajam īpašumam pašvaldības administratīvajā teritorijā. Lielāko atbalstu no pašvaldības puses var saņemt ar kūrorta nozari saistītie uzņēmumi. Šāds sadalījums lielākoties saistīts ar tūrismu un kūrortu kā vienu no svarīgākajām nozarēm Jūrmalas attīstībā, tādēļ pašvaldība par vienu no prioritātēm izvirzījusi šo nozaru attīstību un uzlabošanas iespējas. Procentuāli mazāks pašvaldību skaits sekmē saimniecisko darbību savā administratīvajā teritorijā ar industriālo teritoriju attīstīšanas palīdzību, kā arī īstenojot tirgvedības pasākumus uzņēmējdarbības veicināšanai. Rīgas pilsētas pašvaldība patlaban izstrādā uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo teritoriju tematisko plānojumu, kas kopā ar pārējiem desmit tematiskajiem plānojumiem kalpos par pamatu jaunā Rīgas teritorijas plānojuma 2018.–2030. gadam izstrādē. Savukārt, Jelgavas dome katru gadu sadarbībā ar Jelgavas Ražotāju un tirgotāju asociāciju rīko konkursu „*Jelgavas labākais veikalnieks un krodzinieks*”, kura uzvarētāji tiek izvirzīti konkursam „*Latvijas labākais tirgotājs*”, kas uzskatāms par nozīmīgāko profesionālo konkursu tirdzniecībā un ļauj apzināt un popularizēt labākos uzņēmumus visā Latvijā. Ventspils pilsēta ir viena no tām Latvijas pilsētu pašvaldībām, kas plaši pielieto instrumentus pilsētas atpazīstamības veicināšanai, pilsētas identitātes nostiprināšanai u. c.

Teritoriju attīstības plānošanas dokumentu izpēte un analītiskais izvērtējums, īpašu uzmanību pievēršot attīstības programmu rīcības plāniem un investīciju plāniem, sniedz iespēju secināt, ka visbiežāk pieminētās Latvijas pašvaldību plānotās rīcības uzņēmējdarbības vides attīstībā un konkurētspējas paaugstināšanā var tikt sadalītas šādās četrās grupās [40, 1.–10. lpp.]:

1. grupa – pārvaldes pilnveidošana. Daugavpils, Jēkabpils, Rīgas pilsētu pašvaldības pakāpeniski ievieš e-pārvaldi un strādā pie e-pakalpojumu pieejamības attīstības, t. sk., e-paraksta ieviešana, datu aizsardzības nodrošināšana, darbs ar vienotām datu bāzēm, iekšējo tīklu attīstība u. c.;

2. grupa – uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstība. Liepājas pilsētas pašvaldība, veicinot dzīves un darba apstākļu pievilcību pašvaldības administratīvajā teritorijā ir uzsākusi Liepājas daudzfunkcionāla centra „*Liepājas dzintars*” būvniecību. Projekta ietvaros Liepājā tiek paredzēts izveidot mūsdienīgu daudzfunkcionālo centru, kurš tiks aktīvi izmantots izglītības un biznesa pasākumu, izstāžu, kongresu organizēšanai;

3. grupa – uzņēmējiem aktuālās informācijas sniegšana. Jelgavas pilsētas pašvaldība sniedz konsultāciju pakalpojumus esošajiem un topošajiem uzņēmējiem. RD informācijas sniegšanai par uzņēmējdarbības un investīciju iespējām pašvaldības administratīvajā teritorijā uztur tīmekļa vietni – ceļvedi uzņēmējdarbībai Rīgā;

4. grupa – pašvaldību atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai. Liepājas pilsētas pašvaldība sniedz informatīvo atbalstu ar savas mājas lapas starpniecību Kurzemes biznesa inkubatoram, kas piedāvā atbalstu un biznesa konsultācijas jauniem uzņēmumiem. Savukārt, Rīgas pilsētas pašvaldība sadarbība ar AS „Swedbank” kopš 2009. gada īsteno grantu programmu „Atspēriens”, kuras mērķis ir veicināt jaunu mazo un vidējo uzņēmumu attīstību.

Analizējot līdzšinējo Latvijas pašvaldību pieredzi saimnieciskās darbības sekmēšanā savā administratīvajā teritorijā, jāsecina, ka pašvaldību rīcība nereti var būt pastarpināti saistīta ar iespējām atbalstīt uzņēmējus un radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi urbanizētajā teritorijā. Pētījumu rezultāti liecina, ka samērā bieži Latvijas pašvaldību rīcība, realizējot vietējo pārvaldi, nodrošinot normatīvajos aktos noteiktās funkcijas, pildot Ministru kabineta (*MK*) dotos uzdevumus, kā arī īstenojot brīvprātīgas iniciatīvas, ievērojot valsts un attiecīgas administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses, var arī nebūt konkrēts pasākums uzņēmējdarbības vides attīstībā. Taču ar tās palīdzību vietējās pašvaldības var netieši veicināt saimnieciskās darbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgo apstākļu veidošanos un paaugstināt uzņēmējdarbības vides konkurētspēju. Piemēram, atbilstoši likuma „*Par pašvaldībām*” 15. panta prasībām viena no Latvijas pašvaldību autonomajām funkcijām ir gādība par attiecīgas administratīvās teritorijas iedzīvotāju izglītību. Savukārt, stimulējot un atbalstot dažādu iedzīvotāju grupu izglītošanu, informēšanu un veicinot dažādu prasmju apguvi, iedzīvotāji tiek motivēti sociālai un ekonomiskai darbībai, kas attiecīgi netiešā veidā veicina uzņēmējdarbības vides attīstību [40, 1.–10. lpp.].

Faktiski visās Latvijas pilsētu vietējās pašvaldībās tiek īstenots darbs pie atbalsta sniegšanas uzņēmējiem un uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanas. Taču Latvijas pašvaldību patlaban pielietotais uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klāsts nav pietiekoši plašs. Latvijas pilsētu pašvaldības raksturo atšķirības uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas līmenī, kā arī pielietoto iniciatīvu, darbību, pasākumu, atbalsta veidu izvēlē un izmantošanā. Atsevišķiem pašvaldību īstenojamajiem uzņēmēju atbalstīšanas pasākumiem ir nesistemātisks raksturs. To nosaka pilsētu pašvaldību kompetence un pieredze uzņēmējdarbības vides attīstībā, vietējo pārvalžu ieinteresētība uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu apstākļu veidošanā, pašvaldību autonomo un tām deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildei finansējuma pieejamība, pietiekamība u. c. Tas norāda uz uzņēmējdarbības vides attīstību un tās konkurētspējas paaugstināšanu urbanizētajās teritorijās veicinošo instrumentu neizmanto to potenciālu. Tam par iemeslu varētu būt vienotās valsts oficiālās pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas vīzijas trūkums, finansējuma nepietiekamība, vāji attīstīta sadarbība starp valsts, pašvaldību un privāto sektoru, zināšanu trūkums par uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentiem, kā arī nespēja orientēties to plašajā klāstā. Ņemot vērā iepriekš minēto, promocijas darba nākamajā apakšnodalā veikta uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšana, kas ļautu izvēlēties plašāku pielietojamo instrumentu klāstu un to pamatot.

3.2. INSTRUMENTU KLASIFIKĀCIJAS IZSTRĀDE

3.2.1. INSTRUMENTU KLASIFIKĀCIJAS IZSTRĀDES PRIEKŠNOTEIKUMI

LR pilsētu vietējo pašvaldību administratīvo teritoriju attīstības līmenis ir svarīgs priekšnoteikums valsts ekonomikas konkurētspējas veicināšanā. Urbanizēto teritoriju vietējo pārvalžu galvenie uzdevumi valsts ekonomikas attīstības jomā ir pašvaldību ekonomikas konkurētspējas veicināšana, sniedzot atbalstu uzņēmējiem, piesaistot investīcijas un radot jaunas darba vietas. Pilsētu vietējo pašvaldību ekonomikas konkurētspējas stimulēšana lielā mērā paredz investīciju piesaistes veicināšanu, uzņēmējdarbības vides attīstību, kā arī pašvaldības projektu iniciēšanu, sagatavošanu, virzīšanu un ieviešanu. Tas nozīmē, ka aktuālo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas jautājumu risināšanā pašvaldība var izmantot ļoti plašu instrumentu klāstu. Tādēļ ir ļoti svarīgi veikt Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšanu, izveidojot Latvijas pašvaldībām piemēroto informācijas sistēmu.

Pirms uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšanas vispirms nepieciešams precīzi definēt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenta jēdzienu.

Pamatojoties uz promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātiem un sintezējot tos ar promocijas darba 1. un 2. nodaļā iegūtajiem atzinumiem, izstrādāts šāds pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenta jēdziena skaidrojums:

pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instruments ir pasākums, ko pašvaldība savas kompetences ietvaros var īstenot pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses, ar mērķi radīt uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu vidi konkrētajā teritorijā.*

** jēdziens „pasākums” sevī ietver pilsētas vietējās pašvaldības iniciatīvas, darbības, aktivitātes u. tml.*

Par klasificējamo objektu tiek izvēlēti Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti. Pamatojoties uz doto uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenta jēdziena definīciju, uzņēmējdarbības teritoriālās attīstības instrumentu klasifikācija tiek veidota, izmantojot sistēmisko pieeju pilsētai kā īpašai cilvēka eksistences, saimnieciskās darbības, garīgās un fiziskās izaugsmes sociālai videi, kurā nepārtrauktā mijiedarbībā starp individu, sabiedrību un dabu norisinās sociālie, ekonomiskie, politiskie, kultūras un ekoloģiskie procesi. Šī pieeja tiek izvēlēta, ņemot vērā pilsētu attīstības procesu sarežģīto mijiedarbību. Tā ļauj izpētīt un novērtēt ne tikai sakarības starp pilsētu attīstības cēloņiem un sekām, bet arī atgriezeniskās saites.

Promocijas darba ietvaros pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija tiek izstrādāta, pamatojoties uz publisko tiesību jomā Latvijas

pilsētu pašvaldību kompetencē esošajām funkcijām, t. sk., likumā „Par pašvaldībām” [51, 3. lpp.] noteiktajām autonomajām funkcijām, citos likumos noteiktajām autonomajām funkcijām, deleģētajām valsts pārvaldes funkcijām, autonomajām funkcijām, kas tiek īstenotas kā brīvprātīgās iniciatīvas u. c.

Ņemot vērā publisko tiesību jomā Latvijas pilsētu pašvaldību kompetencē esošās funkcijas, pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija tiek izstrādāta ar mērķi rādīt informācijas sistēmu, kas var tikt izmantota pašvaldību rīcības politikas izstrādei un ar uzņēmējdarbības vides attīstību saistīto lēmumu pieņemšanai, lai sekmētu uzņēmējdarbības attīstību attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Promocijas darba ietvaros pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija izstrādāta pa šādiem posmiem:

1. posms – Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu identificēšana;

2. posms – Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izpēte, savstarpēja salīdzināšana un analītiska izvērtēšana;

3. posms – galveno klasificēšanas pazīmju, pēc kurām Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti var tikt apvienoti grupās, identificēšana;

4. posms – Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu grupēšana pēc iepriekš identificētajām galvenajām klasificēšanas pazīmēm;

5. posms – iepriekš veiktās Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšanas rezultātu izpēte un analītiskā izvērtēšana.

Nākamais priekšnoteikums uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācijas izstrādē ir klasificēšanas pazīmju noteikšana.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti var tikt klasificēti pēc dažādām pazīmēm. Svarīgākās uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšanas pazīmes iekļautas 3.1. tabulā.

3.1. tabula

Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasificēšanas pazīmes

Instrumentu klasificēšanas pazīme	Instrumentu grupas
1. Instrumenta veids	1.1. Politiskās dimensijas instrumenti
	1.2. Ekonomiskās dimensijas instrumenti
	1.3. Sociālās dimensijas instrumenti
	1.4. Tehnoloģiskās dimensijas instrumenti
	1.5. Ekoloģiskās dimensijas instrumenti

3.1. tabulas turpinājums

Instrumentu klasificēšanas pazīme	Instrumentu grupas	
2. Instrumenta pielietojuma nozare	2.1. Finanšu resursu pārvaldes nozare	
	2.2. Īpašuma pārvaldīšanas nozare	
	2.3. Labklājības nodrošināšanas nozare	
	2.4. Izglītības attīstības nozare	
	2.5. Kultūras attīstības nozare	
	2.6. Sporta attīstības nozare	
	2.7. Mājokļa pārvaldīšanas un attīstības nozare	
	2.8. Vides aizsardzības nozare	
	2.9. Pilsētas attīstības un teritorijas plānošanas nozare	
	2.10. Satiksmes un transporta attīstības nozare	
3. Instrumenta pielietojuma subjekts	3.1. Pašvaldības dome	
	3.2. Pašvaldības struktūrvienība	
	3.3. Pašvaldības izveidotā institūcija vai iestāde	
	3.4. Pašvaldības dibinātā kapitālsabiedrība	
	3.5. Pašvaldības dibinātā biedrība vai nodibinājums	
4. Instrumenta funkcija	4.1. Administratīvā un normatīvā funkcija	
	4.2. Informatīvā un izglītojošā funkcija	
	4.3. Atbalstošā un stimulējošā funkcija	
	4.4. Komunikatīvā un organizatoriskā funkcija	
	4.5. Interesešu pārstāvēšanas un reprezentatīvā funkcija	
5. Instrumenta pielietojuma un iedarbības teritorija	5.1. Visa pašvaldības administratīvā teritorija	
	5.2. Pašvaldības administratīvās teritorijas daļa	
	5.3. Ārpus pašvaldības administratīvās teritorijas	
6. Instrumenta pielietojuma un iedarbības ilgums	6.1. Īstermiņa pielietojuma un iedarbības instrumenti (līdz 3 gadiem)	
	6.2. Vidēja termiņa pielietojuma un iedarbības instrumenti (līdz 7 gadiem)	
	6.3. Ilgtermiņa pielietojuma un iedarbības instrumenti (līdz 25 gadiem)	
7. Instrumenta pielietojumam nepieciešamie resursi	7.1. Materiālie resursi	7.1.1. Dabas resursi
		7.1.2. Infrastruktūras resursi
		7.1.3. Finanšu resursi
	7.2. Nemateriālie resursi	7.2.1. Politikas resursi
		7.2.2. Sociālie resursi
		7.2.3. Kultūras resursi
		7.2.4. Uzņēmējspējas
		7.2.5. Informācijas resursi

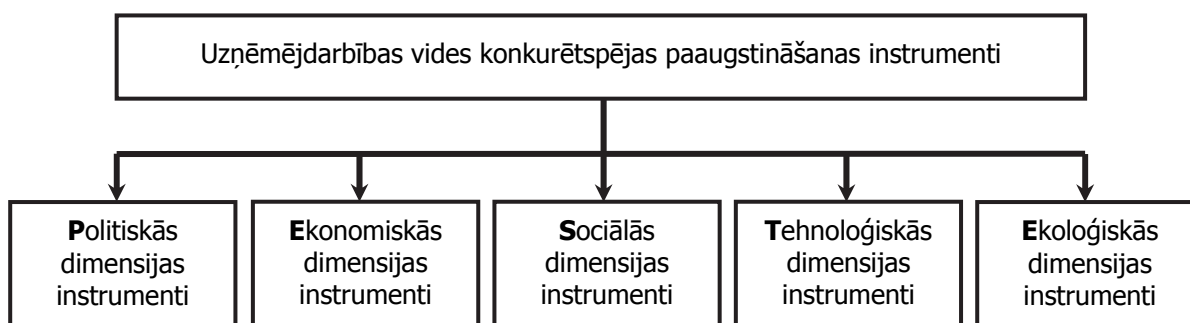
Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.1. tabulā iekļautās informācijas, uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti var tikt klasificēti pēc pazīmēm, kas raksturo izvēlēta instrumenta veidu, pielietojuma nozari un subjektu, kā arī instrumenta funkciju. Ar pielietojuma nozari tiek saprastas pašvaldību funkciju īstenošanas nozares, kurās var tikt izmantots izvēlētais instruments. Savukārt ar instrumenta pielietojuma subjektu tiek saprasts subjekts, kas pieņem lēmumu par attiecīga uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenta izvēli un pielietošanu. Tāpat uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti var tikt klasificēti pēc pazīmēm, kas raksturo instrumenta pielietojuma un iedarbības teritoriju, ilgumu un instrumenta izmantošanai nepieciešamos resursus.

Viena no šī brīža Latvijas pilsētu pašvaldībām aktuālākajām problēmām ir zināšanu trūkums par uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentiem, kā arī nespēja pietiekami ātri orientēties to plašajā klāstā, reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā. Tas liecina par nepieciešamību vispirms pievērst uzmanību Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu grupēšanai pēc klasificēšanas pazīmes – instrumenta veids, iedalot ar PESTE dimensijām saistīto instrumentu kopas. Prioritārā rakstura piešķiršana iepriekš minētajai klasificēšanas pazīmei sniegtu Latvijas pilsētu pašvaldībām iespēju gūt sākotnējo priekšstatu par tām pieejamajiem uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentiem un palīdzētu labāk orientēties to plašajā klāstā. Pamatojoties uz iepriekš minēto, pētījuma turpmākajā gaitā lielākā uzmanība tiek pievērsta Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu grupēšanai pēc klasificēšanas pazīmes – instrumenta veids.

3.2.2. INSTRUMENTU KLASIFIKĀCIJAS SHĒMA

Izvērtējot Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām patlaban pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu grupēšanas iespējas pēc klasifikācijas pazīmes – instrumenta veids, visi instrumenti tiek apvienoti atbilstoši uzņēmējdarbības vides PESTE analīzes dimensijām un uzņēmējdarbības vides konkurētspēju ietekmējošo faktoru grupām. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija pēc instrumenta veida pazīmes shematiski parādīta 3.1. attēlā.

3.1. att. Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu grupas pēc instrumenta veida

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.1. attēlā, Latvijas pilsētu pašvaldībām patlaban pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumenti pēc klasificēšanas pazīmes – instrumenta veids, var tikt sadalīti atbilstoši PESTE apakšgrupām. Šīs apakšgrupas savukārt var tikt dalītas pēc dažādiem instrumentu pielietošanas virzieniem. Katrā PESTE apakšgrupā instrumentu pielietošanas virziena raksturs var būt atšķirīgs.

Tā Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas **politiskās dimensijas** instrumentu klasificēšanas rezultāti apkopoti 3.2. tabulā.

3.2. tabula

Politiskās dimensijas instrumentu klasificēšanas rezultāti pēc to pielietošanas virziena

Instrumentu PESTE grupa	Politiskās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietošanas virziena	
Politiskās dimensijas instrumenti	Uzņēmējdarbības atbalsta instrumenti	Informatīvā atbalsta pasākumi
		Konsultatīvā atbalsta pasākumi
		Tiešās sadarbības iniciatīvas
		Eksporta veicināšanas pasākumi
		Tirdzniecības iespēju pakalpojumi
		Ārvalstu investīciju piesaistes pasākumi
		Prioritāro ekonomikas nozaru attīstības veicināšanas pasākumi
		Uzņēmēju izglītošanas pasākumi
		Sadarbība ar nozaru asociācijām
		Uzņēmējdarbības vietas izvēles pasākumi
	Uzņēmējdarbības vides popularizēšanas instrumenti	Informācijas pieejamības pasākumi
		Reprezentācijas pasākumi
		Sabiedrisko attiecību veidošanas pasākumi
		Uzņēmējdarbības vides atpazīstamības veicināšanas pasākumi
	Uzņēmējdarbības pārvaldes atbalsta instrumenti	Stabilitātes pārvaldes instrumenti
		Uzņēmēju iesaistišanas pasākumi
		NVO un sabiedrības grupu iesaistišanas pasākumi
		Vietējo iedzīvotāju iesaistišanas pasākumi
	Uzņēmējdarbības stratēģiskās un telpiskās plānošanas instrumenti	Vietējās pašvaldības attīstības plānošanas instrumenti
		Pilsētībūvnieciskās struktūras un apbūves veidošanas pasākumi
Sabiedrības līdzdalības pasākumi plānošanas procesā		
Sabiedrības izpratnes par attīstības plānošanu veicināšanas pasākumi		

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.2. tabulā iekļautajiem klasificēšanas rezultātiem, visi Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas politiskās dimensijas instrumenti pēc to pielietošanas virziena var tik sadalīti četrās lielās grupās – uzņēmējdarbības atbalsta instrumenti, uzņēmējdarbības vides popularizēšanas instrumenti, uzņēmējdarbības pārvaldes atbalsta instrumenti, kā arī uzņēmējdarbības stratēģiskās un telpiskās plānošanas instrumenti. Katra no tām apvieno vairākus konkrētus pasākumus. Nepieciešams atzīmēt, ka uzņēmējdarbības stratēģiskās un telpiskās plānošanas instrumentu grupā ietver gan ilgtermiņa, gan īstermiņa pasākumu veidus ar regulējošu un radošu izpausmi veicinošu raksturu. Iepriekš minēto uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas politiskās dimensijas instrumentu grupu veidojošo pasākumu un iniciatīvu daudzveidīgais raksturs sniedz vietējām pašvaldībām plašas iespējas izvēlēties atbilstošākos instrumentus uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai urbanizētajā teritorijā.

Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas **ekonomiskās dimensijas** instrumentu klasificēšanas rezultāti apkopoti 3.3. tabulā.

3.3. tabula

Ekonomiskās dimensijas instrumentu klasificēšanas rezultāti pēc to pielietošanas virziena

Instrumentu PESTE grupa	Ekonomiskās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietošanas virziena	
Ekonomiskās dimensijas instrumenti	Uzņēmējdarbības fiskālie atbalsta instrumenti	Nodokļi un nodevas
		Nodokļu un nodevu atvieglojumi
		Pašvaldības budžeta izdevumi
		Pašvaldības iepirkumu organizēšanas pasākumi
	Uzņēmējdarbības ideju atbalsta instrumenti	Atbalsta fondi un programmas
		Grantu programmas
		Orientētās investīcijas
		Mērķstipendijas un mērķdotācijas

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.3. tabulā iekļautajiem klasificēšanas rezultātiem, Latvijas pilsētu vietējās pašvaldības uzņēmējdarbības vides attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai var izmantot gan uzņēmējdarbības fiskālos atbalsta instrumentus, gan uzņēmējdarbības ideju atbalsta instrumentus. Izvērtējot iepriekš minētās ekonomiskās dimensijas instrumentu grupas veidojošo instrumentu klāstu un to pielietojamības pakāpi, nepieciešams ņemt vērā urbanizēto teritoriju vietējo pašvaldību autonomijas līmeni nodokļu un pārējo ieņēmumu jomā. Esošās situācijas izpēte sniedz iespēju secināt, ka patlaban valsts īstenotā nodokļu politika lielā mērā nosaka ekonomiskās situācijas stabilitāti Latvijas pilsētu pašvaldību teritorijās.

Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas **sociālās dimensijas** instrumentu klasificēšanas rezultāti apkopoti 3.4. tabulā.

3.4. tabula

Sociālās dimensijas instrumentu klasificēšanas rezultāti pēc to pielietošanas virziena

Instrumentu PESTE grupa	Sociālās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietošanas virziena	
Sociālās dimensijas instrumenti	Nodarbinātības attīstības instrumenti	Darba un prakses vietu izveides pasākumi
		Integrācijas pasākumi darba tirgū
		Darba prasmju attīstības pasākumi
		Ģimenes un darba dzīves saskaņošanas pasākumi
		Informatīvā un konsultatīvā atbalsta pasākumi
		Nodarbinātības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Izglītības attīstības instrumenti	Izglītības iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi
		Izglītības pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Izglītības un prakses sasaistes veicināšanas pasākumi
		Izglītības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Kultūras attīstības instrumenti	Kultūras iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi
		Kultūras dzīves norises pasākumi
		Bibliotēku pakalpojumu pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Kultūras procesa pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Kultūras projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Sporta attīstības instrumenti	Sporta iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi
		Sporta dzīves norises pasākumi
		Sporta dzīves pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Sporta projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Veselības aprūpes attīstības instrumenti	Veselības aprūpes iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi
Veselības aprūpes pieejamības nodrošināšanas pasākumi		
Veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi		
Veselības aizsardzības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi		

3.4. tabulas turpinājums

Instrumentu PESTE grupa	Sociālās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietojanas virziena	
Sociālās dimensijas instrumenti	Sociālo pakalpojumu attīstības instrumenti	Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi
		Sociālo pakalpojumu pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Sociālās aizsardzības veicināšanas pasākumi
		Sociāli materiālā atbalsta nodrošināšanas instrumenti
	Sabiedrības integrācijas veicināšanas instrumenti	Jauniebraucēju integrācijas veicināšanas pasākumi
		Brīvprātīgā darba veicināšanas pasākumi
		Starpkultūru dialoga sekmēšanas pasākumi
		Iecietības veicināšanas pasākumi
		Starppaudžu sadarbības pasākumi
		Ģimeņu stiprināšanas pasākumi
	Sabiedriskās kārtības nodrošināšanas instrumenti	Informatīvi izglītojošie pasākumi
		Satiksmes dalībnieku drošības paaugstināšanas pasākumi
		Iedzīvotāju drošības paaugstināšanas pasākumi
	Mājokļa attīstības instrumenti	Dzīvokļa jautājuma risināšanas pasākumi
		Pašvaldības dzīvojamo māju infrastruktūras uzturēšanas un attīstīšanas pasākumi

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.4. tabulā iekļautajiem klasificēšanas rezultātiem, visi Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas instrumenti pēc to pielietojanas virziena var tik sadalīti deviņās lielās grupās, kuras veido vairākas apakšgrupas. Nodarbinātības attīstības instrumentu grupu veidojošie pasākumi galvenokārt orientēti uz jaunu darba vietu izveidošanu, kā arī iedzīvotāju uzņēmējdarbības spēju un darba prasmju attīstību Latvijas pilsētu iedzīvotāju integrēšanai darba tirgū, kā arī ģimenes un darba dzīves saskaņošanai. Latvijas pilsētu pašvaldību rīcībā esošie izglītības attīstības instrumenti sniedz iespējas nodrošināt valsts urbanizētajās teritorijās dzīvojošajiem bērniem iespējas iegūt pirmsskolas izglītību, pamatizglītību un vispārējo vidējo izglītību, kā arī nodrošināt izglītības procesa sasaisti ar uzņēmējdarbību.

Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie kultūras attīstības instrumenti var tikt sadalīti piecās konkrētu pasākumu apakšgrupās. Atbalsta pasākumi galvenokārt tiek orientēti uz pilsētas kultūras dzīves norišu daudzveidības un kultūras procesa pieejamības nodrošināšanu. Iepriekš minēto pasākumu īstenošana kļūst īpaši aktuāla 2014. gada kontekstā, kad Rīga veic Eiropas kultūras galvaspilsētas funkcijas.

Sporta attīstības instrumenti var tikt sadalīti četrās apakšgrupās – sporta dzīves norises un pieejamības pasākumi, sporta iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumi u. c. Nepieciešams atzīmēt, ka iepriekš minēto pasākumu sekmīga īstenošana var sniegt atbalstu sporta un sportošanas iespēju pieejamības nodrošināšanai Latvijas pilsētu iedzīvotājiem un viesiem.

Veselības aprūpes attīstības jomā Latvijas pilsētu pašvaldību uzmanība galvenokārt tiek akcentēta uz augsta pilsētas iedzīvotāja veselības aizsardzības līmeņa nodrošināšanu. Esošā situācija var tikt raksturota gan ar veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un to kvalitāti, gan ar veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem, ko īsteno pašvaldība.

Sociālo pakalpojumu attīstības jomā Latvijas pilsētu teritorijās šobrīd tiek īstenoti gan sociālo pakalpojumu pieejamības nodrošināšanas, gan sociālās aizsardzības veicināšanas pasākumi. Tāpat, nepieciešams izcelt sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu materiāltehniskās bāzes pilnveidošanas pasākumu un sociāli materiālā atbalsta pasākumu nozīmīgumu Latvijas urbanizētajās teritorijās. Plānojot un īstenojot sociālās apkalpes infrastruktūras uzturēšanas un attīstīšanas pasākumus, jāņem vērā, ka atsevišķās Latvijas pilsētas piedāvā unikālus pakalpojumus gan veselības aprūpē, gan izglītībā, gan kultūras jomā. Tie piesaista pakalpojumu saņēmējus no visas Latvijas.

Sabiedrības integrācijas veicināšanas instrumenti var tikt sadalīti sešās apakšgrupās – starpkultūru dialoga sekmēšanas un iecietības veicināšanas pasākumi, brīvprātīgā darba veicināšanas atbalsta pasākumi, starppaaudžu sadarbības un ģimeņu stiprināšanas pasākumi u. c. Nepieciešams atzīmēt, ka jautājumu loks, kas būtu jārisina Latvijas pilsētu pašvaldībām, izvēloties piemērotos instrumentus, ir visnotaļ plašs – neiecietīgas attieksmes pret atšķirīgo mazināšana, starpkultūru dialoga attīstība, iedzīvotāju informētības līmeņa paaugstināšana par savām tiesībām diskriminācijas gadījumos u. c.

Sabiedriskās kārtības nodrošināšanai Latvijas pilsētu teritorijās šobrīd tiek īstenoti gan informatīvi izglītojošie pasākumi – informatīvās kampaņas, operatīvo dienestu pārstāvju tikšanās ar Latvijas pilsētu iedzīvotājiem, gan satiksmes drošības paaugstināšanas pasākumi, pilnveidojot satiksmes infrastruktūru un savstarpēji saskaņojot satiksmes dalībnieku plūsmas un to intensitāti.

Mājokļu attīstības sektorā Latvijas pilsētu pašvaldību uzmanība galvenokārt tiek pievērsta iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanai. Šī brīža nozīmīgākie darbības virzieni ir finansiāli pieejamu mājokļu piedāvājuma pilsētā veicināšana, pašvaldības īpašumā esošo mājokļu renovācijas un infrastruktūras uzturēšanas un uzlabošanas nodrošināšana, jauno daudzdzīvokļu māju būvniecība, mājokļu pielāgošana personām ar invaliditāti u. c.

Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas **tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas** instrumentu klasificēšanas rezultāti apkopoti 3.5. tabulā.

3.5. tabula

Tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas instrumentu klasificēšanas rezultāti pēc to pielietošanas virziena

Instrumentu PESTE grupa	Tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietošanas virziena	
Tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas instrumenti	Uzņēmējdarbības atbalsta instrumenti	E-pārvalde
		E-pakalpojumi uzņēmējiem
	Uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības instrumenti	Jaunās uzņēmējdarbības veicināšanas pasākumi
		Zināšanu un tehnoloģiju pārnese procesa pasākumi
		Infrastruktūras izveide uzņēmējdarbībai
	Transporta sistēmas attīstības instrumenti	Velotransporta attīstības pasākumi
		Videi draudzīga transporta attīstības pasākumi
		Satiksmes infrastruktūras apsaimniekošanas un attīstības pasākumi
		Sabiedriskā transporta sistēmas attīstības pasākumi
	Inženierkomunikāciju infrastruktūras attīstības instrumenti	Inženierkomunikāciju infrastruktūras apsaimniekošanas pasākumi
		Inženierkomunikāciju infrastruktūras attīstības pasākumi
	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras attīstības instrumenti	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras apsaimniekošanas pasākumi
		Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras attīstības pasākumi

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.5. tabulā iekļautajiem klasificēšanas rezultātiem, visi Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas instrumenti pēc to pielietošanas virziena var tik sadalīti piecās grupās. Šobrīd uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības pasākumu īstenošanu, galvenokārt, realizē augstākās izglītības un zinātniskās institūcijas, kas darbojas Latvijas pilsētās. Viens no šī brīža aktuālajiem jautājumiem ir fiziskās infrastruktūras veidošana pilsētu pašvaldību teritorijā uzņēmējdarbības attīstībai.

Patlaban Latvijas pilsētu pašvaldību teritorijās pielietotie transporta sistēmas attīstības instrumenti, galvenokārt, tiek orientēti uz tādu transporta sistēmas attīstības problēmu risināšanu kā atsevišķu ielu tīkla posmu pārslogošanas ar transportu mazināšana, ceļu negadījumu skaita mazināšana, transportlīdzekļu radītā vides piesārņojuma mazināšana u. c.

Inženierkomunikāciju infrastruktūras attīstības instrumentu grupā ietilpst ūdensapgādes, kanalizācijas, siltumapgādes u. c. inženierkomunikāciju sistēmu apsaimniekošanas un attīstības pasākumi. 3.5. tabulā iekļauto pasākumu īstenošanu būtu nepieciešams raksturot pēc vairākiem kritērijiem, tostarp, inženierinfrastruktūras pakalpojumu pārklājums pašvaldības teritorijā, pakalpojumu kvalitāte, pieslēgumu skaits u. c.

Latvijas pilsētu pašvaldību rīcībai informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras attīstības sektorā jābūt īstenotai ar mērķi nodrošināt vienkāršāku piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem, efektīvāku pašvaldības pārvaldi un uzņēmējdarbības vidi, praktiskāku mācību procesu, labāku veselības aprūpi, kvalitatīvus mūžizglītības procesus, kā arī ērti pieejamas kultūras mantojuma vērtības. Nepieciešams atzīmēt, ka salīdzinoši ar pārējiem reģioniem, Rīgas reģions patlaban ir vislabāk nodrošinātais Latvijas reģions ar informācijas un komunikāciju tehnoloģijām.

Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas **ekoloģiskās dimensijas** instrumentu klasificēšanas rezultāti apkopoti 3.6. tabulā.

3.6. tabula

Ekoloģiskās dimensijas instrumentu klasificēšanas rezultāti pēc to pielietošanas virziena

Instrumentu PESTE grupa	Ekoloģiskās dimensijas instrumentu sadalījums pēc to pielietošanas virziena	
Ekoloģiskās dimensijas instrumenti	Apstādījumu un dabas teritoriju sistēmas attīstības instrumenti	Sabiedrības iesaistīšanas pasākumi
		Parku un dārzu infrastruktūras uzturēšanas pasākumi
		Parku un dārzu infrastruktūras attīstības pasākumi
		Apstādījumu saglabāšanas pasākumi
		Degradēto teritoriju atjaunošanas pasākumi
		Apstādījumu un dabas teritoriju attīstības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Vides ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanas instrumenti	Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumi
		Gaisa kvalitātes uzlabošanas pasākumi
		Klimata pārmaiņu novēršanas pasākumi
		Pašvaldības dzīvojamo māju energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi
		Ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumi
		Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības pasākumi
		Vides aizsardzības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi
	Publiskās ārtelpas attīstības instrumenti	Publiskās ārtelpas pakalpojumu dažādošanas pasākumi
		Publiskās ārtelpas pieejamības nodrošināšanas pasākumi
		Publiskās ārtelpas kvalitātes uzlabošanas pasākumi
		Sabiedrības iesaistīšanas pasākumi publiskās ārtelpas attīstībā
		Publiskās ārtelpas attīstības projektu un pasākumu finansēšanas konkursi

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.6. tabulā iekļautajiem klasificēšanas rezultātiem, visi Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas ekoloģiskās dimensijas instrumenti pēc to pielietojanas virziena var tik sadalīti trijās lielās grupās, kuras veido vairākas apakšgrupas. Analizējot esošo situāciju Latvijas pilsētu teritorijās, jāsecina, ka apstādījumu un dabas teritoriju sistēmas attīstībai urbanizētajās teritorijās, pielietojot attiecīgos instrumentus, būtu nepieciešams veikt lielāku uzmanību esošo parku, dārzu un skvēru infrastruktūras uzturēšanai un attīstīšanai, kā arī jaunu zaļo zonu veidošanai. Šim nolūkam kā viena no alternatīvām būtu jāizvērtē pilsētās esošo degradēto teritoriju atjaunošana. Šāda pieeja varētu mazināt degradēto teritoriju kaitīgo ietekmi un veicinātu dabas vides pieejamību Latvijas pilsētu pašvaldībās.

Latvijas pilsētu pašvaldībām patlaban pieejamo publiskās ārtelpas attīstības instrumentu klāsts ir visnotaļ plašs. Mūsdienās publiskā ārtelpa tiek atzīta par svarīgu jebkuras pilsētas elementu. Tādēļ tās funkcionālo un estētisko īpašību pilnveidošanas nodrošināšana, izvēloties un pielietojot atbilstošos instrumentus, būtu jāpanāk ar radošas un oriģinālās izpausmes konkursu un festivālu rīkošanu, publiskās ārtelpas pakalpojumu dažādošanu, labās prakses popularizēšanas palīdzību u. c.

Vides ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanas instrumentu pielietojums sniedz Latvijas pilsētu pašvaldībām atbalstu ar pilsētvides veidošanu un pilsētas attīstību, tehnisko progresu un cilvēka saimniecisko darbību saistītās antropogēnās ietekmes uz apkārtējo vidi mazināšanai.

Iepriekš sniegtie klasificēšanas rezultāti rada aptverošu priekšstatu par plašu Latvijas urbanizēto teritoriju pašvaldībām šobrīd pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu veidu klāstu, ar kuru palīdzību būtu iespējams veicināt Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanos.

Zināšanas par urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikāciju, var tikt pielietotas, īstenojot šādus nozīmīgākos mērķus:

- pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošana un īstenošana;
- pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas pētījumu plānošana un īstenošana;
- pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai nepieciešamo resursu pārvaldība;
 - pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas prognozēšana;
 - pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas sekmēšana;
 - pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības negatīvās ietekmes uz apkārtējo vidi mazināšana;
- pilsētu vietējo pašvaldību kompetences līmeņa paaugstināšana ar urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu saistītajos jautājumos.

3.3. INSTRUMENTU IZVĒLES UN PIELIETOJUMA PLĀNOŠANAS VIENOTĀS PIEEJAS IZSTRĀDE

Lai veicinātu pilsētu vietējo pašvaldību prasmju attīstību atbilstošu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlē un pielietojumā, reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā, izstrādāta vienotā plānošanas pieeja uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietojumam. Vienotā plānošanas pieeja izstrādāta, pamatojoties uz promocijas darba iepriekšējās nodaļās iegūtajām atziņām par uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas pilsētās un pētījuma rezultātiem. Vienotā plānošanas pieeja izstrādāta, izmantojot sistēmiskās analīzes principus, ņemot vērā, ka pilsētas uzņēmējdarbības vide atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā starp indivīdu, sabiedrību un dabu, un ka tajā norisinās daudzveidīgi politiskie, ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie, zinātniskie, ekoloģiskie u. c. procesi. Sistēmiskās analīzes principu ievērošana ļauj novērtēt ne tikai sakarības starp pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības cēloņiem un sekām, bet arī atgriezeniskās saites.

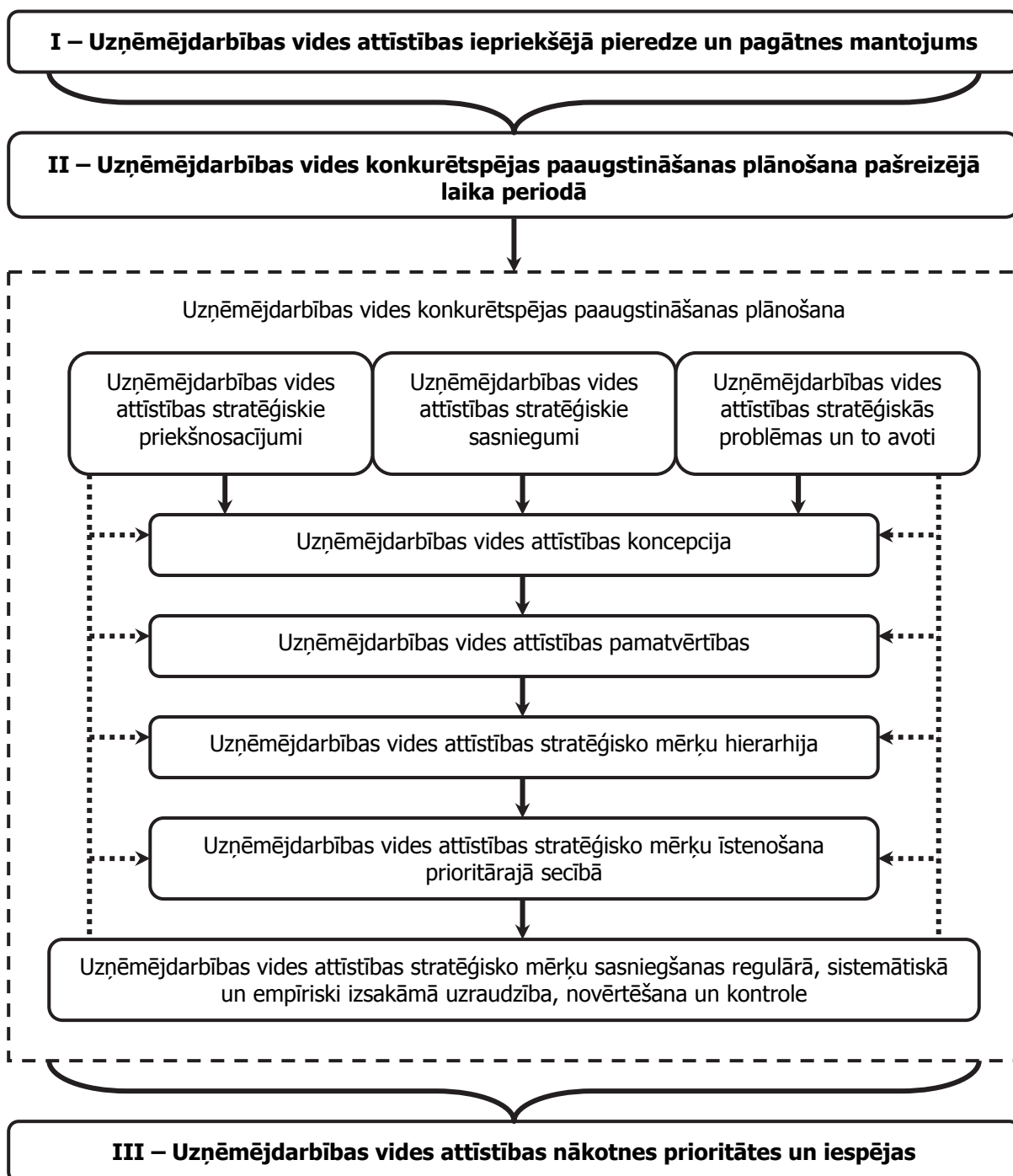
Vienotā plānošanas pieeja uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai, iekļaujot atbilstošu instrumentu izvēli un to pielietojuma virzienus, izstrādāta ar mērķi pilnveidot Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas plānošanas un pārvaldīšanas procesus un novērst to nepilnības. Izstrādātās pieejas ietvaros Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijas tiek vērtētas divējādi: 1) konkurētspējas dimensijas tiek salīdzinātas ar kādas citas pilsētas uzņēmējdarbības vidi šajā pašā reģionā, valstī, ārvalstīs un/vai 2) tiek vērtētas no laika faktora viedokļa ar šo pašu pilsētu pirms zināma laika.

Apzinoties, ka katras Latvijas pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstība ir atšķirīga un īpaša, par pilsētu uzņēmējdarbības vides izaugsmi vienojošo elementu tiek izvēlēts laika faktors. Par izstrādātās vienotās plānošanas pieejas pamatu kalpo saiknes starp Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību iepriekšējā laika periodā, šobrīd notiekošajiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības procesiem un nākotnes izaicinājumiem. Laika faktora iekļaušana plānošanas pieejā akcentē Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības procesa dinamisko raksturu.

Izmaiņas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijās veido un nosaka saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu konkurētspēju attiecīgajā urbanizētajā teritorijā.

Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana ir ilgtermiņa process. Tā nodrošināšanai nepieciešama savstarpējā atbildība, pēctecība un pārmantojamība. Plānojot un prognozējot pilsētas uzņēmējdarbības vides izaugsmi nākotnē, jācenšas identificēt un izprast attīstības priekšnoteikumus un kopsakarības pagātnē un tagadnē. Mūsdienu Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanai un pārvaldīšanai jābūt spējīgai dinamiski risināt plašu problēmu klāstu. Tas nozīmē, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanai un pārvaldīšanai jāmainās laikam līdzīgi. Šo pasākumu pamatā ir vairāki fundamentāli uzdevumi, kas saistīti ar uzņēmēju saimnieciskās darbības apstākļu uzlabošanu, uzņēmējdarbības negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanu, uzņēmējdarbības resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanu u. c.

Pētījuma ietvaros izstrādātā vienotā plānošanas pieeja uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietojumam, ņemot vērā laika faktoru, shematiski parādīta 3.2. attēlā.

3.2. att. Vienotās pieejas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietojumam grafiskā shēma

Avots – autora izstrādāts attēls

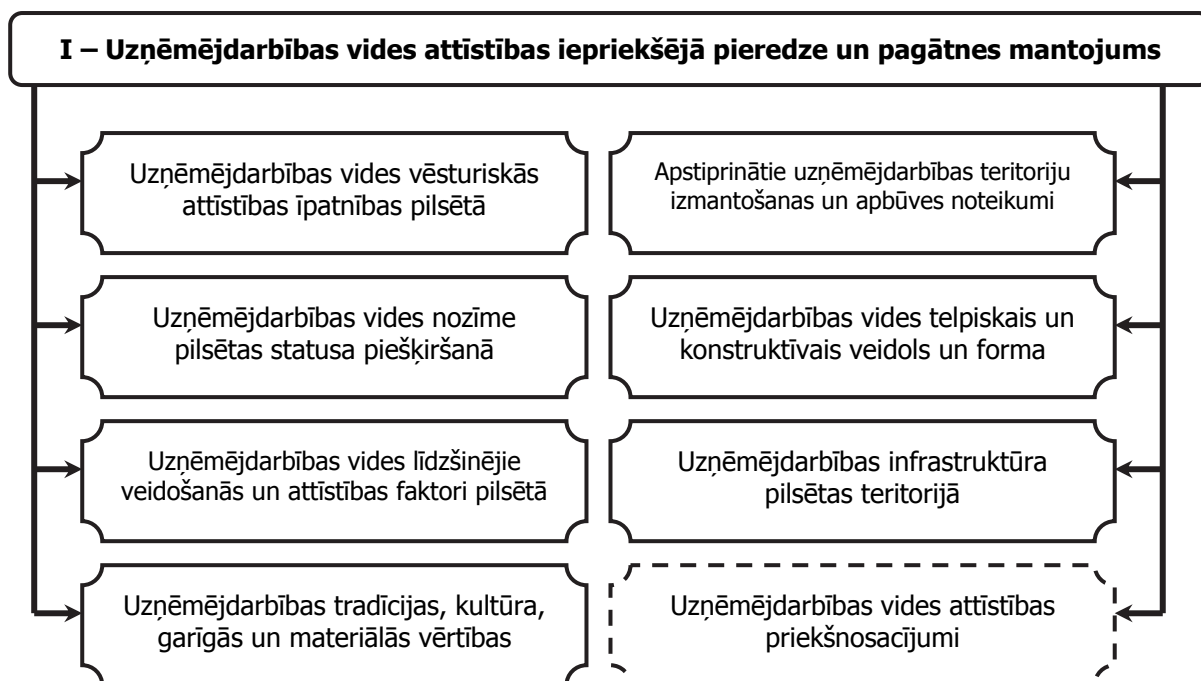
Kā redzams 3.2. attēlā, vienotā plānošanas pieeja uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izvēlei un pielietojumam tiek veidota no trijiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībai nozīmīgajiem laika periodiem – pagātnes, tagadnes un

nākotnes. Tie atrodas savstarpējā mijiedarbībā. Katrs iepriekšējais pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības periods kalpo par priekšnosacījumu nākamajam. Katrs nākamais pilsētas uzņēmējdarbības vides izaugsmes etaps izriet no iepriekšēja. Šāda sakarība nosaka pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības periodu pakārtotību un pēctecību.

Ņemot vērā laika faktora iekļaušanu vienotajā plānošanas pieejā, pilsētas uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas stratēģiskā plānošana norisinās pašreizējā laika periodā. Pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskā plānošana ir savienojošs posms starp līdzšinējo pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību pagātnes periodā un plānoto, prognozēto izaugsmi ilgākā laika posmā jeb nākotnes periodā. Stratēģiskā plānošana un pārvaldīšana paredz pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko priekšnosacījumu, sasniegumu, stratēģisko problēmu un to avotu identificēšanu un novērtējumu konkrētā laikā un telpā.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas process tiek veidots no uzņēmējdarbības vides attīstības koncepcijas izstrādes, uzņēmējdarbības vides attīstības vērtību identificēšanas un to hierarhiskās sakārtošanas stratēģisko mērķu sistēmā, kā arī šo mērķu īstenošanas procesa. Par vienu no nozīmīgākajiem pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas procesa elementiem tiek uzskatīts uzņēmējdarbības vides attīstības rezultātu stratēģisko mērķu sasniegšanas novērtējums. Tas nodrošina atgriezenisko saiti starp pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības mērķu noteikšanu un sasniegšanu.

Vienotās plānošanas pieejas grafiskajā shēmā (skat. 3.2. att.) iekļauto pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības **pagātnes laika periodam** nozīmīgāko analītisko aspektu raksturojums shematiski parādīts 3.3. attēlā.

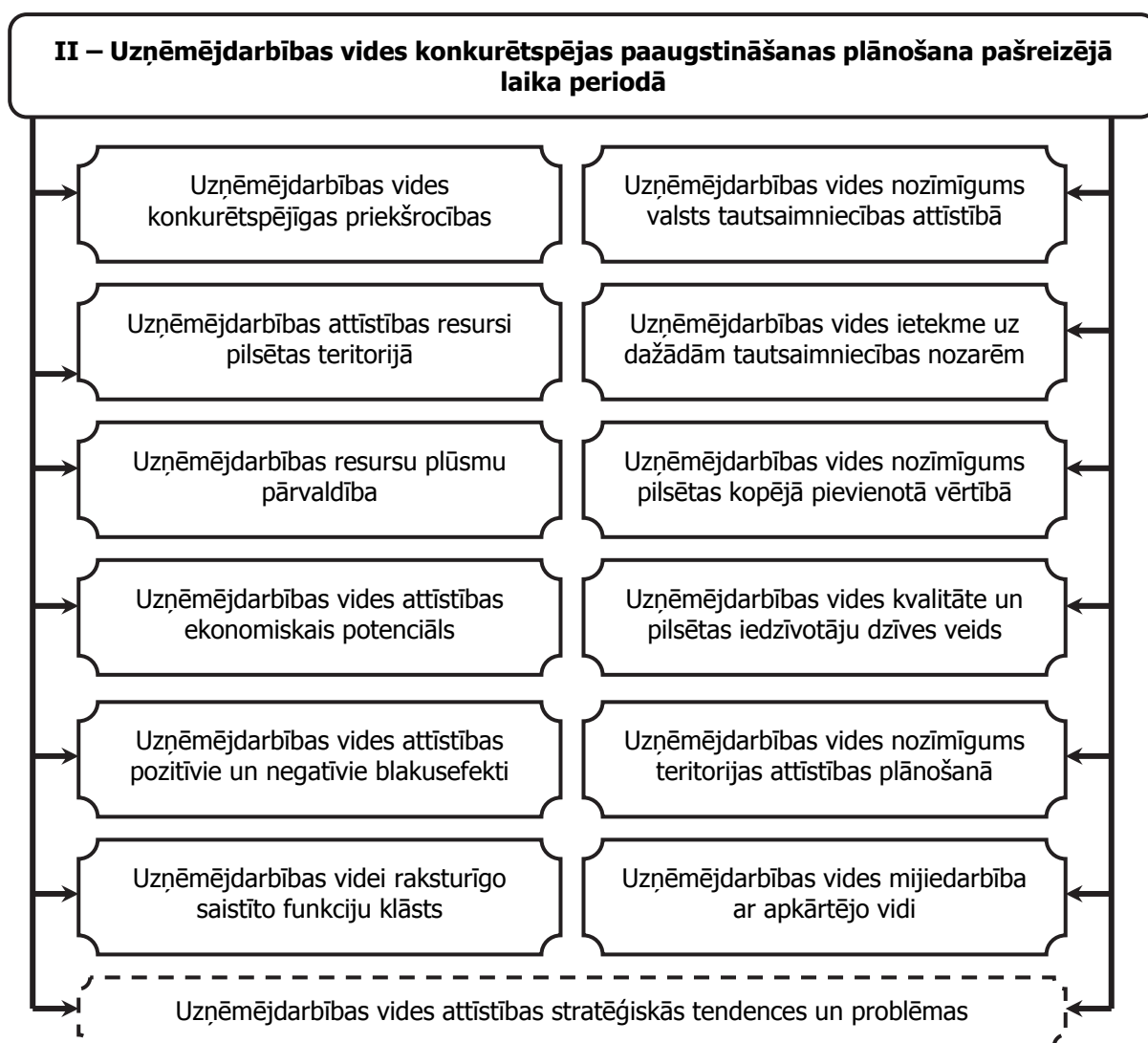

3.3. att. Uzņēmējdarbības vides attīstības pagātnes laika periodam nozīmīgu analītisko aspektu modulis

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.3. attēlā, vienotajā plānošanas pieejā iekļautos uzņēmējdarbības vides attīstības pagātnes laika periodam nozīmīgākos analītiskos aspektus veido informācija par uzņēmējdarbības vides vēsturiskās attīstības īpatnībām, uzņēmējdarbības vides attīstības nozīmi pilsētas statusa piešķiršanā konkrētai teritorijai, līdzšinējie uzņēmējdarbības vides veidošanās un attīstības faktori, uzņēmējdarbības tradīcijas, kultūra, garīgās un materiālās vērtības. Tāpat, uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanai urbanizētajās teritorijās nozīmīgi ir dati par spēkā esošajiem uzņēmējdarbības teritoriju izmantošanas un apbūves noteikumiem, uzņēmējdarbības vides telpisko un konstruktīvo veidolu un formu, esošo uzņēmējdarbības infrastruktūru. Šie analītiskie aspekti veido pamatu pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumu izpētei. To satuvināšanās pakāpe arī norāda uz progresu uzņēmējdarbības vides attīstības nodrošināšanā.

Vienotās plānošanas pieejas grafiskajā shēmā iekļauto pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības **pašreizējam laika periodam** nozīmīgāko analītisko aspektu raksturojums shematiski parādīts 3.4. attēlā.

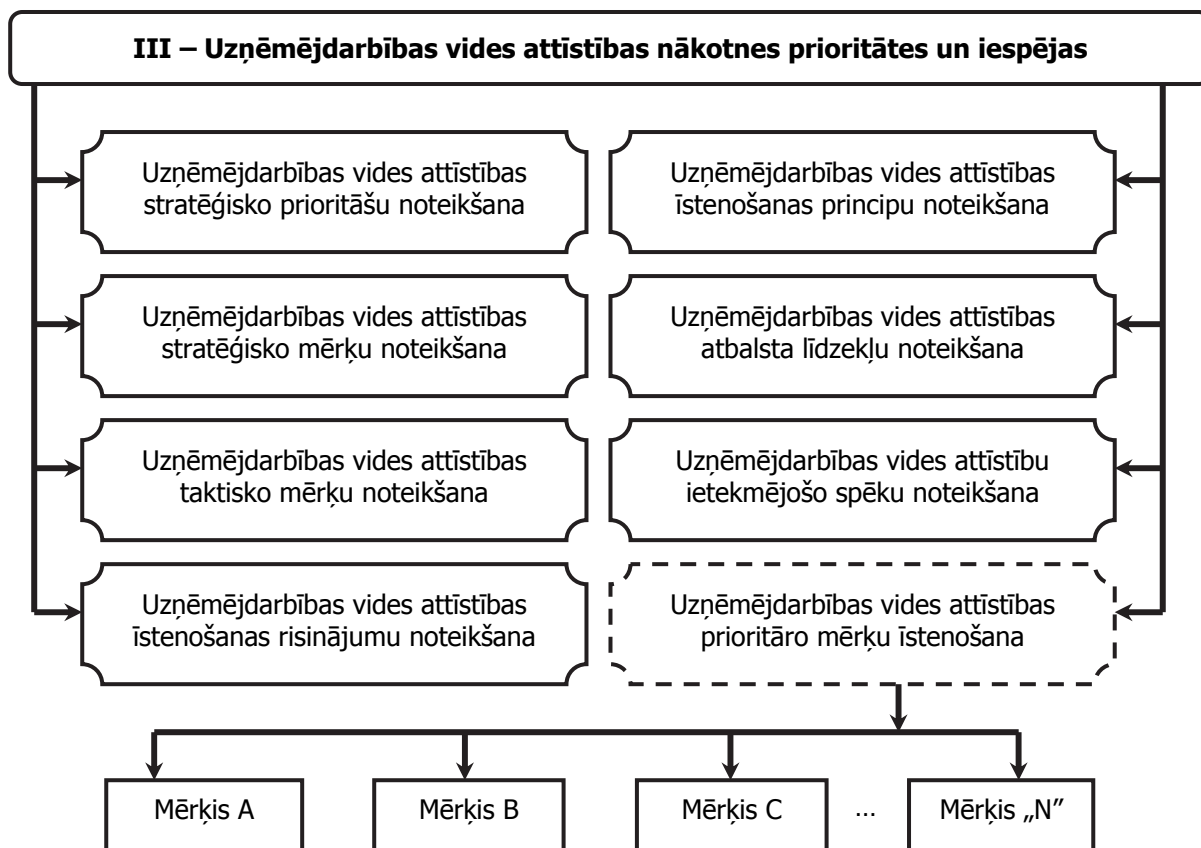
3.4. att. Uzņēmējdarbības vides attīstības pašreizējam laika periodam nozīmīgu analītisko aspektu modulis

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.4. attēlā, vienotās plānošanas pieejas grafiskajā shēmā iekļauto uzņēmējdarbības vides attīstības pašreizējam laika periodam nozīmīgāko analītisko aspektu kopu veido informācija par uzņēmējdarbības vides konkurētspējīgajām priekšrocībām, kā arī uzņēmējdarbības attīstības resursiem pilsētas teritorijā. Uzņēmējdarbības resursu plūsmu pārvaldība sevī ietver resursu izmantošanas efektivitātes novērtējumu. To nosaka pilsētas teritorijā strādājošo uzņēmumu saimnieciskā darbība un resursu patēriņa veids. Tāpat, uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanai nozīmīgi ir dati par uzņēmējdarbības vides attīstības ekonomisko potenciālu, kā arī par uzņēmējdarbības vides attīstības pozitīvajiem un negatīvajiem blakusefektiem. No ekonomiskā viedokļa skatoties, svarīga ir informācija par uzņēmējdarbības videi raksturīgo savstarpēji saistīto un papildinošo funkciju klāstu un uzņēmējdarbības vides nozīmīgumu valsts tautsaimniecības attīstībā. Šie rādītāji nosaka uzņēmējdarbības vides ietekmi uz dažādām tautsaimniecības nozarēm un uzņēmējdarbības vides nozīmīgumu pilsētas kopējā pievienotā vērtībā.

Uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko tendenču un sasniegumu novērtējumam, kā arī esošo problēmu un to rašanās avotu identificēšanai svarīgi apzināties uzņēmējdarbības vides kvalitātes nodrošinājuma prasības pilsētā un pilsētas iedzīvotāju dzīves veidu, uzņēmējdarbības vides nozīmīgumu pilsētas teritorijas attīstības plānošanā, kā arī uzņēmējdarbības vides mijiedarbību ar apkārtējo vidi.

Vienotās plānošanas pieejas grafiskajā shēmā iekļauto pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības **nākotnes laika periodam** nozīmīgāko analītisko aspektu raksturojums shematiski parādīts 3.5. attēlā.

3.5. att. Uzņēmējdarbības vides attīstības nākotnes laika periodam nozīmīgu analītisko aspektu modulis

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.5. attēlā, vienotās plānošanas pieejas grafiskajā shēmā iekļauto uzņēmējdarbības vides attīstības nākotnes laika periodam nozīmīgāko analītisko aspektu kopa tiek veidota, balstoties uz iepriekšējos laika periodos iegūto informāciju par uzņēmējdarbības vides attīstības priekšnosacījumiem, uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko tendenču un sasniegumu novērtējumu, kā arī eksistējošo problēmu un to rašanās avotu identificēšanas rezultātiem. Šim analītisko aspektu modulim raksturīga uzņēmējdarbības vides attīstības īstenošanas procesa plānošana. Plānošana, kā arī prognozēšana notiek, balstoties uz uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko prioritāšu noteikšanu, uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko un taktisko mērķu noteikšanu, uzņēmējdarbības vides attīstības īstenošanas risinājumu noteikšanu, uzņēmējdarbības vides attīstības īstenošanas principu noteikšanu, uzņēmējdarbības vides attīstības ietekmējošo spēku un to interešu saskaņošanas iespēju noteikšanu.

Noslēdzošais posms ir katra pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības prioritārā mērķa atsevišķi un visa procesa kopumā īstenošana, balstoties uz uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko mērķu sasniegšanas regulāro, sistemātisko un empīriski veikto uzraudzību, novērtēšanu un kontroli.

Laika faktora iekļaušana uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskās plānošanas procesā sniedz iespēju nodrošināt uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas mērķu īstenošanas pēctecību, pakārtotību un pārmantojamību ilgākā laika periodā. Promocijas darba ietvaros izstrādātās pieejas izmantošana varētu sekmēt pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas plānošanā un pārvaldīšanā iesaistīto personu un iestāžu ilgtermiņa atbildības pret sabiedrību par uzņēmējdarbības vides attīstības procesa īstenošanu paaugstināšanos. Tas ir viens no šī brīža būtiskākajiem uzņēmējdarbības vides attīstības kavēkļiem Latvijā.

Vērtējot uzņēmējdarbības vides attīstības īstenošanas iespējas atbilstoši izstrādātajai plānošanas pieejai, svarīgs ir jautājums par progresu mērīšanu un vērtēšanu, izsakot to kvantitatīvos un kvalitatīvos rādītājos. Šim nolūkam nepieciešama precīza, objektīva un aktuāla informācija. Tās saturs var mainīties atkarībā no informācijas adresāta. Daudzus uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus un procesus ir grūti izmērīt un izsvērt, atspoguļot grafiski, grūti arī tiem piemērot pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības indikatorus. Promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultāti parāda, ka patlaban tos piemēro tikai daļai stratēģisko uzņēmējdarbības vides attīstības mērķu sasniegšanas novērtēšanai. Tāpat, jāņem vērā, ka izstrādātā un lietotā pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības indikatoru kopa var atspoguļot tikai nelielu uzņēmējdarbības attīstības segmentu daļu. Tāpēc ļoti svarīgi apzināties jaunu indikatoru nepieciešamību specifiskās ar uzņēmējdarbības vides attīstību saistītās jomās. Tas savukārt nosaka prasības jauniem datiem un informācijai turpmākajos uzņēmējdarbības vides attīstības novērtējumos. Svarīgi arī uzturēt pārvaldāmu kvantitatīvu un kvalitatīvu indikatoru skaitu, kas atbilst nepieciešamajām zināšanām par uzņēmējdarbības vidi kā dinamiski mainīgu sistēmu.

Izstrādājot uzņēmējdarbības vides attīstības mērīšanas un vērtēšanas kvantitatīvus un kvalitatīvus rādītājus, jāievēro katras Latvijas pilsētas sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās izaugsmes īpatnības, tādējādi nodrošinot individuālu jeb pilsētai orientētu pieeju. Pirms uzņēmējdarbības vides izaugsmes indikatoru izstrādes konkrētai Latvijas urbanizētajai

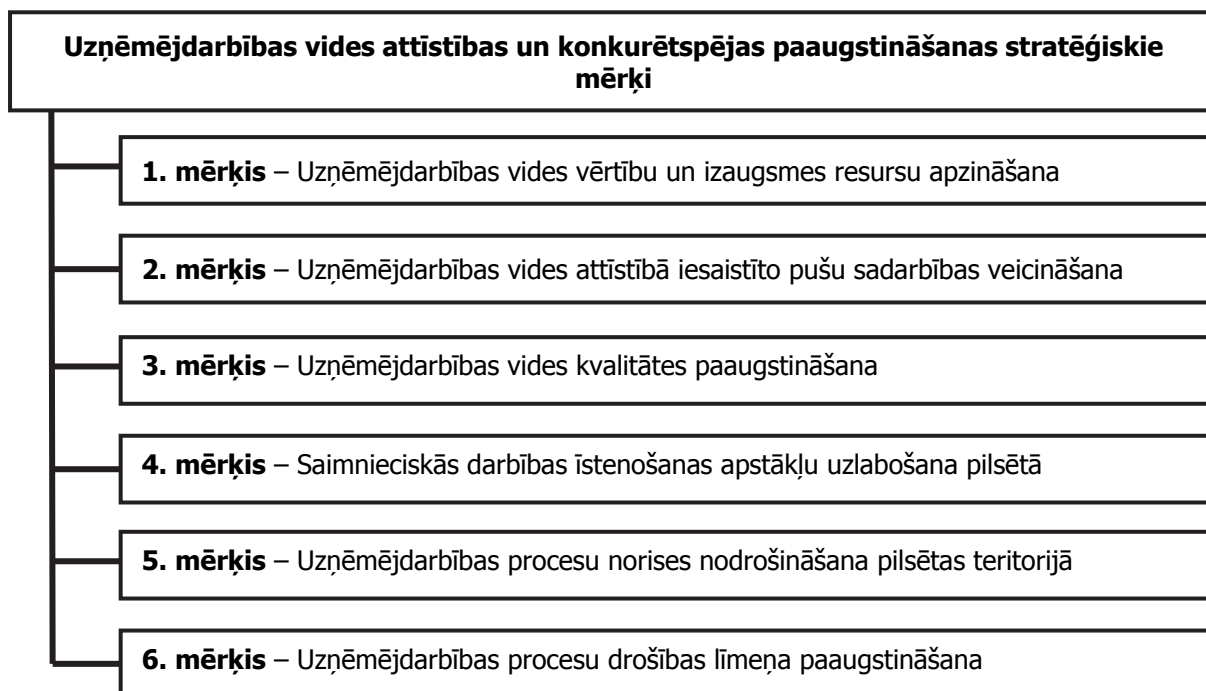
teritorijai, nepieciešams veikt attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības problēmu identificēšanu un to analītisko izvērtēšanu, ņemot vērā, ka uzņēmējdarbības vides attīstības indikatoru izstrāde ir ciklisks process, kurā esošo problēmu identificēšana tiek vērtēta kā pilna darbības cikla atsevišķs posms.

3.4. INSTRUMENTU SASAISTE AR PILSĒTU ATTĪSTĪBAS STRATĒGISKAJĪEM MĒRĶIEM

Pamatojoties uz promocijas darba iepriekšējā apakšnodaļā piedāvātu vienotu plānošanas pieeju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai, izstrādāts urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas stratēģisko mērķu informācijas sistēmas modelis.

Uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanas stratēģisko mērķu informācijas sistēma sniedz iespēju labāk orientēties plašajā ar urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu saistīto mērķu klāstā. Informācijas sistēmas modelis var sniegt Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām atbalstu ar saimnieciskās darbības apstākļu uzlabošanu saistīto attīstības plānošanas dokumentu izstrādē un īstenošanā, izvēloties un piemērojot atbilstošākos instrumentus, vietējām pārvaldēm reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā.

Promocijas darba ietvaros izstrādātais urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas stratēģisko mērķu informācijas sistēmas modelis shematiski parādīts 3.6. attēlā.

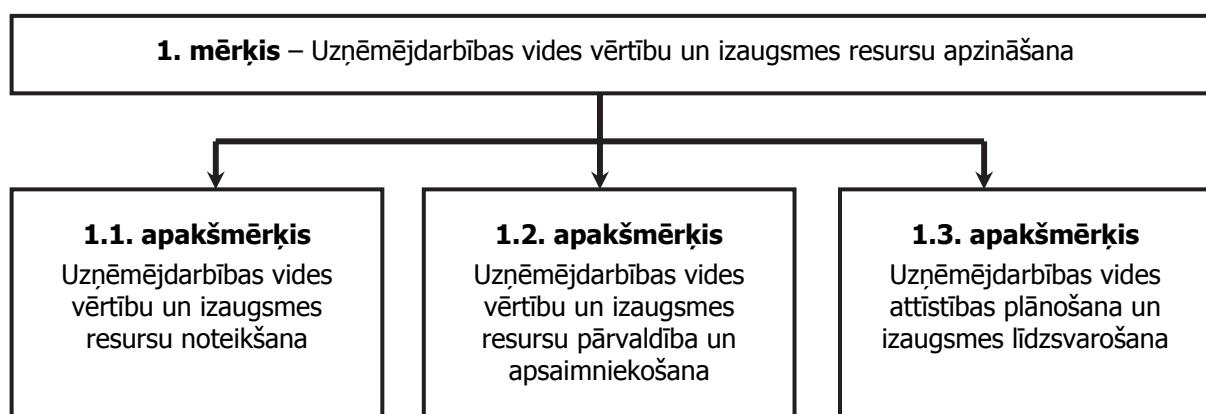

3.6. att. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas stratēģisko mērķu informācijas sistēmas modelis

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.6. attēlā, visi ar pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanu un pārvaldīšanu saistīti nozīmīgākie mērķi var tikt sadalīti sešās grupās. Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana tiek panākta ar pamatmērķu sasniegšanas starpniecību. Izvirzītie mērķi tiek balstīti uz apakšmērķu sasniegšanu.

Mērķis „*Uzņēmējdarbības vides vērtību un izaugsmes resursu apzināšana*” tiek panākts ar trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.7. attēlā.

3.7. att. Pilsētu uzņēmējdarbības vides vērtību un izaugsmes resursu apzināšanas nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.7. attēlā, pilsētu uzņēmējdarbības vides vērtību un izaugsmes resursu apzināšana sevī ietver šādu apakšmērķu īstenošanu:

1.1. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmējdarbības vides vērtību un izaugsmes resursu noteikšana – tā ietver urbanizētajā teritorijā koncentrēto atjaunojamo un neatjaunojamo uzņēmējdarbības vides attīstības resursu, kultūrvēsturisko un dabas vērtību noteikšanu un redzējuma par to saudzēšanas un aizsardzības nepieciešamību veidošanu.

1.2. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmējdarbības vides vērtību un izaugsmes resursu pārvaldība un apsaimniekošana – svarīgi saprast kā pārvaldīt un apsaimniekot pilsētas teritorijā koncentrētos uzņēmējdarbības vides atjaunojamus un neatjaunojamus attīstības resursus, kā arī kultūrvēsturiskās un dabas vērtības. Latvijas zinātnieces I. Stūres pētījumu rezultāti [61, 7. lpp.] liecina, ka šāda pieeja ir nepieciešama, lai nodrošinātu ne tikai atsevišķo resursu un objektu fizisko saglabāšanu, bet arī to attīstību, ar to saprotot to vērtības pieaugumu.

1.3. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un izaugsmes līdzsvarošana – viens no nozīmīgākajiem uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas priekšnosacījumiem ir ekoloģisko mērķu saskaņotība ar citiem uzņēmumu saimnieciskās darbības un ekonomiskās attīstības prioritārajiem mērķiem. Tas paredz pasākumu kompleksu plānošanu un īstenošanu uzņēmumu un apkārtējās vides savstarpējo attiecību pilnveidošanai.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībā iesaistīto pušu sadarbības veicināšana tiek balstīta uz trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.8. attēlā.

3.8. att. Uzņēmējdarbības vides attīstībā iesaistīto pušu sadarbības veicināšanas nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.8. attēlā, pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībā iesaistīto pušu sadarbības veicināšana paredz šādu trīs apakšmērķu īstenošanu:

2.1. APAKŠMĒRĶIS

NVO un sabiedrības grupu līdzdalības veicināšana uzņēmējdarbības vides veidošanā – uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas rezultāti ir lielā mērā atkarīgi no visu iesaistīto pušu interešu un darbības saskaņotības, uzņēmējus pārstāvošo un atbalstošo NVO un sabiedrības grupu aktīva sadarbība ar vietējo pašvaldību ir ļoti svarīga.

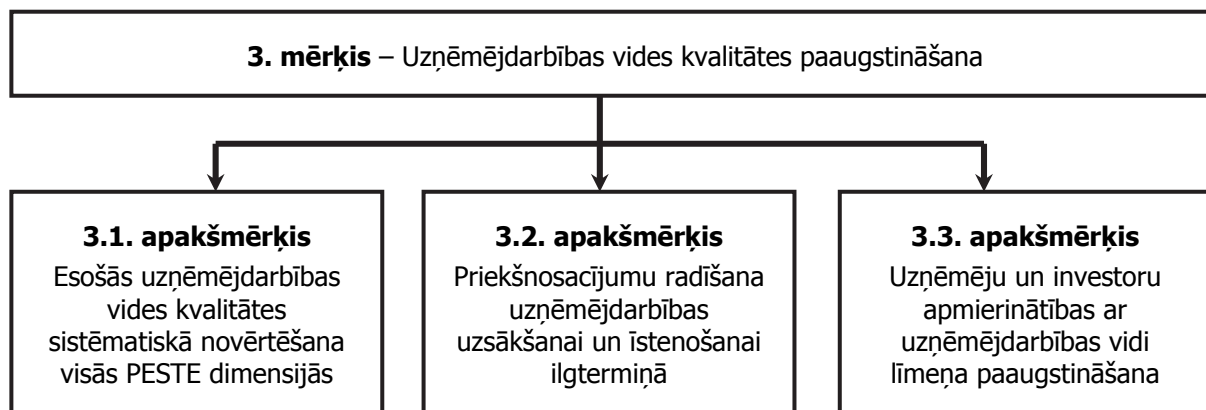
2.2. APAKŠMĒRĶIS

Uz augstu pievienoto vērtību un inovācijām orientētās pieejas nodrošināšana – tieši no pilsētu vietējām pašvaldībām lielā mērā ir atkarīga sadarbība starp uzņēmējiem, zinātniskajām organizācijām, augstākās un profesionālās izglītības iestādēm konkrētajā urbanizētajā teritorijā. Vietējo pašvaldību atbalsts zinātnieku un uzņēmēju sadarbībai nepieciešamo teritoriju un infrastruktūras nodrošināšanā un attīstībā ir būtisks solis inovāciju jomas īpatsvara palielināšanai pilsētu pašvaldību ekonomikā.

2.3. APAKŠMĒRĶIS

Jaunu vērtību radīšana visās uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijās – pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu lielā mērā nosaka vietējo pašvaldību rīcība uzņēmēju vajadzību izpētē, analītiskā izvērtēšanā un operatīva reaģēšanā uz aktuālajām problēmām. Vietējām pašvaldībām ir svarīgi stimulēt potenciālo uzņēmēju un investoru interesi par konkrētās pilsētas uzņēmējdarbības vidi, attīstot gan saimnieciskās darbības īstenošanai nepieciešamos apstākļus, gan rūpējoties par dzīves un atpūtas iespējām urbanizētajā teritorijā.

Mērķis „*Uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšana*” tiek panākts ar trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.9. attēlā.

3.9. att. Uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšanai nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.9. attēlā, urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšana sevī ietver šādu trīs apakšmērķu sasniegšanu:

3.1. APAKŠMĒRĶIS

Esošās uzņēmējdarbības vides kvalitātes sistēmātiskā novērtēšana visās PESTE dimensijās – uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšanai būtiski svarīga ir esošās situācijas sistēmātiskā izpēte un analītiskais izvērtējums, saistot kopā uzņēmēju subjektīvo apmierinātību ar saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļiem konkrētajā urbanizētajā teritorijā ar objektīvajiem uzņēmējdarbības vides kvalitātes rādītājiem vietējā, reģionālajā, nacionālajā un starptautiskajā līmenī.

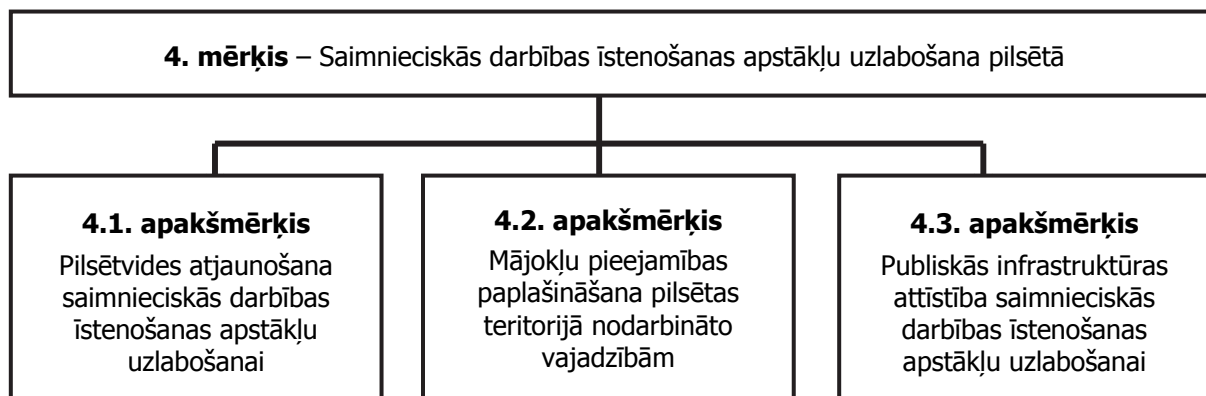
3.2. APAKŠMĒRĶIS

Priekšnosacījumu radīšana uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā – īstenojot stratēģiskās plānošanas principus pašvaldībā, būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu apstākļu radīšanai, veicinot gan pilsētu iedzīvotāju ekonomisko rosību, gan ārvalstu uzņēmēju interesi pārcelt savu uzņēmumu attiecīgajā urbanizētajā teritorijā vai uzsākt biznesa attiecības ar šajā teritorijā strādājošajiem uzņēmumiem. Taču tās nedrīkst aprobežoties tikai ar ārējo apstākļu un materiālo nosacījumu radīšanu.

3.3. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmēju un investoru apmierinātības ar uzņēmējdarbības vidi līmeņa paaugstināšana – uzņēmējdarbības vides līdzsvarotas attīstības nodrošināšanai vietējām pašvaldībām ir ļoti svarīgi veikt sistēmātiskos ieguldījumus uzņēmēju saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanā un attīstībā, kā arī pievilcīgas darba un atpūtas vides radīšanā pilsētas iedzīvotājiem. Tas varētu uzlabot gan pilsētas uzņēmējdarbības vides kvalitāti, gan konkrētās urbanizētās teritorijas uzņēmējdarbības vides pievilcīgumu un konkurētspēju.

Saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošana pilsētās paredz trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.10. attēlā.

3.10. att. Saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanai pilsētās nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.10. attēlā, saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošana pilsētās sevī ietver šādu trīs līmeņa apakšmērķu īstenošanu:

4.1. APAKŠMĒRĶIS

Pilsētvides atjaunošana saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanai – šī ir viena no sarežģītākajām urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības fiziskās vides attīstības problēmām. Tās risināšanai ir nepieciešama pilsētu vietējo pašvaldību rīcības plānošana un īstenošana urbanizētajās teritorijās esošo apbūves kompleksu pielāgošanā un pārveidošanā mūsdienu uzņēmumu saimnieciskās darbības īpatnībām. Viens no aktuālākajiem šī brīža izaicinājumiem Latvijas pilsētām ir degradēto uzņēmējdarbības objektu un teritoriju sakārtošana un to ekonomiski pamatotās izmantošanas nodrošināšana.

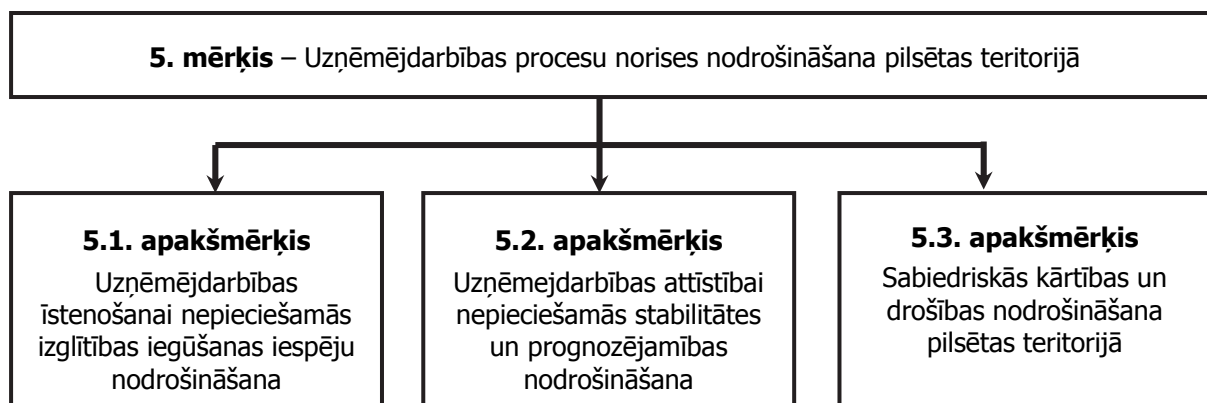
4.2. APAKŠMĒRĶIS

Mājokļu pieejamības paplašināšana pilsētas teritorijā nodarbināto vajadzībām – pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības kontekstā urbanizētajās teritorijās nodarbināto mājoklim ir īpaša nozīme. Latvijas pilsētu uzņēmumos nodarbināto ienākumiem un mūsdienu dzīves kvalitātes prasībām atbilstošā mājokļa pieejamība ir viena no šī brīža nozīmīgākajām valsts urbanizēto teritoriju iedzīvotāju labklājības nodrošināšanas prioritātēm gan republikas nozīmes, gan novadu pilsētās.

4.3. APAKŠMĒRĶIS

Publiskās infrastruktūras attīstība saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanai – pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšanās lielā mērā ir atkarīga no mūsdienu uzņēmēju un uzņēmumos nodarbināto vajadzībām atbilstošās publiskās infrastruktūras – inženierkomunikāciju, satiksmes, sociālās, zaļās u. tml. pieejamības nodrošināšanas urbanizētajās teritorijās. Jāatzīmē arī publiskās infrastruktūras attīstības nozīme Latvijas pilsētu teritoriju sasniedzamības paaugstināšanā, radot priekšnoteikumus valsts urbanizētajās teritorijās strādājošo uzņēmumu ražoto preču un sniegto pakalpojumu noieta veicināšanai.

Mērķis „Uzņēmējdarbības procesu norises nodrošināšana pilsētas teritorijā” tiek panākts ar trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.11. attēlā.

3.11. att. Uzņēmējdarbības procesu norises nodrošināšanai pilsētu teritorijās nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.11. attēlā, uzņēmējdarbības procesu norises nodrošināšanai urbanizētajās teritorijās jāparedz šādu apakšmērķu īstenošana:

5.1. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmējdarbības īstenošanai nepieciešamās izglītības iegūšanas iespēju nodrošināšana – viens no nozīmīgākajiem priekšnoteikumiem uzņēmējdarbības procesu norises nodrošināšanai ilgtermiņā Latvijas urbanizētajās teritorijās ir vietējo pašvaldību atbalsts iedzīvotāju izglītošanai ar uzņēmējdarbības uzsākšanu un īstenošanu saistītajos jautājumos. Šī mērķa sasniegšanai ir nepieciešama tirgus prasībām atbilstošās izglītības iegūšanas iespēju nodrošināšana, darbaspēka pārkvalificēšanai nepieciešamās izglītības iespēju nodrošināšana, mūžizglītības veicināšana u. tml.

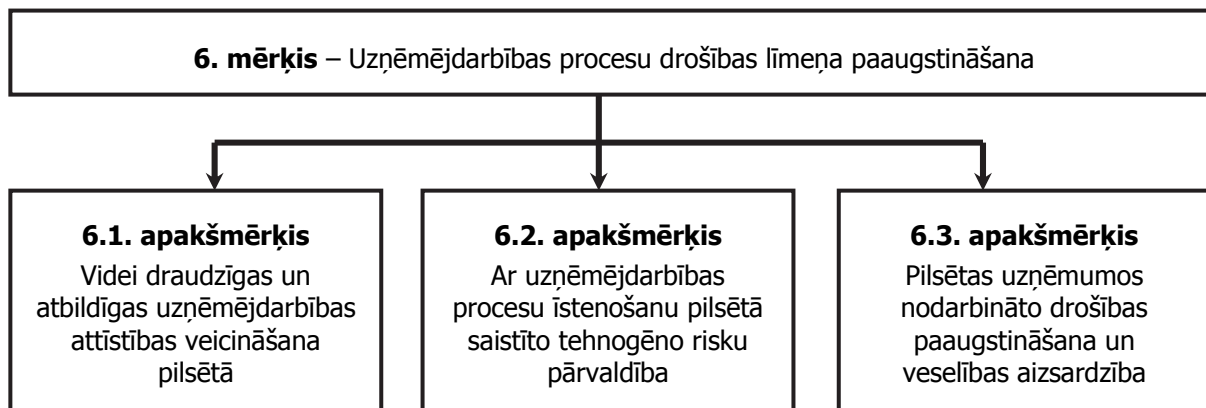
5.2. APAKŠMĒRĶIS

Uzņēmējdarbības attīstībai nepieciešamās stabilitātes un prognozējamības nodrošināšana – vietējo un ārvalstu uzņēmēju un investoru interesi uzsākt un īstenot uzņēmējdarbību Latvijas pilsētās lielā mērā nosaka esošās situācijas stabilitāte un prognozējamība visās uzņēmējdarbības vides konkurētspējas PESTE dimensijās. Vietējo pašvaldību spēja nodrošināt līdzsvarotu attīstību ilgākā laika periodā ir izšķirošs faktors ar uzņēmējdarbības procesu norisi saistīto risku pārvaldībā un jaunu uzņēmējdarbības vides vērtību radīšanā.

5.3. APAKŠMĒRĶIS

Sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšana pilsētas teritorijā – uzņēmējdarbības procesu norises nodrošināšanai pilsētu teritorijā ir nozīmīga vietējo pašvaldību rīcība uzņēmējiem aktuālu drošības jautājumu risināšanā pašu spēkiem, kā arī sadarbojoties ar valsts iekšlietu sistēmas dienestiem. Urbanizēto teritoriju vietējo pašvaldību sniegums kontrabandas preču izplatības apkarošanā, fiktīvu uzņēmumu veidošanas novēršanā, organizētās noziedzības novēršanā u. tml. veicina uzņēmēju uzticēšanos vietējai pārvaldei, kā arī sekmē sadarbību starp uzņēmējiem un tiesībsargājošajām iestādēm.

Uzņēmējdarbības procesu drošības līmeņa paaugstināšana urbanizētajās teritorijās tiek balstīta uz trīs apakšmērķu sasniegšanu, kas shematiski parādīti 3.12. attēlā.

3.12. att. Uzņēmējdarbības procesu drošības līmeņa paaugstināšanai pilsētās nozīmīgākie apakšmērķi

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.12. attēlā, uzņēmējdarbības procesu drošības līmeņa paaugstināšana Latvijas pilsētās paredz šādu apakšmērķu īstenošanu:

6.1. APAKŠMĒRĶIS

Videi draudzīgas un atbildīgas uzņēmējdarbības attīstības veicināšana pilsētā – lielā nozīme uzņēmējdarbības procesu drošības līmeņa paaugstināšanā Latvijas pilsētās ir vietējo pašvaldību sniegtajam atbalstam urbanizētajās teritorijās strādājošo uzņēmumu videi draudzīgas un atbildīgas vadīšanas sekmēšanai. Tā paredz uzņēmuma saimnieciskās darbības vadīšanu tajās uzņēmuma sistemātiskas, patstāvīgas darbības formās, veidos, virzienos un jomās, kas tieši vai netieši skar uzņēmuma savstarpējās attiecības ar apkārtējo vidi pilsētas teritorijā.

6.2. APAKŠMĒRĶIS

Ar uzņēmējdarbības procesu īstenošanu pilsētā saistīto tehnogēno risku pārvaldība – jo lielāka Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību atbildīgo struktūrvienību uzmanība tiek veltīta ar saimnieciskās darbības īstenošanu saistīto risku uzraudzībai un pārvaldības preventīvajiem pasākumiem, jo augstāks ir iedzīvotāju drošības līmenis urbanizētajās teritorijās. Viens no nozīmīgākajiem tehnogēno risku pārvaldības preventīvajiem pasākumiem ir uzņēmēju izglītošana attiecīgajā jomā. Tai ir nepieciešama vietējo pašvaldību ciešā sadarbība ar uzņēmēju nozaru asociācijām un uzņēmējdarbības atbalsta organizācijām.

6.3. APAKŠMĒRĶIS

Pilsētas uzņēmumos nodarbināto drošības paaugstināšana un veselības aizsardzība – pamatu pamats uzņēmējdarbības procesu drošības līmeņa paaugstināšanai Latvijas pilsētās ir vietējo iedzīvotāju darba apstākļu uzlabošanas veicināšana un nodarbināto veselības aizsardzība. Plānojot uzņēmējdarbības vides attīstību Latvijas pilsētās, vietējām pašvaldībām ir nepieciešams pievērst lielāku uzmanību nodarbināto fiziskās un psiholoģiskās veselības aizsardzībai – sociālo un darba vietas apstākļu uzlabošanai, intelektuālās un fiziskās pārslodzes mazināšanai, psihiskā noguruma un emocionālā stresa novēršanai u. tml.

Pamatojoties uz iegūtajiem rezultātiem, turpmākā uzmanība tiek pievērsta Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas prioritāro virzienu izpētei un novērtēšanai nolūkā sasniegt iepriekš noteiktos stratēģiskos mērķus.

3.5. INSTRUMENTU PIELIETOJUMA REZULTĀTU IZPĒTE UN EKSPERTU NOVĒRTĒJUMS

Pamatojoties uz promocijas darba iepriekšējās apakšnodaļās iegūtajiem rezultātiem – izstrādātu instrumentu klasifikāciju, izstrādātu vienoto plānošanas pieeju instrumentu izvēlei un pielietojumam, kā arī tās sasaisti ar stratēģiskajiem mērķiem, promocijas darba noslēgumā uzmanība tiek pievērsta uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas prioritāro virzienu noteikšanai Latvijas pilsētās. Šī jautājuma izpētei promocijas darba ietvaros tika veiktas Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmēju un uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas ekspertu intervijas (skat. 1.4.2. apakšnodaļu).

Ekspertiem tika uzdoti jautājumi par līdzšinējiem sasniegumiem dažādās dzīves jomās Latvijas urbanizētajās teritorijās, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības vides attīstību un tās konkurētspējas paaugstināšanos attiecīgajā pilsētā. Ekspertu aptaujas rezultāti iekļauti 3.7. tabulā.

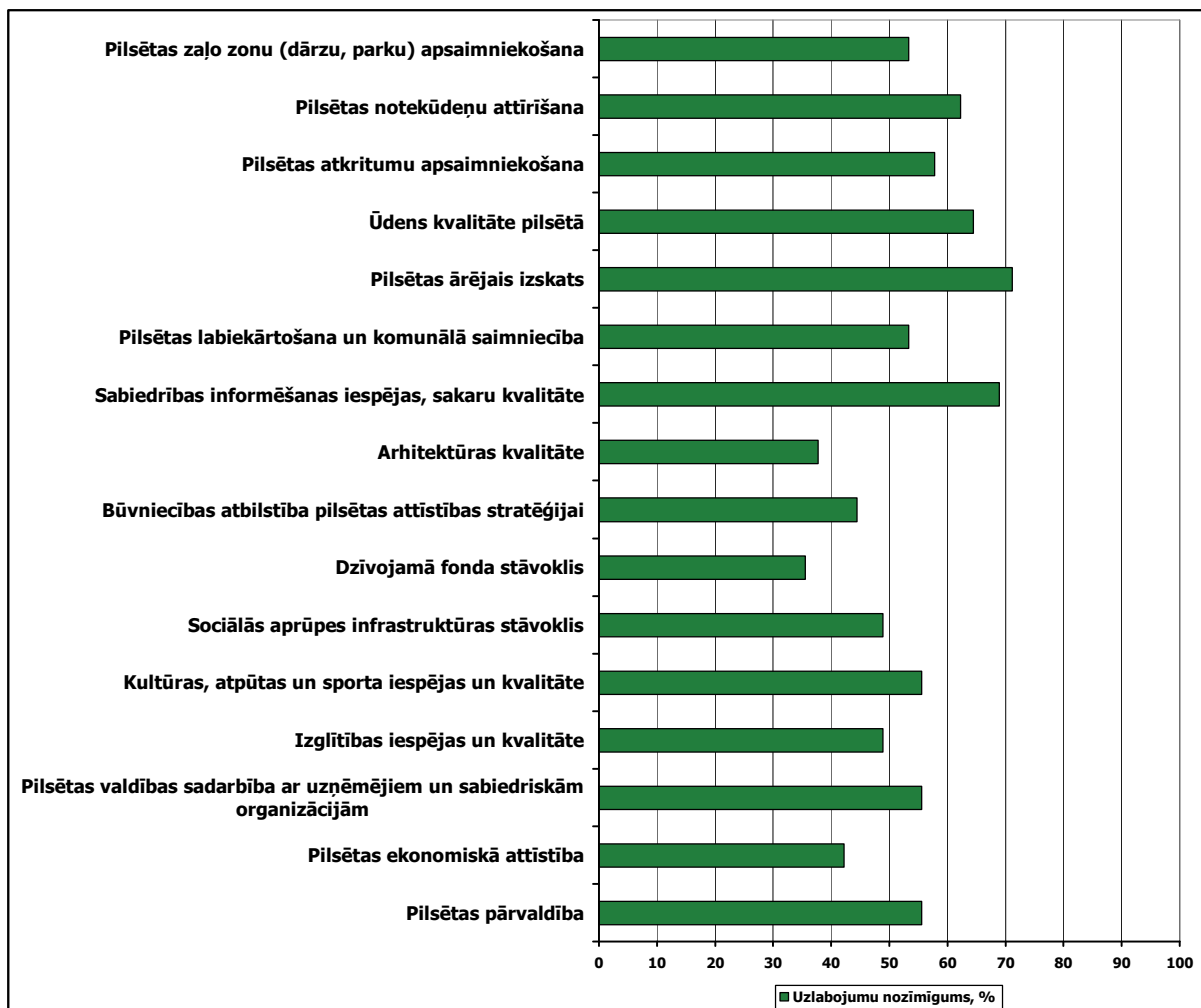
3.7. tabula

Dzīves jomas, kurās situācija Latvijas pilsētās uzlabojusies

Rādītājs	Situācijas izmaiņas pārskata periodā, %				KOPĀ
	Situācija uzlabojusies	Nekas nemainās	Situācija pasliktinās	Grūti pateikt	
Pilsētas pārvaldība	55,5	24,4	6,6	13,3	100,0
Pilsētas ekonomiskā attīstība	42,2	15,5	31,1	11,1	100,0
Pilsētas valdības sadarbība ar uzņēmējiem un sabiedriskām organizācijām	55,5	24,4	8,8	11,1	100,0
Izglītības iespējas un kvalitāte	48,8	35,5	13,3	2,2	100,0
Kultūras, atpūtas un sporta iespējas un kvalitāte	55,5	31,1	11,1	2,2	100,0
Sociālās aprūpes infrastruktūras stāvoklis	48,8	24,4	13,3	13,3	100,0
Dzīvojamā fonda stāvoklis	35,5	26,6	28,8	8,8	100,0
Būvniecības atbilstība pilsētas attīstības stratēģijai	44,4	33,3	11,1	11,1	100,0
Arhitektūras kvalitāte	37,7	33,3	22,2	6,6	100,0
Sabiedrības informēšanas iespējas, sakaru kvalitāte	68,8	26,6	0,0	4,4	100,0
Pilsētas labiekārtošana un komunālā saimniecība	53,3	28,8	8,8	8,8	100,0
Pilsētas ārējais izskats	71,1	20,0	4,4	4,4	100,0
Ūdens kvalitāte pilsētā	64,4	26,6	0,0	8,8	100,0
Pilsētas atkritumu apsaimniekošana	57,7	31,1	6,6	4,4	100,0
Pilsētas notekūdeņu attīrīšana	62,2	26,6	4,4	6,6	100,0
Pilsētas zaļo zonu (dārzu, parku) apsaimniekošana	53,3	31,1	8,8	6,6	100,0

Avots – autora izstrādāta tabula

Kaut arī lielākā daļa aptaujāto ekspertu Latvijas pilsētu attīstības dinamiku vērtē pozitīvi, ekspertu skatījumā laika periodā no 2005. līdz 2010. gadam situācija dažādās dzīves jomās Latvijas pilsētās ir izmainījies atšķirīgi – dažās situācija ir uzlabojusies, dažās ir pasliktinājusies, bet atsevišķās palikusi nemainīga. Kā redzams no 3.7. tabulā iekļautajiem vērtējumiem, 71,1 % respondentu atzīmē situācijas uzlabojumu Latvijas pilsētu arhitektoniski telpiskajā veidojumā un vizuāli estētiskajā pievilcīgumā. 68,8 % respondentu pozitīvi vērtē sabiedrības informēšanas iespēju paplašināšanos un sakaru kvalitātes paaugstināšanos. Dzīves jomu, kurās ekspertu vērtējumā situācija pārskata periodā Latvijas pilsētās ir uzlabojusies, shematisks apkopojums iekļauts 3.13. attēlā.

3.13. att. Dzīves jomas, kurās ekspertu vērtējumā situācija Latvijas pilsētās pārskata periodā ir uzlabojusies

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.13. attēlā, promocijas darba ietvaros veiktā socioloģiskā pētījuma rezultāti norāda uz to, ka līdzšinējos sasniegumus uzņēmējdarbības vides attīstībā un konkurētspējas paaugstināšanā vislabāk atspoguļo situācijas uzlabošanās pilsētu komunālās saimniecības sektorā. Ievērojami lielāka daļa no aptaujātajiem respondentiem pozitīvi novērtē konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu pielietojumu ūdens kvalitātes uzlabošanas jomā, atzīmē 64,4 % no aptaujātajiem respondentiem, notekūdeņu attīrīšanas jomā, atzīmē 62,2 %

no respondentu kopskaita un atkritumu apsaimniekošanas jomā, atzīmē 57,7% no aptaujātajiem respondentiem.

Situācija uzņēmējdarbības vides attīstībā pārskata periodā vienlīdz uzlabojusies arī Latvijas pilsētu pārvaldības jomā, vietējo pašvaldību sadarbībā ar uzņēmējiem un sabiedriskajām organizācijām, kā arī kultūras, atpūtas un sporta iespēju klāsta paplašināšanas un to kvalitātes uzlabošanas jomā.

3.5.1. INSTRUMENTU PIELIETOŠANAS PRIORITĀŠU NOTEIKŠANA

Balstoties uz promocijas darba 3.4.apakšnodaļā noteiktajām Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanas mērķu grupām, socioloģiskā pētījuma ietvaros tika noteiktas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanās politikas prioritātes, piešķirot punktus pēc principa – pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas politikas prioritāte, kura ir hierarhiski augstākā attiecīgajā pašvaldībā, saņēma piecus punktus, bet piektā nozīmīgākā – vienu.

Ekspertu viedokļu kopsavilkums par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas politikas prioritātēm svarīguma secībā iekļauts 3.8. tabulā.

3.8. tabula

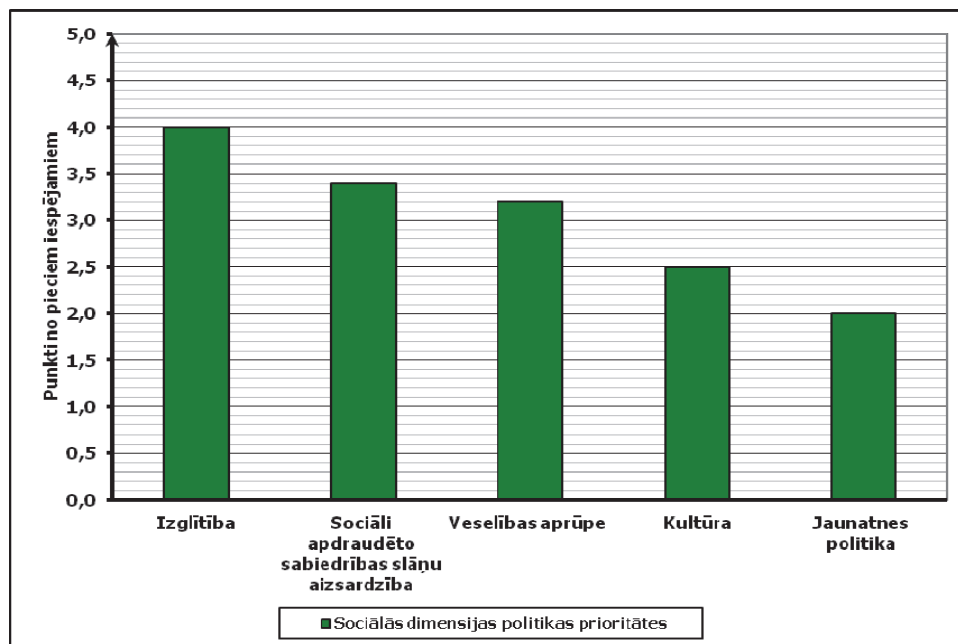
Sociālās dimensijas politikas prioritātes

Rādītājs	Prioritātes pakāpe, punktu skaits no 5 iespējamiem
Izglītība	4,0
Sociāli apdraudēto sabiedrības slāņu aizsardzība	3,4
Veselības aprūpe	3,2
Kultūra	2,5
Jaunatnes politika	2,0

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.8. tabulā iekļautajiem vērtējumiem, prioritāšu secībā augstākā vieta Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas prioritātes sociālās dimensijas politikas sektorā tiek noteikta izglītībai – 4,0 punkti. Tāpat, pēc ekspertu atzinuma pie šī brīža pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas politikas prioritātēm tiek pieskaitīta sociāli apdraudēto sabiedrības slāņu aizsardzība – 3,4 punkti un veselības aprūpe – 3,2 punkti. Respondentu skatījumā ne mazāk nozīmīgas šī brīža Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības konkurētspējas paaugstināšanas sociālās politikas prioritātes ir kultūras un jaunatnes politikas attīstības veicināšana.

Šī brīža nozīmīgākās Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas prioritātes sociālās dimensijas politikas sektorā shematiski atspoguļotas 3.14. attēlā.

3.14. att. Sociālās dimensijas politikas prioritātes Latvijas pilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā

Avots – autora izstrādāts attēls

Analizējot ekspertu vērtējumus par Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas politikas attīstības prioritātēm, jāsecina, ka tās visas nozīmīgi ietekmē sociālos apstākļus, kādos dzīvo un strādā pilsētu iedzīvotāji.

Šobrīd Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību finansiāli stabilai un sociāli ekonomiskajiem procesiem adaptētās spējīgai sociālās aizsardzības sistēmas izveidošanai. Svarīga ir arī sociālās iekļaušanas politikas īstenošana urbanizētajās teritorijās, kurai būtu jāorientējas nevis uz dotāciju sniegšanu nabadzīgajiem, bet drīzāk uz palīdzības sniegšanu, lai tie izkļūtu no nabadzības, nodrošinot to līdzdalību darbā tirgū. Vietējo pašvaldību darbības plānošanai un organizēšanai iepriekš minētajā virzienā varētu būt noderīgi promocijas darba 3.4. tabulā iekļautie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas instrumenti.

Ekspertu viedokļu kopsavilkums par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikas prioritātēm svarīguma secībā iekļauts 3.9. tabulā.

3.9. tabula

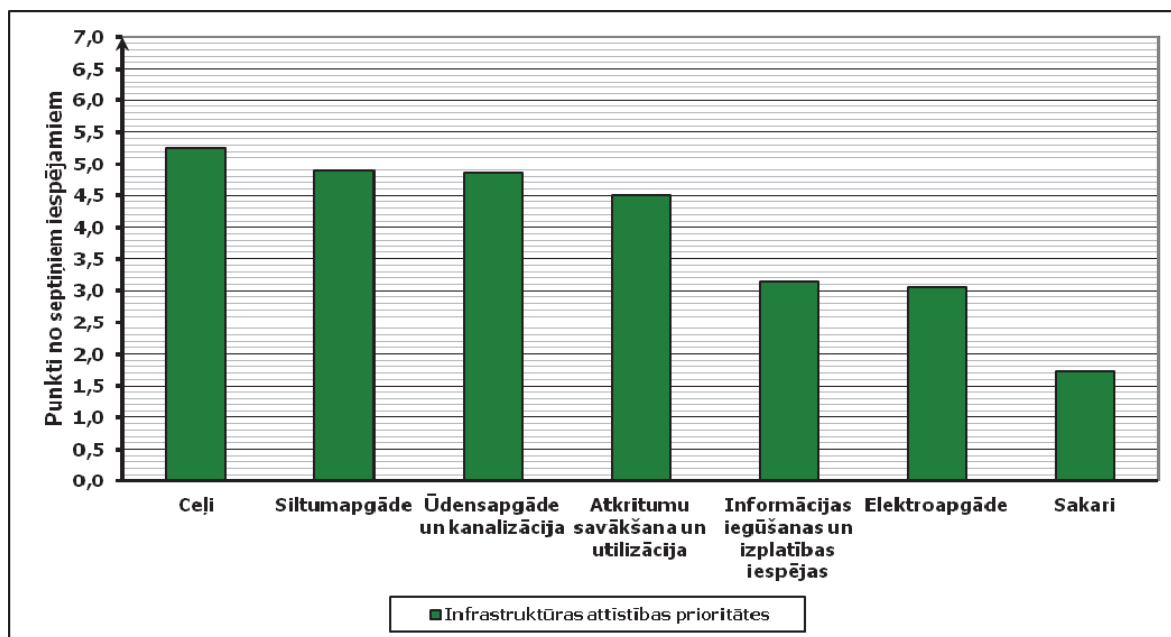
Pilsētu uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikas prioritātes

Rādītājs	Prioritātes pakāpe, punktu skaits no 7 iespējamiem
Ceļi	5,2
Siltumapgāde	4,8
Ūdensapgāde un kanalizācija	4,8
Atkritumu savākšana un utilizācija	4,5
Informācijas iegūšanas un izplatības iespējas	3,1
Elektroapgāde	3,0
Sakari	1,7

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.9. tabulā iekļautajiem vērtējumiem, Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikas sektorā prioritāšu secībā augstākā vieta tiek piešķirta pašvaldību autoceļu un ielu infrastruktūras sakārtošanai un attīstībai – 5,2 punkti. Iepriekš minēto pasākumu īstenošana varētu veicināt satiksmes drošības līmeņa paaugstināšanos Latvijas pilsētās, kā arī autoceļu un ielu tehnisko parametru atbilstību mūsdienu satiksmes intensitātes un slodzes prasībām pilsētās un starp tām.

Šī brīža nozīmīgākās Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikas prioritātes shematiski atspoguļotas 3.15. attēlā.

3.15. att. Uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikas prioritātes Latvijas pilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā

Avots – autora izstrādāts attēls

Pēc ekspertu atzinumiem, uzņēmējdarbības vides attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai nozīmīga ir siltumapgādes – 4,8 punkti, ūdensapgādes un kanalizācijas – 4,8 punkti, kā arī atkritumu savākšanas un utilizācijas infrastruktūras – 4,5 punkti sakārtošana un attīstība. Respondentu skatījumā ne mazāk nozīmīga pilsētu uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstības politikā ir informācijas iegūšanas un izplatības iespēju nodrošināšana – 3,2 punkti, elektroapgādes – 3,1 punkts un sakaru sistēmu – 1,7 punkti sakārtošana un attīstība.

Ekspertu viedokļu izpēte sniedz iespēju secināt, ka pilsētu infrastruktūras sakārtošanas un attīstības pasākumu īstenošana tiešā veidā varētu sekmēt makroekonomiskās stabilitātes mērķu sasniegšanu, jo sakārtota pilsētu infrastruktūra (t. sk. komunālās saimniecības infrastruktūra) kalpo par vienu no būtiskākajiem pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas un pievilcīguma faktoriem. Tā varētu veicināt pilsētu iedzīvotāju nodarbošanos ar uzņēmējdarbību, rezultātā samazinot nelabvēlīgās sociāli ekonomiskās atšķirības starp republikas nozīmes un novadu pilsētām, nodrošinot stabilu makroekonomisko izaugsmi valstī. Iepriekš minēto mērķu sasniegšanai pilsētu vietējās pašvaldības varētu pielietot promocijas darba 3.5. tabulā iekļautos uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas tehnoloģiskās un zinātniskās dimensijas instrumentus.

Mājoklis jeb vieta, kurā mēs dzīvojam ir pamatu pamats fiziskai un sociālai labklājībai. Iedzīvotāju vajadzību apmierināšana pēc mūsdienu prasībām atbilstošā mājokļa ir aktuāls jautājums visām Latvijas pilsētām. Atbilstoši promocijas darba 3.4. apakšnodaļā identificētajam stratēģiskajam mērķim „Mājokļu pieejamības paplašināšana pilsētas teritorijā nodarbināto vajadzībām”, pētījuma ietvaros tika noteiktas dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātes Latvijas pilsētās.

Ekspertu viedokļu kopsavilkums par Latvijas pilsētu dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātēm svarīguma secībā iekļauts 3.10. tabulā.

3.10. tabula

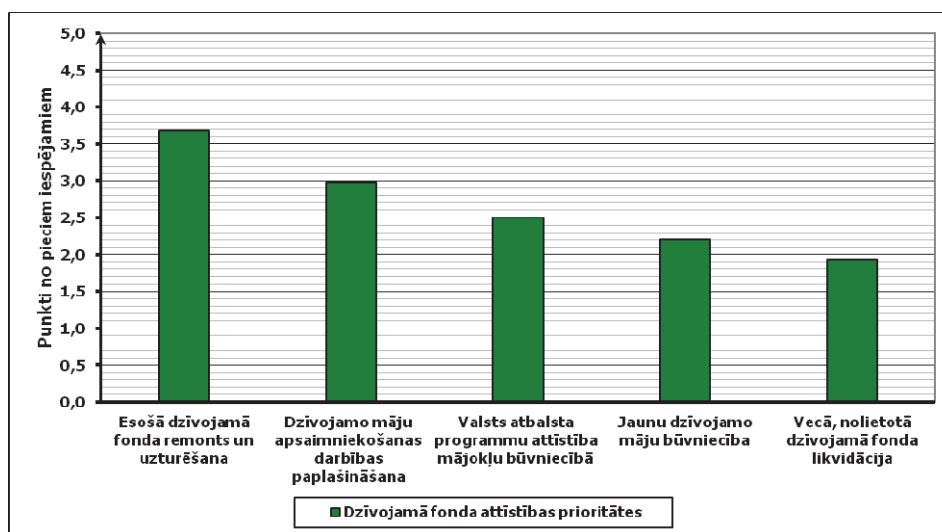
Dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātes

Rādītājs	Prioritātes pakāpe, punktu skaits no 5 iespējamiem
Esošā dzīvojamā fonda remonts un uzturēšana	3,6
Dzīvojamo māju apsaimniekošanas darbības paplašināšana	2,9
Valsts atbalsta programmu attīstība mājokļu būvniecībā	2,5
Jaunu dzīvojamo māju būvniecība	2,2
Vecā, nolietotā dzīvojamā fonda likvidācija	1,9

Avots – autora izstrādāta tabula

Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību dzīvojamā fonda attīstības politikas sektorā prioritāšu secībā augstākā vieta tiek piešķirta esošā dzīvojamā fonda remontam un uzturēšanai – 3,6 punkti. Ekspertu skatījumā pie esošā dzīvojamā fonda sakārtošanu un attīstību kavējošajiem faktoriem tiek pieskaitīti nepietiekamais pašvaldību mājokļu celtniecības apjoms, attiecīgo pašvaldību dzīvojamā fonda attīstības programmas, kā arī valsts atbalsta programmu trūkums – 2,5 punkti.

Šī brīža nozīmīgākās Latvijas pilsētu dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātes shematiski tiek iekļautas 3.16. attēlā.

3.16. att. Dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātes Latvijas pilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā

Avots – autora izstrādāts attēls

Kā redzams 3.16. attēlā, pēc ekspertu atzinuma pie šī brīža pilsētu vietējo pašvaldību dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātēm tiek pieskaitītas dzīvojamo māju apsaimniekošanas darbības paplašināšana un efektivitātes paaugstināšana – 2,9 punkti, jauno dzīvojamo māju būvniecība, kas orientēta uz iedzīvotāju pieprasījumu – 2,2 punkti un vecā, nolietotā dzīvojamā fonda likvidācija – 1,9 punkti. Vietējo pašvaldību darbības plānošanai un organizēšanai iepriekš minētajā virzienā varētu būt noderīgi promocijas darba 3.4. tabulā (skat. 100. lpp.) iekļautie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas sociālās dimensijas apakšgrupā „*Mājokļa attīstības instrumenti*” iekļautie pasākumi.

3.5.2. INSTRUMENTU PIELIETOŠANAI NEPIECIEŠAMO RESURSU NOVĒRTĒJUMS

Jebkuras pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana ir atkarīga no tās rīcībā esošajiem resursiem, to pārdomātās un saimnieciskās izmantošanas. Izpētot un analītiski izvērtējot ekspertu viedokļus par Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides nozīmīgākajiem izaugsmes resursiem, jāsecina, ka pie šī brīža nozīmīgākajiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides stratēģiskās attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas resursiem tiek pieskaitīti pilsētu iedzīvotāji (atzīmē 18,8 % no aptaujātajiem respondentiem), to intelektuālais un radošais potenciāls, izglītības līmenis, prasmes un profesionālā pieredze, kā arī pilsētu tautsaimniecības (t. sk. ražošanas, metālapstrādes, vieglās rūpniecības, lauksaimniecības utt.) vēsturiskās iestrādes un tradīcijas (atzīmē 14,6 % no aptaujātajiem respondentiem). Pēc ekspertu atziniem, nozīmīgie resursi ir Latvijas pilsētu dabiskās priekšrocības (atzīmē 13,2 % no aptaujātajiem respondentiem), dabas bagātības un skaistumi urbanizētajās teritorijās, urbanizēto teritoriju vides vērtības un resursi (atzīmē 12,8 % no aptaujātajiem respondentiem). Kā vienu no konkurētspējas paaugstināšanas potenciālajiem resursiem būtu nepieciešams īpaši izcelt samērā lielās teritorijas platības pilsētās, kas var tikt izmantotas industriālai apbūvei, ražošanas vajadzībām, dzīvojamo māju būvniecībai, lauksaimniecībai, tūrisma un atpūtas nolūkam u. tml. Tāpat, pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas stratēģiski svarīgs resurss ir satiksmes infrastruktūra (ostas, dzelzceļš, autoceļi u. c.), tās kvalitāte un īstenojamo funkciju klāsts (atzīmē 11,9 % no aptaujātajiem respondentiem). Viens no nozīmīgākajiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības resursiem ir augstskolas un profesionālās izglītības iestādes, kas sagatavo augsti kvalificētos un konkurētspējīgus speciālistus tautsaimniecībai, veic zinātnisko darbu, nodrošina augstās pievienotās vērtības inovācijas tautsaimniecībai u. c. (atzīmē 10,4 % no aptaujātajiem respondentiem). Ņemot vērā Latvijas pilsētu vēsturiskās attīstības īpatnības pie uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas nozīmīgajiem attīstības resursiem būtu nepieciešams pieskaitīt etnisko kultūru daudzveidību un tā rezultātā radītu unikālo Latvijas pilsētu kultūrvēsturisko mantojumu.

Analizējot pētījuma ietvaros sniegto ekspertu vērtējumu par Latvijas pilsētu pašvaldību nodrošinājumu ar uzņēmējdarbības vides attīstībai un konkurētspējas paaugstināšanai nepieciešamajiem resursiem, jāsecina par ārējās palīdzības (t. i. attīstības resursi, kurus

nepieciešams piesaistīt no ārpusē) plānošanas un izmantošanas nozīmīgumu kopējā saimnieciskās darbības apstākļu attīstības politikā. Tas nozīmē, ka par vienu no šī brīža svarīgākajiem Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas prioritārajiem virzieniem būtu nepieciešams pieskaitīt investīciju politikas plānošanu. Ekspertu viedokļu par pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas investīciju politikas veidošanas pamatnostādņem apkopojums iekļauts 3.11. tabulā.

3.11. tabula

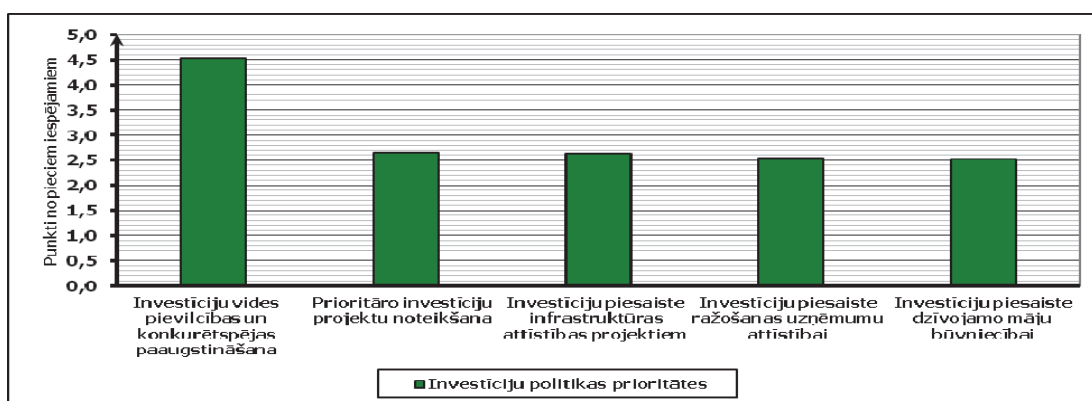
Investīciju politikas prioritātes

Rādītājs	Prioritātes pakāpe, punktu skaits no 5 iespējamām
Investīciju vides pievilcības un konkurētspējas paaugstināšana	4,5
Prioritāro investīciju projektu noteikšana	2,6
Investīciju piesaiste infrastruktūras attīstības projektiem	2,6
Investīciju piesaiste ražošanas uzņēmumu attīstībai	2,5
Investīciju piesaiste dzīvojamu māju būvniecībai	2,5

Avots – autora izstrādāta tabula

Ekspertu viedokļu par pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas investīciju politikas veidošanas pamatnostādņem izvērtējums ļauj secināt, ka viena no šī brīža galvenajām investīciju politikas plānošanas prioritātēm ir investīciju vides pievilcības un konkurētspējas paaugstināšana – 4,5 punkti. Investīciju apjoms var tikt uzskatīts par vienu no pilsētu un visas valsts attīstības potenciāla rādītājiem. Investīcijas veicina iedzīvotāju labklājību un uzņēmumu izaugsmi, tāpēc mūsdienu pilsētas savā starpā konkurē par tām. Ekspertu atzinumu izvērtējums sniedz iespēju secināt, ka šī brīža sociāli ekonomiskajos apstākļos Latvijas pilsētās, vietējām pašvaldībām būtiski svarīgi apzināties ne tikai investīciju skaitliskos apjomus, bet arī to kvalitatīvos rādītājus. Latvijas zinātnieka S. Babuškina [5,4. lpp.] pētījumu rezultāti liecina, ka tieši investīciju kvalitatīvie rādītāji reāli atspoguļo investīciju pozitīvo ietekmi uz urbanizēto teritoriju konkurētspējas paaugstināšanos un iedzīvotāju labklājības līmeņa celšanos.

Nozīmīgākās Latvijas pilsētu investīciju politikas prioritātes svarīguma secībā iekļautas 3.17. attēlā.

3.17. att. Investīciju politikas prioritātes Latvijas pilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā

Avots – autora izstrādāts attēls

Ekspertu skatījumā Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstībai ir nepieciešams liels investīciju apjoms. Tādēļ ir svarīgs jautājums par investīcijām labvēlīgas vides izveidošanu un tai pieskaņotu pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas politiku, kurā tiktu nospraustas prioritātes, ko vietējās pašvaldības vēlētos sasniegt. Šis process ir jāskata kontekstā ar mūsdienu ekonomikas attīstības tendencēm.

Kā redzams 3.17. attēlā, pie šī brīža Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību investīciju politikas plānošanas prioritātēm tiek pieskaitītas prioritāro investīciju projektu noteikšana – 2,6 punkti, investīciju piesaiste infrastruktūras objektiem – 2,6 punkti, ražošanas uzņēmumu attīstībai – 2,5 punkti, kā arī dzīvojamo māju būvniecībai – 2,5 punkti.

Sagatavojot un realizējot pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas projektus un pasākumus, vietējām pašvaldībām būtu nepieciešams pievērst uzmanību šādiem jautājumiem:

- stingrākas iepirkumu procedūru uzraudzības un kontroles ieviešana;
- lielākas investīciju projektu sasaistes ar attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas dokumentos ietvertajām prioritātēm, kā arī ar citiem pilsētu attīstības investīciju projektiem nodrošināšana;
- stingrākas investīciju projektu kvalitatīvo rādītāju vērtēšanas ieviešana – ieguldījums attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides ilgtermiņa attīstībā, sabiedrības ieguvumi no projekta realizācijas u. tml.;
- lielākas NVO un sabiedrības līdzdalības nodrošināšana pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības investīciju projektu sagatavošanā un īstenošanā. NVO un pilsētu iedzīvotājiem jābūt iespējai novērtēt un izteikt savu viedokli vai konkrēts projekts atbilst viņu vēlmēm un vajadzībām;
- ciešākas sadarbības starp valsts institūcijām, uzņēmumiem un pašvaldībām nodrošināšana, mazinot birokrātiskos šķēršļus pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības investīciju projektu izstrādei un realizācijai;
- pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības investīciju projektu dokumentācijas sagatavošanas (projektu tehniskie ekonomiskie pamatojumi, tehniskie projekti, iepirkumu dokumentācija u. c.) un realizācijas darbu kvalitātes paaugstināšana. Lielā mērā to varētu veicināt atbildīgo vietējo pašvaldību speciālistu zināšanu un kompetences līmeņa paaugstināšana;
- politisko interešu un prioritāšu maiņas (t. sk. pašvaldības vadības maiņas) negatīvās ietekmes uz Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas investīciju projektu mazināšana.

3.5.3. INSTRUMENTU PIELIETOŠANU KAVĒJOŠO FAKTORU NOVĒRŠANAS IESPĒJAS

Sintezējot izpētes rezultātus, jāsecina, ka šī brīža būtiskākie faktori, kas kavē Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību, ir sociālā spriedze, kas valda sabiedrībā un nabadzības pieaugums iedzīvotāju vidū (atzīmē 23,1 % no aptaujātajiem respondentiem), iedzīvotāju skaita samazināšanās un jauniešu aizplūšana no pilsētām (atzīmē 16,7 % no aptaujāto kopskaita), līdzekļu trūkums sadzīves un ražošanas infrastruktūras modernizācijai (atzīmē 15,6 % no aptaujātajiem respondentiem) u. c. Iepriekš minēto kavējošo faktoru nozīmīguma palielināšanās tiek saistīta ar bezdarba līmeņa paaugstināšanos visa valsts teritorijā, izmaiņām sociālajā sistēmā, iedzīvotāju nespēju pildīt savas kredītsaistības, sabiedrības drošības apdraudētības paaugstināšanos, dažādu noziegumu skaita palielināšanos u. c.

Domājot par iepriekš identificēto uzņēmējdarbības vides attīstību kavējošo faktoru cēloņu novēršanas iespējām, lielākā daļa aptaujāto, t. i. 22,7 % no kopējā respondentu skaita, par pašu nozīmīgāko faktoru, kas varētu veicināt Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanos, izvēlējušies jaunu darba vietu radīšanu. Līdzīgs viedoklis iezīmējas arī Latvijas pilsētās strādājošo uzņēmēju atbildēs, kas apkopotas 3.12. tabulā.

3.12. tabula

Uzņēmējdarbības vides attīstību kavējošo faktoru novēršanas risinājumi

Rādītājs	Nozīmīguma vērtējums, %
Jaunu darba vietu radīšana	25,1
Uzņēmējdarbības attīstība pilsētā	24,2
Ražošanas uzņēmumu attīstība pilsētā	13,0
Veicināt infrastruktūras attīstību un pieejamību uzņēmējiem	12,6
Pilsētas popularizēšana Latvijā un ārvalstīs	10,3
Uzlabot sadarbību starp pilsētas pašvaldību, valsts institūcijām un privāto sektoru	9,4
Paplašināt datoru un interneta pieejamību	5,4
KOPĀ:	100,0

Avots – autora izstrādāta tabula

Kā redzams no 3.12. tabulas, šī brīža divi galvenie risinājumi ekonomiskās situācijas uzlabošanai Latvijas pilsētās ir jaunu darba vietu radīšana (atzīmē 25,1 % no aptaujātajiem uzņēmējiem) un uzņēmējdarbības attīstība (atzīmē 24,2 % no aptaujāto kopskaita), īpaši atbalstot mazo un vidējo uzņēmumu izveidošanu un attīstību, ražošanas uzņēmumu attīstība (atzīmē 13 % no aptaujātajiem uzņēmējiem), infrastruktūras attīstība un tās pieejamības nodrošināšana uzņēmējiem (atzīmē 12,6 % no aptaujāto kopskaita) u. c. Iepriekš minēto risinājumu īstenošana veicinātu bezdarba līmeņa samazināšanos, iedzīvotāju labklājības paaugstināšanos, kā arī veicinātu Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējīgas priekšrocības un pievilcīgumu. Tas mazinātu Latvijas pilsētu iedzīvotāju vēlmi atstāt dzimtas pilsētas un pārcelties uz dzīvi uz citām ES vai pasaules pilsētām.

lūgumu novērtēt esošo uzņēmējdarbības atbalstu no pašvaldības puses, aptuveni 50 % pilsētās strādājošo uzņēmēju atzīmējuši to par nepietiekamu. 36 % aptaujāto novērtēja pašvaldības atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai par pietiekamu, bet aptuveni 14 % respondentu nevarēja viennozīmīgi atbildēt uz šo jautājumu.

Promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultāti sniedz iespēju secināt par nepieciešamību pilnveidot esošo pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas procesu. Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām ir nepieciešams pievērst lielāku uzmanību sistēmiskai un stratēģiskai pieejai saimnieciskās darbības apstākļu attīstības plānošanā un pārvaldīšanā. Tas nozīmē, ka konkrēti rīcības soļi tiek plānoti un realizēti, balstoties uz laika faktora iekļaušanu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģiskās plānošanas un pārvaldīšanas procesā. Šāda pieeja varētu nodrošināt Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas mērķu noteikšanas un īstenošanas pēctecību, pakārtotību un pārmantojamību ilgākā laika periodā. Tas varētu sekmēt arī pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanā un pārvaldīšanā iesaistīto personu un iestāžu ilgtermiņa atbildības pret sabiedrību par līdzsvarotas attīstības procesa īstenošanu un sasniedzamajiem rezultātiem paaugstināšos.

3.6. INSTRUMENTU PIELIETOJUMA REZULTĀTU KVANTITATĪVAIS NOVĒRTĒJUMS

Pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu pielietojuma kvantitatīvajam novērtējumam pētījuma ietvaros tika pētītas savstarpējās sakarības starp Latvijas pilsētu pašvaldību pamatbudžeta līdzekļu izlietojumu izdevumiem, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai labvēlīgu apstākļu radīšanu noteiktajā administratīvajā teritorijā, un attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskajiem rādītājiem.

Ņemot vērā uzņēmējdarbības vides kvalitāti un attīstību noteiktajā administratīvajā teritorijā ietekmējošo faktoru plašu spektru un faktoru ietekmes rakstura sarežģītību un dažādību, pētījuma ietvaros tika pieņemts, ka pētāmajās sakarībās nav stingri noteiktas atbilstības starp faktoriālām un rezultatīvām pazīmēm. Tas nozīmē, ka pētāmās sakarības var tikt uzskatītas tikai par korelatīvām.

Promocijas darba ietvaros uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību izziņāšana un analīze tika veikta 6 republikas nozīmes pilsētās – Daugavpilī, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē, Rīgā un Ventspilī. Pētāmo parādību korelatīvo sakarību izziņāšanai un analīzei laika periodā no 2003. gada līdz 2013. gadam nepieciešamie dati tika apkopoti šādās divās datu kopās:

1. datu kopa – pārskats par attiecīgās pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības vides kvalitāti un attīstību attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Katras pētāmās pilsētas pamatbudžeta izdevumi klasificēti saskaņā ar MK noteikumos Nr.934 „*Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām*” noteikto klasifikāciju, kas veidota pēc administratīvās,

funkcionālās un nozares pazīmēm [49]. Ņemot vērā, ka iepriekš minētie MK noteikumi ir spēkā no 2007. gada janvāra, bet pētījuma pārskata periods aptver laiku no 2003. gada, pētāmo pilsētu pamatbudžeta izdevumu klasifikācija līdz 2007. gadam interpretēta atbilstoši šobrīd spēkā esošajiem noteikumiem. Tādējādi tika nodrošināta vienotā pieeja pētāmo pilsētu pamatbudžetu izdevumu klasifikācijai visā pārskata periodā.

Ņemot vērā pētāmo pilsētu pamatbudžeta izdevumu veidošanās atšķirības, kā arī atšķirības pašvaldību autonomo un tām deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu spektrā, pētījuma ietvaros pieņemts, ka funkcionālo kategoriju izdevumu pozīcijas atsevišķām pašvaldībām var saturiski nedaudz atšķirties (piem., ar kredīta procentiem un kredīta pamatsummas nomaksu saistītie izdevumi, ar iemaksām pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā saistītie izdevumi u. c.).

2. datu kopa – pārskats par attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskajiem rādītājiem, kas atspoguļo uzņēmējdarbības vides kvalitātes un attīstības rezultātus attiecīgajā administratīvajā teritorijā un ļauj spriest cik tā ir bijusi labvēlīga uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai. Attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības rezultātu raksturošanai izvēlēti promocijas darba 1.3. nodaļā (skat. 27.–28. lpp.) pētīti 9 uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji.

Pētījuma ietvaros pētāmo parādību savstarpējo korelatīvo sakarību izzināšanai pētītas likumsakarības pēc kādas mainās attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji, ja mainās pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu pozīcijas pa funkcionālajām kategorijām.

Pētījuma ietvaros par rezultatīvo pazīmi – Y, tika noteikti attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskie rādītāji. Savukārt, par faktoriālajām pazīmēm – X, tika noteiktas attiecīgās pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu pozīcijas pa funkcionālajām kategorijām.

Pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību izzināšanai un analīzei 6 pētāmajās Latvijas pilsētās, promocijas darba ietvaros tika apkopoti dati par Daugavpils, Jūrmalas, Liepājas, Rēzeknes, Rīgas un Ventspils pilsētu pašvaldību pamatbudžeta izdevumiem, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības vides kvalitāti un attīstību to administratīvajās teritorijās (skat. 12. pielikumu).

Uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību formu izzināšanai 6 Latvijas pilsētas pētījuma ietvaros tika īstenota daudzfaktoru lineārās regresijas analīze SPSS (*Statistical Package for the Social Science*) vidē, izmantojot datu analīzes rīku „Analyze/Regression/Linear” [2, 269.–287. lpp.; 14, 209.–227. lpp.]. Tā izmantošana sniedz iespēju kvantitatīvi raksturot likumsakarību starp rezultatīvo pazīmi un vairākām faktoriālajām pazīmēm. Daudzfaktoru lineārās regresijas analīze pētījuma ietvaros tika īstenota šādos posmos:

1. posms – statistisko rādītāju bloku veidošana un analīze;
2. posms – lineārās regresijas vienādojuma sastādīšana;
3. posms – statistiski nozīmīga modeļa veidošana.

Pētāmo uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību formu izzināšanas rezultātu atspoguļošanai promocijas darbā tiek sniegti daudzfaktoru lineārās regresijas statistiski nozīmīgie modeļi trim pilsētām no dažādiem Latvijas reģioniem.

KURZEMES REĢIONA PILSĒTA – LIEPĀJA

Liepājas pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību formu izzināšanas un analīzes galvenos rezultātus atspoguļo 9 statistiski nozīmīgie vienādojumi:

(3.1)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas} = 19,065 + 4,224 * I_{ves} + 0,292 * I_{izg}$$

$$R^2 = 0,95; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība” I_{izg} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Izglītība”

(3.2)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā} = 65,379 + 0,507 * I_{akr}$$

$$R^2 = 0,69; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{akr} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Atpūta, kultūra un reliģija”

(3.3)

$$\text{Pašnodarbināto skaits} = 83,484 + 28,399 * I_{vvd} + 510,096 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,92; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti” I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.4)

$$\text{Individuālo komersantu skaits} = 972,102 + 80,248 * I_{akr} + 118,192 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,99; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{akr} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Atpūta, kultūra un reliģija” I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.5)

$$\text{Komerccabiedrību skaits} = 792,509 + 19,093 * I_{vvd} + 254,163 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,93; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti” I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.6)

$$\text{Mikro uzņēmumu skaits} = 486,174 + 54,180 * I_{vvd} + 886,883 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,94; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

 I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti” I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.7)

$$\text{Mazo uzņēmumu skaits} = 580,989 + 91,813 * I_{skd} + 21,785 * I_{akr}$$

$$R^2 = 0,98; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”

I_{akr} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Atpūta, kultūra un reliģija”

(3.8)

$$\text{Vidējo uzņēmumu skaits} = 61,458 + 2,741 * I_{akr}$$

$$R^2 = 0,61; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{akr} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Atpūta, kultūra un reliģija”

(3.9)

$$\text{Lielo uzņēmumu skaits} = 21,234 + 0,470 * I_{ed} + 1,985 * I_{iz}$$

$$R^2 = 0,90; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{ed} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Ekonomiskā darbība”

I_{iz} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Izglītība”

VIDZEMES REĢIONA PILSĒTA – JŪRMALA

Jūrmalas pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību formu izziņāšanas un analīzes galvenos rezultātus atspoguļo 9 statistiski nozīmīgie vienādojumi:

(3.10)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas} = 12,868 + 4,132 * I_{ves}$$

$$R^2 = 0,71; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība”

(3.11)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā} = 49,949 + 32,966 * I_{ves} + 6,143 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,99; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība”

I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.12)

$$\text{Pašnodarbināto skaits} = 690,646 + 801,549 * I_{vvd} + 714,971 * I_{ed}$$

$$R^2 = 0,94; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti”

I_{ed} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Ekonomiskā darbība”

(3.13)

$$\text{Individuālo komersantu skaits} = 97,947 + 6,900 * I_{vvd} + 14,776 * I_{va}$$

$$R^2 = 0,81; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti”
 I_{va} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vides aizsardzība”

(3.14)

$$\text{Komerccabiedrību skaits} = 1257,387 + 534,158 * I_{ed} + 534,787 * I_{va}$$

$$R^2 = 0,99; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{ed} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Ekonomiskā darbība”
 I_{va} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vides aizsardzība”

(3.15)

$$\text{Mikro uzņēmumu skaits} = 1212,328 + 499,165 * I_{va}$$

$$R^2 = 0,68; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{va} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vides aizsardzība”

(3.16)

$$\text{Mazo uzņēmumu skaits} = 163,231 + 141,418 * I_{skd} + 48,228 * I_{ves}$$

$$R^2 = 0,93; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”
 I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība”

(3.17)

$$\text{Vidējo uzņēmumu skaits} = 31,385 + 53,740 * I_{skd} + 2,699 * I_{iz}$$

$$R^2 = 0,99; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”
 I_{iz} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Izglītība”

(3.18)

$$\text{Lielo uzņēmumu skaits} = 4,960 + 0,939 * I_{va}$$

$$R^2 = 0,54; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{va} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vides aizsardzība”

LATGALES REĢIONA PILSĒTA – DAUGAVPILS

Daugavpils pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvo sakarību formu izzināšanas un analīzes galvenos rezultātus atspoguļo 9 statistiski nozīmīgie vienādojumi:

(3.19)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas} = 42,302 + 11,964 * I_{skd}$$

$$R^2 = 0,94; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”

(3.20)

$$\text{Strādājošo skaits pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā} = 49,160 + 8,849 * I_{ves} + 5,142 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,87; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība”
 I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.21)

$$\text{Pašnodarbināto skaits} = 533,660 + 979,069 * I_{vvd} + 563,597 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,97; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti”
 I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.22)

$$\text{Individuālo komersantu skaits} = 70,003 + 14,749 * I_{ed} + 55,322 * I_{ves}$$

$$R^2 = 0,98; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{ed} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Ekonomiskā darbība”
 I_{ves} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Veselība”

(3.23)

$$\text{Komerscābiedrību skaits} = 1222,195 + 20,095 * I_{ed} + 80,846 * I_{akr}$$

$$R^2 = 0,94; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{ed} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Ekonomiskā darbība”
 I_{akr} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Atpūta, kultūra un reliģija”

(3.24)

$$\text{Mikro uzņēmumu skaits} = 338,498 + 1081,757 * I_{vvd} + 886,969 * I_{sa}$$

$$R^2 = 0,95; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti”
 I_{sa} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sociālā aizsardzība”

(3.25)

$$\text{Mazo uzņēmumu skaits} = 408,797 + 156,785 * I_{skd}$$

$$R^2 = 0,85; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”

(3.26)

$$\text{Vidējo uzņēmumu skaits} = 39,257 + 10,775 * I_{vvd} + 124,954 * I_{skd}$$

$$R^2 = 0,86; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{vvd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vispārējie valdības dienesti”
 I_{skd} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Sabiedriskā kārtība un drošība”

$$\text{Lielo uzņēmumu skaits} = 20,731 + 1,526 * I_{va} + 0,212 * I_{iz}$$

$$R^2 = 0,99; F(\text{stat}) = 0,00 [2003-2013],$$

kur

- I_{va} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Vides aizsardzība”
 I_{iz} – pašvaldības budžeta izdevumu funkcionālā kategorija „Izglītība”

Pētījuma ietvaros īstenotās daudzfaktoru lineārās regresijas analīzes rezultāti raksturo uzņēmējdarbības vides attīstības parādību korelatīvās sakarības pētāmajās Latvijas pilsētās. Tie atspoguļo nozīmīgākas pašvaldību pamatbudžeta izdevumu pozīcijas, kas tieši vai netieši ietekmē attiecīgās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskos rādītājus. Tie palīdz labāk izprast un novērtēt savstarpējās sakarības starp Latvijas pilsētu pašvaldību pamatbudžeta līdzekļu izlietojumu izdevumiem, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības vides kvalitāti un attīstību pašvaldības administratīvajā teritorijā, un Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskajiem rādītājiem laika periodā no 2003. līdz 2013. gadam. Balstoties uz veiktajiem aprēķiniem, var izdarīt secinājumus, ka starp Latvijas pilsētu pašvaldību pamatbudžeta līdzekļu izlietojumu, pildot tām noteiktās autonomās funkcijas, kā arī deleģētās valsts pārvaldes funkcijas, un uzņēmējdarbības vides veidošanās pašvaldības administratīvajā teritorijā ir iespējamās savstarpējās sakarības. Tās liecina par Latvijas pilsētu pašvaldību pamatbudžeta līdzekļu izlietojuma plānošanas procesa ietekmi uz uzņēmējdarbības attīstības sekmēšanu un uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanu. Pētījuma rezultāti norāda uz to, ka dažādu Latvijas reģionu pilsētās šīs savstarpējās sakarības var atšķirties. To nosaka atšķirības Latvijas pilsētu teritorijās lokalizēto uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamajos apstākļos, faktoros un priekšnosacījumos. Iepriekš minētie atzinumi un ar tiem saistītie jautājumi prasa tālāku izpēti.

Promocijas darba nobeigumā, svarīgi atzīmēt, ka neskatoties uz pētījuma ietvaros identificētajām daudzajām patlaban esošajām Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības problēmām, kuru risināšana tuvākā nākotnē ir būtiski svarīga, aptuveni 50 % respondentu pozitīvi vērtē Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas iespējas nākotnē. Balstoties uz promocijas darba ietvaros gūtajiem atziniem, jāsecina, ka šobrīd Latvijas urbanizēto teritoriju vietējām pašvaldībām lielākā uzmanība būtu jāvelta tādiem plānošanas un pārvaldīšanas jautājumiem, kā pilsētu tautsaimnieciskās partnerības veidošana ar citām valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienībām, dzīves apstākļu kvalitātes paaugstināšana, kā arī esošo pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas priekšrocību nostiprināšana un jaunu priekšrocību attīstīšana.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pamatojoties uz promocijas darba iekļautā pētījuma rezultātiem un iegūtajām atziņām, tiek izvirzīti šādi **nozīmīgākie secinājumi**:

1) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un pārvaldība ir cieši saistīta ar valsts tautsaimniecības nozaru attīstības novērtējumu, prognozēm un plānošanu. Tādēļ tai nepieciešama kompleksa pieeja, iekļaušana dažādu nozaru stratēģiskās un operatīvās attīstības plānos, kā arī dažādu ar sociāli ekonomisko un teritoriāli telpisko apstākļu uzņēmējdarbības attīstībā saistīto interešu grupu mērķu savstarpēja saskaņošana. Tai jābūt veiktai, ievērojot ne tikai uzņēmējdarbības vides attīstības pozitīvos un negatīvos efektus, bet arī blakusefektus;

2) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspēju ievērojami ietekmē urbanizētajās teritorijās notiekošie sociāli ekonomiskās un teritoriāli telpiskās attīstības procesi. Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības plānošana un pārvaldīšana arvien mērķtiecīgāk tiek orientēta uz to, lai sakārtotu mikro, mazo, vidējo un lielo uzņēmēju saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļus un līdzsvarotu to veidojošās sociāli ekonomiskās, funkcionālās un strukturālās komponentes;

3) Latvijas urbanizēto teritoriju uzņēmējdarbības vides attīstības makroekonomiskos rādītājus laika periodā no 2004. līdz 2014. gadam pozitīvi ietekmēja LR iestāšanās ES, sniedzot Latvijas urbanizētajās teritorijās strādājošajiem komersantiem un komercsabiedrībām iespējas apgūt ES fondu finansējumu uzņēmējdarbības infrastruktūras uzlabošanai, jauno produktu un tehnoloģiju ieviešanai, ārējo tirgus apgūšanai u. c. Turpmāka Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība būs atkarīga ne tikai no jaunām investīcijām, bet arī no valsts, vietējo pašvaldību un uzņēmēju kopsadarbības mērķu skaidrības jaunajā plānošanas periodā;

4) Latvijas pašvaldību rīcība nereti var būt pastarpināti saistīta ar iespējām atbalstīt uzņēmējus un radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi urbanizētajā teritorijā. Samērā bieži Latvijas pilsētu pašvaldību rīcība, realizējot vietējo pārvaldi, nodrošinot normatīvajos aktos noteiktās funkcijas, pildot MK uzdevumus, kā arī īstenojot brīvprātīgas iniciatīvas, ievērojot valsts un attiecīgas administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses, var arī nebūt konkrēts pasākums uzņēmējdarbības vides attīstībā;

5) Latvijas pilsētu vietējās pašvaldībās tiek īstenots darbs pie atbalsta sniegšanas uzņēmējiem un uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanas. Taču pašvaldību patlaban pielietotais uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klāsts nav pietiekoši plašs. Latvijas pilsētu pašvaldības raksturo atšķirības uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas līmenī, kā arī pielietoto iniciatīvu, darbību, pasākumu, atbalsta veidu izvēlē un izmantošanā;

6) atsevišķiem Latvijas pilsētu pašvaldību īstenojamajiem uzņēmēju atbalstīšanas pasākumiem ir nesistemātisks raksturs. To nosaka pilsētu pašvaldību kompetence un pieredze

uzņēmējdarbības vides attīstībā, vietējo pārvalžu ieinteresētība uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā labvēlīgu apstākļu veidošanā, pašvaldību autonomo un tām deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildei finansējuma pieejamība, pietiekamība u. c.;

7) šobrīd Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību īstenojamās uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos identificējas arī nepilnības. Tam par iemeslu varētu būt vienotās valsts oficiālās pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas vīzijas trūkums, finansējuma nepietiekamība, vāji attīstīta sadarbība starp valsts un privāto sektoru, zināšanu trūkums par uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentiem, kā arī nespēja orientēties to plašajā klāstā;

8) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstība un konkurētspējas paaugstināšana ir ilgtermiņa process. Tā nodrošināšanai nepieciešama savstarpējā atbildība, pēctecība un pārmantojamība. Plānojot un prognozējot pilsētas uzņēmējdarbības vides izaugsmi nākotnē, jācenšas identificēt un izprast attīstības priekšnoteikumi un kopsakarības pagātnē un tagadnē. Tas nozīmē, ka pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanai un pārvaldīšanai jāmainās laikiem līdzīgi;

9) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas un pārvaldības process tiek veidots no uzņēmējdarbības vides attīstības koncepcijas izstrādes, uzņēmējdarbības vides attīstības vērtību identificēšanas un to hierarhiskās sakārtotības stratēģisko mērķu sistēmā, kā arī šo mērķu īstenošanas procesa. Par vienu no nozīmīgākajiem šī procesa elementiem var tikt uzskatīta uzņēmējdarbības vides attīstības stratēģisko mērķu sasniegšanas regulārā, sistemātiskā un empīriski izsakāmā uzraudzība, novērtēšana un kontrole;

10) uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanas un pārvaldīšanas pamatmērķu grupu noteikšana sniedz iespēju labāk orientēties plašajā mērķu klāstā, sagrupējot tos vienotā informācijas sistēmā. Šāda pieeja varētu sniegt Latvijas pilsētu vietējām pašvaldībām atbalstu ar saimnieciskās darbības apstākļu uzlabošanu saistīto attīstības plānošanas dokumentu izstrādē un īstenošanā, izvēloties un piemērojot atbilstošākos instrumentus, vietējām pārvaldēm reaģējot uz izmaiņām vietējā un globālajā ekonomikas sistēmā.

Pamatojoties uz iepriekš izklāstītajiem secinājumiem, pētījuma gaitā izstrādāti šādi **nozīmīgākie priekšlikumi** Latvijas pilsētu vietējo pašvaldību darbības pilnveidošanai uzņēmējdarbības vides attīstības veicināšanā un konkurētspējas paaugstināšanas sekmēšanā:

1) uzņēmējdarbības vides novērtēšanai Latvijā regulāri īstenojamās pētījumos nepieciešams pievērst uzmanību ne tikai normatīvā regulējuma un administratīvo procedūru izpētei, bet arī pārējo uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo (t. i., politisko, ekonomisko, sociālo, tehnoloģisko, ētisko, kultūras, estētisko, vides un tautsaimniecības nozaru strukturālo) apstākļu, faktoru un priekšnosacījumu novērtējumam. Šī pieeja paredz PEST, PESTE, PESTLE, STEEPLE un SPECTACLES metožu integrēšanu ar uzņēmējdarbības vides novērtēšanu saistītajā analītiskajā darbībā Latvijā;

2) LR plānošanas reģionu attīstības padomēm savas kompetences ietvaros, nodrošinot reģionu attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību, nepieciešams pievērst lielāku uzmanību savstarpēji izdevīgu teritoriāli ekonomisko partnerattiecību starp valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma vienībām veidošanai un attīstībai dažādās dzīves sfērās. Nodrošinot plānošanas reģionu attīstības koordināciju, jāatbalsta institucionālās un brīvprātīgas sadarbības tīklojuma izveide;

3) veicinot „labās prakses” piemēru uzņēmēju atbalstīšanā un labvēlīgas uzņēmējdarbības vides radīšanā urbanizētajās teritorijās apzināšanu un popularizēšanu, ir nepieciešams veidot ciešāku sadarbību starp LR vietējām pašvaldībām un ārvalstu pašvaldībām. Tādējādi meklējot iespējas darboties Eiropas līmenī, koncentrējoties uz ilglaicīgu sadarbību vietējās ekonomikas attīstībā, iedzīvotāju sociālajā iekļaušanās, vides aizsardzībā, izglītības un kultūras izaugsmē;

4) Latvijas pilsētu savienībai un Latvijas lielo pilsētu asociācijai nepieciešams stiprināt biedrību pozīcijas un veidot spēcīgāku nostāju un argumentus pārstāvēt savu viedokli pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos valsts varas un pārvaldes institūcijās nacionālajā un ES līmenī. Nozīmīgs turpmākās darbības uzdevums ir jaunu biedru piesaistīšana, īstenojot pasākumus biedrības mērķu sasniegšanai, jaunu sadarbības un finansējuma piesaistes iespēju meklēšanai Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai;

5) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai un pozitīvās starptautiskās atpazīstamības veicināšanai, Latvijas pilsētu pašvaldībām nepieciešams sadarboties ar Latvijas Institutu, organizējot Latvijas pilsētu tēla popularizēšanas pasākumus ārvalstīs un Latvijā. Šim nolūkam būtu lietderīgi izmantot profesionālās vietas mārketinga iespējas, pozicionējot Latvijas pilsētas kā cilvēku dzīvošanai, saimnieciskās darbības īstenošanai un atpūtai labvēlīgu vidi;

6) Latvijas Investīciju attīstības aģentūrai (LIAA) nepieciešams pievērst lielāku uzmanību Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas un pievilcīguma paaugstināšanai aktīvāk sadarbojoties ar vietējām pilsētu pašvaldībām. Šim nolūkam būtu nepieciešams vairāk izglītēt vietējos iedzīvotājus par uzņēmējdarbības uzsākšanas un investīciju projektu realizēšanas iespējām, sniedzot palīdzību ārējās tirdzniecības veicināšanai un sniedzot konsultācijas par atbalsta saņemšanas iespējām LIAA administrētajās Valsts atbalsta programmās;

7) Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanā un pārvaldīšanā tieši un netieši iesaistītajām pašvaldību pārvaldes struktūru veidojošām struktūrvienībām, pildot tām deleģētās pārvaldes funkcijas un pārvaldes uzdevumus nepieciešams pievērst lielāku uzmanību kopējā procesā iesaistīto ieinteresēto pušu savstarpējai atbildībai, rīcības pēctecībai, kā arī radītu materiālo un nemateriālo vērtību pārmantojamībai. Tādējādi veicinot indivīda un sabiedrības dzīves un saimnieciskās darbības īstenošanas apstākļu uzlabošanai nozīmīgas pozitīvās pārmaiņas Latvijas pilsētu teritorijā;

8) uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu izmantošanas veicināšanai Latvijas pilsētu pašvaldību vidū, LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai nepieciešams īstenot sistemātisku informatīvi izglītojošo darbu dažādām interešu grupām, regulāri rīkojot pieredzes un informatīvās apmaiņas pasākumus. Šai iniciatīvas un līdzdalības pieejai ir nepieciešama sadarbība starp valsts, pašvaldību un privāto sektoru nolūkā pilnveidot zināšanas, uzkrāt pieredzi un veicināt ieinteresētību uzņēmējdarbības uzsākšanai un īstenošanai ilgtermiņā nepieciešamo apstākļu radīšanā;

9) pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas plānošanai un īstenošanai atbilstoši ilgspējīgas attīstības koncepcijas principiem, Latvijas pašvaldībām būtu nepieciešams izvērtēt iespēju iesaistīties un aktīvāk darboties Eiropas ilgspējīgu pilsētu tīklā. Tāpat Latvijas pašvaldībām būtu ieteicams izvērtēt iespēju izmantot Eiropas ilgspējīgu pilsētu kopienas izstrādātās rīkkopas „*Eiropas ilgspējīgu pilsētu ietvars*” piedāvātās iespējas, izstrādājot uzņēmējdarbības vides attīstības plānošanas dokumentus, uzraugot to īstenošanas gaitu, plānojot un realizējot projektus u. tml.;

10) uzņēmējdarbības vides attīstības un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu plānošana Latvijas pilsētu pašvaldībām, reaģējot uz izmaiņām ekonomikas sistēmā, būtu jābalsta uz savstarpējo sakarību starp pašvaldību pamatbudžeta līdzekļu izlietojumu izdevumiem, kas tieši vai netieši ietekmē uzņēmējdarbības vides kvalitāti un attīstību noteiktajā administratīvajā teritorijā, un attiecīgās urbanizētas teritorijas uzņēmējdarbības vides attīstību raksturojošajiem makroekonomiskajiem rādītājiem, izpēti un analītisko izvērtējumu.

Promocijas darba ietvaros, izpētot uzņēmējdarbības vidi Latvijas pilsētās un novērtējot tās konkurētspēju, tika izstrādāta Latvijas pilsētu pašvaldībām pieejamo uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas instrumentu klasifikācija. Tā tika veidota, pamatojoties uz promocijas darba izstrādes ietvaros iegūtajām atziņām par uzņēmējdarbības teritoriālās attīstības teorētiski praktiskajiem aspektiem pilsētu ilgspējīgas attīstības kontekstā. Pētījuma rezultāti liecina, ka uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspējas paaugstināšanos Latvijas urbanizētajās teritorijās varētu labvēlīgi ietekmēt pakārtotības, pēctecības un radīto vērtību pārmantojamības principu ievērošana saimnieciskās darbības apstākļu uzlabošanas plānošanā un pārvaldīšanā. Balstoties uz iepriekš minētajām atziņām, promocijas darba ietvaros identificēti Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanas nozīmīgākie mērķi un prioritārie virzieni, tādejādi veicinot izpratnes veidošanos par vietējo pašvaldību turpmākas rīcības soļiem ceļā uz uzņēmējdarbībai labvēlīgās vides radīšanu urbanizētajās teritorijās. Pētījuma ietvaros iegūtās teorētiskās atziņas un izstrādnes tika pielietotas praksē.

Promocijas darba nobeigumā nepieciešams atzīmēt, ka mūsdienu pasaulē pilsētas darbojas kā katalizatori reģionālajai attīstībai, inovāciju un darba vietu radīšanai. Šodien ir svarīgi, lai pilsētas uzņēmējdarbības vide neatkarīgi no tās lieluma būtu pievilcīga gan uzņēmējiem, gan investoriem. Tas ir aktuāli ne tikai lielpilsētām, bet arī vidējā lieluma un mazpilsētām, jo to sociālekonomiskā un teritoriāli telpiskā attīstība ļoti bieži ir noteicoša reģiona un visas valsts izaugsmē.

BIBLIOGRĀFISKAIS SARAKSTS

1. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums // Latvijas Vēstnesis – 202 (3986), (2008., 30. dec.), 5. lpp.
2. Arhipova, I., Bāliņa, S. Statistika ekonomikā un biznesā / I. Arhipova, S. Bāliņa – Rīgā: Datorzinību centrs, 2006., 360 lpp.
3. Attīstības plānošanas sistēmas likums // Latvijas Vēstnesis – 80 (3864), (2008., 23. maij.), 3. lpp.
4. Ābeltiņa, A. Uzņēmējdarbības vide un tās attīstības aspekti. Monogrāfija / Zināt. red. V. Zariņa, S. Begečs – Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2013. – 346 lpp.
5. Babuškins, S. Labvēlīgas investīciju vides veidošanas problēmas Latvijā. Promocijas darbs / S. Babuškins – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2004. – 196 lpp.
6. Bite, D., Daugavietis, J., Lāce, I., u. c. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2010./2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja / Galv. red. Brigita Zepa un Evija Kļave – Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2011. – 154 lpp.
7. Butulis, I., Zunda, A. Latvijas vēsture / I. Butulis, A. Zunda – Rīga: Jumava, 2010. – 206 lpp.
8. Daugavpils pilsētas dome. Daugavpils pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.-2012. / Daugavpils pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 15. novembrī – <http://www.daugavpils.lv/lv/81>
9. Dubra, E. Latvijas ekonomikas konkurētspēja un investīciju nozīme tās veicināšanā. Monogrāfija / E. Dubra – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2009. – 166 lpp.
10. Dunska, M., Ikstens, J., Rasnača, L., u. c. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004./2005. Rīcībspēja reģionos / Galv. red. Aija Zobena – Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2005. – 148 lpp.
11. Eglīte, M., Dundurs, J. Vides veselība / M. Eglītes redakcijā – Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2008. – 696 lpp.
12. Eiropas Komisija. Pētniecības ģenerāldirektorāts. Pētniecība pilsētvides jomā / Eiropas Komisija. Pētniecības ģenerāldirektorāts – Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2005. – 6 lpp.
13. Endziņš, J. Priekšnosacījumi uzņēmējdarbības vides Latvijā uzlabošanai. J. Endziņš // Latvijas Lielo pilsētu asociācijas 10. jubilejai veltīta konference „Latvijas lielās pilsētas – valsts izaugsmes dzinējspēks”, 2011. gada 7. decembrī – Rīga, Latvija, 2011., 18.–22. lpp.
14. Jansons, V., Kozlovskis, K. Ekonomiskā prognozēšana SPSS 20 vidē / V. Jansons, K. Kozlovskis – Rīga: RTU Izdevniecība, 2012., 547 lpp.
15. Judrupa, I. Latvijas reģionu konkurētspējas novērtēšana. Promocijas darbs / I. Judrupa – Rīga: RTU Izdevniecība, 2011. – 172 lpp.
16. Jūrmalas pilsētas dome. Jūrmalas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.-2012. / Jūrmalas pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 1. novembrī – <http://www.jurmala.lv/page/1332>

17. Kasjanovs, I. Latvijas tautsaimniecības krīzes iemesli un iespējamie risinājumi / I. Kasjanovs – Rīga: Tautsaimniecības attīstības institūts, 2009., Nr. 7, 37.–47. lpp.
18. Kļaviņš, M., Nikodemus, O., Segliņš, V., u. c. Vides zinātne / M. Kļaviņš, O. Nikodemus, V. Segliņš u. c. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008. – 599 lpp.
19. Kļaviņš, M., Zaļoksnis, J., Apine, L., u. c. Vide un ilgtspējīga attīstība / M. Kļaviņš, J. Zaļoksnis, L. Apine u. c. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. – 334 lpp.
20. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. Pētījums „Korupcijas risku analīze par būvniecības procesu uzraudzību būvatļauju izsniegšanas posmā Latvijas pašvaldībās” / Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs – Rīga: Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, 2011. – 34 lpp.
21. Kotāne, I. Pilsētas tēls un identitāte kā pilsētas attīstības priekšnoteikums / I. Kotāne – Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, Latgales Tautsaimniecības pētījumi, Sociālo zinātņu žurnāls Nr. 1(2), 187.–201. lpp.
22. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2004./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2004. – 270 lpp.
23. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2005./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2005. – 302 lpp.
24. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2006./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2006. – 408 lpp.
25. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2007./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2007. – 564 lpp.
26. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2008./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2008. – 568 lpp.
27. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2009./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2010. – 640 lpp.
28. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2010./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2010. – 600 lpp.
29. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2011./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2011. – 496 lpp.
30. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2012./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2013. – 519 lpp.
31. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas statistikas gadagrāmata 2013./ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde – Rīga: LR CSP, 2014. – 535 lpp.
32. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Nabadzības riskam pakļauts katrs piektais Latvijas iedzīvotājs / LR Centrālā statistikas pārvalde – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2014. gada 1. maijā – <http://www.csb.gov.lv/notikumi/nabadzibas-riskam-paklautos-katrs-piektais-latvijas-iedzivotajs-39575.html>
33. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Administratīvās procedūras un uzņēmējdarbības vide Latvijā 2001.–2011. gads. Uzņēmēju aptaujas rezultātu ziņojums 2011. gada augusts / Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2011. – 299 lpp.

34. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Informatīvais ziņojums par elektroenerģijas cenu pieauguma riskiem un to ierobežošanu / Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2013. – 48 lpp.
35. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Komercedarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma 2007.–2013. gadam / Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2007. – 83 lpp.
36. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Pētījums „Latvijas, Igaunijas, Somijas un Zviedrijas mazo un vidējo uzņēmumu starptautiskās sadarbības šķēršļi” / Baltic Consulting. Ventspils Augstskola. Konsorts – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2013. – 161 lpp.
37. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns 2013.–2014. gadam / Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2013. – 106 lpp.
38. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību / O. Barānovs, I. SKribāne, E. Gergelevičs, u. c. – Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2013. – 165 lpp.
39. Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Pētījums „Profesionālās un augstākās izglītības programmu atbilstība darba tirgus prasībām” / B. Sloka, V. Skuja, G. Kristaps u. c. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2007. – 232 lpp.
40. Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija. Informatīvais materiāls par pašvaldību iespējām veicināt uzņēmējdarbību / Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija – Rīga: RAPLM, 2010. – 10 lpp.
41. Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030) / Ekspertu grupa Dr. phil., asociētā profesora R. Ķīļa vadībā – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2010. gada 18. janvārī – http://www.pkc.gov.lv/images/LV2030/Latvija_2030.pdf
42. Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts. Līgatnes pilsētas attīstības virzieni un iespējas / A. Ābele, J. Počs, J. Vanags – Līgatne: LZA Ekonomikas institūts, 2005. – 119. lpp.
43. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. Pētījums „Par ar nekustamo īpašumu saistīto tiesību nodrošināšanas procedūru vienkāršošanu” / I. Lukss – Rīga: LR Tieslietu ministrija, 2007. – 87 lpp.
44. Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Apdzīvojuma struktūras attīstība / L. Kūle, K. Rasa – Rīga: Jumava, 2001. – 144 lpp.
45. Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai telpiskajai attīstībai / D. Lapāne, L. Kūle – Rīga: McĀbols, 2001. – 36 lpp.
46. Liepājas pilsētas dome. Liepājas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.–2012. / Liepājas pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 5. novembrī – <http://www.liepaja.lv/page/1488>
47. Mārtinsons, K., Pīpere, A., Kamerāde, D., u. c. Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes / K. Mārtinsons, A. Pīpere, D. Kamerāde, u. c. – Rīga: RaKa, 2011. – 284 lpp.

48. Mežs, I. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012./2013. Ilgtspējīga nācija / Galv. red. Baiba Bela – Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2013. – 128 lpp.
49. Ministru kabineta 13.12.2005. noteikumi Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” // Latvijas Vēstnesis – 201 (3359), (2005., 16. decem.), 5. lpp.
50. Neimane, A., Zīverte, L. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2000./2001. Sabiedriskās politikas process Latvijā / Galv. red. Tālis Tisenkopfs – Rīga: ANO Attīstības programma, 2001. – 151 lpp.
51. Par pašvaldībām // Latvijas Vēstnesis – 61 (192), (1994., 24. maij.), 3. lpp.
52. Pārresoru koordinācijas centrs. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. / Pārresoru koordinācijas centrs – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 10. februārī – [http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020 %20dokumenti/20121220_NAP2020_Saemā_apstiprināts.pdf](http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_Saemā_apstiprināts.pdf)
53. Pranka, M., Traperniece, I., Trupovniece, A. Sociālās atstumtības iespējamība un tās iemesli bezdarba riska apdraudētajām iedzīvotāju grupām / M. Pranka, I. Traperniece, A. Trupovniece – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2003. – 103 lpp.
54. Reģionālās attīstības likums // Latvijas Vēstnesis – 53 (2628), (2002., 09. apr.), 4. lpp.
55. Rēzeknes pilsētas dome. Rēzeknes pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.–2012. / Rēzeknes pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 15. novembrī – <http://www.rezekne.lv/dome/gada-parskats/>
56. Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments. Rīgas Ekonomikas profils 2013. / Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments – Rīga: RD Pilsētas attīstības departaments, 2013. – 58 lpp.
57. Rīgas pilsētas dome. Rīgas pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.–2012. / Rīgas pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 3. novembrī – https://www.riga.lv/LV/Channels/Riga_Municipality/Publiskais_parskats/default.htm
58. Rīgas Tehniskā universitāte. Telpiskās un reģionālās attīstības pētījumu centrs. Eiropas Komisijas ESPON 2013 programmas īstenošanas Latvijā iespēju analīze, izvērtēšana un priekšlikumu pētniecības virzieniem un uzdevumiem sagatavošana saskaņā ar programmā noteiktajiem mērķiem, prioritātēm un plānotajām rīcībām. Pētījuma gala ziņojums / Projekta vadītāja I. Trušiņa – Rīga: RTU Telpiskās un reģionālās attīstības pētījumu centrs, 2008. – 97 lpp.
59. Ruperte, I. Uzņēmuma vadīšana – īsi par galveno teorijā un praksē / I. Ruperte – Rīga: Jumava, 2010. – 197 lpp.
60. Sabiedrības veselības aģentūra. Pētījums „Atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatība iedzīvotāju vidū” / I. Koroļeva, I. Mieriņas, M. Goldmanis u. c. – Rīga: Socioloģisko pētījumu institūts. Sabiedrības veselības aģentūra. LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2008. – 99 lpp.
61. Stūre, I. Kultūras un dabas mantojuma aizsardzība un attīstības plānošana / I. Stūre – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2004. – 194 lpp.
62. Swedbank Uzņēmējdarbības kompetences centrs. Pētījums „Latvijas uzņēmējdarbības vides uztvere 2011.–2012.” / Swedbank Uzņēmējdarbības kompetences centrs. GfK Baltic. Latvijas

- investīciju un attīstības aģentūra – Rīga: Swedbank Uzņēmējdarbības kompetences centrs, 2011. – 65 lpp.
63. Tabuns, A., Dunska, M., Eglīte, P., u. c. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2006./2007. Cilvēkkapitāls: mans zelts ir mana tauta? / Galv. red. Aija Zobena – Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2007. – 117 lpp.
 64. Teritorijas attīstības plānošanas likums // Latvijas Vēstnesis – 173 (4571), (2011., 02. nov.), 2. lpp.
 65. Vaidere, I., Vanags, E., Vanags, I., u. c. Reģionālā politika un pašvaldību attīstība Eiropas Savienībā un Latvijā / I. Vaidere, E. Vanags, I. Vanags u. c. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. Latvijas Statistikas institūts, 2006. – 295 lpp.
 66. Valsts Reģionālās attīstības aģentūra. Pētījums „Attīstības centru ietekmes areālu noteikšana un analīze. Plānošanas reģionu, republikas pilsētu un novadu pašvaldību attīstības raksturojums” / Excolo Latvia – Rīga: Excolo Latvia, 2013. – 151 lpp.
 67. Valsts Reģionālās attīstības aģentūra. Pētījums „Baltijas jūras reģiona uzņēmējdarbības un zinātniskās pētniecības infrastruktūras sadarbības izpēte” / Pētījuma vadītājs A. Timofejevs – Rīga: Baltic Consulting, 2013. – 82 lpp.
 68. Valsts Reģionālās attīstības aģentūra. Pētījums „Latvijas pilsētu sociāli ekonomiskās attīstības tendences” / R. Ķīlis, G. Klāsons, S. Mūriņš, u. c. – Rīga: Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija, 2007.–2008. – 229 lpp.
 69. Valsts Reģionālās attīstības aģentūra. Pētījums „Priekšlikumu sagatavošana Latvijas pilsētu politikas izstrādei” / A. Zobena, T. Tisenkopfs, A. Kalniņa, u. c. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2009. – 154 lpp.
 70. Valsts Reģionālās attīstības aģentūra. Pētījums „Reģionālās politikas un teritoriju attīstības novērtēšanas metodoloģiskie risinājumi” / L. Kūle, U. Osis, I. Stalidzāne, u. c. – Rīga: Konsorts, 2009. – 174 lpp.
 71. Vanags, E., Vilka, I. Pašvaldību darbība un attīstība / E. Vanags, I. Vilka – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005. – 382 lpp.
 72. Ventpils pilsētas dome. Ventpils pilsētas pašvaldības publiskais pārskats, 2004.–2012. / Ventpils pilsētas dome – [Elektroniskais resurss]: Resurss aprakstīts 2013. gada 9. novembrī – http://www.ventpils.lv/lat/ventspils_parvalde/publiskie_dokumenti/pasvaldibas_publiskais_pars_kats/
 73. Adamsone-Fiskovica, A., Kristapsons, J., Ulnicane-Ozolina, I. INNO-Policy TrendChart – Policy Trends and Appraisal Report: Latvia / A. Adamsone, J. Kristapsons, I. Ulnicane-Ozolina – Brussels: European Commission Enterprise Directorate-General, 2008 – p. 32
 74. Aldrich, H. E. Using an Ecological Perspective to Study Organisational Founding Rates, Entrepreneurship Theory and Practice 14(3): 1990 – pp. 7–24
 75. Altrock, U., Guntner, S., Huning, S., et al. Spatial Planning and Urban Development in the New EU Member States / edited by U. Altrock – Hampshire: Ashgate, 2006 – p. 292

76. Audretsch, D. B. The Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship and Spatial Cluster / edited by Irene Johansson. Uddevalla Symposium 2005. Innovations and Entrepreneurship in Functional Regions – Sweden: 15–17 September, 2005 – pp. 177–188
77. Batten, F. Network Cities: creative urban agglomeration for the 21st century / F. Batten – Stockholm: Royal Institute of Technology, Urban Studies, Vol. 32, No. 2, 1995 – pp. 313–327
78. Boone, L. E., Kurtz, D. L. Management, fourth edition / L. E. Boone, D. L. Kurtz – New York: McGraw-Hill, 1992 – p. 605
79. Bosma, N., Levie, J. Global Entrepreneurship Monitor. 2009 Global Report / N. Bosma, J. Levie, W. D. Global, et al. – London: Babson College, Universidad del Desarrollo, Reykjavik University, 2010 – p. 72
80. Bruno, A. V., Tyebjee, T. T. The Environment for Entrepreneurship, in C. Kent, D. L. Sexton and K. H. Vesper (eds), Encyclopedia of Entrepreneurship, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1982 – pp. 288–307
81. Capello, R., Nijkamp, P. Recent Theoretical and Methodological Directions and Future Challenges / Tool Kits in Regional Sciences. Advances in Spatial Science – Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2009 – p. 305
82. Castells, M. European Cities, the Informational Society, and the Global Economy / M. Castells – Amsterdam: Centrum voor Grootstedelijk Onderzoek, 1992 – p. 418
83. Charles, V., Zegarra, L. F. Measuring regional competitiveness through Data Envelopment Analysis: A Peruvian case / V. Charles, L. F. Zegarra – Expert Systems with Applications. Volume 41. Issue 11, (2014) pp. 5371–5381
84. Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability / European Conference on Sustainable Cities & Towns in Aalborg, Denmark on 27 May 1994 – p. 5
85. Cherumilam, F. Business Environment / F. Cherumilam – Mumbai: Himalaya Publishing House, 2009 – p. 161
86. Clark, P., Golden, P., O’Dea, M., et al. Business and Management / P. Clark, P. Golden, M. O’Dea, et al. – Oxford: Oxford University Press, 2012 – p. 400
87. Commission of the European Communities. Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions / Commission of the European Communities – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006 – p. 13
88. Commission of the European Communities. Green Paper on the Urban Environment / Commission of the European Communities – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1990 – p. 63
89. Commission of the European Communities. Green Paper. Towards new culture for urban mobility / European Commission – Luxembourg: Directorate General for Energy and Transport. Clean Transport and Urban Transport Unit, 2007 – p. 23
90. Committee for Spatial Development in the Baltic Sea Region. Urban Systems and Urban Networking / Danish Forest and Landscape Research Institute – Denmark: European Commission Regional Development Fund, 2001 – p. 6

91. Cooke, P., Heidenreich, M., Braczyk, H. J. (eds.) *Regional Innovation Systems: The Role of Governance in a Globalized World*. 2nd edition / P. Cooke, M. Heidenreich, H. J. Braczyk (eds.) – New York: Routledge, 2004 – p. 515
92. Cornett, A. P. *Innovation and entrepreneurship in Danish regional policy* / *Entrepreneurship and Regional Development. Local Processes and Global Patterns*, edited by C. Karlsson, B. Johansson, R. R. Stough – Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2010 – p. 358
93. Davidsson, P., Honig, B. *The Role of Social and Human Capital Among Nascent Entrepreneurs*, *Journal of Business Venturing* 18: 2003 – p. 301–331
94. El-Namaki, M. S. S. *Encouraging Entrepreneurship in Developing Countries*, *Long Range Planning* 21(4): 1988 – pp. 98–106
95. European Council. *Gothenburg Strategy: European Union Sustainable Development Strategy* / European Council – Gothenburg: EC, 2001 – p. 23
96. European Council. *The Lisbon Strategy for growth and jobs* / European Council – Lisbon: EC, 2000 – p. 7
97. Fahey, L., Narayanan, V. K. *Macroenvironmental Analysis for Strategic Management* / L. Fahey, V. K. Narayanan – St. Paul, Minnesota: West Publishing, 1986 – p. 251
98. Florida, R. *Entrepreneurship, Creativity and Regional Economic Growth*, in D. M. Hart (ed.), *The Emergence of Entrepreneurship Policy: Governance, Start-Ups, and Growth in the U.S. Knowledge Economy*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003 – pp. 39–58
99. Florida, R. *The Rise of the Creative Class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life* / R. Florida – New York: Basic Books, 2002 – p. 483
100. Fritsch, M., Stephan, A. *Regionalization of innovation policy – Introduction to the special issue*. *Research Policy*, 34, pp. 1123–1127
101. Gartner, W. B. *A Conceptual Framework for Describing the Phenomenon of New Venture Creation*, *Academy of Management Review* 10(4): 1985 – pp. 696–706
102. Gieryn, T. *A Space for Place in Sociology*. *Annual Review of Sociology*, No. 26, 2000, pp. 463–496
103. Glaeser, E. L., Rosenthal, S. S., Strange, W. C. (2010) *Urban economics and entrepreneurship*. *Journal of Urban Economics*, Vol 67, pp. 1–14
104. Gnyawali, D. R., Fogel, D. S. *Environments for Entrepreneurship Development: Key Dimensions and Research Implications*, *Entrepreneurship Theory and Practice* 18(4): 1994 – pp. 43–62
105. Graham, S., Marvin, K. S. *Urban Planning and the Technological Future of Cities. Richness of Cities: Urban Policy*. Working Paper 3, Bournes Green: Comedia, 1998 – p. 36
106. Hamplová, E., Provazníková, K. *Assessment of the Business Environment Competitiveness in the Czech Republic and EU* / E. Hamplová, K. Provazníková – *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 109, 8 January 2014, pp. 1225–1229
107. International Chamber of Commerce. *Advertising and Marketing Communication Practice. Consolidated ICC Code. Building Consumer Trust through Best Practice Marketing* / International Chamber of Commerce – Paris: ICC, 2011 – p. 57

108. International Institute for Management Development. *IMD World Competitiveness Yearbook 2003* – Lausanne, Switzerland: IMD, 2003 – p. 609
109. International Institute for Management Development. *IMD World Competitiveness Yearbook 2012* – Lausanne, Switzerland: IMD, 2012 – p. 502
110. Jianga, Y., Shenb, J. Weighting for what? A comparison of two weighting methods for measuring urban competitiveness / Y. Jianga, J. Shenb – *Habitat International* 38 (2013) pp. 167–174
111. Johansson, B., Karlsson, C., Stough, R. R., et al. *Regional Policies and Comparative Advantage* / B. Johansson, C. Karlsson, R. R. Stough, et al. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2002 – p. 519
112. Lee, S. Y., Florida, R., Acs, Z. J. Creativity and Entrepreneurship: A Regional Analysis of New Firm Formation, *Regional Studies* 38(8): 2004 – pp. 879–891
113. Leipzig Charter on Sustainable European Cities / Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion – Leipzig: 2007 – p. 7
114. Marketing Research Association. *MRA Members Will... MRA Code of Marketing Research Standards* / Marketing Research Association – Washington: MRA, 2013 – p. 18
115. Mitra, J. *Entrepreneurship, Innovation and Regional Development* / J. Mitra – Great Britain: Routledge. Taylor & Francis Group, 2012 – p. 341
116. Mokry, B. *Entrepreneurship and Public Policy: Can Government Stimulate Business Start-Ups*, Connecticut: Quorum Books, 1988 – p. 169
117. Munier, N. *Handbook of Urban Sustainability* / N. Munier – Dordrecht: Springer, 2007 – p. 804
118. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Entrepreneurship: A Catalyst for Urban Regeneration* / OECD – Paris: OECD, 2004 – p. 339
119. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Fostering Entrepreneurship* / OECD – Paris: OECD, 1998 – p. 286
120. Reynolds, P. D., Curtin, R. T. *New Business Creation. An International Overview* / P. D. Reynolds, R. T. Curtin – London: Springer, 2011 – p. 349
121. Sassen, S. *Cities in a world economy* / S. Sassen – California: Pine Forge Press, 1994 – p. 157
122. Schoell, W. F., Dessler, G., Reinecke, J. A. *Introduction to business* / W. F. Schoell, G. Dessler, J. A. Reinecke – Massachusetts: A Division of Simon & Schuster, Inc., 1993 – p. 710
123. Schramm, C. J. *The Entrepreneurial Imperative: How America's Economic Miracle Will Reshape the World (and Change your Life)* / C. J. Schramm – New York: HarperCollins, 2006 – p. 208
124. Singhala, S., McGreal, S., Berry, J. An evaluative model for city competitiveness: Application to UK cities / S. Singhala, S. McGreal, J. Berry – *Land Use Policy* 30 (2013) pp. 214–222
125. Sloman, J., Sutcliffe, M. *Economics for Business*, second edition / J. Sloman, M. Sutcliffe – Harlow: Pearson Education Limited, 2001 – p. 726
126. Specht, P. H. (1993) *Munificence and Carrying Capacity of the Environment and Organisation Formation, Entrepreneurship Theory and Practice* 17(2): pp. 77–86
127. Subba Rao, P. *International Business Environment* / P. Subba Rao – Mumbai: Himalaya Publishing House, 2010 – p. 289

128. Territorial Agenda of the European Union / Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion – Leipzig: 2007 – p. 11
129. United Nations. Agenda 21 / United Nations Conference on Environment & Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992. United Nations Division for Sustainable Development, 1992 – p. 351
130. United Nations Population Fund. State of World Population 2007: Unleashing the Potential for Urban Growth / G. Martine, A. Marshall, P. Leidl et al., New York, 2007 – pp. 102
131. Vanhove, N. Regional Policy: A European Approach, 3rd edition / N. Vanhove – Aldershot Ashgate, 1999 – p. 639
132. Westhead, P. A Typology of New Manufacturing Firms in Wales: Performance Measures and Public Policy Implications, *Journal of Business Venturing* 5: 1990 – pp. 103–122
133. World Bank. Doing Business 2014. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises / World Bank – Washington, DC: World Bank Group, 2013 – p. 316
134. Worthington, I., Britton, C. The Business Environment, fifth edition/ I. Worthington, C. Britton – Harlow: Pearson Education Limited, 2006 – p. 527
135. Анимица, Е. Г., Медведева, И. А., Сухих, В. А. Малые и средние города: тенденции и стратегии социально-экономического развития / Е. Г. Анимица, И. А. Медведева, В. А. Сухих – Екатеринбург: УГЭУ, 2004 – стр. 56
136. Дорошенко, Ю. А. Экономический потенциал региона / Ю. Дорошенко – Белгород: БелГТАСМ, 1997 – стр. 10
137. Грицанов, А. А., Абушенко, В. Л. Социология: Энциклопедия / А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко – Москва: Книжный Дом, 2003 – 1312 стр.
138. Захаров, П. Афанасьева, Н. Определение сущности города с позиций системного подхода // Экономика региона. Владимирский государственный университет им. А. Г. и Н. Г. Столетовых – 18, часть 2: 2007 – стр. 17–21
139. Перцик, Е. Н. Города мира: география мировой урбанизации / Е. Н. Перцик – Москва: Международные отношения, 1999 – 380 стр.
140. Пирогов, С. Социология города / С. Пирогов – Томск: Томский Государственный университет, 2003 – 148 стр.

PIELIKUMI

1. pielikums

**STRĀDĀJOŠO SKAITA PAMATDARBĀ PĒC FAKTISKĀS DARBA VIETAS
LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA**

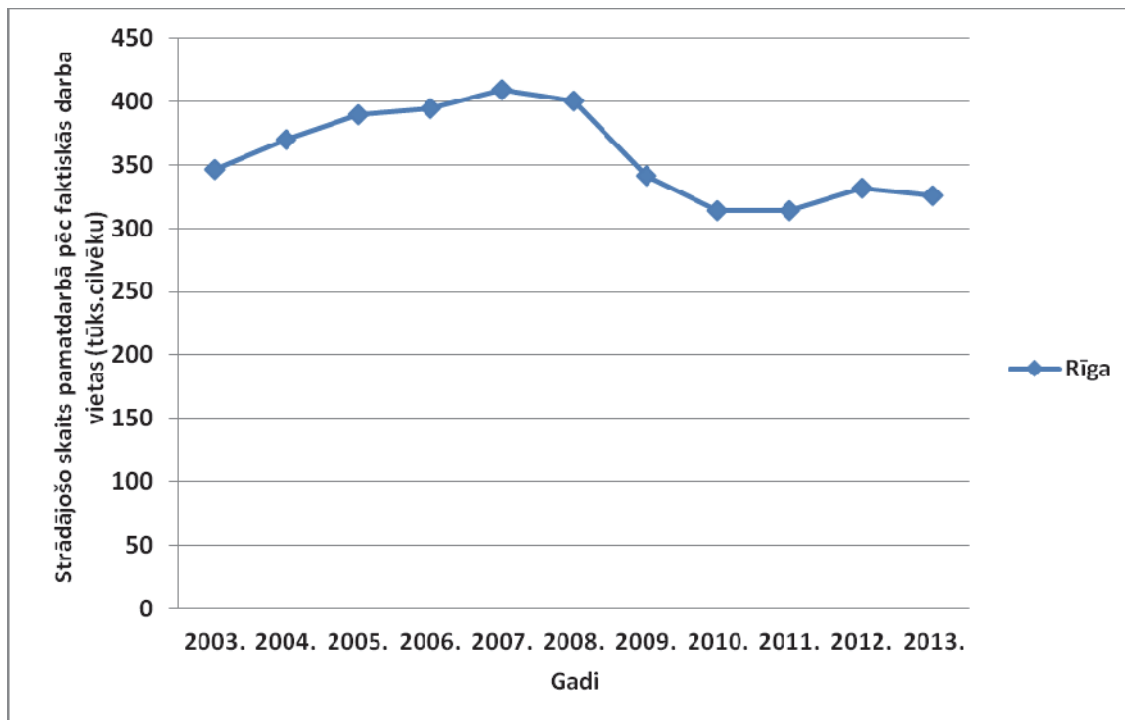
1. tabula

Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*tūkst. cilvēku*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	346,3	370,4	390,0	394,5	409,2	400,1	341,4	313,9	314,4	332,1	325,6	0,9
Daugavpils	38,6	39,1	38,7	39,2	40,9	40,4	34,8	32,3	32,4	33,1	32,2	0,8
Jelgava	20,6	21,7	22,4	22,8	23,0	22,7	19,2	18,3	18,6	19,0	18,6	0,9
Jūrmala	12,2	12,6	13,3	13,0	13,9	13,5	11,0	10,3	10,6	10,8	10,5	0,9
Liepāja	30,7	32,8	34,3	34,2	35,4	34,4	28,9	26,7	26,9	27,9	27,2	0,9
Rēzekne	14,3	14,9	15,4	15,7	16,2	15,6	12,7	12,1	12,0	12,4	12,0	0,8
Ventspils	15,9	16,6	17,3	16,9	17,4	17,0	14,7	14,1	13,9	14,3	13,9	0,9

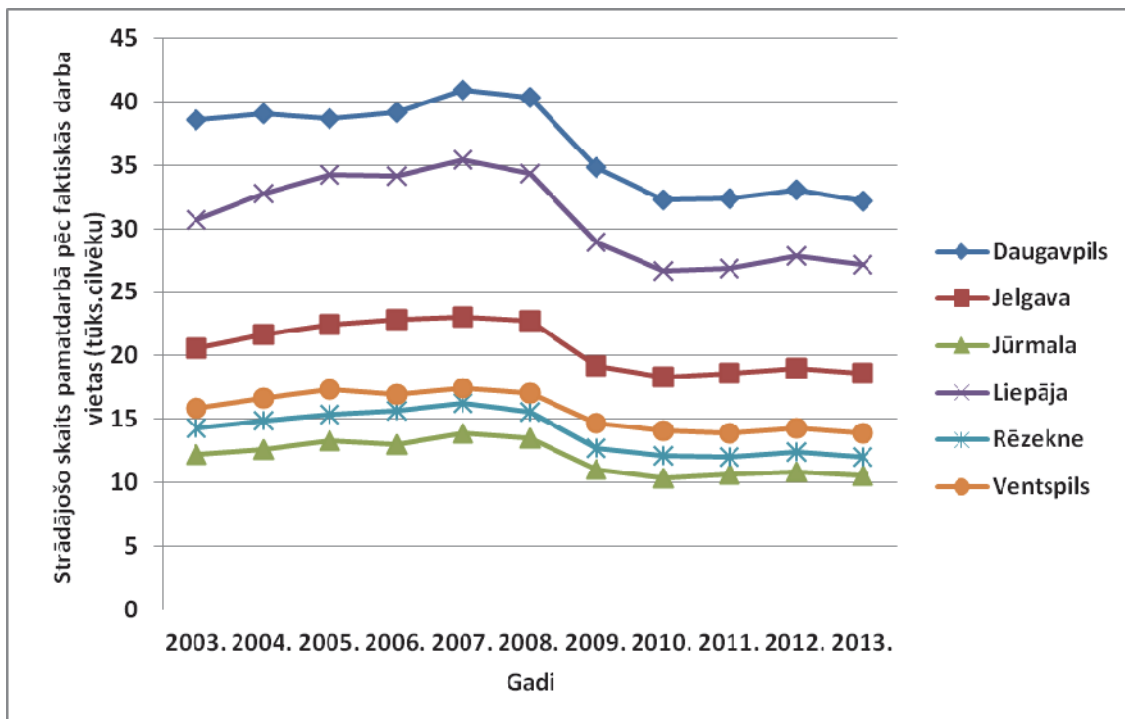
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 51.–58. lpp.; 23, 62.–71. lpp.; 24, 81.–80. lpp.; 25, 261.–272. lpp.; 26, 237.–251. lpp.; 27, 246.–263. lpp.; 28, 241.–258. lpp.; 29, 180.–193. lpp.; 30, 191.–206. lpp.; 31, 200.–215. lpp.]

1. pielikuma turpinājums

1. att. Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. pielikums

**STRĀDĀJOŠO SKAITA PAMATDARBĀ PĒC FAKTISKĀS DARBA VIETAS PRIVĀTAJĀ
SEKTORĀ LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA**

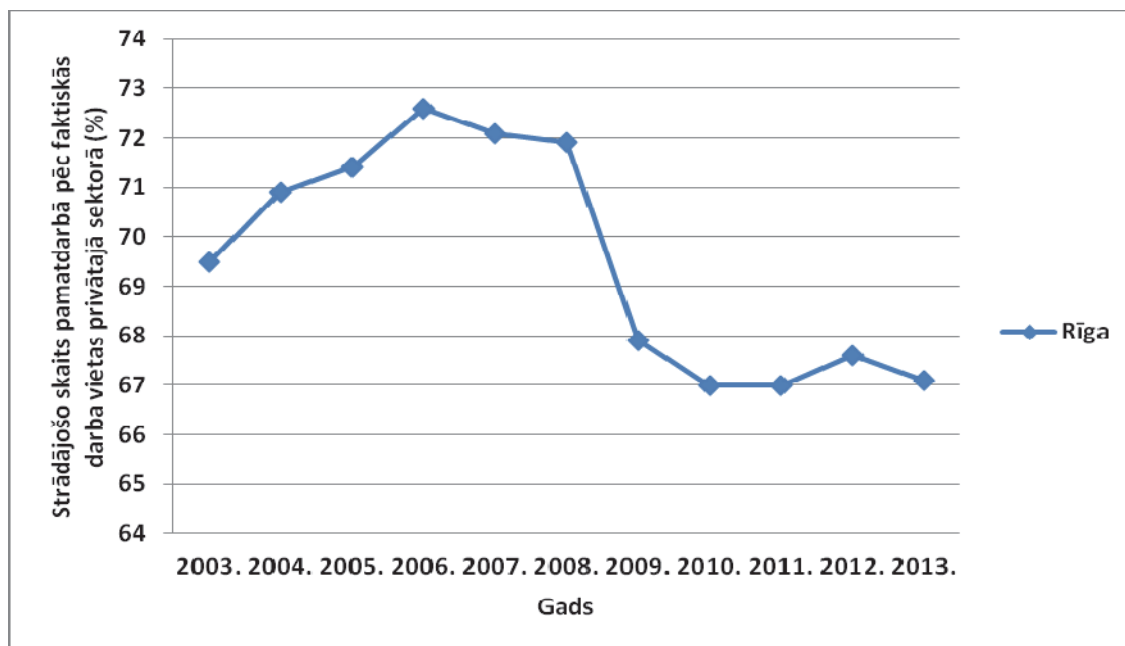
1. tabula

Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā Latvijas pilsētās (% no kopskaita)

Gadi Pilsētas	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Rīga	69,5	70,9	71,4	72,6	72,1	71,9	67,9	67,0	67,0	67,6	67,1	0,9
Daugavpils	49,1	56,1	56,1	56,7	57,5	56,7	52,7	53,7	54,5	55,4	55,5	1,1
Jelgava	54,7	55,0	57,6	58,7	60,7	59,5	56,2	52,9	53,7	55,5	55,3	1,0
Jūrmala	54,6	55,6	59,4	59,3	60,6	59,3	57,6	56,7	58,6	59,3	59,5	1,1
Liepāja	65,1	66,0	68,3	68,3	70,3	69,4	65,7	67,2	67,4	68,2	68,4	1,1
Rēzekne	53,5	55,6	56,4	55,5	58,0	57,8	53,6	52,3	52,2	53,5	53,1	1,0
Ventspils	65,2	66,5	67,7	68,0	69,4	69,4	67,3	66,4	66,6	67,9	68,0	1,0

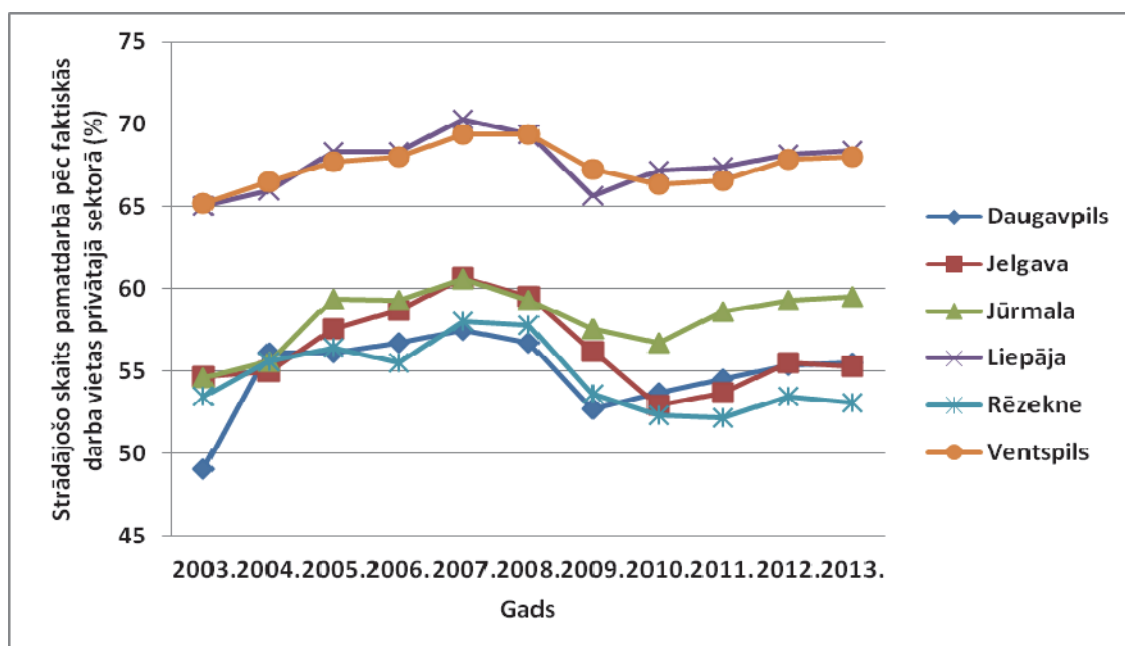
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 51.–58. lpp.; 23, 62.–71. lpp.; 24, 81.–80. lpp.; 25, 261.–272. lpp.; 26, 237.–251. lpp.; 27, 246.–263. lpp.; 28, 241.–258. lpp.; 29, 180.–193. lpp.; 30, 191.–206. lpp.; 31, 200.–215. lpp.]

2. pielikuma turpinājums

1. att. Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Strādājošo skaita pamatdarbā pēc faktiskās darba vietas privātajā sektorā Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

3. pielikums

PAŠNODARBINĀTO SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

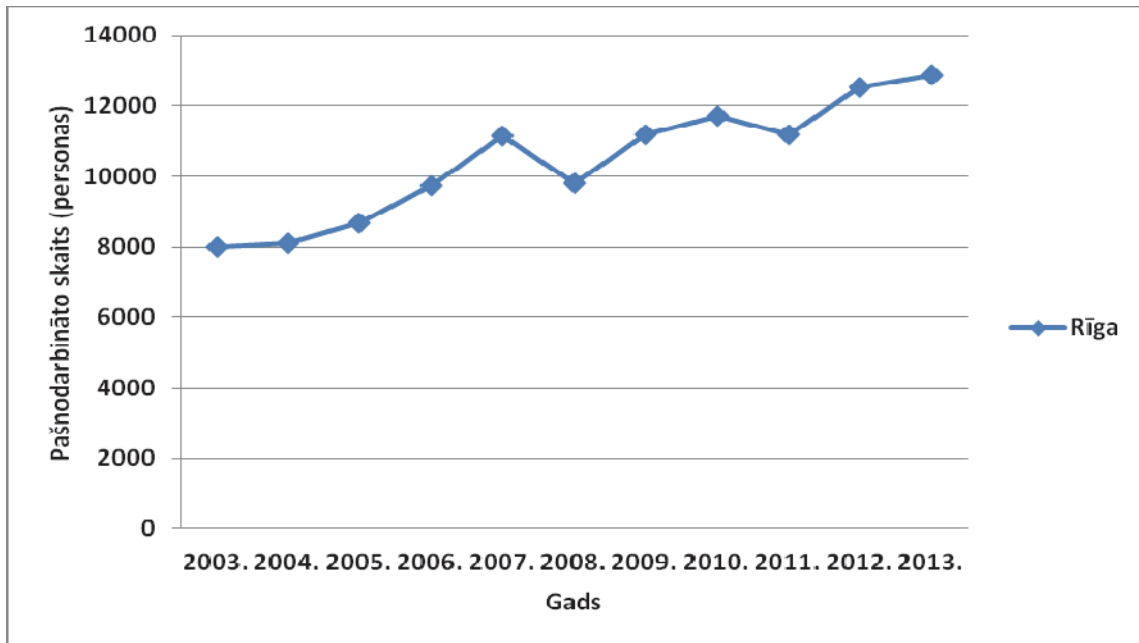
1. tabula

Pašnodarbināto skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*personas*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	8013	8096	8679	9721	11139	9803	11197	11701	11184	12519	12884	1,6
Daugavpils	991	1204	1101	1201	1543	1443	1708	1754	1816	1952	2059	2,1
Jelgava	550	561	735	852	890	790	1007	1061	998	1137	1195	2,2
Jūrmala	397	475	534	759	1019	977	1161	1256	1191	1446	1562	3,9
Liepāja	649	678	922	1074	1181	982	1380	1519	1497	1660	1772	2,7
Rēzekne	603	611	648	707	801	790	810	775	799	830	875	1,5
Ventspils	216	331	399	244	576	572	768	823	781	835	968	4,5

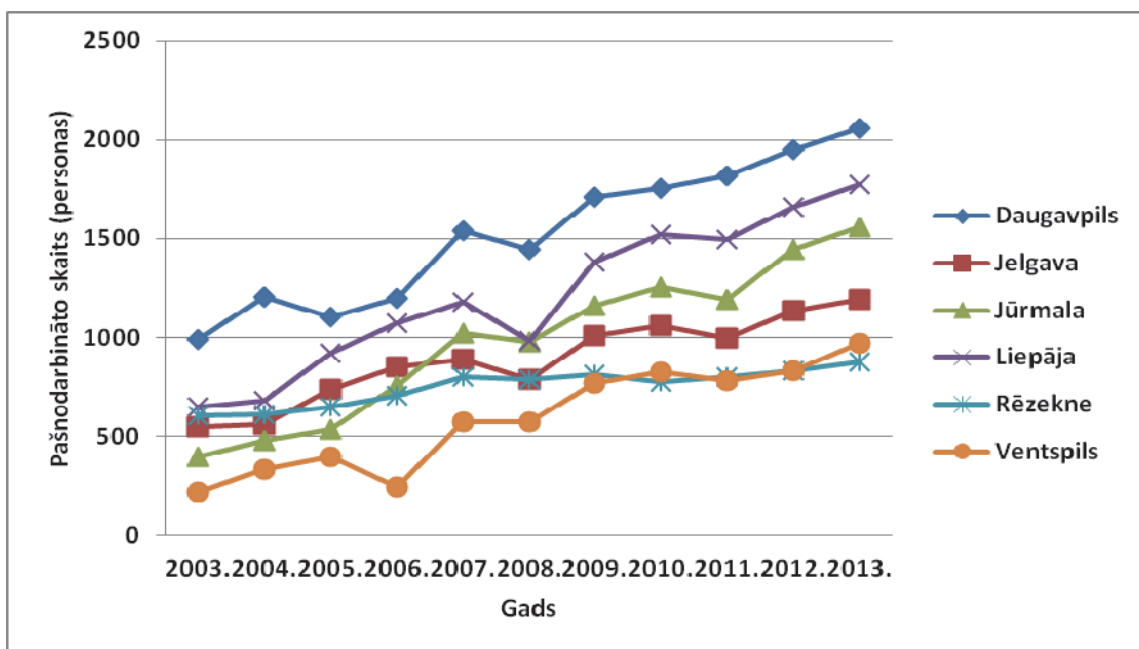
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 51.–58. lpp.; 23, 62.–71. lpp.; 24, 81.–80. lpp.; 25, 261.–272. lpp.; 26, 237.–251. lpp.; 27, 246.–263. lpp.; 28, 241.–258. lpp.; 29, 180.–193. lpp.; 30, 191.–206. lpp.; 31, 200.–215. lpp.]

3. pielikuma turpinājums

1. att. Pašnodarbināto skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Pašnodarbināto skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

INDIVIDUĀLO KOMERSANTU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

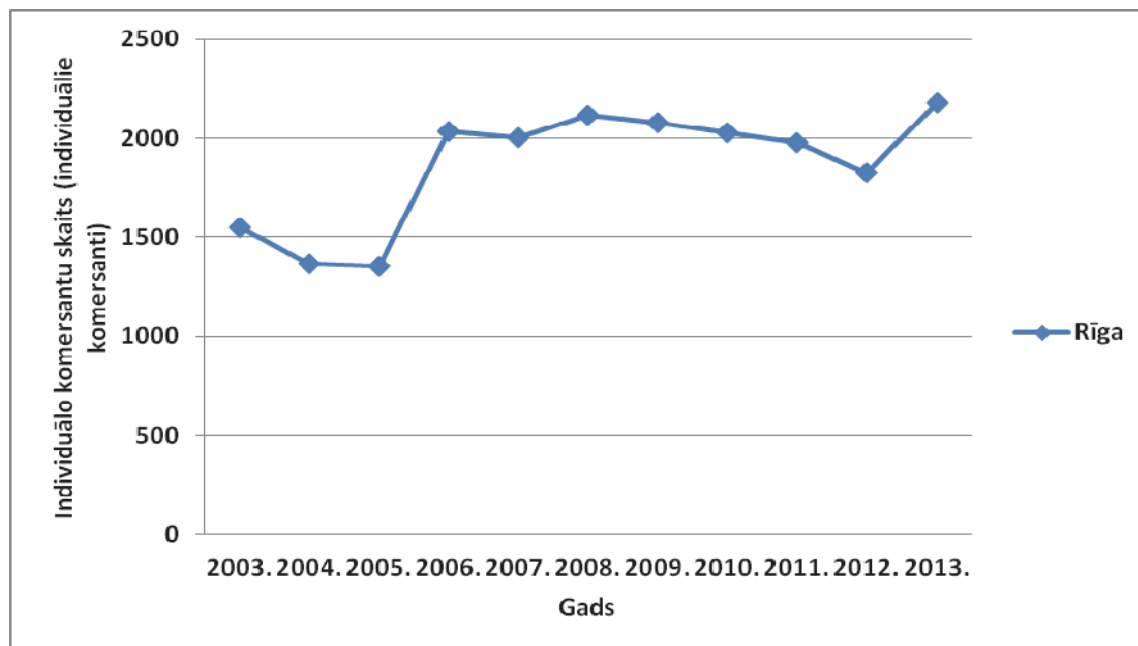
1. tabula

Individuālo komersantu skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*individuālie komersanti*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	1551	1365	1357	2037	2003	2116	2080	2027	1979	1827	2180	1,4
Daugavpils	286	290	289	436	471	552	533	511	516	614	650	2,3
Jelgava	193	199	189	421	417	465	394	394	370	347	443	2,3
Jūrmala	130	133	105	162	183	205	177	160	167	193	200	1,5
Liepāja	221	237	274	433	443	469	431	383	391	471	490	2,2
Rēzekne	48	53	63	126	151	188	186	184	183	172	227	4,7
Ventspils	161	163	164	188	238	249	260	247	236	225	269	1,7

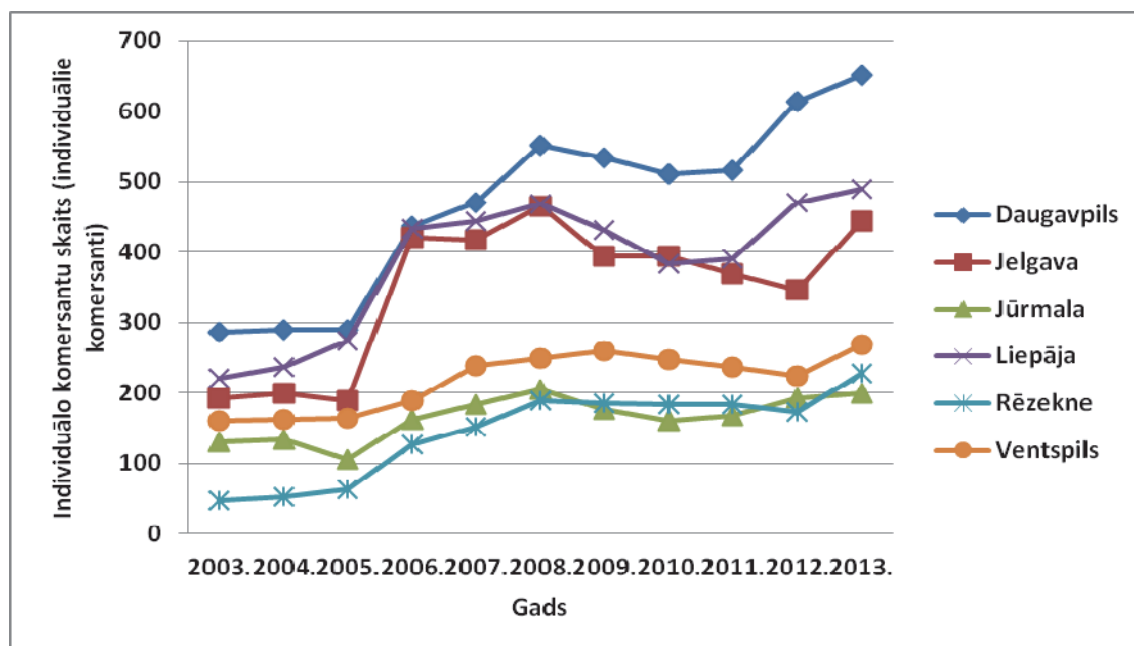
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 51.–58. lpp.; 23, 62.–71. lpp.; 24, 81.–80. lpp.; 25, 261.–272. lpp.; 26, 237.–251. lpp.; 27, 246.–263. lpp.; 28, 241.–258. lpp.; 29, 180.–193. lpp.; 30, 191.–206. lpp.; 31, 200.–215. lpp.]

4. pielikuma turpinājums

1. att. Individuālo komersantu skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Individuālo komersantu skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

KOMERCSABIEDRĪBU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

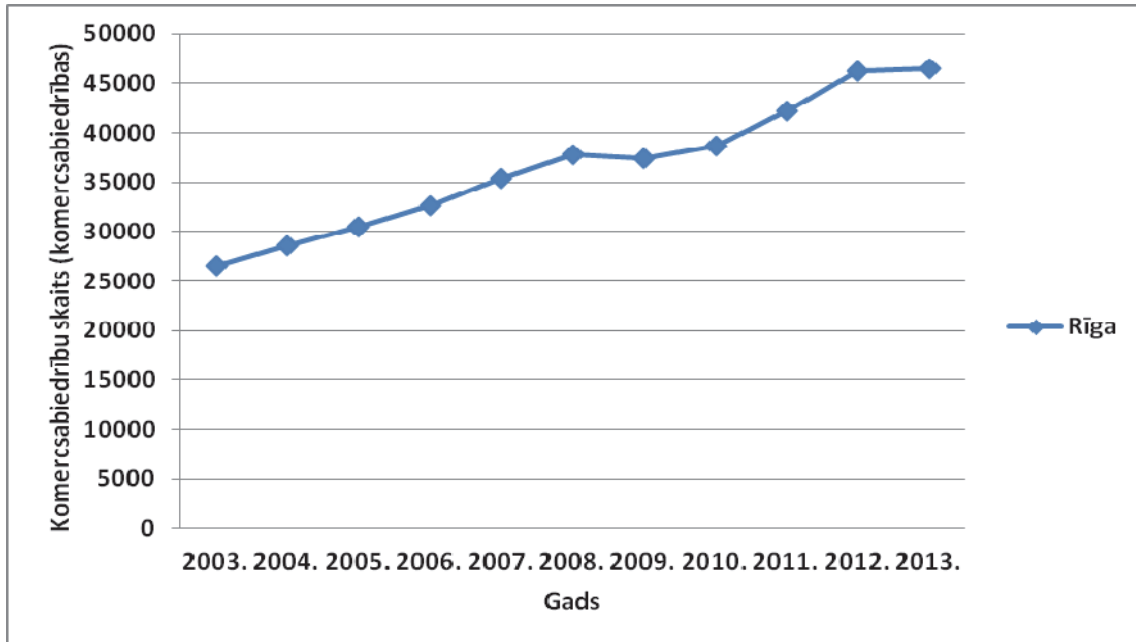
1. tabula

Komerscsabiedrību skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*komercsabiedrības*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	26624	28602	30499	32631	35372	37750	37362	38624	42235	46189	46546	1,8
Daugavpils	1329	1402	1440	1493	1608	1709	1693	1740	1856	1906	1970	1,5
Jelgava	813	897	986	1070	1225	1425	1359	1400	1569	1701	1772	2,2
Jūrmala	765	838	892	972	1048	1123	1098	1156	1381	1362	1428	1,9
Liepāja	1339	1360	1469	1547	1739	1862	1782	1789	1939	2033	2110	1,6
Rēzekne	580	595	609	655	723	795	763	760	787	830	868	1,5
Ventspils	693	727	736	739	787	858	816	821	877	921	925	1,3

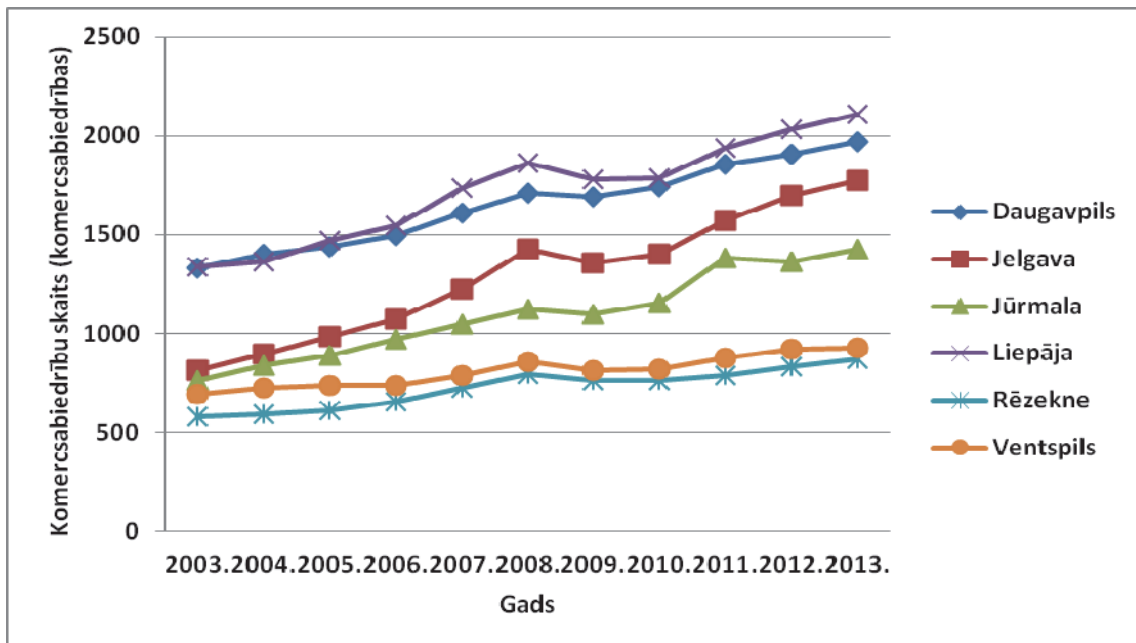
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 51.–58. lpp.; 23, 62.–71. lpp.; 24, 81.–80. lpp.; 25, 261.–272. lpp.; 26, 237.–251. lpp.; 27, 246.–263. lpp.; 28, 241.–258. lpp.; 29, 180.–193. lpp.; 30, 191.–206. lpp.; 31, 200.–215. lpp.]

5. pielikuma turpinājums

1. att. Komersabiedrību skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Komersabiedrību skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

6. pielikums

MIKRO UZŅĒMUMU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

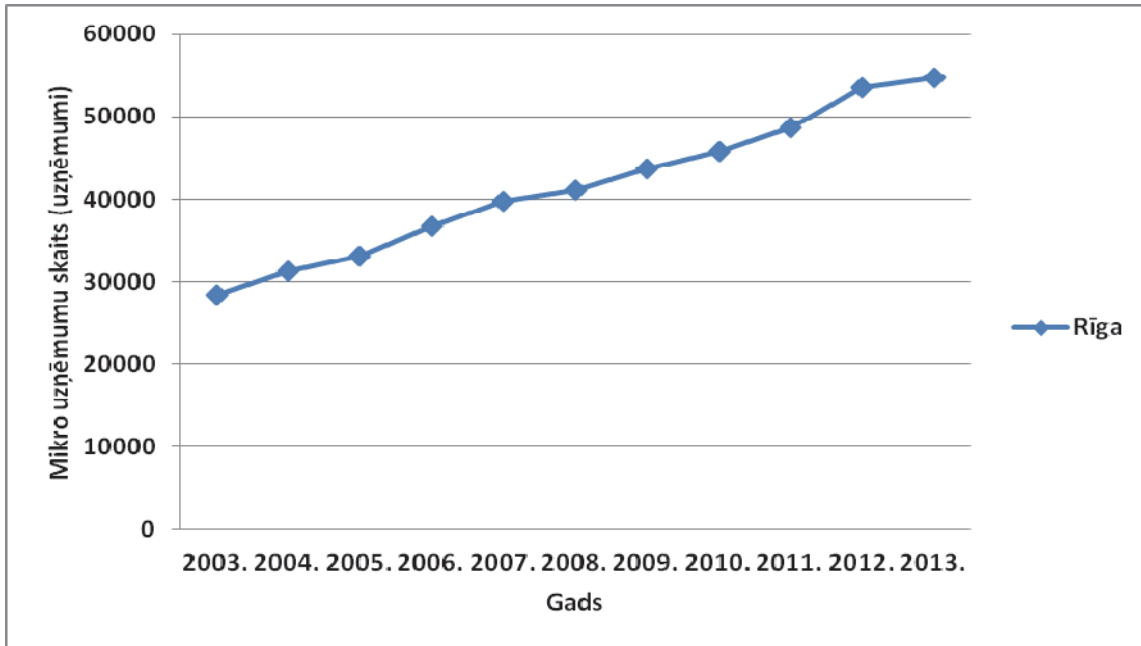
1. tabula

Mikro uzņēmumu skaits Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*uzņēmumi*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	28342	31246	33173	36668	39688	41131	43637	45735	48684	53581	54668	1,9
Daugavpils	2122	2469	2397	2661	3123	3212	3539	3640	3822	4094	4313	2,0
Jelgava	1369	1394	1635	2064	2220	2350	2506	2639	2704	2946	3177	2,3
Jūrmala	1091	1260	1345	1705	2045	2099	2267	2414	2576	2837	3031	2,8
Liepāja	1796	1843	2219	2590	2841	2793	3199	3310	3429	3760	3978	2,2
Rēzekne	1106	1107	1162	1327	1492	1583	1599	1568	1618	1677	1812	1,6
Ventspils	825	984	1061	937	1360	1436	1650	1704	1703	1777	1978	2,4

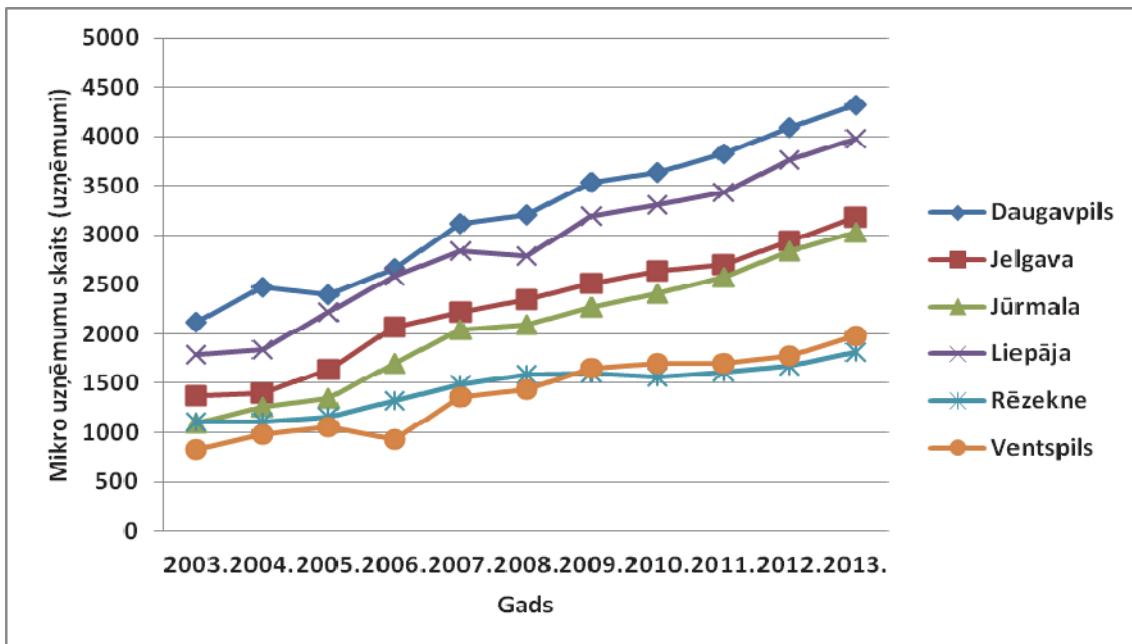
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 209.–214. lpp.; 23, 232.–237. lpp.; 24, 343.–349. lpp.; 25, 370.–377. lpp.; 26, 336.–345. lpp.; 27, 352.–361. lpp.; 28, 331.–340. lpp.; 29, 249.–260. lpp.; 30, 268.–278. lpp.; 31, 301.–311. lpp.]

6. pielikuma turpinājums

1. att. Mikro uzņēmumu skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Mikro uzņēmumu skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

MAZO UZŅĒMUMU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

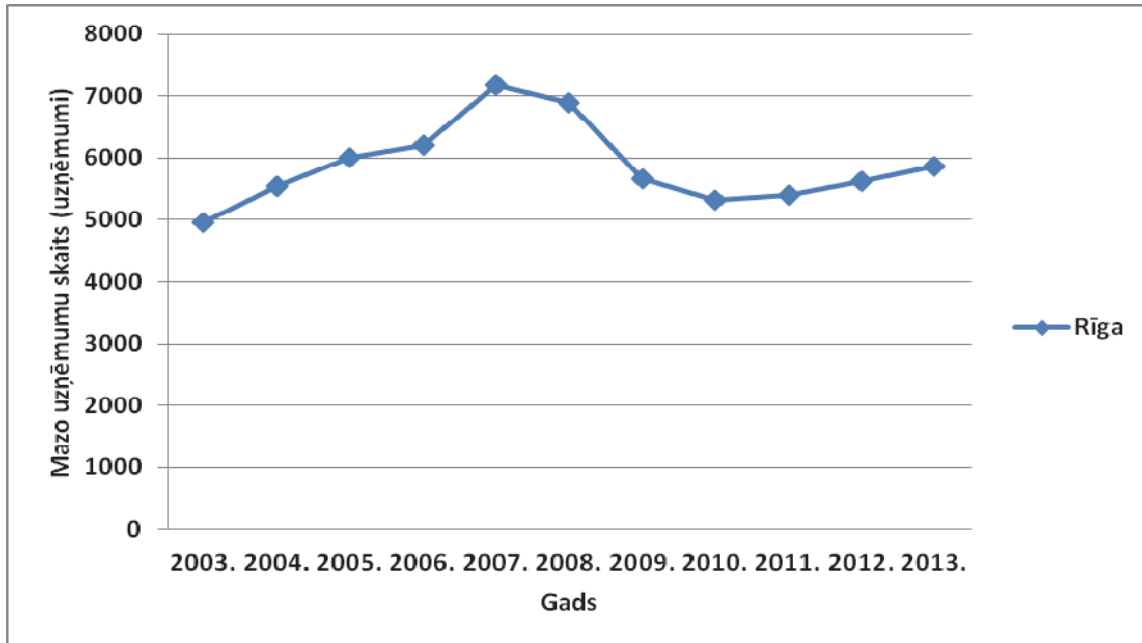
1. tabula

Mazo uzņēmumu skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*uzņēmumi*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	4966	5544	6011	6213	7167	6887	5654	5328	5400	5628	5866	1,2
Daugavpils	332	355	359	380	406	400	319	297	303	306	309	0,9
Jelgava	197	212	234	239	264	284	217	184	201	200	212	1,1
Jūrmala	142	151	152	157	171	168	140	135	134	137	139	0,9
Liepāja	327	357	369	378	430	425	323	312	325	329	336	1,0
Rēzekne	116	128	137	143	161	171	151	145	143	139	156	1,3
Ventspils	184	184	204	194	199	200	168	150	155	166	156	0,8

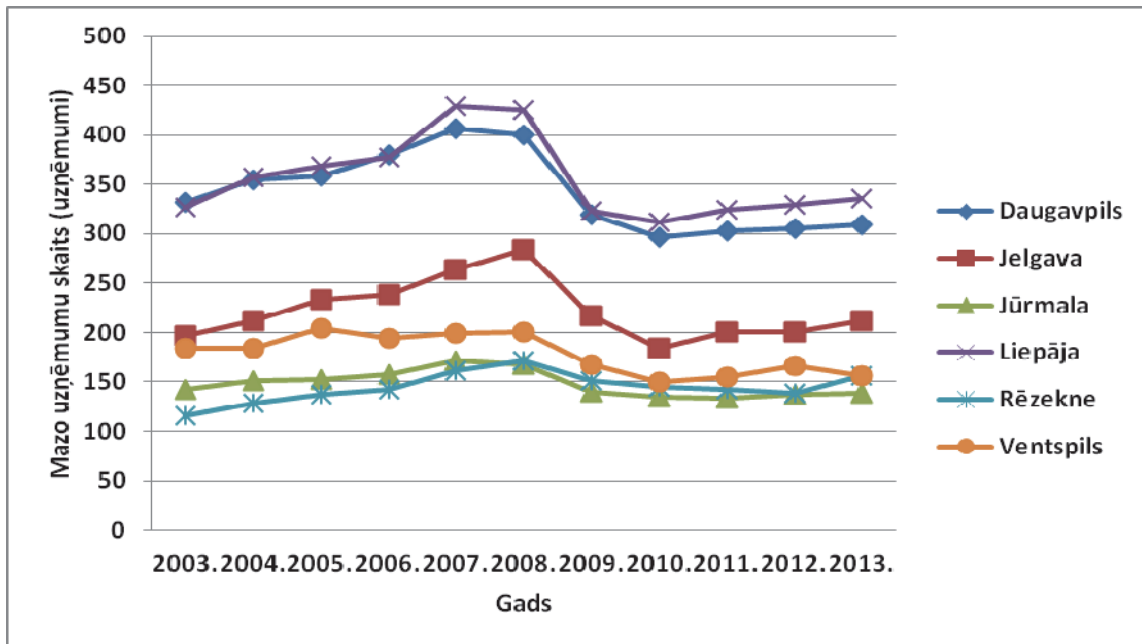
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 209.–214.lpp.; 23, 232.–237.lpp.; 24, 343.–349.lpp.; 25, 370.–377.lpp.; 26, 336.–345.lpp.; 27, 352.–361.lpp.; 28, 331.–340.lpp.; 29, 249.–260.lpp.; 30, 268.–278.lpp.; 31, 301.–311.lpp.]

7. pielikuma turpinājums

1. att. Mazo uzņēmumu skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Mazo uzņēmumu skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

VIDĒJO UZŅĒMUMU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

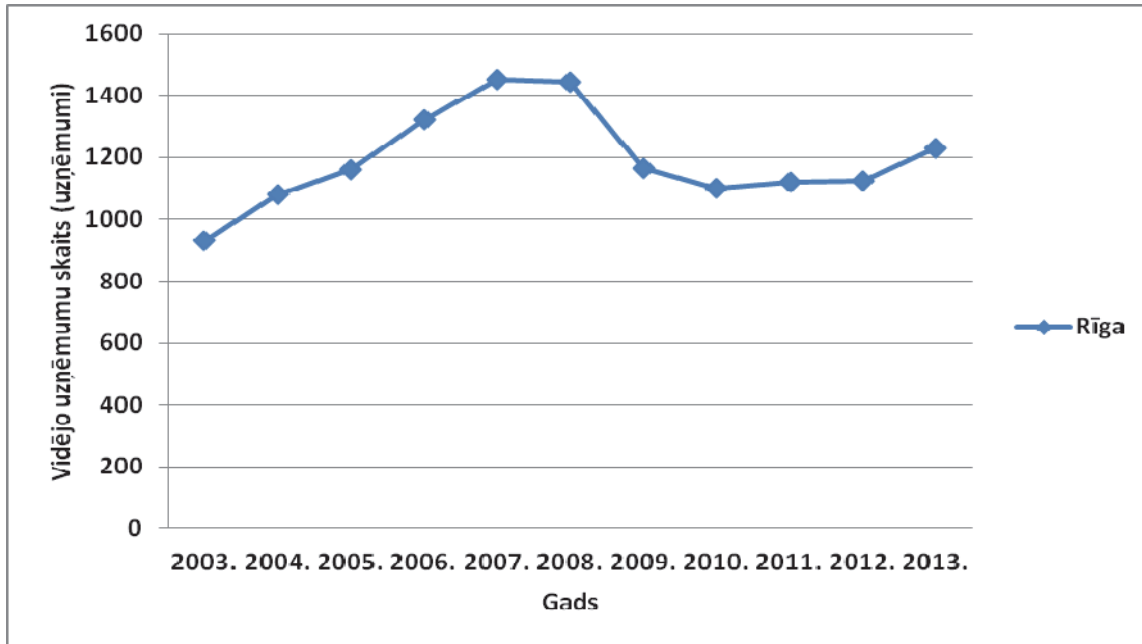
1. tabula

Vidējo uzņēmumu skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*uzņēmumi*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas												
Rīga	933	1079	1161	1324	1453	1443	1163	1100	1119	1126	1231	1,3
Daugavpils	45	55	63	78	83	81	66	64	61	69	74	1,6
Jelgava	45	49	49	54	58	55	46	43	45	50	48	1,1
Jūrmala	27	30	34	36	40	42	33	28	32	33	35	1,3
Liepāja	56	62	71	80	83	94	69	64	68	73	77	1,4
Rēzekne	30	30	31	30	32	29	21	19	20	25	20	0,7
Ventspils	41	46	45	52	56	52	40	46	41	41	44	1,1

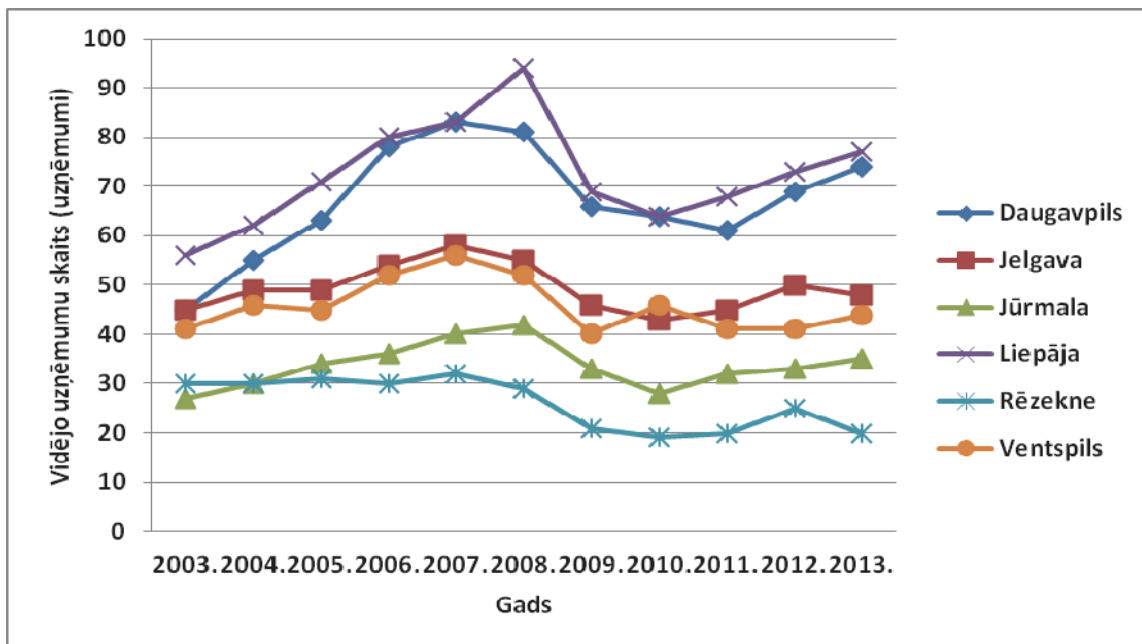
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 209.–214. lpp.; 23, 232.–237. lpp.; 24, 343.–349. lpp.; 25, 370.–377. lpp.; 26, 336.–345. lpp.; 27, 352.–361. lpp.; 28, 331.–340. lpp.; 29, 249.–260. lpp.; 30, 268.–278. lpp.; 31, 301.–311. lpp.]

8. pielikuma turpinājums

1. att. Vidējo uzņēmumu skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Vidējo uzņēmumu skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

LIELO UZŅĒMUMU SKAITA LATVIJAS PILSĒTĀS IZMAIŅU DINAMIKA

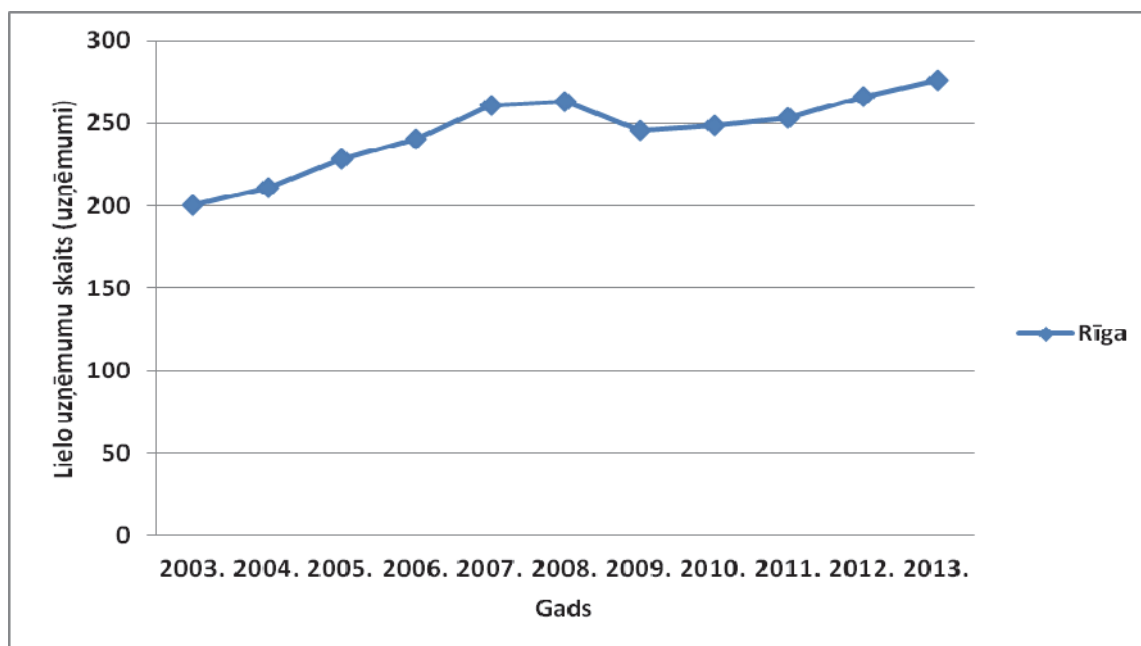
1. tabula

Lielo uzņēmumu skaita Latvijas pilsētās izmaiņu dinamika (*uzņēmumi*)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Periodā 13./03. (reizes)
Pilsētas	200	211	228	240	261	263	246	249	253	266	276	1,4
Rīga	16	17	17	17	19	19	17	15	17	17	17	1,1
Daugavpils	7	7	7	7	8	6	6	5	5	7	5	0,7
Jelgava	6	6	5	3	2	3	3	3	3	2	1	0,2
Jūrmala	14	14	14	15	17	12	10	10	12	10	10	0,7
Liepāja	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	0,7
Rēzekne	9	11	10	12	12	14	11	10	12	12	12	1,3
Ventspils												

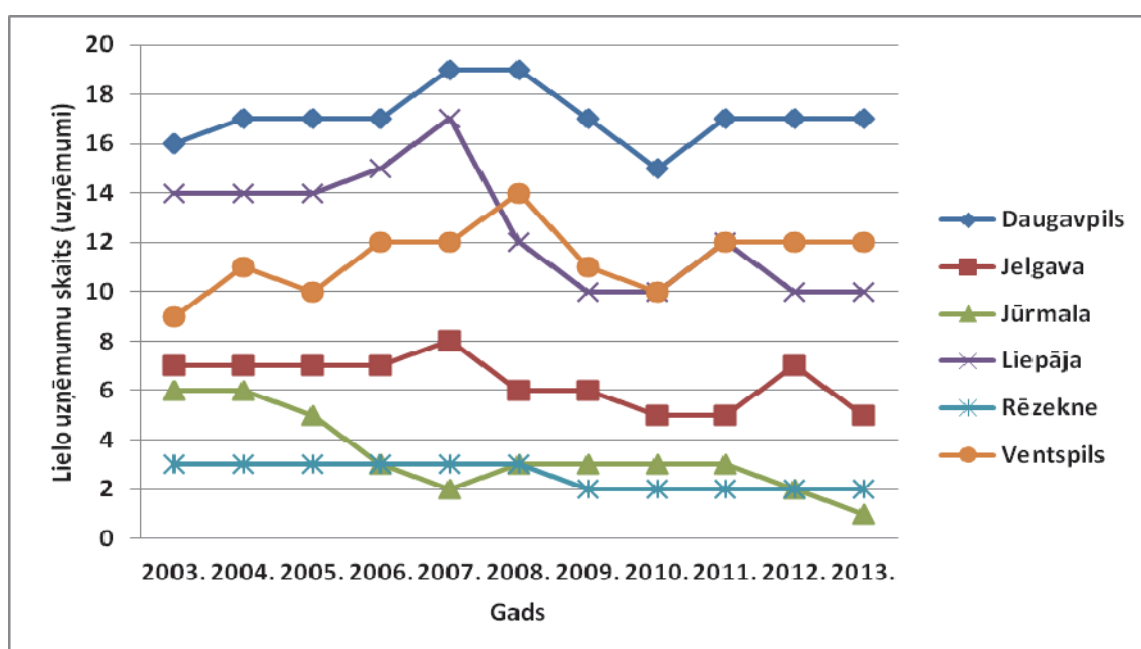
Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [22, 209.–214. lpp.; 23, 232.–237. lpp.; 24, 343.–349. lpp.; 25, 370.–377. lpp.; 26, 336.–345. lpp.; 27, 352.–361. lpp.; 28, 331.–340. lpp.; 29, 249.–260. lpp.; 30, 268.–278. lpp.; 31, 301.–311. lpp.]

9. pielikuma turpinājums

1. att. Lielo uzņēmumu skaita Rīgā izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

2. att. Lielo uzņēmumu skaita Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī izmaiņu dinamika

Avots – autora izstrādāts attēls

SOCIOLOĢISKĀ PĒTĪJUMA ANKETAS PARAUGS – MĒRĶA GRUPA ”PILSĒTĀS STRĀDĀJOŠIE UZŅĒMĒJI”

Pētījuma mērķis: ir noskaidrot kāds ir Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vērtējums pilsētās strādājošo uzņēmēju skatījumā, izpētīt un analītiski izvērtēt pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, problēmas un perspektīvas. Pētījuma rezultāti izmantojami vadības lēmumu pieņemšanai par dzīves un darba apstākļu uzlabošanu urbanizētajās teritorijās, pilsētu rīcībā esošo izaugsmes resursu efektīvāku izmantošanu un uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanu.

1. Kurā pilsētā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību?

2. Kā Jūs varētu raksturot pilsētas, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, tautsaimniecisko specializāciju? *(Varat atzīmēt no 3 līdz 5 piedāvātajiem variantiem)*

1. Administratīvais centrs
2. Finanšu un biznesa darījumu centrs
3. Rūpniecības un ražošanas centrs
4. Tirdzniecības, transporta un komunikāciju centrs (ostas pilsēta, svarīgs transporta mezgls)
5. Tūrisma un kultūras centrs
6. Izglītības, zinātnes un konferenču centrs
7. Kūrortpilsēta un izklaides centrs
8. Cits (lūdzu, norādiet)

9. Grūti pateikt

3. Kā Jūs varētu novērtēt uzņēmējdarbības vides kvalitāti pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, izvēlaties vienu atbildi)*

1. Augstā
2. Gandrīz augstā
3. Vidējā
4. Gandrīz vidējā
5. Zemā
6. Cits (lūdzu, norādiet)

7. Grūti pateikt

4. Vai, Jūsuprāt, uzņēmējdarbības apstākļi pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, ir līdzvērtīgi apstākļiem citās Latvijas pilsētās? *(Lūdzu, izvēlaties vienu atbildi)*

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

5. Vai, Jūsaprāt, pilsēta, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, ir pievilcīga uzņēmējdarbības attīstībai? *(Lūdzu, izvēlaties vienu atbildi)*

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. Grūti pateikt

6. Vai, Jūsaprāt, pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, no pašvaldības puses tiek sniegts pietiekošs atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai? *(Lūdzu, izvēlaties vienu atbildi)*

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. Grūti pateikt

7. Kādas, Jūsaprāt, ekonomiskā rakstura problēmas ir aktuālas pilsētai, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)*

1. Augsts bezdarba līmenis
2. Zems ienākumu līmenis
3. Kvalificētā darbaspēka trūkums
4. Atbalsta trūkums uzņēmējdarbības veicināšanai
5. Valsts un privātu investīciju trūkums
6. Vietējo resursu nepietiekamība
7. Vāja inovatīvo tehnoloģiju un risinājumu pielietošana
8. Korupcija
9. Vietējās varas mazspēja
10. Cits (lūdzu, norādiet)

11. Grūti pateikt

8. Kādas, Jūsaprāt, sociālā rakstura problēmas ir aktuālas pilsētai, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)*

1. Iedzīvotāju skaita samazināšanās
2. Dzīvojamā fonda neatbilstošs stāvoklis un nepietiekamība
3. Vāji attīstīta infrastruktūra izglītības, pētniecības un inovāciju jomā
4. Sociālās aprūpes un veselības aizsardzības trūkums un zemā kvalitāte
5. Saiknes trūkums starp uzņēmējiem, izglītības iestādēm un attiecīgām pašvaldības institūcijām
6. Nabadzībai un sociālai izstumtībai pakļauto iedzīvotāju skaita pieaugums
7. Kultūras, atpūtas un sporta pakalpojumu nepietiekamais piedāvājums
8. Alkohola un atkarību radošo vielu lietošanas problēmu padziļināšanās
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

9. Kādas, Jūsaprāt, vides aizsardzības problēmas ir aktuālās pilsētai, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? (*Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte*)

1. Slikta dzeramā ūdens kvalitāte
2. Nepietiekami attīrīti notekūdeņi
3. Vāji attīstīta atkritumu apsaimniekošanas sistēma
4. Novecojuši transportlīdzekļi, slikts to tehniskais stāvoklis
5. Apstādījumu un dabas teritoriju trūkums
6. Slikta gaisa kvalitāte
7. Zaļās zonas (parki, dārzi utt.) trūkums
8. Labiekārtoto publisko peldvietu trūkums
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

10. Kādi faktori kavē pilsētas, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, attīstību? (*Lūdzu, sarindojiet tos prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte*)

1. Nav noteiktas pilsētas attīstības prioritātes
2. Vāja sadarbība starp valsts/pašvaldības iestādēm un uzņēmējiem
3. Vāja sadarbība starp valsts/pašvaldības iestādēm un sabiedrību
4. Sociālā spriedze un nabadzības pieaugums
5. Neveiksmīga valsts reģionālās attīstības politika
6. Līdzekļu trūkums sadzīves un ražošanas infrastruktūras modernizācijai
7. Darbaspēka kvalifikācijas neatbilstība darba tirgus prasībām
8. Iedzīvotāju skaita samazināšanās un jauniešu aizplūšana no pilsētām
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

11. Kādi faktori varētu veicināt pilsētas, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, attīstību? (*Lūdzu, sarindojiet tos prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte*)

1. Jaunu darbavietu radīšana
2. Pilsētas attīstības mērķu noteikšana
3. Sadarbības starp valsts/pašvaldības iestādēm un uzņēmējiem uzlabošana
4. Investīciju piesaiste no dažādiem Latvijas un starptautiskajiem fondiem pilsētas attīstībai
5. Sociālās aprūpes un veselības aizsardzības pakalpojumu pieejamības paplašināšana
6. Izglītības, atpūtas un sporta pakalpojumu pieejamības paplašināšana
7. Pilsētas pārvaldes darba uzlabošana
8. Sabiedrības informēšana par pilsētas vadības darbību
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

12. Kas, Jūsaprāt, būtu darāms ekonomiskā rakstura problēmu risināšanai pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, sarindojiet prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)*

1. Veicināt infrastruktūras attīstību un pieejamību uzņēmējiem
2. Ražošanas uzņēmumu attīstība pilsētā
3. Uzņēmējdarbības attīstība pilsētā
4. Sniegt lielāku materiālu atbalstu maznodrošinātajiem un bezdarbniekiem
5. Uzlabot sadarbību starp pilsētas pašvaldību, valsts institūcijām un privāto sektoru
6. Veicināt sadarbību ar citām Latvijas un ārzemju pilsētām
7. Paplašināt datoru un interneta pieejamību
8. Pilsētas popularizēšana Latvijā un ārvalstīs
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

13. Kas, Jūsaprāt, būtu darāms sociālā rakstura problēmu risināšanai pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, sarindojiet prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)*

1. Veselības aprūpes pieejamības paplašināšana un maksas samazināšana
2. Paplašināt izglītības iespējas un to kvalitāti
3. Veikt darbaspēka kvalifikācijas (izglītības) paaugstināšanu
4. Finansiāli atbalstīt jaunās ģimenes
5. Finansiāli atbalstīt dzīvojamā fonda attīstību
6. Veicināt cilvēku drošību pilsētā un samazināt noziedzību
7. Atpūtas vietu izveide iedzīvotājiem pilsētas teritorijā
8. Iedzīvotāju sporta pasākumu atbalstīšana un veicināšana
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

14. Kas, Jūsaprāt, būtu darāms vides aizsardzības problēmu risināšanai pilsētā, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību? *(Lūdzu, sarindojiet prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)*

1. Veicināt videi draudzīgu rīcību pilsētas iedzīvotāju vidū
2. Nodrošināt efektīvāku pilsētas zaļo zonu (parki, dārzi) apsaimniekošanu
3. Veicināt atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību
4. Veicināt ūdens saimniecības kvalitātes uzlabošanu
5. Labiekārtot publiskās atpūtas teritorijas
6. Veicināt siltumenerģijas efektīvāku izmantošanu
7. Veicināt elektroenerģijas efektīvāku izmantošanu
8. Iesaistīt sabiedrību vides aizsardzības problēmu risināšanā
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

15. Vai pilsētai, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, ir izstrādāta (šobrīd tiek izstrādāta) attīstības stratēģija, programma vai plāns?

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. _____
Grūti pateikt

16. Kādas priekšrocības, Jūsaprāt, pilsēta un tajā strādājošie uzņēmēji var iegūt no attīstības stratēģijas, programmas vai plāna izstrādes un realizācijas?

17. Kādiem faktoriem, Jūsaprāt, ir lielākā nozīme pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības problēmu risināšanā? (Lūdzu, sarindojiet tos prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte)

1. Sabiedrības iesaistīšana pilsētas attīstībā
2. Birokrātijas samazināšana
3. Valsts un pašvaldību iestāžu pakalpojumu kvalitātes paaugstināšana
4. Finansējuma apjoma palielināšana sociālo problēmu risināšanai
5. Pilsētas vadības, uzņēmēju un iedzīvotāju iniciatīva
6. Valsts ilgtermiņa stratēģiskās attīstības programmas izstrāde
7. Pašvaldības darbinieku profesionālās sagatavotības līmeņa paaugstināšana
8. Pilsētas uzņēmēju un iedzīvotāju izglītības līmeņa paaugstināšana
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. _____
Grūti pateikt

18. Vai, Jūsaprāt, pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības pasākumi tiek pietiekoši labi vadīti vietējā līmenī?

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. _____
Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

19. Kā Jūs novērtētu pilsētas, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, sadarbību ar citām Latvijas un ārzemju pilsētām?

1. Ļoti laba
2. Laba
3. Slikta
4. Ļoti slikta
5. Cits (lūdzu, norādiet)

6. Grūti pateikt

20. Kas, Jūsaprāt, ir svarīgākais pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībā? (*Lūdzu, sarindojiet prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 8, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 8 ir viszemākā prioritāte*)

1. Jaunu darba vietu radīšana
2. Iedzīvotāju veselības aizsardzības pakalpojumu pieejamības paplašināšana
3. Iedzīvotāju sociālās aizsardzības un palīdzības uzlabošana
4. Augstākās izglītības iespēju pieejamības paplašināšana
5. Komunālo pakalpojumu pieejamības paplašināšana un to kvalitātes paaugstināšana
6. Jaunu dzīvojamu māju būvniecība
7. Iedzīvotāju drošības līmeņa paaugstināšana
8. Korupcijas samazināšana
9. Cits (lūdzu, norādiet)

10. Grūti pateikt

21. Vai Jūsaprāt, pilsēta, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, pietiekoši popularizē, reklamē sevi Latvijā un ārvalstīs?

1. Jā
2. Nē
3. Cits (lūdzu, norādiet)

4. Grūti pateikt

22. Kā Jūs parasti iegūstat informāciju par pilsētas, kurā Jūs īstenojat savu saimniecisko darbību, uzņēmējdarbības vides attīstību? (*Varat atzīmēt vairākus piedāvātos variantus prioritārā kārtībā*)

1. Plašsaziņas līdzekļos (avīzes, žurnāli, TV, radio, Internets)
2. Grāmatās
3. Pašvaldības avīzē
4. Bukletos
5. No radiem, draugiem, kolēģiem
6. Cits (lūdzu, norādiet)

7. Grūti pateikt

10. pielikuma turpinājums

23. Kā, Jūsprāt, pietrūkst pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībai? (*Varat atzīmēt vairākus piedāvātos variantus prioritārā kārtībā*)

1. Informācijas
2. Iniciatīvas
3. Profesionālu un zinošu pilsētas vadītāju
4. Sadarbības
5. Finanšu līdzekļu
6. Valsts atbalsta
7. Nekorumpēto ierēdņu
8. Cits (lūdzu, norādiet)

9. Grūti pateikt

24. Kā Jūs vērtējat pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības iespējas nākotnē ?

1. Pozitīvi
2. Neitrāli
3. Negatīvi
4. Cits (lūdzu, norādiet)

5. Grūti pateikt

25. Kāds ir Jūsu dzimums?

1. Vīrietis
2. Sieviete

26. Kāds ir Jūsu vecums?

1. 18–25 gadi
2. 25–35 gadi
3. 35–45 gadi
4. 45–55 gadi
5. 55–65 gadi
6. >65 gadi

27. Kāda ir Jūsu izglītība?

1. Pamatizglītība
2. Vispārējā vidējā izglītība
3. Speciālā, vidējā speciālā, arodizglītība
4. Nepabeigtā augstākā izglītība
5. Augstākā izglītība
6. Vairākās augstākās izglītības

10. pielikuma turpinājums

Citi Jūsu komentāri vai piezīmes attiecībā uz šo pētījumu:

LIELS PALDIES PAR JŪSU ATSAUCĪBU UN DALĪBU ŠAJĀ PĒTĪJUMĀ!

SOCIOLOĢISKĀ PĒTĪJUMA ANKETAS PARAUGS – MĒRĶA GRUPA ”EKSPERTI PILSĒTU ATTĪSTĪBAS JAUTĀJUMOS”

Socioloģiskā pētījuma mērķis: ir noskaidrot kāds ir Latvijas pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības vērtējums ekspertu pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos skatījumā, izpētīt un analītiski izvērtēt pilsētu uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, problēmas un perspektīvas. Pētījuma rezultāti izmantojami vadības lēmumu pieņemšanai par dzīves un darba apstākļu uzlabošanu urbanizētajās teritorijās, pilsētu rīcībā esošo izaugsmes resursu efektīvāku izmantošanu un uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanu.

1. Kā Jūs varētu kopumā novērtēt pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību pēdējos 5 gados (no 2005. līdz 2010. g.)?

1. Drīzāk pozitīvi
2. Drīzāk negatīvi
3. Cits (lūdzu, norādiet) _____
4. Grūti pateikt

2. Kā, Jūsprāt, izmainījusies situācija dažādās dzīves sfērās pilsētā pēdējos 5 gados (no 2005. līdz 2010. g.)? (Lūdzu, izvēlaties vienu atbildi katrā rindā)

Rādītājs	Situācija uzlabojusies	Nekas nemainās	Situācija pasliktinās	Grūti pateikt
Pilsētas pārvaldība	1	2	3	4
Pilsētas ekonomiskā attīstība	1	2	3	4
Nodarbinātība	1	2	3	4
Iedzīvotāju materiālā labklājība	1	2	3	4
Pilsētas valdības sadarbība ar uzņēmējiem un sabiedriskām organizācijām	1	2	3	4
Sociālās spriedzes līmenis sabiedrībā	1	2	3	4
Iedzīvotāju vispārējais noskaņojums	1	2	3	4
Iedzīvotāju drošība	1	2	3	4
Iedzīvotāju veselība	1	2	3	4
Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība un kvalitāte	1	2	3	4
Izglītības iespējas un kvalitāte	1	2	3	4
Kultūras, atpūtas un sporta iespējas un kvalitāte	1	2	3	4
Sociālās aprūpes infrastruktūras stāvoklis	1	2	3	4
Dzīvojamā fonda stāvoklis	1	2	3	4
Sabiedriskā transporta funkcionēšanas kvalitāte	1	2	3	4
Ceļu tehniskais stāvoklis	1	2	3	4
Būvniecības atbilstība pilsētas attīstības stratēģijai	1	2	3	4
Arhitektūras kvalitāte	1	2	3	4
Sabiedrības informēšanas iespējas, sakaru kvalitāte	1	2	3	4
Pilsētas labiekārtošana un komunālā saimniecība	1	2	3	4
Pilsētas ārējais izskats	1	2	3	4
Gaisa kvalitāte pilsētā	1	2	3	4
Ūdens kvalitāte pilsētā	1	2	3	4
Pilsētas atkritumu apsaimniekošana	1	2	3	4
Pilsētas notekūdeņu attīrīšana	1	2	3	4
Pilsētas zaļo zonu (dārzu, parku) apsaimniekošana	1	2	3	4

11. pielikuma turpinājums

3. Kādi, Jūsaprāt, pastāv nozīmīgākie draudi pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstībai?
(Lūdzu, sarindojiet tos prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 9, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 9 ir viszemākā prioritāte)

1. Ekonomiskā potenciāla lejupslīde
2. Budžeta līdzekļu nepietiekamība
3. Vāja pilsētas vadība
4. Sociālo problēmu pieaugums (sociālo pakalpojumu kvalitātes pasliktināšanās, dzīves līmeņa kritums, iedzīvotāju degradācija utt.)
5. Pilsētas infrastruktūras krīze (transporta infrastruktūra, komunālā infrastruktūra utt.)
6. Noziedzība
7. Iedzīvotāju aizplūšana no pilsētas
8. Ekoloģiskās problēmas
9. Cits (lūdzu, norādiet) _____
10. Grūti pateikt

4. Kādas, Jūsaprāt, ir nozīmīgākās ar pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstību saistītās problēmas? (Lūdzu, atzīmējiet ne vairāk kā trīs atbildes)

1. Finanšu līdzekļu nepietiekamība
2. Vāja pilsētas vadība
3. Kvalificēto pārvaldes speciālistu trūkums
4. Sabiedrības lielākās daļas zemā motivācija
5. Liels nekvalificētā darbaspēka īpatsvars
6. Jauniešu aizplūšana no pilsētas
7. Infrastruktūras nolietojšanās un neatbilstība mūsdienu prasībām
8. Korupcija un cita veida noziedzība
9. Cits (lūdzu, norādiet) _____
10. Grūti pateikt

5. Kā Jūs novērtētu valsts un pašvaldības institūciju un vietējo sabiedrisko organizāciju nozīmi pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības jautājumos un to aktivitāti? (Vērtējums no 1 līdz 5, kur 5 ir augstākais vērtējums. Varat minēt konkrēto institūciju un organizāciju nosaukumus)

Sabiedriskā institūcija / vietējā organizācija	Vērtējums
Vietējā pašvaldība un tās institūcijas	
Tiesībsargājošās iestādes	
Sociālās aprūpes un veselības aizsardzības iestādes	
Izglītības iestādes	
Uzņēmēju asociācijas	
Arodbiedrības	
Politisko partiju vietējās vienības	
Reliģiskās organizācijas	
Vides aizsardzības organizācijas	
Nacionālās, etniskās apvienības	
Jauniešu organizācijas	
Cits (lūdzu, norādiet)	

11. pielikuma turpinājums

6. Lūdzu, atzīmējiet prioritārā kārtībā **TRĪS**, Jūsuprāt, pašas svarīgākās pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības prioritātes tuvākajos 10-15 gados

1.	Investīciju vides kvalitātes paaugstināšana
2.	Uzņēmējdarbības attīstība pilsētā
3.	Iedzīvotāju uzņēmējspēju aktivitātes stimulēšana
4.	Migrācijas samazināšana un augsti kvalificēto speciālistu piesaistīšana no ārpuses un jauno darba vietu radīšana
5.	Atbalsta sniegšana zinātniski pētnieciskai darbībai pilsētā
6.	Korupcijas novēršana un apkarošana
7.	Iedzīvotāju drošības līmeņa paaugstināšana, cīņa ar noziedzību
8.	Sociālās aizsardzības un palīdzības uzlabošana iedzīvotājiem
9.	Sociālo disproporciju pilsētas iedzīvotāju vidū samazināšana
10.	Iedzīvotāju veselības aprūpes pieejamības paplašināšana un kvalitātes paaugstināšana
11.	Atbalsta palielināšana mājokļu būvniecībai
12.	Sociālo dzīvojamo māju būvniecības apjoma palielināšana
13.	Komunālo pakalpojumu pieejamības paplašināšana un to kvalitātes paaugstināšana
14.	Satiksmes organizācijas uzlabošana un satiksmes drošības paaugstināšana
15.	Apkārtējās vides aizsardzība
16.	Cits (lūdzu, norādiet)

7. Kas, Jūsuprāt, ir pilsētas pati lielākā bagātība, nozīmīgākais uzņēmējdarbības vides stratēģiskas attīstības resurss?

8. Kādas ir sociālās politikas prioritātes Jūsu pilsētas pašvaldībā? (Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 5, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 5 ir viszemākā prioritāte)

1. Veselības aprūpe
2. Sociāli apdraudēto sabiedrības slāņu aizsardzība
3. Izglītība
4. Jaunatnes politika
5. Kultūra
6. Cits (lūdzu, norādiet) _____
7. Grūti pateikt

11. pielikuma turpinājums

9. **Kādas ir infrastruktūras attīstības politikas prioritātes Jūsu pilsētas pašvaldībā?** (Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 7, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 7 ir viszemākā prioritāte)

1. Ceļi
2. Sakari
3. Informācijas iegūšanas un izplatības iespējas
4. Elektroapgāde
5. Siltumapgāde
6. Ūdensapgāde un kanalizācija
7. Atkritumu savākšana un utilizācija
8. Cits (lūdzu, norādiet) _____
9. Grūti pateikt

10. **Kādas ir dzīvojamā fonda attīstības politikas prioritātes Jūsu pašvaldībā?** (Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 5, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 5 ir viszemākā prioritāte)

1. Vecā, nolietotā dzīvojamā fonda likvidācija
2. Esošā dzīvojamā fonda remonts un uzturēšana
3. Jaunu dzīvojamo māju būvniecība, kas orientēta uz pilsētas iedzīvotāju pieprasījumu
4. Dzīvojamo māju apsaimniekošanas darbības paplašināšana (efektivitātes paaugstināšana)
5. Valsts atbalsta programmu attīstība mājokļu būvniecībā
6. Cits (lūdzu, norādiet) _____
7. Grūti pateikt

11. **Lūdzu, novērtējiet pilsētas nodrošinājumu ar tās ekonomiskai attīstībai nepieciešamajiem resursiem. Kura no zemāk norādītajām ārējās palīdzības un iekšējo resursu savstarpējām attiecībām vispilnīgāk attēlo pilsētas attīstībai nepieciešamos apstākļus?**

Variants	Attīstības resursi, kurus nepieciešams piesaistīt no ārpusē, %	Pašu rīcībā esošie attīstības resursi, %
1.	10	90
2.	20	80
3.	40	60
4.	50	50
5.	60	40
6.	80	20
7.	90	10
8.	Grūti teikt	

12. **Kam, Jūsaprāt, vajadzētu būt pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības investīciju politikas pamatā?** (Lūdzu, sarindojiet tās prioritārā kārtībā, pierakstot skaitli no 1 līdz 5, kur 1 ir visaugstākā prioritāte, bet 5 ir viszemākā prioritāte)

1. Investīciju vides pievilcības un konkurētspējas paaugstināšana
2. Investīciju piesaiste infrastruktūras attīstības projektiem
3. Prioritāro investīciju projektu noteikšana
4. Investīciju piesaiste dzīvojamo māju būvniecībai
5. Investīciju piesaiste ražošanas uzņēmumu attīstībai
6. Cits (lūdzu, norādiet) _____
7. Grūti pateikt

11. pielikuma turpinājums

13. Kam, Jūsaprāt, vajadzētu pievērst lielāku uzmanību, sagatavojot un realizējot pilsētas uzņēmējdarbības vides attīstības projektus un pasākumus?

14. Vai pilsētai ir sadarbības partneri Latvijā un ārzemēs? Gadījumā, ja ir, lūdzu, uzskaitiet tos.

15. Vai pilsētai ir pilsētas-konkurenti Latvijā un ārzemēs? Gadījumā, ja ir, lūdzu, uzskaitiet tos.

16. Sakiet, lūdzu, kā Jūs varētu definēt jēdzienu „pilsētas ilgtspējīga attīstība”?

Citi Jūsu komentāri vai piezīmes attiecībā uz šo pētījumu:

LIELS PALDIES PAR JŪSU ATSAUCĪBU UN DALĪBU ŠAJĀ PĒTĪJUMĀ!

JŪRMALAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽETA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

1. tabula

Jūrmalas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	2,3	5,0	6,3	8,4	12,5	15,5	11,1	8,0	7,8	8,3	9,8
Sabiedriskā kārtība un drošība	0,6	0,7	1,0	1,0	1,6	1,8	1,3	1,1	1,3	1,6	2,0
Ekonomiskā darbība	3,1	2,4	3,7	3,0	8,8	4,4	5,0	4,0	4,4	5,3	7,4
Vides aizsardzība	0,9	0,7	1,4	1,8	2,4	3,3	1,6	1,3	3,3	5,0	5,0
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	1,8	1,6	2,8	2,6	4,1	4,3	2,0	2,4	3,3	4,3	15,1
Veselība	0,1	0,1	0,3	0,7	1,7	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Atpūta, kultūra un reliģija	1,4	2,7	2,0	5,3	10,1	5,0	2,7	2,6	2,8	4,8	11,8
Izglītība	7,3	10,5	12,0	13,2	19,4	24,9	24,0	14,4	15,5	17,8	27,2
Sociālā aizsardzība	1,8	2,8	3,3	2,7	3,1	4,3	4,1	4,0	4,4	5,7	8,4
KOPĀ	19,4	26,6	32,7	38,7	63,7	64,0	51,9	37,8	43,0	52,8	86,8

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [16]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)

RĪGAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽETA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

2. tabula

Rīgas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	60,3	63,9	75,6	87,4	126,5	136,2	107,6	98,5	122,1	109,4	114,1
Sabiedriskā kārtība un drošība	5,3	5,8	7,3	9,2	14,9	16,4	14,5	11,7	13,8	15,5	14,5
Ekonomiskā darbība	28,2	18,2	47,1	41,3	119,7	154,1	128,5	150,1	167,5	195,5	191,8
Vides aizsardzība	0,7	0,7	0,9**	5,3**	3,0	5,1	1,7	1,3	1,6	2,3	2,0
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	32,3	30,0	60,3	71,3	53,4	37,4	17,9	32,2	23,1	28,3	29,6
Veselība	0,7	2,4	9,8	15,7	18,8	17,6	8,4	0,3	2,0	4,6	0,9
Atpūta, kultūra un reliģija	18,9	15,5	13,2	18,9	31,3	47,7	24,5	26,9	23,1	26,3	26,0
Izglītība	118,8	125,6	144,0	171,2	218,4	269,2	245,9	206,5	235,5	229,7	205,9
Sociālā aizsardzība	20,5	23,5	28,0	34,6	60,6	83,7	58,9	62,6	80,4	81,8	79,1
KOPĀ	285,7	285,7	386,2	454,7	646,6	767,4	607,9	589,9	668,9	693,4	663,9

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [57]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)
- ** Veikta aizdevuma atmaksa no pašvaldības budžeta

LIEPĀJAS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽĒTA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

3. tabula

Liepājas pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	2,6	2,4	2,7	4,4	5,5	7,4	7,0	8,0	9,5	28,6	4,8
Sabiedriskā kārtība un drošība	1,0	0,9	0,9	1,1	1,7	2,0	1,6	1,3	1,3	1,4	1,6
Ekonomiskā darbība	0,4	2,1	1,4	8,1	11,7	13,2	10,5	8,1	26,7	34,4	24,9
Vides aizsardzība	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	3,3	3,3	3,7	2,1	3,3	3,4	2,4	1,1	1,1	1,3	2,0
Veselība	0,9	1,1	1,4	2,1	1,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Atpūta, kultūra un reliģija	2,4	3,0	3,4	6,7	13,9	12,7	4,7	5,3	5,8	6,4	6,3
Izglītība	12,2	12,5	15,5	20,3	28,2	32,9	28,2	26,0	22,6	23,3	20,8
Sociālā aizsardzība	2,6	3,6	4,0	5,7	6,3	7,0	7,4	8,0	6,7	6,0	6,4
KOPĀ	25,4	29,0	33,0	50,7	71,9	78,6	61,8	58,0	73,9	101,6	66,8

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [46]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)

VENTSPILS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽETA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

4. tabula

Ventspils pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	5,1	5,1	5,1	5,3	5,3	5,7	4,0	4,0	4,6	4,8	5,3
Sabiedriskā kārtība un drošība	1,0	1,0	1,1	1,1	1,8	1,7	1,3	1,3	1,3	1,6	1,7
Ekonomiskā darbība	0,1	0,3	1,0	4,0	3,1	2,6	2,3	2,3	2,7	3,4	4,3
Vides aizsardzība	0,1	0,1	0,1	0,1	3,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	2,7	4,7	3,3	5,5	11,7	9,5	7,3	13,8	14,5	14,8	9,1
Veselība	0,6	0,4	0,3	0,3	0,9	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1	0,0
Atpūta, kultūra un reliģija	1,8	3,0	1,8	3,3	15,8	7,8	8,1	6,4	7,0	8,4	7,5
Izglītība	7,0	7,5	8,5	11,1	15,5	17,2	17,2	17,4	13,4	15,8	13,5
Sociālā aizsardzība	1,6	1,7	1,8	2,1	3,0	3,8	3,4	3,7	4,1	4,0	4,6
KOPĀ	20,0	23,9	23,1	32,8	60,5	49,0	44,0	49,0	47,8	53,0	46,1

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [72]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)

DAUGAVPILS PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽETA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

5. tabula

Daugavpils pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	3,6	2,6	2,8	3,7	4,7	5,3	4,8	4,4	5,3	5,1	5,5
Sabiedriskā kārtība un drošība	0,4	0,4	0,6	0,7	1,0	1,3	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Ekonomiskā darbība	3,7	3,8	2,1	6,0	8,1	6,7	9,0	19,1	16,4	14,2	26,9
Vides aizsardzība	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	2,6	1,8	2,7	4,0	3,3	3,0
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	3,3	2,7	3,0	5,5	5,5	5,7	3,4	2,0	4,6	5,1	5,0
Veselība	0,1	1,6	1,3	1,8	2,3	2,6	1,6	0,1	0,1	0,1	0,1
Atpūta, kultūra un reliģija	2,4	2,1	2,6	3,7	4,7	6,4	4,6	5,8	7,0	9,0	5,7
Izglītība	17,1	18,6	21,6	26,7	35,1	44,3	35,7	33,6	35,1	31,7	32,6
Sociālā aizsardzība	3,7	3,6	4,3	4,6	5,4	6,4	6,5	9,0	9,1	8,3	8,1
KOPĀ	34,3	35,4	38,3	52,8	69,2	81,1	68,3	77,5	82,3	77,6	87,7

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [8]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)

RĒZKNES PILSĒTAS PAŠVALDĪBAS PAMATBUDŽETA IZDEVUMU IZMAIŅU DINAMIKA

6. tabula

Rēzernes pilsētas pašvaldības pamatbudžeta izdevumu izmaiņu dinamika (milj. EUR)

Gadi	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Izdevumu pozīcijas											
Vispārējie valdības dienesti	1,0	1,3	1,3	1,7	2,6	3,3	2,6	2,6	2,3	2,1	1,8
Sabiedriskā kārtība un drošība	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,6	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskā darbība	0,1	0,0	0,1	0,0	2,1	4,0	1,8	4,0	7,0	7,3	8,0
Vides aizsardzība	0,0	1,8	1,3	1,6	1,3	1,7	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
Pašvaldības teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	0,9	0,4	0,9	0,9	0,7	0,9	0,4	0,4	0,7	1,4	1,6
Veselība	0,1	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Atpūta, kultūra un reliģija	0,9	1,0	1,0	1,8	2,6	4,8	2,6	4,1	7,0	10,1	10,0
Izglītība	6,0	7,1	8,4	10,2	14,4	15,8	13,4	14,5	17,5	16,4	10,2
Sociālā aizsardzība	1,4	1,8	1,7	2,3	3,1	3,7	3,1	4,4	5,1	4,3	4,1
KOPĀ	10,5	14,1	14,9	18,9	27,2	34,7	25,2	31,3	40,9	42,8	37,1

Avots – autora izstrādāta tabula, izmantojot [55]

Piezīmes:

- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc naudas plūsmas principa
- * Pārskats par pašvaldības pamatbudžeta izdevumiem sastādīts pēc budžeta izpildes rādītājiem, izņemot 2013. gada rādītājus
- * Pārskats par budžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām sagatavots atbilstoši LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 01.01.2007. – līdz šim brīdim); LR Ministru kabineta noteikumiem Nr. 106 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (spēkā no 12.02.2005. līdz 01.01.2007.)